

KAMU DIPLOMASISI

KAMU DİPLOMASİSİ

Editör

Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZKAN, Tuğçe Ersoy ÖZTÜRK

TASAM YAYINLARI, Kamu Diplomasisi Enstitüsü Serisi; 1

İSTANBUL Haziran 2012

ISBN: 978-975-6285-56-5

Tasarım, kapak tasarımı: Creatica

Baskı: Mavi Ofset

Balaturka Binası, Akçin Sokak, Nu.3, Fener-Balat, 34087 İstanbul, TR

Tel: +90 212 635 61 51 (pbx) Faks: +90 212 532 58 82

www.tasam.org • e-mail: tasampublications@tasam.org

İlk Basım 2012

KAMU DİPLOMASİSİ

KAMU DİPLOMASİSİ

Editör: Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZKAN, Tuğçe Ersoy ÖZTÜRK

İstanbul: Tasam Yayınları, 2012

248 s. ; 21 cm. - (Tasam Yayınları, Kamu Diplomasisi Enstitüsü Serisi;1)

ISBN 978-975-6285-56-5

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
GİRİŞ	9
KAMU DİPLOMASİSİNİN SUNDUĞU FIRSATLAR VE KISITLAR Yrd. Doç. Dr. Erhan DOĞAN	13
KAMU DİPLOMASİSİNİN KAPSAMI VE GELECEĞİ Yrd. Doç. Dr. Meltem Ünal ERZEN	35
GÜVENLİK SORUNLARI VE KAMU DİPLOMASİSİ Yrd. Doç. Dr. Bezen Balamir COŞKUN	51
KAMU DİPLOMASİSİ VE HALKLA İLİŞKİLER EKSENİ Prof. Dr. Ece İNAN	63
HALKLA İLİŞKİLERİN KAMU DİPLOMASİSİNDE ETKİN KULLANIMI Doç. Dr. Seda Çakar MENGÜ / Gonca YILDIRIM	71
KÜLTÜR DİPLOMASİSİ: ŞİŞİRİLMİŞ BİR İTİRAF PEŞİNDE Mİ? Prof. Dr. Yudhishthir Raj ISAR	111
TÜRK TARİHİ PERSPEKTİFİNDEN KAMU DİPLOMASİSİ OLGUSUNA BAKIŞ YA DA TARİHİ POTANSİYELİ YENİDEN DÜŞÜNMEK Prof. Dr. Yusuf DEVRAN	127
TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KAMU DİPLOMASİSİ Doç. Dr. İbrahim KALIN	145
KAMU DİPLOMASİSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE TÜRK DIŞ POLİTİKASININ DURUMU: AK PARTİ VE MHP'NİN SÖYLEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI Doç. Dr. Ertan EFEGİL	161
YÜKSELEN GÜÇ ÇİN'İN KAMU DİPLOMASİSİ Emine AKÇADAĞ	177

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KAMU
DİPLOMASİSİ VE GÜÇ PROJESİYONU**

Yrd. Doç. Dr. Sait YILMAZ189

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KAMU DİPLOMASİSİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

Emine AKÇADAĞ229

SUNUŞ

Kamu Diplomasisi Enstitüsü yaptığı bilimsel çalışmalarla çok kutuplu yeni uluslararası sistemde Türkiye'nin sahip olduğu imkân ve potansiyelden en st seviyede yararlanabilmesini, yumuşak gücünü etkili bir şekilde kullanarak başarılı sonuçlar elde etmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Ülkemizin bölgesinde ve küresel alanda etkin bir uluslararası aktör olabilmesi için kamu diplomasisi vizyonuna sahip olması ve bu stratejik gücün araçlarını doğru kullanabilmeyi başarması zorunludur.

Türkiye'nin kamu diplomasisi imkanlarının neler olduğu, hangi stratejik araçlara sahip olduğu ve bunları nasıl kullanması gerektiğinin araştırılması, incelenmesi ve karar vericilere sunulması büyük önem arz etmektedir.

Kamu Diplomasisi Enstitüsü, bu zorlu çabayı hayata geçirmek için kuruldu ve yaptığı bilimsel çalışmalarla da kısa sürede çok önemli mesafeler aldı. İnternet sitemizde (www.kamudiplomasisi.org) yayınlanan özgün nitelikli makale, yorum ve analizler konunun tüm boyutlarıyla ele alınmasını ve tartışılmasını sağladı.

Bu alışmalar elinizde tuttuğunuz kitapla yeni bir boyut daha kazanıyor ve kamu diplomasisi konusunda özgün bilimsel incelemeler, belki de ilk defa böylesine derli toplu bir şekilde, kamuoyunun ilgisine ve bilgisine sunuluyor.

Bu başarılı kitap çalışmasının kamu diplomasisi konusuyla ilgilenen herkese yararlı olmasını diliyorum, Enstitümüzün kurulmasında ve bu kitabın oluşmasında büyük emeği geçen Direktrmz İstanbül niversitesi ğretim yesi Yrd. Doç. Dr. Abdullah zkan'a teşekkür ediyorum.

Sivil Toplum rgt bakış açısıyla yaptığımız kamu diplomasisi faaliyetlerinin ülkemizin genel kamu diplomasisi vizyonuna katkı sunmasını temenni ediyor, çalışmalarımıza değerli görüşleriyle katılan tüm bilim insanlarına şükranlarımı sunuyorum.

Süleyman şENSOY

Kamu Diplomasisi Enstitüsü Başkanı

GİRİŞ

Dünya artık eski dünya değil; Oyuncuları da değişti, oyunun kuralları da... Sahnede yeni oyuncular var, kurallar yeniden yazılıyor, yeni işbirlikleri doğuyor, yeni anlayışlar yeşeriyor.

Yeni dünyada, eski dünyanın kurallarıyla, kalıplarıyla, yöntemleriyle, alışkanlıklarıyla hareket ederek başarı beklemek mümkün değil. Yeni dünyanın yeni bir dili, üslubu, yöntemi var.

Yeni dünyanın bu yeni gerekliliklerine uyum sağlayabilen, uygun yöntemleri ustalıklarla kullanabilen, hatta geliştirebilen ülkeler, rekabette üstünlük sağlayabiliyor, farklılıklarını ortaya koyabiliyor, potansiyelini açığa çıkartabiliyor.

Yeni dünyanın ülkeler açısından en stratejik gücü ise Kamu Diplomasisi...

Kamu diplomasisi, ülkelerin sahip olduğu değerleri dünyaya daha iyi anlatabilmesi esasına dayanıyor. “Yumuşak güç” diye tanımlanan bilim, sanat, spor, kültür, eğitim gibi unsurları ustalıklarla kullanabilen ülkeler, dünyada cazibe merkezi haline geliyorlar. Toplumlar arasında etkileşime imkan sağlayan kamu diplomasisi araçları; ekonomik, siyasi, kültürel işbirliklerin ve dostlukların kapısını aralıyor.

Çekim merkezi haline gelen, kendisini dünyaya çok iyi anlatan ve tanıtan, dostluğuna güvenilen, işbirliği yapmaktan mutluluk duyulan ülkeler, uluslar arası alanda stratejik değerlerini de kat be kat artırıyorlar.

Türkiye'nin de çok ciddi bir kamu diplomasisi potansiyeli var.

Hem medeniyet değerleri ve tarihi birikimi, hem de mevcut uluslar arası alanda sahip olduğu stratejik konumu ile Türkiye; dünyanın cazibe merkezi, parlayan yıldızı bir ülke olabilir.

Bunun yapılabilmesi için öncelikle kamu diplomasisinin öneminin çok iyi kavranmış, yapabileceklerinin/imkanlarının neler olduğunun farkına varılmış olması lazım.

Türkiye’de kamu diplomasisinin öneminin kavrandığını söylememiz ne yazık ki güç... Henüz daha bu kavramın ne işe yaradığı, nasıl kullanılacağı, hangi araçlarla yürütülmesi gerektiği konusunda hem karar vericilerde, hem de kamuoyunda yeterli farkındalık oluşmuş değil.

Sivil Toplum bakış açısıyla hayata geçirilen “Kamu Diplomasisi Enstitüsü”, toplumda ve karar mekanizmalarında bu farkındalığın oluşturulmasını, kamu diplomasisinin ülkemizin çıkarları doğrultusunda etkin bir biçimde kullanılmasına katkı sağlayacak bilimsel çalışmalar yapmayı amaçlıyor. Enstitümüz bu amacını yaklaşık iki yıldır büyük bir başarıyla gerçekleştiriyor; internet sitemizde yayınlanan makaleler, analizler, yorumlar ile yapılan bilimsel toplantılar ve çalıştaylar kısa sürede alınan büyük mesafeyi gözler önüne seriyor.

Elinizde tuttuğunuz bu kitap da alınan o büyük mesafenin bir başka ürünü...

Kamu Diplomasisi Enstitüsü’nde yürütülen bilimsel çalışmalar kitap olarak ilk ürününü verdi. Bu kitabın stratejik değeri yüksek böyle bir konunun tüm boyutlarıyla tartışılmasına ve anlaşılmasına kapı aralamasını diliyoruz.

Enstitü yönetimi olarak mutluyuz; çünkü böylesine az bilinen, akademi dünyasında da çok az bilim insanının kafa yorduğu, üzerinde çalıştığı bir konuda entelektüel değeri yüksek özgün bir kitap yayınlayarak toplumsal sorumluluğumuzu yerine getirdiğimize inanıyoruz.

Kamu Diplomasisi konusunu çok önemsiyor ve ülkemiz için yeni uluslar arası düzende çok önemli fırsatlar içerdiğini değerlendiriyoruz. Bu nedenle Türkiye’nin deyim yerindeyse “Kamu Diplomasisi Seferberliği” başlatmasının yerinde olacağını ifade ediyoruz.

“Seferberlik” ifadesini bilerek kullanıyorum; çünkü Türkiye açısından mevcut ortamda kamu diplomasisi mutlaka stratejik şekilde kullanılması gereken bir araç olarak belirmektedir.

Kamu diplomasisi vizyonunun kazanılması, etkin kullanılması, araçlarının doğru tespit edilmesi, başarılı sonuçlar alınabilmesi için Türkiye’nin bütün potansiyelini harekete geçirmesi, vakit kaybetmeden gerekli mekanizmaları kurması ve konuyu topluma maletmesi gerekir.

Eskiden savaşlar cephede kazanılır, tankla-tüfikle yapılırdı; ama günümüzde iletişim, etkileşim, imaj, ikna, algı savaşları yaşanıyor. Kendinizi anlatmanız, tanıtmanız, gücünüzü ortaya koyabilmeniz gerekiyor. İzlediğiniz politikaların doğruluğuna kamuoyunu ikna etmeniz, onların desteğini almanız da zorunlu...

Kanaatimizce Türkiye, kamu diplomasisi konusuna ulusal çıkarlarını ilgilendiren stratejik bir konu olarak bakmalı, geleceğini inşa etmede müthiş katma değeri olacak bir unsur olarak görmelidir.

Türkiye'nin kamu diplomasisi imkanlarının neler olduğu, etkili sonuçlar alabilmek için hangi araçları kullanması gerektiği, nasıl bir yol haritası izlemesinin zorunlu olduğu gibi konular, mutlaka Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündemine gelmeli, tüm siyasi partiler bu soruların cevaplarının bulunmasına yardımcı olmalıdır. Ayrıca Meclis dışındaki siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, üniversiteler, medya ve uzmanlardan da destek alınmalı, "ulusal bir kamu diplomasisi politikası" oluşturulmalıdır.

Türkiye bölgesindeki etkinliğini artırmayı, komşu ülkelerin gönüllerini fethetmeyi, sevilen, sayılan, sözü dinlenen bir ülke olmayı istiyorsa; Uluslar arası politikada karar süreçlerine katılmayı, küresel denklemde dikkate alınmayı hedefliyorsa; doğru adresin kamu diplomasisi olduğu unutulmamalıdır...

Kamu Diplomasisi Enstitüsü'nün yayınladığı bu kitaba çalışmalarıyla katkı sunan tüm değerli bilim insanı dostlarımıza emeklerinden dolayı teşekkür ediyor, başka faaliyetlerimizde yine birlikte olmayı diliyorum. Kitabın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen Enstitümüzün uzmanlarından Tuğçe Ersoy Öztürk'e de katkıları için ayrıca teşekkür ediyor. Bir teşekkür de, Enstitümüzün Başkanlığı yanı sıra ülkemizin önde gelen düşünce kuruluşlarından TASAM'ın da Başkanlığını yürüten, sahip olduğu stratejik vizyon ile bilim insanlarına sahip çıkan, imkan sağlayan, destek sunan Süleyman Şensoy Bey'e...

Kitabın amaçlanan hedefler doğrultusunda yararlı olmasını diliyorum, kamu diplomasisi konusunda başka yayınlara da önayak olmasını temenni ediyorum.

Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZKAN
Kamu Diplomasisi Enstitüsü Direktörü
İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi

KAMU DİPLOMASİSİNİN SUNDUĞU FIRSATLAR VE KISITLARI ÜZERİNE

Yrd. Doç. Dr. Erhan DOĞAN

Marmara Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Öğretim Üyesi

Devletlerin çıkar, fırsat, tehdit ve potansiyel tehdit merkezli değerlendirmelerine istinaden oluşturdukları ve başka ülkelerin kamuoylarını etkileme amacıyla icra ettikleri faaliyetler “Kamu Diplomasi” olarak adlandırılır. Kamu diplomasisi, devletten devlete gerçekleştirilen geleneksel diplomasi faaliyetlerine destek olmak amacıyla yapılır. Devletler ve onlar adına hareket eden kurumlar, aktörler vasıtasıyla yürütülen kamu diplomasisi, geleneksel diplomasiden farklı olarak, başka ülkelerin hükümetlerine değil de hükümet dışı aktörlerine ve kamuoylarına yönelik olarak yürütülür.

Genel olarak yabancı izleyicileri dinleyerek anlamak, onları bilgilendirmek ve etkilemek ve bu etkiyi geliştirmek¹; yanlış anlamaların ve kabullerin yol açtığı karmaşayı sınır ötesi iletişim ortamını şekillendirmek suretiyle gidermek kamu diplomasisinin amaçlarından bazılarıdır.² Ülkelerin, yabancı ülke vatandaşları ile kendi vatandaşları ve kurumları arasında diyalogu yaygınlaştırmaya çalışması da bir başka Kamu diplomasisi hedefidir.

Bu hedeflere ulaşmak için ise yayınlar, filimler, kültürel etkileşim, radyo ve televizyon etkin bir biçimde kullanılmaya çalışılır³. Bu süreçte sadece hükümetlerin kendi görüşleri değil buna ek olarak onların kamuoylarını oluşturan farklı birey ve örgütlerin temsil ettiği farklı görüşler de yabancı kamuoylarına iletilir.⁴ Bu faaliyetler dar ulusal çıkarların açık bir biçimde savunulmasından çok enternasyonalist bir zemine oturtularak yapıldığında, daha etkili olur.⁵

Joseph Nye, kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarısının harcanan paranın miktarı ile değil, yabancı ülke vatandaşları üzerinde yaratılan olumlu izlenim ve değiştirilen fikirler ile ölçülebileceğini ifade etmektedir.⁶ Obama hükü-

metinin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ise kamu diplomasisi uygulayıcılarının insanlarla bağlantı kurmak için gerçek bir diyalog tesis etmeleri gerektiğini ve Kamu Diplomasisi uygulayıcılarının konuştukları kadar dinlemeyi de bilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁷

Kamu diplomasisi, bazı kişi ya da grupların, yetersiz bilgiye ve temellere dayanmasına rağmen, kendi inandıklarına ya da inandırmak istediklerine, diğer insanları, inandırmaya yönelik sistematik bir faaliyeti olan⁸; insanlarda çoğu zaman çok parlak izlenimler yaratan, sıklıkla duygu yüklü, kısmen ya da tamamen doğru, kafa karıştırıcı ya da yanlış bilgiler aktaran ve inanışlar oluşturmayı hedefleyen propaganda faaliyetlerinden⁹, anlatmak kadar dinleyip anlamaya da önem veren çift yönlü bir faaliyet olması ve sağlam ve doğru bilgiye ve bilgi aktarımını aşan yapılandırılmış süreçlere dayanması gibi özellikleri nedeniyle ayrılır.

Bu yazı devletler tarafından kamu kaynakları ile yürütülen ya da koordine etmek ve kaynak sağlamak suretiyle düzenlenen, yönetilen kamu diplomasisi faaliyetlerinin hedefleri, araçları ve kaynakları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Yazının temel tartışma konusu, kamu diplomasisi faaliyetlerinin, eğer iyi tanımlanmaz ve hedefleri iyi sınırlanmaz ise mali ve operasyonel açıdan sürdürülemez olacaktır. Bu bağlamda rasyonel bir yaklaşımla kamu diplomasisinin hedefleri, bu hedeflere hangi derinlikte etki edilebileceği tartışılmakta ve bu faaliyetlerin küresel düzlemde etki tesis etmek hedeflendiğinde, var olan kaynaklarla ve tecrübe edilmiş yöntemlerle sürdürülebilirliğinin önündeki kısıtlar üzerinde durulmaktadır. Ardından ancak söylemsel tutarlılığın tesis edilmesi ve evrensel bir dilin üretilmesi neticesinde bu faaliyetlerin etkisinin öngörülen seviyelerin üzerine çıkabileceği iddia edilmektedir.

Hedefler, Araçlar, Kaynaklar

Kamu diplomasisinin hedefleri, araçları ve imkânları/kaynakları arasında önemli bir gerilim mevcuttur. Kamu diplomasisi vasıtasıyla başka ülkelerin hükümetleri, kamuoyları etkilenmek suretiyle yönlendirilmeye çalışılır. Amaç kamuoyunda bir etki tesis etmek suretiyle yönetici elit grup içerisinde zaten olumlu tutumu olan kesimlerin işini kolaylaştırmak, olumsuz tutum geliştirmiş olanları ise etkisiz kılmak ya da hareket alanlarını kısıtlamaktır. Yönetici elit grup içinde olması muhtemel fikir ayrılıkları ise, kamuoyu üzerinde tesis edilen etki vasıtasıyla, istenilen yönde aşılmaya çalışılır.

Kamu diplomasisi faaliyetleri geniş bir kitleyi hedeflediği için, doğru ve etkili bir biçimde tanımlanmaz ve sınırlanmaz ise, geleneksel diplomasi faaliyetlerine göre devletlerin bütçelerinde çok daha büyük maliyet yaratabilir. Hedefler, araçlar ve kaynaklar arasındaki ilişkinin iyi tanımlanması ve oran-

tılılık bu nedenle kamu diplomasisine dair planlama ve değerlendirmeler açısından çok önemlidir.

Ülkelerin birbirileri üzerinde tam hegemonya tesis etmesi ile hiçbir etkiye sahip olamaması durumları arasındaki geniş alanın bir noktasında başlatılan ve sürdürülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin arzu edilen, hedeflenen sonuçları üretilip üretilmediğinin ölçülmesi kaynakların kısıtlı olması nedeniyle oldukça önemlidir. Uluslar, kısıtlı kaynakları ile uluslararası alanda ya da özel olarak bir başka ülkeye ya da ülke grubuna yönelik faaliyetlerde bulunmaya karar verdiklerinde, ulusal alanda ihtiyaç duyulan kaynakları, kendilerine vergi ödemeyen ulusları etkilemek için, kullanırlar. Bu durum, ulusun vergi ödeyen vatandaşları açısından bakıldığında oldukça önemli bir fedakârlıktır. O nedenle kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkisinin, yarattığı katma değer ölçülebilmesi daha sonraki adımların ve kaynak ayırma faaliyetinin planlanması açısından çok önemlidir.

Uluslar bu fedakârlığı, beklenen kısa, orta ve uzun vadeli faydalar nedeniyle yapar. Örneğin ABD vatandaşları ABD hükümetinin yürüttüğü çok pahalı kamu diplomasisi faaliyetlerini ödedikleri vergilerle destekliyor. Eğer bu faaliyetlerin dış politikaya bir katkısının olacağı düşünülmeseydi, ABD hükümeti bu kaynakları kamu diplomasisi faaliyetlerinin finansmanı için ayıramazdı, ayırsaydı bile bunu kongrede ve kamuoyu önünde savunmakta çok zorlanırdı. Kamu diplomasisi konusunda karar vericilerin planlama yapabilmesi, kamuoylarını ve bütçeleri onaylayan parlamentoları bu faaliyetlerin faydalı olduğuna ikna edebilmesi için bu faaliyetlerin sağladığı/sağlayacağı katma değer ölçülebilmesi ve ifade edilebilmesi gerekir. Eğer KD faaliyetleri ölçülebilen bir katma değer yaratabiliyorsa hükümetler, vergi ödeyen vatandaşlara neden bu alana kaynak ayırdıklarını, bunun faydalarını sayarak ve göstererek anlatabilirler.¹⁰

Bir ülke halkı ve hükümeti hakkında olumlu fikirler ve olumlu hissiyat oluşturmak ve bu amaca yönelik faaliyetlerin hangi seviyede başarılı olduğunu ölçmek oldukça zordur. Bir ülke vatandaşlarını olumsuz bir hissiyat ve tutumdan olumlu bir hissiyat ve tutuma doğru nelerin, hangi uygulamaların yönlendirdiğini hassas bir biçimde tespit etmek ise çok daha zorlu ve maliyetli bir uğraştır. Tek bir anda yapılan çalışmalarla bu konuda kapsamlı bir fikre sahip olmak mümkün değildir. Bu nedenle düzenli olarak yılları kapsayan araştırmaların yapılması ve yıllar içindeki değişimi görmemizi sağlayacak bir veri tabanının oluşturulması gerekir. Günümüzde, German Marshal Fund (GMF), PEW ve Eurobarometre gibi kuruluşlar, düzenli olarak yaptığı anketlerle kamuoylarının farklı ülkelere dair hissiyatını ölçmeye çalışmaktadır.

Bu ölçümler neticesinde gündelik gelişmeleri ya da tarihsel verileri de dikkate almak suretiyle çok isabetli, güçlü değerlendirmeler yapılabilir ve yapılmaktadır. Örneğin, Eurobarometre¹¹ ya da GMF'nin¹² yıllar içinde ürettiği verilere dayanılarak "Avrupa Birliği ve ABD, Türk kamuoyunun desteğini giderek kaybetmektedir" saptaması kolayca yapılabilir. Böyle bir saptama, söz konusu veri seti üretilmiş olmasaydı bu kadar kesin bir netlikle yapılamazdı. Bu saptama yapıldıktan sonra bu değişimin nedenleri konusunda, gerek yapılmış anketlerdeki diğer verilere gerekse tarihsel verilere bakılarak bazı sonuçlar üretilmesi ve bu sonuçlar kullanılarak bazı politikalar geliştirilmesi mümkün olabilir.

Hedef Kitle, Hedeflenen Etkinin Yaygınlığı ve Derinliğine Dair

Kamu diplomasisi uygulayacak devletler açısından en önemli başlangıç sorusu etkilemek için hangi ülkelerin ya da ülke gruplarının hangi kıstaslara göre seçileceğidir. Bu soruya verilen cevap, tüm dünyayı bir etki alanı olarak belirlemekle belirli bir ülkeyi ya da ülke gruplarını/bölgeyi etki alanı olarak belirlemek arasında değişebilir. Ya da hibrit bir seçimle, bazı ülkeler ve bölgeler özel hedef, diğer ülkeler ise genel hedef olarak seçilebilir.

Uygulamalara bakıldığında devletlerin hibrit ve pragmatik bir seçim gerçekleştirdiğini görürüz. Yani hükümetler, bazı öncelikli ülkeler ve bölgelere yönelik özel kamu diplomasisi (KD) uygulamaları yanında tüm dünyayı hedef alan genel ilkeler üzerine oturtulmuş yaygın KD uygulamaları da gerçekleştirebilirler.

Acaba tüm dünyayı ve dünyada yaşayan insanları ya da tek bir ülkenin ya da ülke grubunun tüm vatandaşlarını bir bütün olarak etkilemeye çalışmak gerçekçi ve ekonomik hedefler midir? Dünya siyasetini ve ülkelerin siyasi kararlarını kamuoyları mı, yoksa elitler mi belirler? Ülkenin/ülkelerin kamuoylarını bir bütün olarak etkileme hedefine odaklanılmışsa bu KD uygulayıcı ülkeler tarafından nasıl başarılabilir, bunun yolları nelerdir? Acaba tüm kamuoyu değil de, öncelikle daha küçük bir grup olan kamuoyu önderleri ve elitler mi hedef alınmalı, etkilenmeye çalışılmalıdır? Elitleri ve kamuoyu önderlerini etkilemenin yolları nelerdir? Yazının geri kalan kısmında bu sorular tartışılacaktır.

Kamu Diplomasisi Hangi Ülke ya da Ülke Gruplarına Odaklanmalıdır?

Kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmeye başlayan devlet ve hükümetlerin öncelikle bu faaliyetleri hangi ülkeler ya da ülke gruplarına yönelik olarak yürüteceğine karar vermesi gerekir. Dünya halen ülkeler-devletler formunda idari coğrafi ünitelere bölünmüştür. Küresel ölçekli yapılan değerlendirmeler-

de dahi bu idari coğrafi birimler yani ülkeler ve onların devletleri, temel analiz ünitesi olarak kabul edilir. Küresel rakamlar ülkelerden elde edilen rakamların toplanıp birleştirilmesi sonucu üretilir. En azından kamu diplomasisi faaliyetlerine dair veri üretme, toplama ve değerlendirme ve bu faaliyetleri koordine etme, bütçeleme gibi pratik nedenler yüzünden ülkeleri ve devletleri temel analiz ünitesi olarak kabul etmek işimizi kolaylaştırır. Bu nedenle öncelikle hangi ülkeye/ülke gruplarına yönelik kamu diplomasisi yürütüleceğine karar vermek başlangıç için önemlidir. Böylesi bir karar verilmediği takdirde maliyet, planlama ve uygulama açısından çok büyük bir karmaşa ile karşı karşıya kalınır.

Eğer, ülkeler, ellerinde yeterli kaynaklar ve araçlar mevcutsa tüm dünyayı da bir kamu diplomasisi sahnesi olarak görebilirler. Orta büyüklükteki güç kategorisine giren ülkeler için tüm dünyayı kamu diplomasisi uygulama sahası olarak görmek, dünyaya aynı anda bir bütün olarak hitap edecek araçlar (medya), kaynak ve dil geliştirme ile ilgili sorunlar baki kaldıkça, pek pratik ve uygulanabilir bir karar değildir. Bununla birlikte, ülkelerin tüm dünyaya hitap etmeyi hedefleyen evrensel bir dil üretme, geliştirme, var olan dillere kendi dillerini uydurma çabası sonuçta o ülkelerin derdini dünyaya anlatmalarını kolaylaştıracak araçlara kavuşmalarını sağlayabilecek önemli bir uğraştır. Böylesi bir dil üretildiği ya da var olan dil evrensel olana yaklaştırıldığı takdirde ülkelerin küresel etkinliği artacak ve kamu diplomasisinin çok düşük maliyetlerle ve etkin bir biçimde yapılabileceği bir aşamaya ulaşılmış olacaktır. Amerikan liberalizmi, Sovyet sosyalizmi, İran Şiiliği, Vatikan'ın Katolikliği ideolojilerin ya da evrensel mesajlı inanç sistemlerinin etkisinin güçlü örnekleri olarak gösterilebilir. İsveç ve Norveç'in kaba güç projeksiyonu yapmayan, barış ve bilimle anılan isimleri, Hollanda'nın çok kültürlülük ideolojisini yakın zamana kadar başarıyla uygulamış olması bu ülkelere neredeyse ülke ayrımı gözetmeksizin tüm dünyada çok önemli bir sempati temin etmiştir. Bu sempati söz konusu ülkelerin konvansiyonel diplomasisine çok geniş/rahat bir alan yaratmıştır. Özellikle Hollanda ve Norveç örneklerine bakıldığında bu ülkelerin özel bazı ülkelere odaklanmaktan çok, evrensel ağırlığı olan mesajlarını geniş bir alana yaymak suretiyle küresel düzeyde etki tesis ettikleri görülür.

Mesaj odaklı ve küresel etki tesis etmeyi hedefleyen uygulamaların başarıları verili kabul edilmekle birlikte, kamu diplomasi uygulamalarında, etkin planlama, verimlilik ve kaynak kısıtları gibi kaygılar nedeniyle, kısa vadeli sonuç alıcı müdahaleler için az sayıda ülke ve ülke gruplarının hedef alınması gerçekçi ve uygulanabilir bir karardır¹³.

Az sayıda ülke ya da ülke grubuna yönelik yoğun KD faaliyeti yapılmasına dair verilen kararı, bu ülkelerin hangileri olacağına dair karar verme süreci izler. Ülkeler farklı kaygılarla ve önceliklere dayanarak bu yöndeki kararlarını verirler. Örneğin bir ülkenin kendi iradesi ve isteğine bağlı olmadan siyasi pozisyonuna ve siyasetinin gündemine etki eden, çıkar ve güvenlik algılamalarını tehdit eden yabancı ülkeler öncelikli hedefler arasına rahatlıkla girerler. Bu ülkeler, küresel, bölgesel güçler ve komşu ülkeler olabilir. Yani başka ülkelerin kendilerine dair tasarruflarından fazlaca etkilenen ülkeler, öncelikle kendilerine yönelik etkileri büyük olan/olabilecek ülkelere karşı kamu diplomasisi uygulayarak bu etkiyi kontrol altına almaya çalışırlar. Bu savunma perspektifi ile yapılandırılmış bir KD faaliyeti olur.

Ülkeler daha proaktif bir siyaset anlayışı ile savunma amaçlı olmayan, kendi siyasal programlarına uygun bir uluslararası ortam yaratmak ve bu istikamette diğer ülkelerde bir etki tesis etmek amacıyla da KD faaliyetleri kurular ve yürütürler. Bu savunmacı değil inşa edici bir kamu diplomasisi faaliyeti olur. Savunma amaçlı KD daha çok olumsuz yargıları ve beklentileri kontrol altına alma, etkisiz kılma ve nihayetinde olumluya çevirme amacı güder. Bir biçimde önceden oluşmuş olumsuz yargıları ve havayı düzeltmeye çalıştığı için harcanan kaynak ve KD'nin olumlu etkileri ekseninden bakıldığında, oldukça verimsizdir. Bununla birlikte ilk safhada hasar sınırlaması gibi çok önemli bir işleve odaklıdır ve bu yönde KD faaliyetleri icra edilmesi zorunludur. Proaktif KD ise ülkeye dair yargıları düzeltmekten çok yeni bir formda baştan ayağa yeniden kurmayı amaçlar. Olumsuzluklara değil olumlu mesajlara odaklıdır. Fakat hedef ülkelerdeki siyasi rakipler olumsuz mesajları devamlı olarak üretmeye devam edecektir.

Savunmacı kamu diplomasisi faaliyetlerine örnek olarak Türkiye hükümetlerinin ve devletinin Ermeni meselesine yönelik olarak yürütülen faaliyetler ele alınabilir. ABD'de her yıl nisan ayında Ermeni diasporasının Türkiye aleyhinde bir soykırım kararını senatodan çıkarma girişimleri, ABD siyasetinin iç dinamiklerinden ve bu ülkenin kendine dair nedenlerden kaynaklanan bir durumdur. Bu durum Türkiye için bağımsız bir değişkendir. Bu durumu geleneksel diplomatik tedbirlerle karşılamaya çalışmak, nihai bir çözüm ya da kontrollü bir statükonun sürdürülebilmesi açısından yeterli olmamaktadır. Bu nedenle geleneksel diplomasi faaliyetleri yanında, ABD kamuoyu önünde Ermeni diasporasına karşı dengeleyici ya da aşıcı bir ağırlık oluşturmak üzere o ülkedeki elitleri, politik grupları ve kamuoyunu etkilemeye çalışmak her yıl daha da ağırlaşan sorunu aşmak için rasyonel bir yol olarak görünmektedir.

ABD iç siyasal alanındaki bazı aktörlerin tıpkı Ermenilerin yaptığı gibi, ama bu kez meseleye dair Türkiye'nin tercih edeceği bir tezi sahiplenip onun üzerinden siyaset yapması, durumu kontrol altında tutabilmek açısından bir yöntem olarak kullanılabilir.¹⁴ Fakat mesele iç siyasal alanın bir unsuru olan Ermenilerin kimliklerinin bir parçası olduğundan ve onlar tarafından, hayati olarak değerlendirildiğinden bu meseleyi Ermenilerinkine benzer bir tutku/hırs ve ısrarla karşılayacak bir gücün bulunması/üretilmesi pek de kolay değildir. Bugüne kadar bu fonksiyonu üstlenen güç ABD'deki Yahudi lobisi olmuştur fakat Yahudi lobisi ile işbirliği hükümetlerin başka alanlarındaki siyasal açılımlarını bloke ettiği kabulüyle AKP hükümetleri tarafından bugün tercih edilmemektedir.¹⁵

Ülkeler, bir süper gücü uluslararası alanda belirli bir meselede kendi pozisyonuna uygun bir istikamette yönlendirmek için de kamu diplomasisi faaliyeti yürütülmesi kararı verilebilirler. Proaktif/kurucu kamu diplomasisi uygulamalarına örnek olarak Arap ülkelerinin ABD nezdinde yürüttükleri kamu diplomasisi faaliyetleri gösterilebilir. İsrail'in ABD'yi kendi arzusu istikametine karar almaya zorlaması ve bunu başarması, İsrail ile çıkarları çelişen Arap ülkelerini oldukça zorlamaktadır. ABD'yi Ortadoğu sorunlarında kendi istedikleri istikamette kararlar almaya ve eylemlerde bulunmaya zorlamak için Arap ülkeleri ABD'de ciddi bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütmektedirler. Bu çerçevede Araplar ve Ortadoğulu Müslüman halklara dair oluşmuş olumsuz yargıları ve bilgi eksikliklerini gidermek amacıyla ABD'de çeşitli kamu diplomasisi faaliyetleri yürütülmektedir.¹⁶

Kamu diplomasisi faaliyetleri süper güçlerin yanında bölgesel güçleri de hedef alabilir. Bu faaliyetler, bölgesel güçlerin iç siyasal dinamikleri neticesinde ortaya çıkan tutumlarını hedef alabileceği gibi, bölgesel güce dışsal bazı dinamikler/etkiler neticesinde kabul ettirilen (başka ülkelerden ya da başka cemaatlerden kaynaklanan) bir tutuma ya da politikalara karşı durmak için de kurgulanabilir. Bu durumda, yönetici elitleri etki altında olan bölgesel gücü etkileyen grupların etkilerini azaltmak, sıfırlamak ve ardından KD uygulayıcı ülkenin çıkar algıları istikametine bölgesel gücün elitlerini ve sonuçta kendisini yönlendirmek gibi amaçlara yönelik olarak kamu diplomasisi faaliyeti planlanıp yürütülür.

Ülkelerin coğrafi yakınlık nedeniyle devamlı etkileşim içinde oldukları komşu ülkeler de doğal bir kamu diplomasisi uygulama alanıdır. Komşu ülkelerle çok farklı eksenlerde işbirliği ya da sorun alanları mevcut olabileceği için, ülkeler kendi çıkarı doğrultusunda komşularını etkilemeye çalışırlar. Komşu ülkeler de yine kendi iç alanından kaynaklanan nedenlerle ya da dış aktörlerin yönetici elitlerine yaptığı etki neticesinde kamu diplomasisi uygula-

yıcı ülkelere yönelik farklı tutumlar geliştirirler. Bu ülkeleri etkilemek için de kamu diplomasisi faaliyeti yürütülür.¹⁷

Ülkeler, tamamen sübjektif bir süreç sonucunda kendi ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda seçtikleri bazı ülkeleri de kamu diplomasisi faaliyetlerine dahil ederler. Bu ülkeler kendi fiillerinden kaynaklanan nedenlerle değil, kamu diplomasisi uygulama kararı veren ülkenin içsel ya da dış dinamiklere dayalı olarak ortaya çıkan ihtiyaçları neticesinde hedef seçilirler. Kamu diplomasisi uygulayıcı ülke (KDUÜ) ile doğrudan hiçbir çıkar çatışması yaşamayan, hatta ciddi bir ilişkisi bile olmayan bir ülkeyle, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yapılacak oylamada desteğini alabilmek, ya da ticari ilişkileri geliştirebilmek için politik altyapıyı kurmak gibi tek taraflı ihtiyaçlara binaen kamu diplomasisi faaliyetlerinin planlanması bu duruma bir örnek teşkil eder. Bu durum savunmaya dayalı değil inşa edici bir kamu diplomasisi faaliyetidir ve bir öncekinden farklı özellikler gösterir. Birincisi daha çok olumsuz yargılara ve beklentilere yönelik önleyici kontrol altına almaya yönelik bir faaliyetken ikincisi beklentiler doğrultusunda bir hedef ülkede hissiyat/kamuoyu oluşturmak amacıyla yapılır.

Ülkeye ya da Ülke Grubuna Karar Verdikten Sonra KDU Hangi Seçimlere Göre Yapılır?

Bir ülke hükümeti kamu diplomasisi uygulayacağı ülkeleri belirledikten sonra iki farklı tutum takınabilir ve uygulamalarını bu tutumlar doğrultusunda şekillendirir. Birinci tutum sorun odaklıdır. İkinci tutum ise fırsat odaklıdır. Gerçek dünyada ne fırsatlar ne de sorunlar tek başına bulunmadığı için tamamen rasyonel kabullerle fırsat odaklı ya da sorun odaklı olmaya dair bir kararın verilmesi oldukça zordur. Tüm faktörleri, tehditleri ve fırsatları hesap ederek yapılandırılacak bir karar süreci ve planlama çabası ise oldukça ağır işleyen ve yüksek maliyetli bir süreç olacaktır.

Uluslararası ilişkiler ortamında ülkeleri statükoya dair tutumları itibariyle de üç ana grupta toplayabiliriz. Birinci grupta statükoyu korumaya çabala-yan ülkeler yer alır. İkinci grupta ise statükoyu değiştirmek için zorlayan başına buyruk hareket eden (free rider) ülkeler vardır. Bir de tamamen uluslararası ortamın etkisi ile salınan ne kendi ne de uluslararası sistem üzerinde etki edemeyen devletler mevcuttur. Sorun odaklı devletler daha çok statükocu özellikler gösterir. Değişim arayışındaki devletler ise tehditleri değerlendirmekle birlikte daha çok fırsat odaklıdır diyebiliriz. Savrulan devletlerin fırsat sorun eksenindeki hareketleri ise öngörülemez. Çoğu zaman önlerine konan sorunlarla uğraşırlar, bazen iyi bir fırsat gördüklerinde onun peşinden koşarlar fakat bu fırsata dair sorunlarla karşı karşıya gelince tekrar sorunların içinde kaybolurlar.

Statükocu, değişim arayan ve savrulan devletler kamu diplomasisi açısından farklı türden kararlar verirler ve farklı uygulamalara yönelirler. Savrulan devletlerin etkili bir kamu diplomasisi yapamayacağı ya da eski uygulamalarını refleksiymiş gibi devam ettirmeye çalışacağını, statükocu devletlerin durumu değiştirmek yerine aynen devam siyaseti izleyeceğini önemli bir atakla karşılaşmadıkça ufak geliştirmeler dışında bir harekette bulunmayacağı söylenebilir. Buna mukabil değişim arayan devletler bir şekilde güçlü politikalar izleyerek durumu değiştirmeye çalışırlar. Bu gruba giren ülkeler çoğunlukla, iktisadi, siyasal, askeri ve sosyal alandan ortaya çıkan bir değişim nedeniyle siyasal alanda bir değişim arayışına girerler. Bu ülkelerde, değişimi zorlayan güçlerin kabiliyetlerinde bir değişim gerçekleşir ve kabiliyetlerdeki bu değişim ancak bir ideolojik/politik program - hareket haline getirildiğinde siyasal alanda değişime yol açar. Bir siyasal hareket iktisadi, siyasal ve askeri gücün yanında onu çevreleyen bir ideolojik projeye sahip olduğunda, bunu geliştirebildiğinde oldukça kuvvetli bir etkiyi siyasal alana yansıtabilir. Kamu diplomasisi faaliyetleri de ideolojik bir kaynaktan beslendiklerinde daha kuvvetli bir form alır ve etki tesis eder.

Sonuç olarak ülkelerin kaynakların kısıtlı olması sebebiyle, rasyonel ya da ideolojik rasyonel sebepler ve hesaplamalarla, kamu diplomasisi faaliyetleri için hedef ülke gruplarını seçmeleri gerekir. Ülkelerin kaynaklarının tüm dünyayı etkilemek için yeterli olmayacağını biliyoruz. Ülkeler kaynaklarını başka ülkelerin siyasal alanlarını kontrol etmeye ayırdığında zaman içinde çeşitli kaynak kaçış mecraları oluşur ve harcanan kaynaklar arzu edilen hedeflere ulaşılmasını sağlamadığından ülkeler kısıtlı kaynaklarını dipsiz kuyularda kaybetme riski ile karşı karşıya kalır. O nedenle kamu diplomasisi faaliyetleri devamlı olarak gözden geçirilmeli, verimlilik değerlendirilmesine tabi tutulmalıdır. Kamu diplomasisi faaliyetleri planlanırken arzu edilen etkinin ne kadar derin olacağı ve bu etkinin hangi zaman perspektifinde gerçekleşeceği de iyi hesaplanmalıdır.

Kamu diplomasisi adı altında yürütülen faaliyetin bir katma değer yaratıyor olması ve bu katma değerın ölçülmesi faaliyetin ileriye yönelik planlaması ve anlamlı olup olmadığı konusunda karar vericilere sağlam fikirler verebilir.

Kamuoyunu Tümüyle Etkilemeye Çalışmanın Araçları Olanakları ve Kısıtları Nelerdir?

Kamu diplomasisi uygulanacak ülke ya da ülke gruplarının hangileri olacağına dair kararı, tespit edilen ülkelerde hangi grupların hedef alınacağına dair karar izler. Tüm ülke mi hedef alınacaktır yoksa ülkede ki bazı gruplara mı odaklanılacaktır? Ölçeği geniş tutmanın dezavantajları dikkate alındığında

mümkün olan en dar gruptan başlayarak en geniş gruba doğru ilerlemek rasyonel bir yaklaşım olarak görülebilir. Hangi grupların hedef alınacağına dair süreçte, rasyonel gündelik kabuller/hesaplar kadar tarihsel süreç ve bagaj da önemlidir. Örneğin, tarihsel olarak irtibatlı olunan gruplarla ilişki önemlidir ve eğer geçmişte olumlu sonuç vermişse bu kanal kullanıma açık olmalıdır. Ancak sosyal değişim irtibatlı olunan grupların önemini ve etkisini azaltmış olabilir. Yine de tarihsel bağlar kısa süre önce kurulmuş bağlara göre daha dayanıklıdır bu nedenle bu grupların buldukları ülkelerde daha güçlü olması için destek olunabilir. Tarihsel olarak irtibatlı olunan grupların desteklenmesi, ters bir etkiye de yol açabilir ve söz konusu grubun kendi ülkesinde marjinalleştirilmesine yol açacak bir süreci başlatabilir.

Tarihsel olarak irtibatlı olunan grupların, zaten eskiden beri ilişkide olunan ve bir ölçüde rızası kazanılmış, üzerinde etki tesis edilebilmiş gruplar olduğu dikkate alındığında kamu diplomasisi açısından bu gruplarla geleneksel ilişkinin sürdürülmesi durumunda bir fark yaratmak kolay olmayacaktır. O nedenle hem bu gruplara bazı yeni gruplar eklemek hem de eski gruplarla işbirliğinin parametrelerini ve çerçevesini bir fark yaratabilecek biçimde değiştirmek gerekir. Yeni grupların dâhil edilme sürecinde, geleneksel olarak irtibatlı olunan gruplar da rahatsız edilmemelidir.

Yeni gruplarla irtibatın geliştirilmesi daha fazla kaynağın mobilize edilmesini gerektirir. Ayrıca eski müttefikler, yeni gruplara belki de kendi siyasi rakiplerine kaynak aktarılması yerine bu kaynağın kendilerine aktarılmasını talep edebilir ve bunu bir pazarlık konusu haline getirmeye çalışabilir. Ya da maddi kabullerden çok duygusal kabuller ve değerlendirme eğilimleri öne çıkar ve yeni ve/veya rakip bir grubun çembere dâhil edilmesi eskiden beri irtibatlı olunan grupları rahatsız edebilir.

Tüm bu durumlarda, geleneksel yöntemlerin aynen kullanılmaya devam edilmesi daha fazla kaynağın bu ülkeye aktarılması anlamına gelir ki bu bir finansal açmazı doğurur. Kaynak kısıtlılıkları nedeniyle bu yol takip edilemez. Bu açmazı aşabilmenin en makul yollarından birisi medya yoluyla nüfuz etmek böylece daha geniş bir grubu etkilemeye çalışmaktır. Fakat bu metodun da kısıtları vardır. Medya vasıtasıyla geniş bir alana erişilebilir fakat bu yöntemle ne kadar derine nüfuz edilebilir? Medya vasıtası ile bir toplumda sempati, yakınlık, merak ya da eski yargıların sorgulanması süreci başlatılabilir mi? Sadece medya kampanyalarıyla kamu diplomasisi ile amaçlanan hedeflere ulaşılabilir mi?

Medya yoluyla bir topluma hitap etmek dendiğinde tek ve standart bir faaliyete atıfta bulunulmamaktadır. Medya vasıtasıyla aktarılan materyalin ve mesajın niteliği hedeflere ulaşılabilme açısından çok önemli ve belirleyicidir.

Medya ile erişimin önüne hedef ülke hükümeti ya da politik grupları tarafından konulan engeller; medya alanının çoğulcu bir yapıya sahip olduğu durumlarda başka hükümetlerin de aynı kanalları kullanarak etki etme arayışları, medya yoluyla erişimin etkisini sınırlı kılar. Mesaj kesintiye uğradığı ya da başka mesajlarla kesiştiği durumlarda arzu edilen formda iletilemez ve kamu diplomasisi açısından istenen sonuçları doğurmaz. Bu sorunlar her zaman karşılaşılabilecek türden sorunlardır, bununla birlikte medya üzerinden etki tesis etme arayışı, kaynak ve eriştiği kitlenin boyutu dikkate alındığında kesinlikle ihmal edilmemesi gereken, bırakılmaması gereken bir faaliyetdir.

Medya vasıtasıyla iletişimde, mesajın verilme biçiminin yanında sonucu belirleyecek en önemli unsur içeriktir. İçerik, mesajın iletmeye çalışıldığı kitlenin özellikleri ve hassasiyetleri, kültürel ve sosyal kodları ve dili dikkate alınarak oluşturulmalıdır. Yerel özellikler dikkate alınmakla birlikte, mesajın geniş grupları kavrayabilmesi için evrensel bir dilinin ve içeriğinin olması gerekir. Bu nedenle iletişimcilerin kamu diplomasisi faaliyetine dâhil edilmesi ve bu alanda çalışan bilim insanlarının teşvik edilmesi önemlidir.

Kamu diplomasisi uygulayıcı ülkelerin üniversitelerinin, hedef ülkelerin gençliğine açılması türünden, kamu kaynaklarının kontrollü bir biçimde hedef ülkedeki hedef kitleye sunulması gibi uygulamalar da orta ve uzun vadede hedef ülkede kamu diplomasisi uygulayıcı ülkeye dair olumlu tutum sahibi kişilerin üretilmesi açısından faydalı olabilir. Burada bu kişilerin eğitimleri sırasında olumlu deneyimler yaşamasının sağlanmasına da dikkat edilmelidir. Eğitim için gittiği ülkede dostça karşılanmamak, çok kötü koşullarda yaşamak zorunda kalmak arzu edilenin aksi istikamette bir etki bile yaratabilir. Üniversitelerin hedef ülke gençlerine açılması görece geniş bir kitleyi hedefler ve derinlemesine etki yapma kabiliyetine sahip bir uygulamadır. Bu uygulamadan faydalanan yetenekli gençler gelecekte kendi ülkelerinde etkili konumlara geldükleri ile sahip oldukları ilişki ağları ve sempatik bakış sayesinde eğitim gördükleri ülkeye, kendi ülkelerinin eğitim gördükleri ülke ile ilişkilerinin gelişmesi şeklinde katkıda bulunurlar.

Bu uygulamanın başarılı olabilmesi için öğrenci seçiminin evrensel kısıtlara ve rekabet esasına dayalı olarak yapılması gerekir. Eğer eğitim olanağı, sadece elit grubu memnun etmek için kullanılır ve kontenjanlar onların belirleyeceği, vasıfları yeterli olmayan kişilere tahsis edilirse, uygulamanın etki derinliği fazla olmaz. Bu durumda, zaten kısıtlı olan kamu kaynaklarının çarpan etkisi nepotizm nedeniyle zayıflar.

Uzun vadeli ve derinlemesine etkileri olabilecek bir başka önemli kamu diplomasisi yöntemi ise hedef ülkenin eğitim sistemine nüfuz etmek ve oradaki eğitim içeriğinin niteliği üzerinde etki tesis edebilmektir. Pratik nedenlerle

oldukça zorlu bir hedef olan bu uygulama eğer evrensel bazı ilkelere dayandırılarak etkili bir biçimde icra edilirse uzun dönemli derin sonuçlar üretir. Bu uygulamada en kritik husus faaliyetlerin evrensel ilkelere dayandırılmasıdır.

Hedef ülkelerdeki irtibatlı grupların eğitim öğretim, basın yayın ve genel olarak medya alanında sermaye desteği ile güçlendirilmesi de bir başka önemli etki kanalıdır. Bu faaliyette de dikkate alınması gereken en önemli husus, etkilenmeye çalışan ülkenin bu faaliyetleri kendi iç siyasal alanına yönelik had-dini aşan bir müdahale olarak değerlendirmesine yol açacak ve kısıtlamak için tedbir almasına neden olacak rahatsız edici eylemlerden kaçınılmasıdır. Sadece gerekli kaynakları aktarmakla kamu diplomasisi faaliyeti yürütülmez. İçeriğin zengin ve etkileyici olması, evrensel değerlere dayandırılması, bu değerlerle bütünleşmesi, inandırıcı olması gibi faktörler sonucun ve etkinin kalitesini ve büyüklüğünü belirler.

Hedef ülkedeki tüm, kamu diplomasisi uygulayan ülkeyi hedef alan muhalif toplantılara, inisiyatiflere, kamu görevlisi olmayan uygulayıcı ülke vatandaşlarının katılması bir başka önemli etki yöntemi olarak önerilebilir. Sivil unsurlarla kastedilen devlet görevlisi diplomat ya da istihbarat elemanları dışındaki devletten emir almayan bireylerdir. Kamu görevlilerinin, kamu diplomasisi alanının bir miktar uzağında bırakılması ya da görece özerk, entelektüel anlamda kabul edilmesi kolay sivil yapılar üzerinden icra edilmesi, inandırıcılığı ve kabul görmesi açısından çok önemlidir.

Örneğin bir ülkede Türk hükümetinin siyasalarından rahatsız olan, buna muhalif bir grup toplandığında o toplantıya Türkiye'den hükümete muhalif grupların ya da onların oradaki uzantılarının katılımı teşvik edilebilir. Eğer bir ortamda Türkiye hükümeti eleştiriliyorsa, o ortamda kabul gören bir Türkiye'nin olması durumunda muhalif grup kendisini bir tür otokontrole tabi tutar. Böylece muhalifler hiç mesnetsiz temelsiz, havada uçan eleştiriler yerine daha tutarlı eleştiriler yapmak zorunda hisseder. Böylece aşırı duygusal, gerçeklerden uzak, düşmanca bir tutumun oluşmasına müsait ortamların oluşması engellenir. Bu aynı zamanda ülkenin iktidarlarının ve muhaliflerinin diğer ülkelerdeki politik gruplarla ağlar oluşturmasına, iletişim kurmasına ve dünyanın başka yerlerinde olup bitenlere taraf olmasına olanak sağlar.

Bir Örnek Olay: ABD'deki Ermeni Lobisinin Soykırım Yasa Tasarısını Kongre'den Geçirme Girişimleri ve Türkiye'nin Uyguladığı Kamu Diplomasisi

Bir ülkede ülkenin kendi dinamiklerinden kaynaklanan nedenlerle KDU-Ü'ye yönelik olumsuz kararlar alınıyorsa, bu durumda kamu diplomasisine ihtiyaç var demektir. Bu değerlendirme yapıldıktan sonra kamu diplomasisinin,

geniş kitleleri hedef alması gerektiğine karar verildiğinde nasıl bir yol izlenebilir? Böylesi bir karar verme süreci ABD ile Türkiye arasında yaşanan Ermeni sorunu üzerinden incelenebilir. ABD hükümetleri bu ülkede yaşayan ve ABD vatandaşlarının üyesi olduğu Ermeni gruplarının baskısı ile zaman zaman Türkiye'nin istemediği istikamette kararlar alma eğilimi göstermektedir. Bu örnekte en önemli sorunlardan biri bir gurubun açıkça ve cephe oluşturmak suretiyle Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerini ve Türkiye'yi geçmişte olmuş bir olaydan dolayı suçlaması ve kendi hükümetlerine Türkiye'yi bir bedel ödemeye zorlayacak kararlar aldırma çalışmasıdır.

Böylesi bir durum kimlere ne yarar sağlar? İlk fayda, Ermeni seçmenlerden oy beklentisinde olan senatörler ve temsilciler meclisi üyeleri açısından iç siyasal alanda görece maliyeti düşük bir hediye vermek suretiyle oyları mobilize etme olanağının doğmasıdır.¹⁸ ABD hükümeti açısından ise durum biraz daha karmaşıktır. Hükümet kendi ulusal öncelik değerlendirmesinde çok önde olmayan bir meseleyi kullanarak Türkiye ile olan pazarlıklarını daha dar bir alana hapsederek ve düşük bir maliyete çözüme olanağına kavuşur. Meselenin kontrolden çıkma olasılığı olduğu durumlarda bu durum bir rahatsızlık yaratır. ABD Başkanı son tahlilde ulusal öncelikler ve çıkarlar söylemi üzerinden kongreyi ikna edebilir. Bu durum başkanın ve onun hükümetinin kongre ile bu mesele üzerinden bir pazarlığa girmesine ve birilerine bir şeyler söz vermesine neden olur. Türk hükümetleri bu durumda kısıtlı pazarlık kaynaklarını Türk vatandaşları açısından daha verimli üretken sonuçlar yaratacak konular yerine Ermeni diasporasının arzuları istikametinde ve savunma pozisyonunda tüketmek zorunda kalır. Türk hükümetlerinin ABD ile olan tüm meselelerini aynı derinlikte pazarlıklarla halletmesi mümkün değildir. Yani hükümet, Ermeni meselesi nedeniyle, kendi çıkarlarını büyütme yerine Ermeni çıkarlarını bloke etmek gibi negatif etki yaratıcı bir faaliyet içine çekilir. Bu özellikleri nedeniyle Ermeni sorunu oldukça enerji emici bir sorun olarak tanımlanabilir.

Sorun ABD iç dinamiklerinden kaynaklandığı için Türk hükümetlerinin yapması gereken ve yaptığı şey ABD iç dinamiklerine nüfuz etmeye çalışmak olmuştur. Bu çerçevede hükümet, ABD kongresi üzerindeki etkisinin yüksek olduğu bilinen Yahudi lobisi ile silah lobileri ile çalışmayı tercih etmiştir. Bu lobi ABD'nin ekonomik çıkarları ve İsrail Türkiye işbirliği/yakınlığı karşılığında kongreden Ermeni soykırım tasarılarının geçmesini bugüne kadar engellemiştir. Fakat yakın zamanda görüldüğü gibi bu durum AKP hükümeti tarafından, Türkiye'nin örneğin Orta Doğu'da uygulamak istediği yeni politikaların önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir.

O nedenle hükümet Ermeni sorununu temelden aşabilmek için Ermenistan ile kapsamlı bir anlaşma arayışına girmiş, bu çerçevede Zürih'te Türk ve

Ermeni dışişleri bakanları iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için bir protokol imzalamıştır¹⁹. Bu anlaşma Azerbaycan'ın muhalefeti nedeniyle şimdilik istenen sonucu üretememiştir. Hükümetlerin uzun bir süreden beri ABD'deki Türk göçmen gruplarını harekete geçirmeye çalıştığını ve bunların diğer gruplarla tesis edebilecek koalisyonlar vasıtasıyla ABD iç siyasetinin dinamikleri içinde Ermenileri dengelemeye çalıştığı bilinmektedir. Ermeni tezleri, etkisi çok yüksek olabilecek bir iddiaya dayanmaktadır. Bu iddianın şiddeti nedeniyle Ermeni diasporasına muhalif gruplar doğrudan bu meseleye taraf olmaktan çekinmektedir. Türklerin ABD'deki varlığı, ekonomik ve politik gücü, tesis ettiği ağların derinliği ve genişliği ABD'de yaşayan Ermenilerinden çok daha az ve zayıftır. Bu nedenle Türkler yeterince etkili olana kadar, daha başka gruplarla, gelişen ekonomik ilişkilere dayalı olarak, ittifaklar kurulabilme olasılığı göz ardı edilmemelidir. ABD'de İsrail yanlısı lobinin ne kadar kuvvetli olduğu dikkate alındığında hükümetlerin bu grupla bugüne kadar yakın olmayı seçmesi makul ve anlaşılabilir bir durumdur.

Türk hükümetleri AB içerisinde de etkili olabilmek amacıyla Birlik üyesi ülkelerde yaşayan Türk göçmenleri mobilize etmeye, onları politik olarak aktif olmaya teşvik etmeye çalışmaktadır²⁰. Kamu diplomasisi faaliyeti yürütülen ülkedeki Türk nüfusu harekete geçirmek oldukça rasyonel ve verimli olduğu muhtemelen çok yüksek olacak bir yaklaşımdır. ABD'de ve çeşitli ülkelerde yaşayan Yahudi diasporasının İsrail için mobilize ettiği destek göz önüne alındığında bu yaklaşımın potansiyel etkisi daha iyi algılanır. Bununla birlikte örneğin Yahudi lobisinin ABD'de yarattığı İsrail yanlısı etki, bugün için çok yüksek seviyede görülse bile bu etkinin uzun vadede sürdürülebilir olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Etki tek yönlü olduğunda, karşılıklı çıkarları dikkate almadığında geri tepebilir.

Bu nedenle, kamu diplomasisi faaliyetleri çok yönlü olmalıdır. Türkler ve Türklerle bağlantısı olan gruplar üzerinden yürütülen, kurumlar, politik, kültürel ve ticari gruplar arasında ağlar kuran ve onları birbirine çeşitli yollarla bağlayan faaliyetlerin yanında, daha evrensel kavramlar üzerinden ve geniş grupları hedefleyen faaliyetler de yürütülmelidir.

Türklerin ve Türkiye'nin ne kadar olumlu özelliklere sahip olduğuna dair bir değerlendirme bir Türk tarafından yapıldığında etkisi görece azdır. Bu nedenle Türkiye'nin ne kadar güzel, iyi kuvvetli bir ülke olduğunu Türkiye tarafının ve yurtdışında yaşayan Türklerin sözle ifade etmesi yerine bu grupların gündelik hayatta, siyaset, kültür ve ekonomi alanında örnek davranışlar üzerinden bu mesajları iletmesi daha etkili bir yöntemdir. Türk kültür ve düşün ürünlerinin başka ülke vatandaşlarına onların doğal kültürel etkileşim ortamlarında, paylaşma ve anlamaya çalışma çabası içinde, aktarılması işlevsel bir yöntemdir.

Bu nedenle Türkiye’den ihraç edilen kültür ürünlerinin desteklenmesi en büyük kamu diplomasisi aracıdır. Bu ürünler Türkiye hakkında hiç bilgisi olmayan insanlara iyi kötü, olumlu olumsuz bir sürü değeri beğeniyi, ya da yergiyi taşımaktadır. Bunların etkisinin uygun bir politik çerçevede çok yüksek ve derin olması beklenebilir.

Elitler ve Kamuoyu Önderlerini Etkilemenin Araçları Nelerdir?

Kamu diplomasisi planlayıcıları ve uygulayıcıları, kaynak kısıtları ve etki seviyesi analizleri neticesinde çoğunlukla elitleri ve kamuoyu önderlerini öncelikli hedefleri arasına alır. Elitler dendiğinde halen oldukça geniş bir grup kastedilir. Bu nedenle hangi elit grubunun hangi derinlikte etkilenmesinin amaçlanacağı önemli bir başlangıç sorusudur. Kamu diplomasisi faaliyetleri, başka ülkelerin faaliyetleri ile çakıştığında, farklı KD uygulayıcısı ülkeler aynı elit grubunu etkilemeye çalıştığında, özellikle rekabet halinde olunan ülkelerin uygulamaları karşısında nasıl tutum takınılacaktır?

Farklı devletler aynı grupları hedef aldığıda bu grupların duyarlılığı azalacak ve aynı grubu etkilemek için daha özellikli ve nicel olarak fazla miktarda kaynak harekete geçirmek gerekecektir. Buna ek olarak bazı gruplar hâlihazırda başka ülkelerin etkisine girdiğinden daha yeni ve farklı grupları ve daha geniş bir elit tabanını etkilemek gerekecektir. Bu da daha yüksek maliyet anlamına gelmektedir. Daha fazla kaynak harcamanın istenen sonucu doğurmasının garanti olmadığına da bu noktada belirtilmesi gerekir. Maliyetlere dair bu kısıtlar nedeniyle tüm ülkelerde aynı derinlikte etki tesis etme arayışı pratik olmayacaktır.

Bu durumda hedef ülkedeki bürokratlar, siyasetçiler, medya sahipleri ya da medya çalışanları, üniversiteler, öğretmenler ve geleceğe yönelik bir hamle olarak başarılı elit adayları olarak değerlendirilen öğrenciler, gençler hedef alınabilir. Tüm meslek gruplarından kendi alanlarında o ülkenin yönetici elitlerini gelecekte oluşturacak, geleceğin lider adayları olan genç profesyonellere yönelik faaliyetler yürütülebilir. Böylece kaynak ülke ile hedef ülke elitleri arasında etkili ağlar kurulabilir. Zaten ABD’de bu tür programlar II. Dünya Savaşı sonrasında yaygın ve etkili bir biçimde uygulanmış ve bu uygulamalar günümüze kadar değişen hedeflerle uygulanmaya devam edilmiştir. ABD ile Avrupa arasındaki transatlantik ağlar, ABD’nin genç liderler programları ya da Fullbright programı gibi eğitim bursları bu amaçlara yönelik kurgulanmıştır.

Elitlerin ülkeye davet edilmesi, yapılandırılmış programlar vasıtasıyla ülkedeki elitlerle temas etmesi kısa vadeli etki tesisi açısından işlevseldir. Bununla birlikte tecrübeli yöneticilerin fikirleri ve tutumları gençlik dönemlerinden başlayarak şekillenmiştir ve bu tutumların böyle tepeden başlatılan prog-

ramlarla ve kısa süre içinde radikal bir biçimde değiştirilmesi çok olası değildir. O nedenle uzun vadede daha sağlam iyi temellendirilmiş bir etki için gençlik programlarına (öğrenci ve profesyoneller düzeyinde) yönelmekte fayda vardır.

Hedef ülkedeki siyasa yapım süreçlerinin yapısı hedef grupların belirlenmesi açısından önemlidir. Örneğin ABD’de ve Avrupa Birliği’nde hükümeti/komisyonu etkilemek için çerçevesi ana hatları ile belli olan bir siyasi yapının varlığından söz edilebilir. Bu gibi ülkelerde, biraz mekanik bir form almış ve kaynak çekme konusunda becerileri yüksek lobi şirketleri vasıtasıyla politik etki tesis etme arayışında olunabilir. Fakat bu derinliği olmayan/sığ ve oldukça materyalist bir yöntemdir ve uzun vadede ulusun kaynaklarını fazlaca çekme riski mevcuttur. KD uygulayıcı ülkenin davası hedef ülke kamuoyu nezdinde kaybedilmiş ise; esaslı bir etki tesis etmek için ulusal düzeydeki temel yönelimleri tersine çevirmek gerekiyorsa; bu iş için evrensel bir dil üretilememişse; KD uygulayıcı ülke kendisini karşı tarafı ikna edecek bir biçimde dönüştürememişse, KD uygulamalarının başarı şansı düşük fakat maliyeti oldukça yüksek olacaktır. Lobi şirketleri hiçbir şey yapmamış olmamak ve önceki dönem eğilimlerinden sapmamak için kullanılmaya devam edecektir fakat Lobi şirketlerine duyulan ihtiyacın oranı ve onlardan temin edilen hizmetin maliyeti kamu diplomasi faaliyetleriyle azalacaktır.

Demokrasi olmayan ülkelerde ise durum ve izlenecek yol daha farklıdır. Demokrasi olmayan ülkelerde karar mekanizmaları daha farklı işler. Genellikle görece küçük/dar bir elit grubu kamuoyunu dikkate almadan kararlar alır. Bu durumda uzun vadede kamuoyu üzerindeki etki yüksek olsa da KD faaliyetleri kısa vadede istenen sonucu-eğer o ülke elitleriyle bir çıkar çatışması mevcutsa- vermeyecektir. Bu duruma Türkiye Mısır, ya da diğer bazı Ortadoğu ilişkileri örnek gösterilebilir. Özellikle “one minute” çıkışı ve Gazze’ye ve Lübnan’a yönelik yardımlar neticesinde kamuoylarının Türkiye algısı oldukça olumludur. Ama bu ülkelerin hükümetlerinin çıkar algısı ve Türkiye’nin bu kadar popüler olup öne çıkmasının kendi kamuoyları önünde statükoyu temsil eden ve etkili olmayan liderler olarak görülmesine yol açtığı düşüncesiyle olumsuz bir tavra yol açmaktadır.²¹

Elitler üzerindeki etki açısından, akademisyenlere, medya mensuplarına ve öğretmenlere yönelik sempati yaratacak küçük jestlerin uzun vadeli etkileri olacağı düşünülebilir. Bu kişileri ülkeye davet etmek ve yapılandırılmış programlarla evrensel niteliği olduğu kabul edilen meseleleri tartışmak ilişkisinin çerçevesi üzerinde oldukça etkili olacaktır. Bunun yanında daha ucuz ama ilginç etkileri olabilecek bir program olarak Türkiye’nin gelişmiş elektronik ürünü üretici firmalarının devlet teşviki ile yürütecekleri uluslararası kampan-

yalar önerilebilir. Örneğin, Türk elektronik eşya üreticilerinin Özbekistan'da ya da Birleşik Krallık'ta akademisyenlere, öğretmenlere ve medya mensuplarına, yılın farklı dönemlerinde, Beko ya da Vestel gibi Türk markalı ürünleri belirli bir yüzde indirimle satmalarını sağlamak enteresan bir etki yaratabilir. Böylece Türk devleti olmasa bile Türk ekonomisinin gücü ve vizyonu hakkında dikkat çekici bir etki tesisi edilebilir. Devletin firmalara verdiği teşvikleri bu tür yapılandırılmış kampanyalara göre vermesi, firmaları bu tür projeler üretmeye sevk etmesi oldukça ilginç bir etki yaratabilir. Böylece doğrudan kişilere dokunan bir etki tesisi edilebilir. Satın alma faaliyeti sırasında duygusal ve bilişsel bir dizi süreç çalışır ve bu süreçler zihindeki ülke imajını oldukça kuvvetlendirebilir.²²

İndirim uygulanan öğretmenlere ve diğer gruplara, satın aldıkları ürüne ek olarak, Türk edebiyatının evrensel mesaj verme gücü yüksek, popüler ve kolay izlenebilir bir yazarının ya da düşünürün eseri hediye edilebilir.²³ Bu uygulama sırasında dikkat edilmesi gereken önemli bir husus kayırmacı ve ideoloji temelli davranılmaması söz konusu yazarın/yazarların yaratacağı beklenen etki dikkate alınmalıdır.

Elitlere yönelik faaliyetlerin vakıflar hatta özel şirketler tarafından üretilmesinin teşvik edilmesi faaliyetlerin yaratıcılığını artıracak, hem o firmalara hem de genel olarak ülkenin imajına katkısı olacaktır. Özel sektör, özellikle büyük sermayeli ve pazarı şekillendirme kabiliyeti olan firmalar, tesis ettikleri normlar, aktardıkları çalışma kültürü ve tesis ettikleri çalışma biçimleri ile de diğer ülkelerde önemli bir etki tesisi edebilirler. Çocuk işçi çalıştırmama kriteri, çevre duyarlı üretim, organik üretim, şeffaflık²⁴ gibi üretim ve ticaretle ilgili tercihler önemli bir kamu diplomasisi fonksiyonu görebilir.

Son olarak siyasi sığınma talebinde bulunan mülteciler de kamu diplomasisi faaliyetlerinin olası hedefleri arasında özel bir grup olarak değerlendirilmelidir. Bu kişiler eğer iltica başvurusu yaptıkları ilk ülkeden olumlu izlenim ve deneyimlerle, uygun insani ilişki ağlarını kurduktan sonra ayrılırlarsa, ileride ülkelerine dönme şansı bulduklarında sığınma başvurusu yaptıkları ülkeye yönelik politikaların olumluya dönmesi konusunda etkili olabilirler. Bu kişiler, şahsi insani deneyimlerine referansla, ülkeler arası ilişkilerin gelişmesinde çok etkili olabilirler.

Sonuç

Bu yazıda, kamu diplomasisi faaliyetlerinin hangi hedefe ya da hedeflerle yönlendirilebileceği, hangi yaygınlıkta ve derinlikte faaliyet gösterilebileceği, bu faaliyetler için ayrılmış kamu bütçesinin nasıl kullanılabileceği gibi sorular ele alındı.

Hükümetlerin, devletlerin diğer ülke hükümet ve devletlerini aşarak doğrudan onların kamuoylarına kendi siyasalarını anlatmak ve bu suretle başka ülkelerde doğrudan etki tesis etmek, bu etki ile o ülkelerin devlet ve hükümetlerini kendi istedikleri istikamette politikaları uygulamaya yönlendirmek gibi amaçlarla yürüttükleri faaliyetlere kamu diplomasisi faaliyetleri denir.

Hükümetler kendilerini doğrudan anlatmak ve diğer ülkelerin kamuoylarının fikirlerini, önceliklerini hassasiyetlerini dinlemek ve ona göre mesajlarını gözden geçirerek yeniden inşa etmek amacıyla da kamu diplomasisi uygular.

Kamu diplomasisi bir mesajı ve hissiyatı doğru ya da yanlış olmasına bakılmaksızın iletme ve karşı tarafı ikna etmek, inandırmak ve benimsetmek fikri üzerine kurulu propaganda faaliyetlerinden, iki yönlü olması, doğru bilgilerin aktarılmaya çalışılması, anlatmak kadar anlamayı ve iletişim kurmayı hedeflemesi nedeniyle ayrılır.

Ülkeler olanakları, algıladıkları fırsatlar ve değerlendirebildikleri tehditler; buldukları jeopolitik konum; kabiliyetleri; büyük, orta ya da küçük devlet olmaları; statükocu, değişim arayan ve akıntıya kapılmış devletler olup olmamalarına göre farklı dış politika davranışları ve buna bağlı kamu diplomasisi uygulamaları geliştirirler. Hangi kapsamda ve hangi derinlikte kamu diplomasisi uygulanacağı yukarıdaki faktörler ve ülkenin kaynaklarının büyüklüğü ile doğrudan ilintilidir.

Kamu diplomasisinin rasyonalize edilerek küresel ölçekte ve derin bir biçimde uygulanması çok kolay değildir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için çok büyük bir kaynağın harekete geçirilmesi gerekir. Bununla birlikte ideoloji, mesajın niteliği, mesajın dili ve iletme için kullanılan araçlar kamu diplomasisinin etkisinin niteliğini belirler.

Güçlü sağlam fikirlere, ideolojiye ve düşünce alanına dayanan kamu diplomasisi uygulamalarının bütçe ve olanakların elverdiğinin çok ötesinde bir etki tesis edebileceği söylenebilir.

Kamu diplomasisi faaliyetlerini, kamunun kaynaklarını kullanarak başka ülke halklarına yönelik olarak icra edildiğinden katma değer yaratma vasfı hep göz önünde bulundurulmalı, bütçe olanakları ve elde edilen/edilecek fayda dengesi gözetilmelidir.

NOTLAR

- ¹ USIA'in Dışişleri Bakanlığına Entegrasyonu İçin Planlama Grubu (20 Haziran 1997)'nin kamu diplomasisi tanımı. Mark Leonard, Catherine Stead ve Conrad Smewing, *Public Diplomacy*, Foreign Policy Center (London: 2002), s.1'den alınmıştır.
- ² Bu ifade ABD Başkanı Jimmy Carter'ın USIA direktörü John Reinhardt'a Mart 1978 tarihli talimatında yer almıştır. Hans N.Tuch, *Communicating with the World US Public Diplomacy Overseas* (St.Martin's Press, NY, 1990)s.75'den alınmıştır.
- ³ ABD Dışişleri Bakanlığı, Uluslararası İlişkiler Terimleri Sözlüğü, 1987, s.85, Charles Wolf, Jr. ve Brian Rosen, *Public Diplomacy: How to think about and improve it*, Rand Corporation Occasional Paper, 2004'ten alınmıştır.
- ⁴ Edward Murrow'un Kamu Diplomasisi tanımı, Mark Leonard, Catherine Stead ve Conrad Smewing, *a.g.e.* s.1'den alınmıştır.
- ⁵ Sir Michael Buttler'in kamu diplomasisi tanımı. Mark Leonard, Catherine Stead ve Conrad Smewing, *a.g.e.*, s.1'den alınmıştır.
- ⁶ Joseph Nye'in kamu diplomasisi faaliyetlerine dair sözleri <http://publicdiplomacy-magazine.com/> web adresinden alınmıştır. Erişim: 29.10.2010.
- ⁷ Hillary Clinton'un 01.05.2009 tarihli konuşmasından, <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/05/122534.htm> internet adresinden alınmıştır. Erişim 01.01.2011.
- ⁸ Warren Taylor "What is propaganda?" *College English*, Vol.3, No.6 (March 1942), pp.555-562, s.556.
- ⁹ Alfred McClung Lee, "The Analysis of Propaganda: A clinical Summary" *The American Journal of Sociology*, Vol.51, no.2, (Sep. 1945) pp.126-135, s.126.
- ¹⁰ Bu noktada önemli bir sıkıntıda, "başka bir ülkenin ya da ülkelerin vatandaşlarını etkilemek bizim arzu ettiğimiz istikamette hareket etmelerini sağlamak üzere kaynak ayırıyoruz" demenin, kamu diplomasisi faaliyetlerinin inandırıcılığı ve etkisi üzerinde yaratabileceği olumsuz etkilerdir. Siz birilerini etkilemeye çalışırken, uluslararası alanda çıkar çatışması içinde olduğunuz ya da hedef ülkede karşınıza aldığınız politik gruplar ve kurumlar, kamu diplomasisi uygulamaları yapan ülkenin etkisini azaltmak ve kendi etkisini arttırmak için kamu diplomasisi uygulaması yapan ülkedeki vergi ve katma değer temelli tartışmaları kullanarak, kamu diplomasisi uygulayan ülkenin faaliyetlerini ve onun etkisine giren kişi ve grupları marjinalleştirmeye çalışabilir.
- ¹¹ Eurobarometre kamuoyu araştırmaları için bkz. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm.
- ¹² GMF kamuoyu araştırmaları için bkz. <http://www.gmfus.org/trends/2010/index.html>.
- ¹³ ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın bu konudaki değerlendirmesi, ABD'nin öncelik sıralamasını neye göre yaptığının bir göstergesidir. Clinton'a göre, "kaynakların büyük bir kısmını halkla temasın başarı için kritik önemde olduğu bölgelerdeki

çabaları minimize etmek suretiyle, ABD'nin dünyada halen güçlü ve sağlam bağlarla sahip olduğu bölgelere ayırmak anlamsızdır.”...”Dünyanın sorunları çok büyük ve fazladır fakat ABD'nin kaynakları o kadar fazla değildir. Amerikan vergi mükelleflerinin hizmetkârları olarak Dışişleri Bakanlığı ve USAID en kritik ihtiyaçların ne olduğunu tespit ederken stratejik davranmalı ve yatırımların sonuç vereceğine dair sağlam delillere dayanarak karar vermelidir.” Hillary Rodham Clinton, “Leading Through Civilian Power: Redefining American Diplomacy and Development” *Foreign Affairs*, Nov/Dec 2010, Cilt 89, Sayı 6, s.3, 4/13.

¹⁴ Ermeni diasporasını bir başka grup ile dengelemeye çalışmak sorunu tamamen çözmeyecek sadece Türk hükümetlerine durumu kontrol altında tutabilmek açısından bazı olanaklar sunacaktır. Sorunun tamamen aşılabilmesi için meselenin özüne inilmesi ve tarafların esasen tam olarak ne talep ettiklerinin anlaşılması, eğer talepler net değilse bu durumda tarafları taleplerini netleştirmeye ve sınırlamaya zorlamak sorunun aşılabilmesi için çözümler üretebilmenin en önemli yoludur. Aksi taktirde sorun büyük bir belirsizlik halesi içerisinde kuşaktan kuşağa devam edecek ve savunma halinde olan tarafın zayıfladığı bir anda hiç öngörülemez bir biçimde ve belki de çok büyük bir maliyetle yeni bir aşamaya taşınacaktır. Bu nedenle çözümsüzlük ya da çözümlü belirsiz bir geleceğe havale etmek sonuçları önceden kestiremeyeceği için bir yönetim olarak önerilmez.

¹⁵ Hükümetin Yahudi lobisi ile çalışmaya devam etmeme gibi bir kararı yoktur. Fakat Türkiye-İsrail arasında Lübnan ve Gazze'de yaşananlar, İsrail-Suriye barış görüşmelerine aracılık etmek isteyen Türk hükümetine karşı İsrail'in uyguladığı siyaset, İsrail Cumhurbaşkanı ile Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı arasında Davos'ta yaşanan gerilim, Türkiye'nin Tel Aviv büyükelçisine yönelik İsrail Dışişleri Bakan yardımcısının aşağılayıcı tutumu, Mavi Marmara İnsani Yardım gemisinin uluslararası sularda İsraili askerlerin saldırısına uğraması gibi olaylar ve bu olayların sonucu olarak, İsrail ve Türk hükümetlerinin karşılıklı demeç ve eylemleri, Türkiye'nin ABD'deki Yahudi lobisini kullanmasını ve Kongre üzerinde bu kanaldan bir etki tesis edebilmesi olanağını sınırlandırmıştır.

¹⁶ Bu faaliyetlere bir örnek, Middle East Policy Council'in “Teaching about the Arab World and Islam”, Teachmideast isimli programıdır. Konsey, 1985 yılından beri düzenlediği çalıştaylarla Amerika'daki eğitimcileri eğitmek ve onlara nitelikli eğitim malzemesi sağlamak suretiyle Amerikan kamuoyunun özelden Araplara genelde ise Ortadoğulu Müslümanlara yönelik algısını değiştirmeye çalışmaktadır. Bu programla ilgili detaylı bilgi için bkz. www.teachmideast.org.

¹⁷ Türkiye Cumhuriyet tarihi boyunca, özellikle de Soğuk Savaş döneminde komşu ülkelerle olan ilişkilerinde oldukça mesafeli olmuş ve bu ülkeleri bir fırsat alanı olarak değil bir sorun alanı olarak değerlendirmiştir. Hem modern Türkiye Cumhuriyetinin hem de Türkiye'nin komşusu olan Osmanlı devletinden koparak ulus devletlerini oluşturmuş olan ülkelerin milliyetçilikle şekillenen ulusal kimlikleri Osmanlı mirasının reddedilmesi suretiyle kurgulanmıştır. Bu nedenle Türkiye komşularına, komşuları da Türkiye'ye bakarken “karanlık geçmişlerinin” “olumsuz dönemleri”ni görmüşler ve ileri seviyede ilişki kurmaktan kaçınmışlardır. Tüm bu olumsuz duygu ve

düşüncelere rağmen, coğrafi ve tarihsel nedenlerle Türkiye Ortadoğu ve Balkanlar coğrafyasının bir parçası olmuştur. Soğuk Savaşın bloklar düzeni Türkiye ile komşuları arasındaki ilişkinin oldukça düşük profilli yürütülebilmesine olanak tanımıştır. Fakat Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1990'lı yıllarda Türkiye Ortadoğu'yu, Kürt sorunundan ve ABD'nin bölgeye müdahalesinin yarattığı istikrarsızlık eğilimlerinden de kaynaklanan nedenlerle bir tehdit alanı olarak görmüştür (bkz.Melek Fırat-Ömer Kürkçüoğlu, "Ortadoğu'yla İlişkiler", (Der) Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt II:1980-2001, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, s.551). Bununla birlikte 2001 yılında AKP'nin hükümeti kurmasından sonra aşamalı olarak Türkiye'nin komşularına, komşularının da Türkiye'ye bakışında bir değişim olduğu gözlenmektedir. Bunun en iyi örnekleri, Türkiye'nin yakın dönemde Yunanistan, Bulgaristan ve Suriye ile geliştirdiği ileri düzeyli ilişkileridir. Artık Türkiye komşularını bir tehdit alanı olarak değil daha çok bir fırsat alanı olarak görmektedir.

¹⁸ Senato ve Temsilciler Meclisi üyelerinin "Ermeni Soykırım Tasarısı" konusundaki tavırları ve bu tavrın ABD iç siyaseti ile olan bağlantısı için bkz. Mehmet Yeğin, "Bir 'Soykırım' tasarısı da Senato Dış İlişkiler Komitesinde bekliyor" *Radikal gazetesi*, 26 Mart 2010; Esra Pekin Albayrakoğlu, "Sözde Ermeni Soykırım Karar Tasarısı ve Amerika'daki Türklerin Rolü" *Bilgesam*, www.bilgesam.org (erişim 9.1.2010).

¹⁹ <http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=958559>

²⁰ AB üyesi ülkelerde yaşayan Türklerin sayısının 3,5-5 milyon arası olduğu tahmin edilmektedir. Bu nüfusun önemli bir kısmı Almanya'da yaşamaktadır.

²¹ Mısır kamuoyu önünde son dönemde Türk hükümetinin itibarı oldukça yükselmiştir Davos reaksiyonu sonrasında Başbakan Erdoğan'ın Mısır kamuoyu nezdinde popülaritesi daha da artmıştır. Fakat Türk ve Mısır hükümetleri arasındaki ilişkiler o kadar da sıcak değildir. Yakın bir tarihte Mısır Eğitim Bakanlığı okullarda kullanılan tarih kitaplarında Osmanlı Devleti için fatih yerine, işgalci güç ifadesi kullanılacağı yönünde bir karar almıştır (Milliyet, 22 Eylül 2010). Böylesi bir karar, uzun vadede ülkeler arasında çok derin etkiler yaratma potansiyeline sahiptir ve Mısır kamuoyunda Türk hükümetine yönelik sempatiyi uzun erimde ortadan kaldırmayı, tersine döndürmeyi amaçladığı söylenebilir.

²² Ülke sanayicilerinin ve tacirlerinin kamu diplomasisi faaliyeti içerisine girmesi, bir süreden beri dış ticaret ile uğraşan çevrelerin üzerinde çalıştıkları ülke imajı geliştirme faaliyetleri ile birlikte düşünülebilir. İdeal olan bu tür faaliyetlerin mümkün olduğunca çok kaynaktan ve farklı yöntemler denenerek yürütülmesidir. Fakat zaman zaman bu iki faaliyetin iç içe geçmesinde, birlikte ilerlemesinde fayda olabilir. Bununla birlikte hepsinin koordine edilmesi gerektiğine dair bir anlayış başlangıçta rasyonel görünse de farklı şeyler denemek isteyen aktörlerin önünü kesebilir o nedenle koordinasyon faaliyetlerinde çoğulculuğun önünü kesmek için çok dikkatli olunması ve liberal bir rejim oluşturulması önerilir.

²³ Orhan Pamuk, Yaşar Kemal, Elif Şafak, Orhan Kemal, Nazım Hikmet vb.

²⁴ Michael B.Goodman, "The Role of Business in Public Diplomacy", *Journal of Business Strategy*, Vol.27, No.3,2006, S.7.

KAMU DİPLOMASİSİNİN KAPSAMI VE GELECEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Meltem ÜNAL ERZEN

Istanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Çağımızda, ülkeler arasındaki ilişkilerde konjonktüre bağlı olarak meydana gelen değişimler sonucunda, klasik diplomasi yöntemlerinin yanında yeni kavramlar da ortaya çıkmıştır. Diğer ülke yönetimlerini ve uluslararası örgütleri etkilemek hedefiyle birlikte, yabancı kamuoyunu da etkilemek ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda çıkan Kamu Diplomasisi uygulamaları ülkeler açısından stratejik bir değer, ortaya çıkan yeni aktörler de referans noktaları haline gelmiştir.

Küresel dünyada belirleyici aktör olmayı hedefleyen ülkeler kültürlerini, dillerini, sanatını, felsefesini, bilimsel çalışmalarını, ekonomisini, uluslararası ilişkilerini dünya kamuoyuna etkin ve kapsamlı bir şekilde anlatmasının kamu diplomasisi etkin kullanımıyla, dünya kamuoyundaki *algı farklılıklarını* doğru kavrayıp, kullanabilmek ile hedeflerine ulaşacağı tüm çevrelerce kabul görmektedir. Dış İşleri Bakanlığı, Sivil Toplum Örgütleri, Büyükelçilikler etkileşimiyle gerçekleştirilecek, yerli ve yabancı kamuoyunu şekillendirmek amacıyla uygulanan Kamu Diplomasisinin, lobi faaliyetleri, imaj çalışmaları, siyasal iletişim ve akademik dünyanın sürece dâhil olmaları, ülkelerin kendilerini ifade edebilmeleri yönünde, algı yönetiminin başarılı işleyişini sağlayacaktır.

Bu çerçeveden hareketle makalede, kamu diplomasisi olgusunu ortaya çıkaran etkileşimlerin, kamu diplomasisi ile lobıcılık kavramının hangi düzlemde karıştırıldığı arayışında olunmuştur. Kamu diplomasisi sürecinin işleyişini, ABD, Çin ve Türkiye örnekleriyle ortaya koymak ve bu ülkeler ile ilgili oluşan negatif algıların kırılma noktalarını, olumsuz argümanları minimize eden örneklerini kamu diplomasisi uygulamaları üzerine yoğunlaşarak, anahtar unsurların tespit edilmesine aracı olmaya çalışılmıştır.

Kamu Diplomasisi/Yumuşak Güç ve Lobicilik Kavramları

Gelişen iletişim teknolojileri ve bilginin ulaşılmasında meydana gelen değişim ile yabancı kamuoyunu etkilemenin önem kazanması, diplomasi alanında yeni bir kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uluslararası ilişkilerde göz ardı edilmemesi gereken bir kavram haline gelmiş olan kamu diplomasisi; Soğuk Savaş döneminde yıldızı parlamış bir kavramdır ve ilk örnekleri, Birinci Dünya Savaşı yıllarına kadar uzanmaktadır. Dönemin siyasi koşulları ile paralel olarak, ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan Kamu Diplomasisi kavramı, tarihsel olarak ortaya çıkışı 1850'lere kadar uzanan Lobicilik kavramıyla da karıştırılmakta ve gerek uygulanış biçimleri gerek ortaya çıkış sebepleri dolayısıyla bu kavramlar çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır (Dinçer,1999:45). Ancak lobicilik ve kamu diplomasisi, hedefleri, yöntemleri ve işleyiş biçimleri açısından birbiriyle karıştırılmaması gereken disiplinlerdir.

Kamu Diplomasisi ve Lobicilik kavramlarının her ikisinin de ortaya çıktığı ve ilk örneklerinin görüldüğü ülke Amerika Birleşik Devletleridir. Resmi Kuruluş Tarihi 4 Temmuz 1776 olan Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1800'lerden itibaren lobicilik faaliyetlerinin ilk örnekleri görülmeye başlanmıştır ve 1850 yılından sonra lobicilerin sayısında hızlı bir artış gözlenmiştir. 1930 ve 1940 yılları ise, lobiciliğin gelişme dönemleri olmuştur. Sayıları hızla artan lobicileri ve faaliyetlerini düzenlemek amacıyla 1946 yılında Ulusal Lobiciliği Düzenleme Kanunu çıkarılmış ve tüm lobicilerin kayıtlara geçmesi sağlanmıştır (Dinçer, 1999:56). İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte ülkeler, sert güç (askeri güç) ile birbirleri arasındaki sorunları çözemediklerini anladıktan sonra; dengeleri kendi lehlerine düzenlemek, uluslararası arenayı ilgilendiren sorunlara, yine uluslararası arenada çözüm bulmak amacı ile birçok uluslararası siyasi, ekonomik, askeri birlik kurmuş ve yabancı ülkelere kendileri için lobi faaliyetleri yürütecek kişi ve/veya kurumlarla çalışmışlardır. Yine bu tarihlerde lobi faaliyetleri daha çok, kamuda üst düzey yetkili olarak görev yapmış kongre üyeleri ve emekli ataşeler tarafından yürütülmüştür. 1980'li yıllara gelindiğinde, lobi faaliyetleri bağlamında halkı da kapsayacak şekilde düzenlenen faaliyetlere girilmiştir. Bu yıllarda, gerçekleştirilecek lobi faaliyetleri için kamuoyu oluşturulmaya başlanmış ve halkın da desteği alınarak, yasama kademelerinde bulunan üst düzey yetkililere baskı yapılmıştır. Halk desteğinin gücünün farkında olan lobicilik uygulayıcıları çeşitli organizasyonlarla halkı harekete geçirerek öncelikle kamuoyunu hedef almaktadırlar (Canöz, 2007:124). Lobi faaliyetleri tekniklerinde görülen bu uygulama, kamu diplomasisi ve halka dayalı lobiciliğin birbiri ile karıştırılmasına sebep olsa da, iki kavramın birbirinden tamamen bağımsız olduğu söylenebilir. Kamu Diplomasisi, İkinci Dünya Savaşı sırasında; savaşın cepheden, sivillere yönelmesi ve savaş sonrasında yorgun düşen ülkelerin, uluslararası güvenliğin

sağlanması konusunda çeşitli anlaşmalara varmak istemeleri sebebi ile altı çizilen bir kavram olmuştur. İkinci Dünya Savaşı yıllarından sonra başta ABD olmak üzere, Çin ve İsrail’de; birçok araştırmacı ve akademisyen özellikle Yumuşak Güç kavramı üzerinde durmuş, bu konuda sayısız araştırma yapılmıştır.

Yirminci yüzyılda, bilim ve teknoloji, güç kaynaklarına yeni dramatik boyutlar katmıştır. Nükleer çağın gelmesiyle birlikte, ABD ve Sovyetler Birliği, sadece endüstriyel güce değil, nükleer silahlar ve kıtalararası füzelere de sahip olmuştur. Ancak yüzyılın sonuna doğru ABD’nin bilgi devrimindeki öncü rolü, askeri alanda da devrim yapmasını sağlamıştır. Bilgi teknolojisinin, hassas silahlar yapmak, gerçek -zaman zekası- bölgesel savaş alanlarının sınırlarını gözetmek ve gelişmiş komuta kontrol için kullanması, ABD’nin, dünyanın tek askeri süper gücü olarak yükselmesini sağlamıştır(Nye, 2005:26). Tek kutuplu hale gelen ve kimi araştırmacıların global köy adını verdikleri dünyada, kamu diplomasisi ülkeler için vazgeçilmez bir unsur haline almıştır. Yakın zamana kadar birçok ülkeye göre en başarılı örnekleri görülen ABD’nin ve Çin’in bile hala aşamadıkları bazı diplomatik sorunları sebebi ile kamu diplomasisi alanında çok başarılı sonuçlar elde ettikleri söylenememektedir.

Kimi araştırmacıların yumuşak güç ile aynı anlamda kullandıkları, kimi araştırmacıların ise Yumuşak güç kavramının bir unsuru olarak gördükleri kamu diplomasisini Potter(2002),“...başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, bu ulusun politikalarını kendi avantajına döndürmek amacıyla etkilemeye çalışmasıdır”(3) şeklinde tanımlamıştır. Tuch (1990) ise “...bir devletin, kendi milletinin fikirlerinin ve ideallerinin, geleneklerinin ve kültürünün, aynı zamanda ulusal hedeflerinin ve mevcut politikasının anlaşılması amacıyla yabancı kamularla gerçekleştirdiği iletişim süreci”(3)olarak detaylandırmıştır. Yapılan tanımlara bakıldığında, etkilenilmesi istenen asıl grubun (karar mekanizmaları, yasama kademeleri) ikincil hedef kitle (aydınlar, kamuoyu, seçmen) aracılığı ile etkilenilmesi amacıyla; öncelikle kamu diplomasisinin kullandığı en yaygın yöntem olan *kültürel çekim* yönteminin kullanılması gerektiğini vurguladıkları görülmektedir. Nye(2005)’e göre; bir ülkenin yumuşak gücü her şeyden önce: Kültürüne, siyasi değerlerine, dış politikalarına(20) dayanmaktadır.

Yumuşak güç yöntemlerinde, *kültürel çekim* yönteminin kamuoyu oluşturma amacı ile sıkça kullanıldığı görülmektedir. New Perspectives Quarterly’nin editörü Nathan Gardels(1998) “*Amerika’nın dünya çapında varlığını, bir zamanlar esas olarak, komünizmin kuşatılması tanımlardı şimdi ise ‘eğlendirme’ tanımlıyor. MTV, CIA’in asla nüfuz edememiş olduğu yerlere ulaştı. Bir zamanların yeşil berelileri ile çirkin Amerikalılarının yerini, şimdi Dreamworks yapımı olan küçük askerler ve göz alıcı yıldızlar aldı*” sözleriyle kültürel çekimin gücüne vurgu yapmıştır(6).

ABD’de Tarihsel Gelişim

Amerika Birleşik Devletleri’nin yabancı milletlerle arasındaki iletişimi, ulusal güvenlik nedeni ile 1. Dünya Savaşı sırasında büyük oranda ilerlemiştir. Başkan Wilson, hem yurt içine hem de yurt dışına Amerika hakkında bilgi yayınlamak amacıyla, ülkenin bu konudaki ilk büyük organı olan Creel Committee’yi diğer adı ile Committee On Public Information’ı (Kamuyu Bilgilendirme Komitesi) kurmuştur. Başkan Wilson bu komiteyi başlangıçta Alman Propagandasına karşı çıkmak için oluşturmuştur ancak daha sonraları bu komitenin kendisi gerçekleri çarpıtmaya ve Amerikan propagandası yapmaya başlamıştır. Savaş sonunda da lağvedilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Başkan Franklin D.Roosevelt, Amerikan halkına ve dünyaya, savaşla ilgili, Amerika’nın savaştaki politikaları ve amaçlarıyla ilgili bilgiler vermek için (OWI) Office of War Information’ı (Savaşla İlgili Bilgilendirme Ofisi) oluşturmuştur. Devletin radyo hizmetlerinden en eski olanı Voice of America radyosu ise, OWI’nın çok önemli çalışmalarından biri olmuştur. 1948 yılında Başkan Harry Truman, OWI’yı kapatarak uluslararası bilgi fonksiyonlarını Dış İşleri Bakanlığı’na aktarmıştır. Voice of America radyosu da Dış İşleri Bakanlığı’na bağlanmış ve devletin denizaşırı ülkelere resmi yayın organı olarak işleyişini sürdürmüştür. Amerikan Savunma Bakanlığı da dış ülkelerle olan bağlantılarını artırmaya odaklanmıştır. Eylemlerinin ve mesajlarının etkilerini, Amerikan askeri operasyonlarının gerçekleştiği bölgelerde ölçüp değerlendirmektedir. Böylece askeri operasyonlar arasında daha çok nereye odaklanılması gerektiğine karar verebilmekte, geçmişten gelen ve şu anda durağan olanları veya Stratejik İletişim kapsamında bilgi alışverişine dayanan askeri operasyonları seçebilmektedir. Stratejik iletişimi, Savunma Bakanlığı şöyle tanımlamaktadır: “ABD’nin menfaatlerinin, politikalarının, ulusal gücüyle her açıdan senkron ürünlerinin gelişebilmesi için kilit öneme sahip yeni resmi temaslarda bulunma, var olanı güçlendirme veya uygun şartlarda olanları muhafaza etme”. Bu tanımla ilgili iki gözlem sonucuna ulaşılabilir. Birincisi ‘stratejik iletişim’ ifadesi daha çok Savunma Bakanlığı’na mal edilse de, Savunma Bakanlığı’nın tanımı onu tüm Amerikan devlet organlarına eşit oranda mal etmektedir. İkincisi, bu tanım, Savunma Bakanlığı veya başka devlet organları gibi teşkilatlanmış, örgütlenmiş bir yapıyı değil de daha çok bir faaliyet sürecini anlatmaktadır. Savunma Bakanlığı’nda ‘Stratejik İletişim’le ilgili faaliyetlerden temel olan 3’ü şöyle sıralanabilir: Bilgi Operasyonları, Kamu İşleri ve Kamu Diplomasisine Savunma Desteği. Ek olarak ‘kamu diplomasisi’ ifadesi Dış İşleri Bakanlığı tarafından kullanıldığında; yabancı ülkelerle olan iletişimi, Savunma Bakanlığı’nın diğer ülkelerle olan iletişimini ve onlara olan etkisini de kapsayan stratejik iletişimini, askeri rakipleri, müttefiki ve müttefiki olmayan ülkelerle olan iletişimi, diğer Amerikan devlet organlarını ve Amerikan halkını anlatmaktadır(Nakamura ve Weed,2009: 9-28).

ABD'nin 1. Dünya Savaşı yıllarında ilk örneklerini verdiği kamu diplomasisi faaliyetlerinin, daha çok devlet organları (çoğu zaman Dış İşleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı) ve bizzat dönemin ABD Başkanları tarafından gerçekleştirildiği fakat zaman içinde kullanılan yöntem ve araçların değiştiği görülmektedir.

S.S.C.B.'nin dağılmasından sonra tek kutuplu hale gelen ve küreselleşen dünyanın süper gücü Amerika Birleşik Devletleri; yalnızca gücü elinde bulundurmakla kalmamış, aynı zamanda gücü yönlendirmiştir. ABD, dünyanın en büyük şirketlerine sahip olmakla birlikte, dünyanın en saygın üniversitelerine de sahiptir. Askeri alanda olduğu gibi; bilim, teknoloji ve eğitim alanında da gücü elinde bulunduran Amerika'nın, teknoloji devi uluslararası şirketleri aracılığıyla, kültürel gücü de elinde bulundurduğunu ve yönlendirdiğini söylemek yanlış olmaz. Elindeki imkânları, doğru yatırımlar yaptığı projeleriyle destekleyen Amerika Birleşik Devletleri; sahip olduğu Mc Donald's, Coca Cola ve Microsoft gibi uluslararası şirketler aracılığıyla yıllardır Amerikan Kültürünü dünyanın dört bir yanına yaymaktadır. Bununla birlikte Hollywood da Amerikan Kültürünün yayılması konusunda Amerikan Dış Politikasını beslemektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana kamu diplomasisi alanında çalışmalar yürüten ABD'nin, Dış İşleri Bakanlığı'na bağlı bir Kamu Diplomasisi Dairesi de bulunmaktadır.

Bazı araştırmacılara göre Amerikan Kamu Diplomasisi; doğrudan şiddet veya savaşa gerek kalmaksızın hammadde kaynaklarının kontrolünün, sermaye ihtiyacının ve pazarların denetlenmesinin kolaylaştırılmasını amaçlamaktadır(Bağcıoğlu,2003:74). ABD yönetimi ise her fırsatta, dünyada demokrasi ve insan haklarının öncülüğünü yaptığını belirtmektedir.

Sert güç ve yumuşak güç bazen birbirlerine güç vermekte, bazen de çatışmaktadır. Popülerliğe önem veren bir ülke gerektiğinde sert gücünü kullanmak isteyebilir; ancak sert gücünün yumuşak gücü üzerindeki etkilerini önemsemeden etrafına hükmeden bir ülkenin, sert gücünü engellemeye çalışanlarla karşılaşması mümkündür(Nye,2005:32). ABD'nin Irak'ı işgali bunun en iyi örneğini oluşturmaktadır.

11 Eylül 2001 sonrası Amerika, uluslararası medyayı çok iyi kullanmış, insanların vicdanlarına hitap ederek yumuşak gücünü yönlendirmiş, tüm dünya ülkelerine İslami Terör korkusu salmıştır. Taliban'ı etkisiz hale getirebilmek, terörle mücadele edebilmek için ABD, Ekim 2001'de Afganistan topraklarına girmiştir. 11 Eylül'de yaşanan trajedi sonrası ABD'nin terörle mücadele kapsamında Afganistan'a girmesi uluslararası kamuoyu tarafından olası karşılanmıştır ve ciddi bir tepki görmemiştir. Terör ülkelerin en önemli ve has-

sas konularından biridir, ancak burada en önemli sorun, her fırsatta terörle mücadelelenin öncülüğünü yaptığını belirten ülkelerin, sıra diğer ülkelerin terör ile ilgili sorunlarına geldiğinde aynı hassasiyeti göstermemeleridir. Örneğin ABD Eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger; Türk ordusunun Kuzey Irak sınırında yoğunlaştığı ve sınır ötesi bir operasyonun gündeme gelebileceği konusunda, “Bana göre, ABD, bu hassasiyeti anlamakla birlikte, sınırın geçilmesini istemeyecektir” (Sabah gazetesi,2007) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

ABD, uluslararası medyayı kullanarak, teröre destek verdiğine, kendisini ve diğer dünya ülkelerini tehdit ettiğine inandığı ülkelerin aleyhinde kamuoyu oluşturma çalışmalarının son örneğini Irak operasyonu öncesinde vermiştir. Irak’ı, kimyasal ve biyolojik silahlanma konusunda uyarılmış ve ardından Irak topraklarına girmiştir. Irak, konu hakkında iddiaları reddeden açıklamalar yapmış ve kitle imha silahı üretimi ile alakalı bir çalışma yürütmediğini belirtmiş olsa da sonuç değişmemiştir. 2003’te işgal kararını veren dönemin ABD Başkanı George Bush, Decision Points (Karar Anları) adıyla yayımladığı ve anılarından oluşan kitap ile ilgili olarak NBC Televizyonu’na verdiği röportajda;”Irak’ta, iddia edildiği gibi kitle imha silahı bulunmayışı ve çok benî tiksindirdi ve çok öfkeliendirdi” demiştir. Ayrıca, “ülkesini Irak’a karşı savaşa soktuğu için ABD halkından özür dilemeyeceğini, çünkü kararının doğru olduğunu, Saddamsız bir dünyanın daha iyi bir dünya” (Milliyet Gazetesi,2010) olduğunu belirtmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken, Irak’ın işgalinin sebeplerinin, aslında var olmadığının anlaşılmasının, ABD kamu diplomasisine verdiği zarardır.

ABD’de, Sert Güç ve Yumuşak Gücün birbirini desteklediği faaliyetlerin de yürütüldüğünün örnekleri mevcuttur. Pentagon ve CIA ile çalışan halkla ilişkiler danışmanı John Rendon, ABD Hava Kuvvetleri Akademisi’nde, 1996 yılında yaptığı konuşmada; “*Milli Güvenlik Stratejisti ya da Askeri Taktikler geliştiren biri olmadığını, bir enformasyon savaşçısı ve algılama yöneticisi*” olduğunu belirterek “*Kuveyt Savaşı sırasında, Amerikan askerlerini ellerinde bayraklarla karşılayan Kuveyt Halkından*” bahsetmiştir ve “*halkın o dönemde bayrakları nereden bulduğunu*” sormuştur. Soruyu yine kendisi yanıtlayarak, bunun kendisinin o zamanki işlerinden sadece biri olduğunu belirtmiştir (Saydam,2005:73). Başarılı kamu diplomasisi faaliyetleri yürütebilmek için Nye(2005), ‘zeki güç’ kavramını kullanmış ve zeki gücü, “sert güç ve yumuşak gücün nasıl birleştirileceğini öğrenmek “(39) şeklinde tanımlamıştır.

ABD, özellikle son yıllarda çevre (Kyoto Protokolü) v.b. alanlarda yürüttüğü politik tavırları sebebi ile dünya kamuoyundan tepki almış, birçok sivil toplum örgütü ABD aleyhine gösteriler düzenlemiştir. Barack Obama’nın Başkan seçilmesinden sonra kurulan hükümet, kamu diplomasisi alanında;

kaybedilen ivmenin yeniden kazanılması amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, “*Irak’tan İran’a, Afganistan’dan Çin’e kadar birçok ülke ile ilgili ABD’nin dış politika hedeflerini ortaya koymuş, dünyada ABD liderliğinin eksikliğinin yaşandığını, anti-Amerikan tutumun yükseldiğini*” belirtmiş, “*ancak aldıkları hasarın ve bu durumun, dirseğindeki problem gibi geçici*” olduğu (state, 2009) şeklindeki açıklamasıyla yeni anlayışlarını ortaya koymuştur.

Sarsılan kamu diplomasisi başarılarını iyileştirmek için (Djerejian 2007) kamu diplomasisine, Beyaz Saray’ın rehberliğinde yeni bir stratejik yön ve berraklık kazandırmak, stratejik mesajları geliştirmek için yeni bir işleyiş ve bu mesajları yaymak için de en gelişmiş teknolojinin kullanılması, yeni stratejileri gerçekleştirmek için yeni bir düzen, yeni bir program geliştirilmesi ve bu programın devamlı olarak test edilmesi, sonuçların değerlendirilmesi, mevcut programların tepeden tırnağa gözden geçirilmesi, hiçbir işe yaramayanların tasfiye edilmesi veya yenilenmesi, Amerika Birleşik Devletleri’nin menfaatlerine daha uygun olanların üretilmesi, hesap verme yükümlülüğüne ve hıza sadece Dışişleri Bakanlığı’yla değil, devletin diğer birçok organlarıyla da koordinasyona imkân tanıyacak yeni bir işletme yapısı geliştirilmesi zorunludur. Bazı programların yeniden tahsisi ve yeni personeller için gerekecek yeterli mali kaynak ile son olarak Amerika Birleşik Devletleri elçiliklerini ve diğer organlarını “haçlı kaleleri” gibi görünmekten kurtaracak yeni bir güvenlik ve muharebe arası denge sağlanmasıdır. Kamu Diplomasisi alanında gerçekleştirilmesi gereken bu değişimle; Arap ve Müslüman ülkelerin toplumlarını, önemli ölçüde olumlu etkilemesi, etkili politikalar ve kamu diplomasisiyle bu toplumlardaki reformcuların harekete geçirilmesi, aşırıların, radikallerin zaıflatılması mümkün olabilecektir (16-17).

Ancak bilişim dünyasında, uydular ve internetin de yaygınlaşmasıyla, birçok devlet organı bu teknoloji sayesinde verebileceği mesajların yabancı milletler üzerinde yaratabileceği etkiyi de göz önüne almalıdır (Nakamura ve Weed, 2009:28-34).

Tuch (1990), Amerikan Diplomasisi’nin temel sorunlarına ilişkin, günümüzde de güncelliğini koruyan bazı önemli sorular yöneltmektedir.

- Amerikan kamu diplomasisi bir dinleyici kitlesine mi yoksa başka ülkelerdeki elitlere mi hitap etmelidir?

- Amerikan kamu diplomasisi, Amerika için bir anlayış, hoşgörü ortamı hazırlamak gibi uzun vadeli işlerle mi uğraşmalı, yoksa kısa vadeli planlar mı yapmalıdır?

42 *Kamu Diplomasisi*

- Amerikan kamu diplomasisi temel olarak ‘hızlı’ medyayı mı (yazılı basın, televizyon, radyo gibi), yoksa ‘yavaş’ medyayı mı (kültürel ve eğitim bazlı değişim programları, kitaplar, kütüphaneler, sergiler gibi) kullanılmalıdır?

- Amerikan kamu diplomasisi görevde olan yönetimin politikalarını mı temsil etmelidir, yoksa Amerikan toplumunu tüm farklılıklarıyla yansıtmalı mıdır? (13).

Bazı araştırmacılar, Amerikan kamu diplomasisinin karşısına gelecekte bazı zorlukların çıkacağından bahsetmektedirler; liderlik, ulusal düzeydeki stratejiler, görevler, sorumluluklar, bakanlıklar arası koordinasyon, Dışişleri Bakanlığı’ndaki organizasyon problemleri, personel sorunları, uluslararası yayıncılık, dış kaynaklı uygulamalardan ve tecrübelerden yararlanma, kamu diplomasisinin değerlendirilmesi ve kontrol edilmesi ile kamu diplomasisi hakkındaki bilgilendirmelerin kısıtlılığı olarak bu zorlukları sıralamışlardır.

Çin’in Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

S.S.C.B’nin dağılmasından sonra tek kutuplu hale gelen, dünyanın tek süper gücü olan ve uzunca bir süre bunu sürdüren Amerika Birleşik Devletleri, son yıllarda özellikle ekonomik anlamda karşısında Çin’i bulmuştur. Çin dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip ülkesi olma özelliğinin yanında, son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerden de büyüyerek çıkan birkaç ülkeden biri olmuştur. 1980’de dünyanın en büyük 13. Ekonomisi olan Çin, 2001’de 2. sıraya yükselmiştir (Zaman,2010). Çin, ekonomik alanda yakaladığı hızlı büyüme trendini kültürel alanda da göstermiş, dünyanın pek çok ülkesinde kurulmasını sağladığı Çin Mahalleleri (China Town), Enstitüler ve Kolejler vasıtasıyla tüm dünyaya kültürünü yayma faaliyetlerinde bulunmuştur. ABD gibi Çin de, dünyanın pek çok farklı ülkesinden binlerce öğrenci saygın üniversitelerinde eğitim görmekte ve binlerce öğrenciye burs imkânı sağlamaktadır. Kamu Diplomasisinde, diğer ülkeler ile birlikte gerçekleştirilen uluslararası büyüklükte organizasyonların önemini iyi kavramış bir ülke olarak; Dragon Festivali, 2008 Olimpiyatları, Asya Oyunları ve Şanghay Dünya Fuarı gibi birçok büyük organizasyona ev sahipliği yapmıştır. Çin, yürüttüğü faaliyetleri duyurmak amacı ile medyayı da etkin bir şekilde kullanmıştır. China Radio International 43 dilde yayın yapmaktadır. Çin, medya sayesinde yürüttüğü Kamu Diplomasisi faaliyetlerini ve faaliyetlerine uygun olarak vermek istediği mesajları, medya yoluyla tüm dünya ülkeleri ile paylaşabilmiştir. ABD’nin, Çin’de dâhil olmak üzere birçok ülkeden önce keşfettiği ve uygulamaya koyduğu kamu diplomasisi faaliyetleri konusunda kaydettiği ivme başta Çin ol-

mak üzere diğer gelişmekte olan ülkelerin işine yaramıştır. Çin bu durumdan barış politikaları sayesinde kazançlı çıksa da, uluslararası kamuoyunun, Çin'in derhal çözmesini beklediği birçok ulusal ve uluslararası sorunu bulunmaktadır(chinaabc:2010). Ancak Çin, asıl sorunu, kendi içerisinde bulunan ve özerklik isteyen milletlerle yaşamaktadır. Tibet ve Sincan Uygur bölgesinde yaşanan sorunlar dünya kamuoyunu zaman zaman meşgul etmektedir. Dış politikasının temelini oluşturan 'Barış İçinde Yaşama' politikasını izleyen ve uluslararası arenada her fırsatta bu politikasını besleyen işbirliklerine girişen Çin, kendi topraklarında uyguladığı baskı politikaları sebebi ile başta ABD olmak üzere, diğer gelişmiş devletler tarafından sürekli olarak sıkıştırılmaktadır. Çin'in gelişen ekonomisi ve askeri gücü ile ilerleyen yıllarda ABD'yi geçmesi, dünyanın yeni süper gücü olarak karşımıza çıkması beklenmektedir. Çin, elinde bulundurduğu gücü geliştirmeyi, kullanmayı ve yönlendirmeyi başaran bir ülkedir. Şimdiden dünyanın birçok ülkesinde bulunan China Town adı verilen mahalleleri, Konfüçyüs Enstitüleri, astrolojisi, dünyaca ünlü aktörleri ve her yıl dünyanın çeşitli ülkelerinde düzenlediği Çin Kültür Festivalleri ile kültürünü tüm dünyaya yayma faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Çin'in 'Barışçıl Yükseliş' adı altında, ABD'den boşalan alanlarda yumuşak güçle etki alanını artırmaktadır. Nitekim özellikle 2000'den sonra Güneydoğu Asya, Latin Amerika ve Afrika'da Çin'in etkisi giderek artmaktadır. ABD'de buna karşılık sessiz sedasız Pasifikte kendisi, Hindistan, Japonya ve Avustralya'dan oluşan 'Demokratik Ülkeler Birlikteliği' teorisi adı altında başta adı geçen ülkelerle, sonra da diğer demokrasi ile yönetilen ülkelerle ekonomik ve kültürel işbirlikleri oluşturmaktadır. Hindistan ve Japonya da, Pasifik'te giderek etkisi artan ve ABD tarafından 'Çin Tehdidi' olarak algılanan Çin'in yumuşak gücüne karşı, böyle bir birlikteliğe olumlu yaklaşmaktadır(Uğur,2009)

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin önemini iyi kavrayan ve bu faaliyetlere büyük önem veren Çin, tıpkı ABD gibi bu konuyla özel olarak ilgilenen ve ilgili her türlü çalışmanın yürütüldüğü bir merkez olan, Devlet Konseyi Enfasyon Merkezi'ni de faaliyete geçirmiştir.

Kültürel ve ekonomik anlamda dünya ülkelerini etkileyen ülkelerden bahsederken Japonya'yı da atlamamak gerekir. 1990'lı yıllarda 10 yıl süren bir ekonomik gerileme yaşayan Japonya, video oyunlarında pazara hâkim olmakla birlikte, çizgi filmleri ve korku filmleri ile de, dünya çocuklarını ve gençlerini etkilemektedir. Japonya ekonomik gerilemeden sonra bile yumuşak gücünü korumayı başaran bir ülke olmuştur(Nye, 2005:89).

Türkiye’de Kamu Diplomasisi, Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu

Kamu Diplomasisi Faaliyetleri, dış politika hedeflerine uygun olarak geliştirilen faaliyetlerdir ve ülkelerin uzun dönemli iletişim stratejileri ile ilgilidir. . Bu sebeple Türk Kamu Diplomasisi Tarihi ve Faaliyetleri incelenirken; Dış Politika Hedefleri, uluslararası arenada yaşanan siyasi sorun ve gelişmelerden de özetle bahsedilmesine ihtiyaç vardır.

29 Ekim 1923’te kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Kurtuluş Savaşı’nda ağır kayıplar vermiş fakat savaştan zaferle çıkmayı bilmiştir. Cumhuriyet’in ilanından sonra, Osmanlı İmparatorluğu’ndan kendisine miras kalan borçlar ve siyasi sorunlarla yüzleşmek zorunda kalan Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk’ün izlediği başarılı dış politika sayesinde, yabancı devletlerle olan sorunlarını barışçıl çözümler getirerek çözümlenmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarını takiben, yabancı ülkelerle gerçekleştirilen antlaşmalar, üye olunan askeri, siyasi, ekonomik ve kültürel birlikler, yürütülen başarılı politikanın göstergeleridir. Türk dış politikası, dünyada meydana gelen gelişmelere paralel olarak gelişmiş ve şekillenmiştir fakat İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra tüm dünyayı etkileyen demokratikleşme akımı Türkiye’nin hem iç hem dış politikasını etkilemeyi başarmıştır. Bu sebeple Türk Dış Politikası Tarihi incelenirken, iç dinamikler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Cumhuriyetin ilanını takip eden dönemin temel hedefi, yeni Türk Devletini milletlerarası alanda tanıtmak olmuştur ve bu hedef, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş döneminde, dış politikanın esaslarını da oluşturmuştur. Türkiye’nin modern anlamda bir milli devlet olarak uluslararası alanda meşruiyet kazanması Lozan Konferansı ile gerçekleşmiştir. 1923-1930 yılları arasında Türk Dış Politikasını meşgul eden dış sorunlar; Lozan Konferansı’nda çeşitli sebeplerle kesin olarak sonuçlandırılmamış konular ile Konferansta çözüme kavuşturulmuş ancak uygulama aşamasında çıkan sorunların ulusal çıkarlara uygun biçimde çözümüne dönük çabalarıdır. Bu sorunları: İngiltere ile Musul Sorunu, Fransa ile Kapitülasyonlar ve diğer sorunlar, Yunanistan ile Mübadele Sorunu olarak sıralamak mümkündür(Hacettepe,2010). Türkiye’nin dış politika anlayışı ideolojik doğmalara, önyargılı saplantılara değil, akli ve bilimi esas alan bir çizgi üzerine oturtulmuştur. Bu bağlamda uluslararası ilişkilerde, değişen şartlar ve karşılıklı yarar zarar ilişkileri esas alınmıştır.

Temeli, Atatürk İnkılâpları’na dayanan Türk Dış Politikası Hedeflerini en iyi anlatan cümle, yine Atatürk’ün 1931’de kayıtlara geçen “ Yurtta Sulh Cihanda Sulh “ sözü olmuştur. Kurtuluş Savaşı sonrasında yürüttüğü barışçıl dış politikası ve denge siyaseti ile Osmanlı İmparatorluğu’ndan, Türkiye Cumhu-

riyeti'ne miras kalan sorunları çözümlen Türkiye, İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinden sonra değişen dünya ile birlikte dış politikasını yeniden şekillendirmek zorunda kalmıştır.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden sonra uluslararası ilişkilerde, diğer ülkelerin ortak çıkarları doğrultusunda yalnızlaştırılan Türkiye, dış borçları sebebiyle de sıkıntılı dönemler geçirmiştir ve geçirmektedir. Türkiye; uluslararası arenada söz sahibi olmak, uluslararası sorunların çözümü konusunda diğer devletlerin desteğini alabilmek ve diğer ülkelerle olan münasebetlerini düzenlemek amacıyla, çeşitli dönemlerde, uluslararası birçok birliğe üye olmuştur ve bazı birliklerin de kurucu üyesi olmuştur. NATO, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler, Crowpass, Güneydoğu Avrupa İşbirliği İnisiyatifi, İslam Konferansı Örgütü, Dünya Ticaret Örgütü, D-8, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, Karadeniz Ülkeleri Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (askeri), Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü, Avrupa Yayın Birliği, Dünya Posta Birliği, Avrupa Patent Ofisi, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, Avrupa Futbol Federasyonları Birliği, Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası birlik ve kurumlardan bazılarıdır. Türkiye aynı zamanda; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve IMF gibi uluslararası kurumlarla da ilişki içinde olmakla birlikte; Dünya Ekonomik Forumu gibi uluslararası forumlara da katılımcı olarak katılmaktadır(başbakanlık,2010). Türkiye'nin uluslararası alanda elini güçlendirmesini sağlayan bu tür birliklere katılımı oldukça önemlidir fakat son yıllarda özellikle Ermenistan ve Yunanistan'ın, Türkiye aleyhine oluşturduğu suni soykırım gündemi, uluslararası arenada Türkiye'yi sıkıntıya sokmaktadır. Bu suni gündem hakkında yapılması gereken lobi faaliyetleri ve kamu diplomasisi faaliyetleri ise yetersiz kalmaktadır. Sözde soykırım iddiaları konusunda yürütülecek kamu diplomasisi faaliyetleri ise, ancak oluşturulabilecek bir komisyon eşliğinde yapılacak sağlıklı araştırmalar eşliğinde başarılı olacaktır. Türkiye, ABD ve Çin'in, İkinci Dünya Savaşı sonrasında faaliyete geçirdiği Kamu Diplomasisi Merkezleri ve Enstitülerini ancak 2010 yılında faaliyete geçirebilmiştir. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün açılması konusunda yayımlanan genelgede amaç ve hedefler açıkça belirtilmiştir (resmi gazete,2010);

...günümüzde, küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası ilişkiler daha karmaşık bir hale gelmiş, devletlerarasındaki resmi diplomasi yanında, uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin bir aracı olarak "Kamu Diplomasisi" ayrı bir önem kazanmıştır. Uluslararası platformlarda, Ülkemizin uzun süredir maruz kaldığı itham ve sorunlar karşısında haklılığımızı ka-

nıtlamaya yönelik çalışmaların başarıya ulaşabilmesi için, kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Kamu diplomasisi yöntemleriyle Ülkemizin uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilerek, ülkemizin dış tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin görevler, ilgili mevzuatla çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına verilmiştir. Ancak, ülkesel ve bölgesel sorunların kolayca küresel bir boyut kazandığı günümüzde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler, kamu diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın işbirliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirmiştir. Bu itibarla, kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Baş Müşavirinin uhdesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün oluşturulması uygun görülmüştür. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün sekretarya hizmetleri Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Tüm kamu kurum ve kuruluşları, sahip oldukları personel, mali kaynaklar, yurt dışı teşkilatları ve teknik ve bilimsel kapasiteleriyle Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün faaliyetlerinin yürütülmesine yardımcı olacaktır. Ülkemizin kamu diplomasisi faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için hazırlanacak yıllık faaliyet planları çerçevesinde ilgili kurum bütçelerine ödenek konulması sağlanacaktır.

Geç de olsa atılan bu adım, bilişim çağının gerekleri açısından da oldukça önemlidir.

Diğer yandan, diplomasimizde zayıf yönümüz olan kamu diplomasisi uygulamalarımız *planlı olmadan* yapılan bazı girişimlerle de başarılı olabilmektedir. Özellikle Balkan ülkelerinde yayınlanan Türk dizilerinin kamu diplomasisimizi olumlu yönde ve *şaşırtıcı* boyutlarda etkilediği görülmektedir. Balkan ülkelerinde görevli büyükelçiler “*Yolda makam aracındaki Türk Bayrağı’nı görenler, el sallamaya başladılar. Öğrendim ki Türk dizileri izliyorlarmış. Türk dizilerinden sonra Türk Bayrağı’na duyulan sempati arttı*” şeklinde tespitlerde bulunmuşlardır. Bu sempati doğrultusunda Türk Büyükelçiliklerinde “*Türkçe kurslarınız var mı?*” ya da “*Dizilerde çok güzel masalar kuruluyor. Türk yemekleri kitabı bulabilir miyiz?*” gibi soruların arttığı, dizilerde oynayan bir aktör ya da aktrisin kullandığı ürünlerin “Türk malı” olarak izleyenlerin zihninde kaldığı ifade edilmiştir.

Dış politikadaki yaklaşım ve faaliyetlerin yönlendirilmesi doğru kanallarla, doğru bir stratejiyle yapıldığında ve yerli / yabancı kamuoyu da dâhil edilerek paylaşıldığında, hedefe ulaşılacağı bir gerçektir.

Kamu Diplomasinin Tasarımına Yönelik Öneriler

Türkiye’de, tarihi kamu diplomasinden çok daha eskilere dayanan Lobcılık konusunun yeterince önemsenmemesi, yapılan faaliyetlerin yetersizliği düşünülürse, kamu diplomasisi konusunda örnek çalışmalar gerçekleştirmesini beklemek yerinde olur. Türk Kamu Diplomasisi, çağın değişen şartlarına ayak uydurmaya çalışmaktadır bu bağlamda, uzun dönemde kendisine yarar sağlayacak uluslararası kültür ve eğitim çalışmalarına önem vermelidir, gerekli yatırımları yapmaktan çekinmemeli, olumlu imaj, güven yaratacak uygulamalar ile kazançlı çıkılacak faaliyetlere girişilmelidir.

İletişim teknolojisindeki hızlı ilerleme ile her türlü bilginin kolay ulaşılabilir olması, sadece devletlerin değil aynı zamanda halkın da diplomasisi açısından önemli aktörler olmalarını sağlamıştır. Bilgi çağı, kişilerarası iletişimi artırmış, farklı kültürlerin tanınmasını sağlamış ve kültürel değerler yeni diplomasie anlayışında merkezi bir rol üstlenmiştir.

Diğer yandan, ülkeler arasında oluşturulacak eğitim ve kültür çalışmaları, uzun dönemli olarak geliştirilecek diğer işbirlikleri için de belirleyici olacaktır. Bu sebeple ülkeler, kısa vadeli değil, ülkeler arasında hoşgörü ortamı oluşturacak uzun vadeli faaliyetler yürütmeye özen göstermelidirler. Dışişleri Bakanlıkları ve Büyükelçilikler tarafından kültürel alışveriş, akademik değişim programları, uluslar arası radyo yayınları, dil ve kültür yaygınlaşması amacıyla oluşturulan kuruluşlar, güçlü ve istikrarlı ekonomi ve bu bağlamda başka ülkelere ekonomik yardım ve kalkınma fonları gibi olumlu ve prestijli çalışmaları kamu diplomasinin araçları olarak kullanan ülkelerin gücünün yükselseceği açıktır.

SONSÖZ

Güç ve hâkimiyet kavramlarının; tarih, değişen koşullar ve ülkeler açısından değerlendirildiğinde, farklı anlamlar taşıdığı görülmektedir. Gücün, tarihsel süreçte fetih ve askeri güç olarak algılanırken, günümüz şartları açısından bakıldığında, artık yalnızca askeri güç olarak değil, ekonomik, kültürel ve teknolojik güç olarak ya da hepsini kapsayan yumuşak güç olarak da algılandığını söylemek mümkündür. Yeni dünya düzeni, ülkelerin sahip oldukları gücü; milli hedefleri ve dış politikaları ile uyumlu olarak, dengeleri dikkate alarak yönlendirmelerini ve bunu yaparken de uluslararası kamuoyunu en hızlı ve doğru biçimde bilgilendirmelerini gerektirmektedir.

Klasik anlamda diplomasie artık sadece ülkelerin resmi kurumları arasında değil, sivil toplum kuruluşları ve ticaret birlikleri arasında da yürütülmektedir. Bu anlamda ülkeler arasında geliştirilecek sivil diyalogun, kamu diplo-

masisi açısından taşıdığı önem oldukça büyüktür. Günümüzde kamu diplomasisi alanında kullanılan en yaygın yöntem, kültürel çekim yöntemidir çünkü ülkeler, diğer ülkelerin belirli kesimlerine (diplomat, elitler vs...) hitap etmek yerine, tüm kesimlerine hitap etmenin önemli olduğunun bilincindedirler. Bir ülkenin diğer bir ülke üzerindeki popülaritesi ve politikalarının algılanış biçimi; iki ülke arasında oluşturulacak askeri, siyasi ve ekonomik işbirliklerini de etkileyebilmektedir. Çünkü ulusal anlamda bakıldığında, güç kavramı günümüzde, Sivil toplum kuruluşlarını da kapsamaktadır. Sivil toplum kuruluşları artık yasama kademeleri için sadece bir baskı mekanizması işlevi görmemekte, aynı zamanda gündem oluşturabilmektedirler. Kullanılacak doğru araçlarla, tüm dünya ülkeleri ve vatandaşlarına ulaşmak, artık o kadar zor değildir.

KAYNAKÇA

ABD Türkiye'nin K.Irak'a girmesini hoş karşılamaz. (1 Haziran 2007). *Sabah Gazetesi*. Erişim tarihi: 14 Kasım 2010, <http://tinyurl.com/turkiyekuzeyirak>

Atatürk dönemi Türk dış politikası(2010).Erişim tarihi: 27 Kasım 2010. <http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim>

Bağcı, E. (2003). Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi: No.28

Canöz, K. (2007). *Halkla İlişkiler Uygulaması Olarak Lobicilik*. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.

Çin'in dış temaslarına genel bakış.(2010). Erişim tarihi: 14 Ekim 2010. <http://turkish.cri.cn/chinaabc/chapter4/chapter40101.htm>

Dinçer, M. (1999). *Lobicilik*. İstanbul:Alfa Yayınları.

Djerejian, E.(2007). *Changing Minds Winning Peace, A New Strategic Direction for US. Public Diplomacy in The Arab & Muslim World*. Maryland: Crossbow Press

Ekonominin yeni süper güçleri Çin ve Hindistan. (23 Mayıs 2010). *Zaman Gazetesi*. Erişim Tarihi:13 Kasım 2010. <http://tinyurl.com/cinekonomisi>

Foreign Policy Address at the Council on Foreign Relations.(15 Temmuz 2009). Erişim Tarihi:15 Ekim 2010. www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126071.htm.

Gardels, Nathan (1998, Cilt 1, Sayı 3). Soğuk Kuşatmadan Eğlendirmeye, Medya – Sanayi Kompleksinin Yükselişi. NPQ Türkiye. Erişim Tarihi: 15 Ekim 2010, <http://www.npq.com.tr/pdf/c1-s3/s67yorum.pdf>

Nye, J.(2005). *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*. Reyhan İnan Aydın(çeviren). Ankara:Elips yayınları.

Nakamura, K. ve Weed, M.(2009). US. Public Diplomacy, Background and Current Issues. Congressional Research Service. Erişim Tarihi:13 Kasım 2010 <http://tinyurl.com/33muskh>

Potter, E.(2002). Canada and The New Public Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations.

Resmi Gazete, Genelge 2010/3, Sayı 27478, 30 Ocak 2010. Erişim tarihi: 23 Ekim 2010. <http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm>

Saydam, A. (2005). *İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi*. İstanbul:Rota yayınları.

Tuch, H.(1990). Communicating With The World. St. Martin's Press:New York.

Dünyadaki bölgesel siyasi ve ekonomik entegrasyonlarda Türkiye'nin yeri nedir? Erişim tarihi: 28 Aralık 2010. <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/16.pdf>

Uğur, C. (2009). Çin Dış Politikası ve Çin – Afrika İlişkileri. Erişim Tarihi:15 Ekim 2010, <http://www.caspianweekly.org/turkce-makale/guney-asya/1066-cin-d-politikas-ve-cin-afrika-%20likileri.html>

GÜVENLİK SORUNLARI VE KAMU DİPLOMASİSİ

Yrd. Doç. Dr. Bezen Balamir Coşkun

Zirve Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Küreselleşmenin ve gelişmiş iletişim teknolojilerinin dünyanın çehresini değiştirmesiyle uluslararası ilişkilerin devletlerarası ilişkiler ile tanımlı olduğu dönem sona ermiştir. Devlet dışı aktörlerin özellikle sivil toplum örgütleri ve çok uluslu şirketlerin de uluslararası sistemde etkin aktörler haline gelmesiyle sadece politik ve askeri alanda söz sahibi olmak yeterli olmamış, kamuoyu ve gündemi etkileyebilecek araçlara sahip olmak da önem kazanmıştır.

Küresel kamuoyu uluslararası siyasette önemli bir rol oynamaya başlamış, sivil girişimler devletlerin kararlarını ve hükümet politikalarını değiştirebilir duruma gelmiştir. Bu durum da kamu diplomasisine verilen önemi artırmıştır. Böylece, ulusal çıkarların korunması ve savunulması konularında bildiri, uyarı ve muhtıra gibi klasik diplomasi yöntemleri yetersiz kalmış, bunların yanı sıra devletler yabancı kamuoylarını da hedefleyen politikalar geliştirmek zorunda kalmışlardır.

Günümüzde hükümetler ve devletler uluslararası kamuoyunda olumlu imaj yaratabilmek için aktif olarak kamu diplomasisi çalışmaları yürütmektedir. Kamu diplomasisi zaman içinde dış politikanın her alanında etkin ve vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Her devlet kamu diplomasisi araçlarını uluslararası imajını güçlendirmek ve dünya kamuoyunu kendi lehine çevirebilmek için uğraşmaktadır. Kamu diplomasisi değişik boyutları ve uygulama alanları olan bir konudur. Bu bölümde kamu diplomasisinin güvenlik alanıyla etkileşimleri tartışılacaktır.

Soğuk Savaş sonrasında değişen güvenlik anlayışı insan faktörünün altını çizmiş ve ulusal ya da uluslararası güvenlik adına atılan her adım insan hayatına ve kişisel hak ve hürriyetlere verebileceği zarar ve/veya fayda açısından değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu durum da devletlerin güvenlik politikalarını inşa ederken askeri güce olduğu kadar yumuşak güce, dolayısıyla kamu diplomasisi araçlarını dikkate almaları hususunu ön plana çıkarmıştır.

Bu bölümde, kamu diplomasisi kavramına kısaca değinildikten sonra, Soğuk Savaş sonrası değişen güvenlik anlayışı, güncel güvenlik sorunları ve bunlarla başa çıkmakta kamu diplomasisinin ne gibi roller oynadığı/oynayabileceği üzerinde durulacaktır. Özellikle 11 Eylül sonrası yürütülen teröre karşı savaş kapsamında ABD yönetimince başlatılan kamu diplomasisi atağı eleştirilerek, uluslararası güvenlik alanında başarılı olmuş kamu diplomasisi çalışmaları da örnekler verilecektir.

Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi 1990'lı yıllarda popüler olmaya başlamış bir kavramdır. Özellikle Amerikan Enformasyon Ajansı'nın Amerikan Dışişleri Bakanlığının çatısı altına alınması kamu diplomasisi ile geleneksel diplomasi tanımlarının mercek altına alınmasına yol açmıştır. Kamu diplomasisi yaygın olarak kullanılmasına ve tartışılmasına rağmen geleneksel diplomasi çerçevesinde yeterince yer alamamıştır. Bu sebeple kamu diplomasisini klasik diplomasi tanımları çerçevesine katacak yeni bir tanım ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Şunu belirtmekte yarar vardır ki propaganda ve halkla ilişkiler çalışmaları kamu diplomasisi ile aynı anlama gelmemektedir. Propaganda, bir ideoloji ya da doktrinin sistematik olarak söz konusu ideolojiyi savunular tarafından çeşitli enformasyon yöntemleriyle empoze edilmesidir. Propagandanın aksine kamu diplomasisi yoluyla aktarılan bilginin doğruluğu kesindir çünkü kaynağı bellidir. Öte yandan, kamu diplomasisi halkla ilişkilerden de farklılık arz eder. Halkla ilişkiler bir kişi, işletme ya da kurumun amaçlarının halka aktarılmasıdır. Dolayısıyla, kamu diplomasisi salt propaganda ve halkla ilişkiler olarak tanımlanamaz. Bu kavramlar kamu diplomasisi ile bağlantılı olsa da kamu diplomasisi kavramını açıklamaz.

Publicdiplomacy.org'da belirtildiği üzere kamu diplomasisi tanımını 1965 yılında uluslararası ilişkiler literatürüne kazandıran Edmund Gullion kamu diplomasisini halkların tutumunun, dış politikanın oluşumu ve yürütülmesine yaptığı etki olarak tanımlamıştır. Guillon'a göre kamu diplomasisi uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi dışında kalan alanlarını kapsar.¹

Daha yakın zamana gelindiğinde, Michael McClellan (2004), Viyana Diplomasi Akademisinde yaptığı bir konuşmada kamu diplomasisini bir devletin ya da hükümetin kendi lehine iç ve dış kamuoyu oluşturabilmek amacıyla uyguladığı stratejik programlar olarak tanımlar. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kamu diplomasisi kültür, eğitim ve bilgi işlem gibi araçları aktif ve planlı olarak kullanarak bir hükümetin dış politika hedeflerini gerçekleştirir. Bu bağlamda kamu diplomasisi propaganda ve halkla ilişkilerin ötesinde bir kavramdır. Genel olarak, kamu diplomasisi bir devletin dış politika hedef-

leri ile sıkı sıkıya bağlıdır. Kamu diplomasisi stratejileri ve kampanyaları belli bir politik hedefe ulaşmak için dikkatlice hazırlanır ve uygulanır. Genelde bu stratejiler hedef odaklı ve politiktir (McClellan 2004).

Özetlemek gerekirse, kamu diplomasisi kendi ulusunun düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatma amacı taşıyan devler ve/veya hükümetlerin iletişim sürecidir (Tuch 1990). Bu süreç özellikle küresel işbirliği gerektiren güvenlik tehditlerinin uluslararası gündemi meşgul ettiği bu günlerde çok büyük önem arz etmektedir. 11 Eylül saldırılarını takiben meydana gelen makro-seküritizasyon sürecinde Amerikan yönetiminin bir kamu diplomasisi atağında bulunması kamu diplomasisinin güvenlik sorunlarının çözümünde de önemli bir rol oynamaktadır.

Değişen Güvenlik Anlayışı

Güvenlik kavramı en genel anlamıyla varlığını koruma ve sürdürme amacı taşıyan her türlü davranış biçimidir. Güvenlik, tüm toplumsal, ulusal ve uluslararası olgu ve olaylarda karşımıza çıkar. Elimine edilen bir tehdidin yerine yeni tehdit algıları üretilir. Yenilenen tehdit algılarını karşılayabilmek ve güvenliği sağlayabilmek için sürekli olarak yeni araçlar üretilir. Uluslararası sistemde yer alan tüm aktörler de tehdit algılamalarına göre çok değişik güvenlik anlayışları geliştirmektedir.

Devlet sisteminin kurulmasından bu yana savaş ve çatışmalar uluslararası politikanın kaçınılmaz öğeleri olmuştur. Özellikle uluslararası sistemin önde gelen devletleri güç mücadelesine girişmiş ve güvenlik rekabeti uluslararası ilişkilerin ana temasını oluşturmuştur. Kenneth Waltz'ın da belirttiği gibi uluslararası ilişkilerde savaşı ve çatışmayı açıklamak barışın koşullarını anlamaktan daha kolaydır (Waltz 2002). Devletler savaş ve barış kararlarını verirken uluslararası sistemdeki yeterliliklerini göz önünde bulundururlar. Savaş anarşik uluslararası sistemin doğal bir sonucu olarak görülebilir. Savaş ve barışın getirisi ve götürüsünün hesaplanması uluslararası sistemdeki güç dengelerinin ve askeri gücün dağılımına bağlıdır. Devletlerin en temel kaygısı varlığını sürdürmek ve çıkarlarını maksimize etmektir. Riskler ve tehditlerle dolu böylesine bir ortamda devletler güçlerini maksimize edeceği ve güvenliklerini sağlayabilecekleri stratejiler geliştirme yolunu seçmişlerdir (Ifantis 2006).

Klasik uluslararası ilişkiler yaklaşımında güvenlik bir devletin egemenliğini ve bağımsızlığını koruması olarak tanımlanmıştır ve bir devletin ekonomik, teknolojik ve askeri gücü ne kadar fazla ise o kadar güvenli olduğu varsayılmıştır. Sürekli bir güvenlik dilemması² ile karşı karşıya kalan devletler kendi çıkarlarını ve güvenliklerini ön plana çıkarabilecekleri rasyonel strateji-

ler üretmeye çalışmaktadırlar. Tehditlerin varlığı ve tehdit algıları güvenlik ve savunma stratejilerinin geliştirilmesinde önemli rol oynar.

Soğuk Savaş sırasında hem ABD hem de Sovyetler Birliği aralarındaki güç dengesini koruyabilmek için büyük bir yarışa girmiş, özellikle askeri ve teknolojik gücün kullanım şekli süper güçler arasında güvenlik kaygısının artmasına sebep olmuştur. Bu güvenlik tanımı ve varsayımlar soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte sarsıntıya uğramış, iki kutuplu Soğuk Savaş döneminin getirdiği güç dengeleri ve güvenlik anlayışı geçerliliğini yitirmiştir. Soğuk Savaş döneminin iki ideolojik kamp arasındaki nükleer silahlanma yarışı üzerine kurulu ulusal güvenlik tehdidinin ortadan kalkmasıyla uluslararası güvenlik anlayışında köklü değişiklikler olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde batılı hükümetler güvenlik kavramını dar bir askeri perspektiften tanımlamışlardır. Soğuk Savaş sonrası güvenlik ortamı gündemi ise sınırları ve egemenlik alanlarını aşan tehditler ve problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 11 Eylül sonrası gelişen güvenlik algıları ve gündemi başta ABD olmak üzere hemen hemen tüm batılı devletlerin güvenlik ve savunma stratejilerini gözden geçirmelerine sebep olmuştur (Ifantis 2006).

11 Eylül terör saldırıları ve bu saldırıları takiben Afganistan'da başlatılan anti-terör kampanyası ve Irak'ta Saddam rejimini sonlandırmaya yönelik operasyonlar Soğuk Savaş sonrası kurulmaya başlayan güç dengelerini ve oluşan uluslararası güvenlik söylemini dramatik bir biçimde değiştirmiştir. ABD'nin uluslararası sistemdeki konumu güçlenmiş ve ABD'nin stratejik çıkarları küresel çapta etkili olmaya başlamıştır. 11 Eylül saldırılarının hemen akabinde hazırlanan Amerikan Ulusal Güvenlik Strateji'sinde konvansiyonel ve nükleer tehditlerin yanı sıra, kitle imha silahları ve bu silahları kullanan terör örgütleri, haydut devletler (rogue states) ve başarısız devletler (failed states) öncelikli tehdit olarak ortaya konmuştur. Böylelikle, ABD'nin güvenlik gündemi özellikle Büyük Ortadoğu'nun ve Asya'nın güvenliği ile yakından bağlantılı hale gelmiştir.

Soğuk Savaş döneminde askeri boyutu vurgulanan uluslararası güvenlik 11 Eylül tarzı terör saldırılarının artması ve küresel ısınmanın sebep olduğu çevre felaketlerinin artmasıyla insani bir boyut da kazanmıştır. 11 Eylül sonrası Amerikan Hükümetince yürütülen makro-seküritizasyonun terör tehdidinin insanlık boyutunun altını çizmesi 21. yüzyıl güvenlik gündeminin sert güç ihtiyacının yanı sıra yumuşak güç kullanma ihtiyacını da işaret eder. Bu demektir ki uluslararası güvenlik gündeminde meydana gelen bu büyük çaplı değişiklikler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetler kadar sivil kamuoyunu da yakından ilgilendirir duruma gelmiştir.

Son olarak, ABD ulusal güvenliğini uluslararası arenada etkinliğini ve hegemonyasını artırarak korumayı hedeflerken, ABD'nin bu hedefi gerçekleştirebilmesi için müdahale ettiği devletlerin ve bu ülkelerin nüfuslarının güvenliği göz ardı edilmiştir. Avrupa Birliği'nin Batı Avrupalı üyeleri başta olmak üzere ABD'nin 11 Eylül sonrası takip ettiği, müdahaleye dayanan ve temel insan haklarını hiçe sayan güvenlik stratejilerini eleştiren uluslararası aktörler ve ABD'nin müdahaleleri sonucu ekonomik ve politik kargaşa ortamından olumsuz etkilenen halklar arasında Amerikan karşıtlığı yaygınlaşmıştır. Bu durum ABD'nin güvenlik stratejileri gerçekleştirmesi ve süper güç olma iddiasını sürdürdürebilmesi için kullandığı askeri güce ek olarak yumuşak güç kullanımına da önem vermesi ve aktif bir kamu diplomasisi atağına geçmesini gerektirmiştir.

Genelde Avrupa Birliği'nin güttüğü dış politika ve güvenlik politikaları ile özdeşleşen yumuşak güç, karşısındakini güç kullanmadan ikna etme yöntemlerini kapsar. Bir ülkenin yumuşak güç kullanabilme yetisi o ülkenin kültürü, değerleri ve politikaları ile bağlantılıdır. Zekice planlanmış güç stratejileri sert güç ile yumuşak gücü harmanlayabilmiş olanlardır. Aslında Soğuk Savaş döneminden beri kamu diplomasisi çeşitli devletlerin yumuşak güç kullanım araçlarından olmuştur. 11 Eylül sonrası sürdürülen teröre karşı savaşta da görülmüştür ki sadece sert güç kullanımı sorunu çözmekte yetersizdir. Özellikle teröre karşı savaşın sürdürüldüğü coğrafyalarda yaşayan insanların hem akıllarını çelebilmek hem de gönüllerini kazanabilmek gereklidir. Bunun için de kullanılması gereken tüm stratejik araçlar kamu diplomasisi kapsamında yer almaktadır (Nye 2008). Akıllıca yürütülecek bir güvenlik politikası askeri gücün yanı sıra sivil toplum örgütlerince yürütülecek kamu diplomasisi çalışmalarını da kapsmalıdır. Bu gerçek başta ABD olmak üzere tüm Batılı güçlerce kabul edilmiştir.

11 Eylül Sonrası ABD'nin Kamu Diplomasi Atağı

21. yüzyılın başlarına kadar oldukça güvenilir bir imaja sahip olan ABD bu yüzyılın başlarında hızlı bir yıpranma sürecine girmiştir. Beklenenin aksine Irak'ı işgali öncesi ve sonrasında arzu ettiği uluslararası desteği bulamayan Amerikan yönetimi aynı şekilde taşeronlar aracılığıyla, işgal ettiği topraklarda yaşayan insanların iyiliği için değil de "küresel hâkimiyet" idealini gerçekleştirmek için giriştiği bu savaştan ABD'nin uluslararası arenada belki de en önemli sermayesi olan imajını yıpratarak çıkmıştır. Bunun sonucunda Başkan George W. Bush, Amerika'nın yıpranan imajının yeniden değerlendirilmesi için yoğun bir kamu diplomasisi kampanyasına başlamıştır.

Amerikan imajının özellikle Ortadoğu'daki kilit stratejik ortakları arasında bile olumsuz noktalara ulaşması ile Başkan Bush döneminde kamu diplomasisi konusu ön plana çıkmıştır. Bu doğrultuda 2001 - 2009 yılları arasında

Kamu Diplomasisi Müsteşarlığına dört atama yapılmıştır. Yapılan atamalar çok parlak isimler olsa da bu görevde başarılı olamamışlardır. Bush yönetimi tarafından yürütülen ve bölgedeki Amerikan çıkarlarını bölge halklarının çıkarlarının önüne koyan politikalar değişmedikçe Amerikan markasının Ortadoğu'daki imajının düzelmesi konusunda kamu diplomasisi uzmanlarının hiç bir şansı yoktu. Nitekim öyle de oldu. Özellikle bir yandan Irak Savaşı ve Afganistan'daki operasyonlar devam ederken, bir yandan da Abu Gharib ve diğer yerlerden gelen işkence ve hukuka aykırı gözaltı olayları ortaya çıktıkça Amerika'nın uluslararası arenada kamu diplomasisi çabaları ve Amerika'nın imajını düzeltmeye yönelik bu çabalar yetersiz kaldı.

Amerika'nın önde gelen reklamcılarında ve "Business for Diplomatic Action" gurubunun kurucusu Keith Reinhard, Amerika'nın özgürlük ve fırsat eşitliği ile özdeşleşen markasının 11 Eylül sonrası alınan ağır sınır güvenliği politikaları sebebiyle de yıprandığını; bunun Amerika'ya karşı uluslararası kamuoyunda -özellikle Müslümanlar arasında- kaygı ve öfkeye yol açtığını iddia etmektedir (Soble 2009). Sadece Müslüman olduğu için ya da koyu tenli ve sakallı olduğu için masum insanların sınırlarda tutulması, sorgulanması ya da tedirgin edilmesi ile ilgili kaygı verici hikâyeler Amerika'nın "özgürlükçü" ve "herkese kucak açan" imajını ciddi şekilde zedelemiştir.

Amerika'nın 11 Eylül sonrası düşüşe geçen marka imajını düzeltebilmek için yapılan atılımlardan biri de Amerika'da radyoculuğun duayeni olarak tanınan Norman Pattiz'e Arap dünyasında yayın atağına geçerek Arap asıllı programcıların Amerika adına konuştuğu bir yayın anlayışının yaygınlaştırılmaya çalışılması olmuştur. Pattiz göreve başladığında Arapça yayın yapan Amerika'nın Sesi radyosu Amerika'nın Ortadoğu'daki tek yayın organı idi. Amerikan hükümeti tarafından yapılan haber ağırlıklı programların çok kısıtlı bir dinleyici kitlesi vardı. Bunu değiştirmek için atağa geçen Pattiz yüzde 75'i Arapça ve İngilizce pop müzik programlarının oluşturduğu Radio Sawa'yı kurarak hem Amerika'da yaşayan Arap kökenli gençlere hem de Ortadoğulu gençlere ulaşmayı hedeflemekteydi. Pattiz'in yayın atağı aynı amaca hizmet eden ve uydudan yayın yapan bir TV kanalının da yayına başlamasıyla devam etti. Adı Alhurra (Özgür) olan bu TV kanalı Amerikan Kongresi tarafından finanse edilmesine rağmen özel bir yayın organı olarak lanse edilmiştir (Soble 2009). Hem Radio Sawa hem de TV Alhurra'da ortaya çıkan hükümet destekli/özel yapı kısa süre içinde karmaşaya sebep olmuş, zaten yapılan yayınlar bölgede Amerikan propagandası olarak algılanmış ve fazla talep görmemiştir.

Kısaca, 21. yüzyılın ilk on yılı boyunca Amerika'nın marka imajının Amerika'nın tüm güvenlik algılamalarının ve dış politika hedeflerinin merke-

zinde yer alan Ortadoğu’da düzeltilmesine yönelik yapılan tüm pazarlama atımları sonuçsuz kalmış, yapılan her şey Amerikan propagandası olarak algılanmıştır. Bu ise Amerikan markasını negatif olarak etkilemiştir. Bu durum Simon Anholt tarafından her yıl yapılan Ulus Marka İndeksi (Nation Index) çalışmasında da ortaya çıkmış ve 2008 yılında bir marka olarak ABD yedinci sıraya kadar gerilemiştir. Anholt’un Ulus Marka İndeksi dünyaca ünlü kamu diplomasisi danışmanı Simon Anholt tarafından ulusların marka imajlarını ölçen bir indekstir ve Anholt’a göre ilk 10 sırada yer alan ülkelere bakıldığında bir ulusun marka imajı ile o ülkenin siyasi ve ekonomik statüsü arasında güçlü bir korelasyon olduğu görülmektedir (Anholt’s Nation Brand Index 2008). Bu da, 11 Eylül sonrası Amerika’nın izlediği güvenlik politikaları ve dış politika eksenine dikkate alındığında Amerikan markasının bu dönemde uluslararası arenada popülaritesini yitirmesini, buna karşılık Almanya ve Fransa gibi Amerika’nın Irak’ı işgaline ve terörle savaş adı altında yapılan uluslararası hukuka aykırı uygulamalarına yüksek sesle karşı çıkan Avrupalı ülkelerin bu indekste üst sıralara tırmanmasını net bir şekilde açıklamaktadır. 2008 indeksinde ortaya çıkan çarpıcı rakamlardan biri de bir ulusun uluslararası alanda sorumlu davranıp davranmadığını ölçen “yönetişim” bölümünde ABD’nin ancak 22. sırada yer almasıdır.

Amerikan markasının kötü gidişatı 2009 yılında Barack Obama’nın başkan seçilmesi ile tersine dönmüştür. Kendisi başlı başına bir süper marka olarak lanse edilen Obama başkanlığının neredeyse birinci yılı dolmadan Nobel Barış Ödülü alması Amerika’nın uluslararası alandaki marka değerini ve imajını yeniden eski parlak günlerine getirir gibi olmuştur. Amerika, Obama yönetiminin başa geçmesinden sonra yapılan ilk Ulus Marka İndeksinde hızla birinci sıraya yerleşmiştir (Country Brand Index 2009). Andrew Hammond’un PR Week UK dergisindeki yazısında referans verdiği kamuoyu araştırmaları da Amerikan karşıtı kamuoyunun -özellikle Batı Avrupa’da- düşüşte olduğu pek çok ülkede Amerikan taraftarı görüşlerin yüzde otuzlara kadar yükseldiği görülmektedir. PEW Research Centre’in yaptığı araştırmaya göre Amerika ile ilgili algılardaki olumlu değişimin en önemli sebebi dünya kamuoyunda Obama’nın uluslararası arenada doğru şeyleri yapacağına dair inançtır (Hammond 2010). Amerika’nın marka değerinin algılanmasındaki bu sıçrama Barack Obama’nın sadece Amerika’da değil neredeyse tüm dünyada Amerika’yı Amerika yapan özgürlük, fırsat eşitliği, etnik çeşitliliğe ve dinsel inanışlara saygı gibi değerleri en iyi şekilde temsil ettiğine dair inanç olmuştur. Amerikan markasının yükselişinin kalıcı ve sürdürülebilir olması için Obama’nın politikalarının da bu inancı desteklemesi şarttır.

2006 yılında yayınlanan Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi güvenlik ile alakalı 8 hedef belirlemiştir. Bunlar, insan onurunu korumak; teröre karşı kü-

resel ittifakı güçlendirmek; bölgesel çatışmaları önlemek; kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını önlemek; küresel ekonomik büyümeye katkıda bulunmak; dünyadaki gelişmişlik düzeyini yükseltme çabalarına katkıda bulunmak; tüm bunları gerçekleştirirken diğer küresel güçlerle işbirliği yapmak ve ABD'nin ulusal güvenlik kurumlarını 21. yüzyılın değişen güvenlik ortamına ayak uydurabilir hale getirmektir. Tüm bu stratejilerin hayata geçirilmesinde ise bu raporda kamu diplomasisinin vazgeçilmez olduğu ifade edilmiştir. Buna göre kamu diplomasisi aktivitelerinin ABD'nin özgürlük, insan hakları ve insanların eşitliği gibi konulara verdiği önemin altının çizilmesi ve ABD kamu diplomasi atağının özellikle özgürlük ve demokrasi savaşı verenleri destekleyecek biçimde inşa edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

ABD özellikle Irak, Afganistan ve Pakistan'da sürdürdüğü operasyonlarda yerel halkların çıkarlarının isyancı guruplar ile değil ABD ile birlikte işbirliği halinde olarak korunabileceğini anlatabilmek için aktif kamu diplomasi çalışmasına girişmiş (Ackerman 2009) ama bu çabalar çok da başarıya ulaşmamıştır. ABD'nin George W. Bush dönemi ve sonrasında giriştiği kamu diplomasisi atağının başarıya ulaşmamasının ardında ABD'nin kamu diplomasisi atağını bir imaj düzeltme projesi olarak görmesi ve ağırlıklı olarak karşı tarafın gönlünü kazanacak girişimler yerine imaj düzeltici çalışmalar yapması yatmaktadır. ABD'nin kamu diplomasi çalışmasını kendi ulusal güvenliğini koruma altına alabilmek için yaparken bunu küresel güvenlik, Ortadoğu'nun demokratikleşmesi ve kalkınması gibi hedeflere bağlaması ABD'nin kamu diplomasisi atağının güvenlik sorunlarının çözümünde başarısız olmasına ve uluslararası kamuoyunca eleştirilmesine neden olmuştur.

Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Kamu Diplomasisi: Monolog, Diyalog ve İşbirliği

Son yıllarda etkin bir kamu diplomasi stratejisinin devlet ve sivil aktörlerin diğer ülke halkları ile iletişim konusunda yalnızca monolog değil bir diyalog sürecini de içermesi konusunda bir mutabakat oluşmuştur (Bkz. Riordan 2004; Council on Foreign Relations 2002). 1997 yılında, ABD Bilgi Ajansı misyonunu değiştirerek diyalog yöntemini çalışmalarının merkezine koymuştur. Hatta Geoffrey Cowan ve Amelia Arsenault gibi akademisyenler monolog ve diyalog yönteminin önemini kabul etmekle birlikte bu yöntemlere ek olarak "birlikte çalışma" yönteminin de kamu diplomasisinin başarıya ulaşması için gerekli unsurlardan olduğunu tartışmaktadırlar. Yerel halkların da katkıda bulunacağı ortak platformların oluşturulması ve yaygınlaştırılması bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu yöntem çoğu zaman kamu diplomasisinde monolog ve diyalog yöntemlerinden daha başarılı olmaktadır.

Kamu diplomasisinde işbirliği yöntemini en yaygın olarak kullanan devletler İskandinav ülkeleridir. Danimarka ve İsveç gibi ülkelerin kamu diplomasi aktiviteleri ilgili Dışişleri Bakanlığı tarafından organize edilmekte, Danimarka/İsveç Yardım Ajansları (DANIDA ve SIDA) ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla yürütülmektedir. Kamu diplomasisi çalışmaları Danimarka ve İsveç hükümetleri tarafından desteklenmektedir. Özellikle sivil toplum örgütleri aracılığıyla yürütülen çalışmalar yerel halkın da katkıları ile gerçekleştirilmektedir. Bu da İskandinavlar tarafından verilmek istenen mesajların istenen hedefe ulaşmasını kolaylaştırmaktadır ve uluslararası kamuoyunu olumlu olarak etkilemelerine yardımcı olmaktadır.

Benzer bir yöntem Türkiye tarafından Kuzey Irak ve Afganistan'da uygulanmaktadır. Türk askerleri Afganistan'da yürütülmekte olan uluslararası barış hareketinin halk tarafından en çok benimsenen askeri gücü olmuştur. Bunun ardında yatan en önemli etmen Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Afganistan'da askeri varlığına ek olarak sosyal olarak da varlık göstermesidir. Türk askeri birlikleri Afgan halkı ile birlikte çalışarak Afgan halkına başta sağlık hizmetleri olmak üzere çok çeşitli sosyal hizmetler sunmaktadır. Özellikle sağlık hizmetlerinin kurulan hastaneler aracılığıyla yürütülmesi Türk güvenlik güçlerinin Afgan halkı nezdinde güvenilirliğini arttırmış, bu da Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında Afganistan'da başarılı olmasına sebep olmuştur.

Kuzey Irak'ta da kamu diplomasisi konusunda başarılı sayılabilecek girişimler Türkiye'nin bölgede yumuşak güç kullanma kararını takip eden son on yılda gerçekleşmiştir. Kuzey Irak'ın Türkiye'nin güvenliği için ne kadar önemli bir coğrafya olduğu tartışma götürmemekle beraber 1990'lı yıllar ve 2000'lerin ortasına kadar sürdürülen sert güç politikaları Türkiye'nin Kuzey Irak kaynaklı güvenlik sorunlarının çözümüne fazla bir katkıda bulunamamıştır. Ancak 2006 yılından sonra girişilen kamu diplomasisi atağıyla Kuzey Irak'ta bölgede yaşayan halkla birlikte onların refahını ön plana çıkaran çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 2010 yılının sonlarına yaklaşırken Kuzey Irak ile yapılan ticaretin hacminin Türk dış ticaret hacmine katkısı artmış, bölge ile sağlık, eğitim ve kültür alanlarında işbirliği çalışmalarına hız verilmiştir. Kuzey Irak'ta açılan 11 Türk koleji 3000 öğrenciye eğitim vermekte, Erbil'de açılan Türk üniversitesi ise her sene 300-400 öğrenci kabul etmektedir. Kuzey Irak'ta hizmet vermekte olan hastaneye ek olarak bir Türk hastanesi daha planlanmaktadır (Güngör 2010). Eğitim, sağlık ve kültür gibi alanlarda yerel halkla birlikte onlar için bir şeyler yapmak, yani hem onları ikna edip hem de kalplerini kazanmak Türkiye'nin lehine bir durumdur. Kuzey Irak kamuoyunda popülaritesi artan bir ülkeye karşı, onun güvenliğini tehdit edebilecek girişimler halk nezdinde kabul görmeyecektir. Demokratik bir sistem oturtmaya çalı-

şan, dolayısıyla halkın seçimlerdeki desteğinin gittikçe önem kazandığı bir politik sistemde halk arasında popüler olan bir ülke ile stratejik ortaklık yapmak ve Türkiye'ye karşı oluşan Kuzey Irak merkezli tehditleri önlemek için çaba göstermek Kuzey Irak'lı politikacıların da tercih edeceği politikalar olacaktır.

Bir diğer örnek olarak, kamu diplomasisini yeni güvenlik konseptinin merkezine alan Batı'nın en güçlü güvenlik ve savunma paktı olan NATO'nun güvenlik-kamu diplomasisi bağlantısını nasıl kurduğundan bahsedilebilir. İki kutuplu Soğuk Savaş güvenlik sisteminin 1990'larda çökmesiyle NATO yeni dünya düzeninde bir kimlik arayışına girmiştir. 1990'lardan günümüze NATO'nun evrimine tanık olanlar örgütün nasıl Avrupa merkezli askeri bir savunma paktından yumuşak güç odaklı küresel bir güvenlik sağlayıcı güç haline gelmeye çabaladığını gözlemlemiştir. Bu yeni Soğuk Savaş sonrası güvenlik ortamında NATO için kendine bir yer bulma ve varlığını yasallaştırma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç, NATO'yu dünya güvenlik haritasının en hareketli bölgelerinden olan Ortadoğu ve Akdeniz'deki ülkeler ile yakın ilişkiye geçmeye zorlamıştır. Bu kapsamda NATO'nun Ortadoğu ile ilişkileri 1994 yılından başlatılan Akdeniz Diyalogu (Mediterranean Dialogue) ve 2004 yılında başlatılan İstanbul İşbirliği Girişimi (Istanbul Cooperation Initiative) aracılığıyla yürütülmektedir. NATO'nun yeni stratejik konsepti NATO'nun Ortadoğu'daki Arap ve Müslüman kamuoyu nezdindeki imajını güçlendirmek için Paktın bölgedeki uluslararası güvenlik rolü yeniden tanımlanmaktadır. Bu bakımdan NATO'nun kamu diplomasisi araçlarını kullanması önem arz etmektedir. NATO terörizm, kitle imha silahları ve radikal İslami hareketlerin Batı kadar bölgenin de güvenliğini tehdit ettiği konusunda bölge halklarını ikna edebilmek için yoğun bir kamu diplomasisi atağına girişmiştir. (Scatamacchia 2010). Sadece politik girişimler, Akdeniz Girişimi ve İstanbul İşbirliği Girişimi'nde olduğu gibi, nihai bir başarıya ulaşamaz. NATO'nun aktif olarak yer aldığı ülkelerde misyon kapsamında görev yapan ülkelerin bağımsız girişimleri de yeterli olmamaktadır. Örneğin, Afganistan'da Türkiye'nin kamu diplomasisinde başarılı olması burada NATO'nun başarılı addedildiği anlamına gelmez. NATO'nun da bölgede bir tanıtım atağına ve bölge halkıyla birebir işbirliğine ve diyaloga geçmesi gerektiği gerçeği yaygın olarak kabul edilmiştir.

Sonuç

Bu bölümde kısaca kamu diplomasisinin günümüzde uluslararası politikanın her alanında olduğu gibi güvenlik sorunlarının çözülmesinde de önemli bir rol oynadığı tartışılmıştır. Uluslararası güvenlik alanında kamu diplomasisi özellikle çatışmaların sona erdirilmesi ve barış gücü gibi misyonlarla diğer devletlerin işlerine müdahale etmek durumunda kalan uluslararası aktörlerin oradaki varlıklarını yerel kamuoyuna anlatabilmek için çok önemli-

dir. Ayrıca, bu tür müdahalelerde bulunan uluslararası aktörlerin dünya kamuoyundaki imajlarının güçlendirilmesi için de kamu diplomasisi araçları yoğun olarak kullanılmaktadır. Sınırları aşan güvenlik tehditlerinin çözümünde de politik işbirliği yapmak durumunda olan devletlerin çabaları yeterli olmamakta, yerel kamuoylarını da ikna edebilmek ve onların da gönülünü kazanabilmek gerekmektedir. Özellikle terör, sınırları aşan kaçakçılık gibi konularda yerel halkların organize guruplara katılıp bu gurupları desteklemelerini önleyebilmek için onlar için onlarla birlikte bir şeyler yapabilmek de gereklidir. Bu bağlamda sağlık ve eğitim hizmetleri sunmak, ekonomik işbirliği gibi platformlarda fırsatlar geliştirebilmek pek çok tanıtım faaliyetine dayalı kamu diplomasisi metotlarından daha etkili olabilmektedir. Özellikle USAID, SIDA, DANIDA gibi yardım ajansları aracılığıyla yapılan müdahaleler güvenlik sorunlarının çözümünde askeri müdahalelerden çok daha etkin olabilmektedir. Bu da kamu diplomasisinin uluslararası güvenlik tehditlerinin elimine edilmesinde oynadığı rolün önemini işaret etmektedir.

NOTLAR

¹ <http://www.publicdiplomacy.org/100.htm>

² Güvenlik dileması için bkz., Barry R. Posen, 'The Security Dilemma and Ethnic Conflict' içinde Michael Brown (ed.), *Ethnic Conflict and International Security*, Princeton, Princeton University Press, 1993; Robert Jervis, 'Cooperation under the Security Dilemma', *World Politics*, Vol. 30, No. 2, January 1978, ss. 167-214; Randall L. Schweller, 'Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?', içinde Benjamin Frankel (ed.), *Realism: Restatements and Renewal*, London, Frank Cass, 1996; Robert Jervis, *Perception and Misperception* içinde *International Politics*, Princeton, N.J., Princeton University Press, 1976.

KAYNAKÇA

2009 Country Brand Index / Executive Summary, Future Brand

Anholt's Nation Brand Index 2008 Released, Nation-branding.info, 2008

Ackerman, Spencer. 'Judith McHale on Public Diplomacy's Role in National Security', *Washington Independent*, 11 Haziran 2009

<http://washingtonindependent.com/46590/judith-mchale-on-public-diplomacys-role-in-national-security>

Council on Foreign Relations. *Public diplomacy: A strategy for reform. A report of an Independent Task Force on Public Diplomacy*, Washington DC: Council on Foreign Relations, 2002

Cowan, Geoffrey ve Arsenault, Amelia. 'Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 2008, ss.10-30

Güngör, Nasuhi. 'Türkiye-Suriye-Irak nasıl birleşir?', Star Gazetesi, 28 Ekim 2010

Hammond, Andrew. 'Impact of Barack Obama's First Year in Office on the Wider Brand America', PRWeek UK, 3 Şubat 2010

Ifantis, Kostas. 'International Security: A Paradigm Shift', içinde International Security Today, (eds.) Mustafa Aydın ve Kostas Ifantis, Ankara: SAM Papers, 2006

Jervis, Robert. 'Cooperation under the Security Dilemma', World Politics, Vol. 30, No. 2, January 1978, ss. 167-214

Jervis, Robert. Perception and Misperception in International Politics, Princeton, N.J., Princeton University Press, 1976.

McClellan, Michael. Public Diplomacy in the Context of Traditional Diplomacy, Presented at Vienna Diplomatic Academy, 14 Ekim 2004

Nye, Joseph, S. Jr. 'Public Diplomacy and Soft Power', The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 616, 2008, ss. 94-109

Posen, Barry R. 'The Security Dilemma and Ethnic Conflict' içinde Ethnic Conflict and International Security, Michael Brown (ed.), Princeton: Princeton University Press, 1993

Riordan, Shaun. Dialogue-based public diplomacy: A new foreign policy paradigm? Discussion

Papers in Diplomacy, no. 95, The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2004

Schweller, Randall L. 'Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?', içinde Realism: Restatements and Renewal, Benjamin Frankel (ed.), London: Frank Cass, 1996

Scatamacchia, Donatella. 'Public Diplomacy in the Greater Middle East', Atlantic-Community.org, 31 Ağustos 2010, http://www.atlantic-community.org/index/articles/view/Public_Diplomacy_in_the_Greater_Middle_East

Soble, Alex. 'The Business of Brand America', Globalist, 4 Nisan 2009

Waltz, Kenneth. 'The Continuity of International Politics,' içinde Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order (ed.) Ken Booth and Tim Dunne, Basingstoke, Palgrave, 2002

KAMU DİPLOMASİSİ VE HALKLA İLİŞKİLER EKSENİ

Prof. Dr. Ece İNAN

Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

Konvensiyonel diplomasi ve uluslararası ilişkiler, çok taraflı olarak her zaman çok dikkatli adımların atılması gereken ve zeminin oldukça değişkenlik gösterdiği alanlardır. Siyaset alanına geniş bir perspektiften bakıldığında konjonktürlerin değiştiğini ve her değişimin uluslararası arenaya yeni kavramlar getirdiğini görmek mümkündür. Örneğin Ortaçağ'da egemen olan feodalizm Sanayi Devrimi ile birlikte yıkılmış ve kapitalizm doğmuş, feodal beylerin yerini de günümüzde küresel veya ulus aşırı holding patronları almıştır. Sömürgecilik yerini her ulusun kendi kaderini tayin hakkına (*right of national self-determination*) bırakmış, Birinci Dünya Savaşı'ndaki çok kutupluluk yerini Soğuk Savaş yıllarında çift kutuplu dünyaya bırakmıştır. Aynı dönem içinde kapitalizm ile komünizm arasında geçen savaş ise 11 Eylül'den sonra yerini temelde ABD savunma politikasının uluslararası ilişkilere ve terörizme karşı küresel savunma bilincine dayanan 'war on terrorism' yani terörizmle savaşla bırakmış durumdadır. Kısacası her şey zaman içinde değişime uğramakta, eski değerler yıkılıp yerine yenileri üretilmektedir.

Kökenleri Mezopotamya, Eski Yunan ve Roma'ya kadar uzanan diplomasi alanında da benzer bir evrim gözlemlenebilmektedir.. Uzun yıllar egemenliğini sürdüren konvensiyonel diplomasi ve savaş diplomasisi yerini başkaca türlere bırakmaya başlamıştır. Deprem diplomasisi, sağlık diplomasisi, yangın diplomasisi, spor diplomasisi, futbol diplomasisi, sanat diplomasisi, kültür diplomasisi, dijital diplomasi gibi birçok farklı diplomasi türü literatürlerde yer bulmaya başlamıştır. Aslına bakılırsa tüm bu diplomasi türlerini geniş bir şemsiye altında kategorileştirmek mümkündür: *Kamu Diplomasisi*.

Kamu diplomasisi kavramı ilk kez 1963 yılında Kennedy hükümeti sırasında, Amerika Enformasyon Kurumu (*US Information Agency-USIA*) Müdürü ve aynı zamanda popüler bir radyo sunucusu olan Edward Murrow tarafın-

dan kullanılmıştır. Murrow'a göre kamu diplomasisi, hükümet ve sivil toplum kuruluşları gibi hükümet dışı oluşumların görüşlerini yabancı sivil toplum kuruluşları ve kamuoyları ile paylaşması sürecidir.¹ Amerikan Hükümetinin 1987'de kamu diplomasisi kavramına getirdiği resmi tanım ise şöyle olmuştur: Diğer ülkelerde kamuoyu oluşturmak ve etkilemek amacıyla hükümetin desteğinde gerçekleştirilen basılı yayınlar, filmler, kültürel değişimler radyo ve televizyon faaliyetleri gibi oluşumlar kamu diplomasisidir.² Başka bir ifadeyle, kamu diplomasisi, hükümetlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve bireylerin diğer ülkelerdeki kamuoylarını etkilemek ve onları belirli bir konuya ikna etmek için, sinema, müzik, fastfood, moda gibi kültür ve tüketim ürünlerini, gazete, radyo ve televizyon gibi medya kuruluşlarını, üniversiteler arası değişim programlarını, çokuluslu şirketleri ve ekonomik iş birlikliklerini ve bunlara benzer unsurları kullanarak, kurmaya ve geliştirmeye çalıştıkları diyaloglar bütünü olarak tanımlanabilir. 'Sınırları içerisinde McDonald's olan iki ülke birbirine savaş açmaz' miti de belki bu noktada, çeşitli formlarda kültür transferi ile yürütülen kamu diplomasisi kavramını açıklar niteliktedir. Daha sonraki tanımlamalarda ülke içindeki sosyal paydaşların ikna süreci de kamu diplomasisi kapsamına girmiştir. Bu yeni diplomasi çeşidi, her ne kadar konvansiyonel diplomasi anlayışını yıkmasa da, gücünü büyük oranda törpülemiştir.

Klasik diplomasi anlayışının günümüze geldiği son noktalarda bu değişimin bir gereği olarak yukarıda da değindiğim üzere adlandırılmasında da farklılıklar görülmektedir. En yaygın hali ile kamu diplomasisi dediğimiz alan içerisinde örneğin, 1981-2009 yılları arasında Tayland, Etiyopya, Yeni Zelanda ve Malezya gibi ülkelerde hizmet vermiş olan Kanadalı diplomat ve pek çok akademik çalışmanın da sahibi olan Darly Copeland'e göre ise **Gerilla Diplomasisi** denilen yeni bir saha açılmış durumdadır. Copeland'in yeni diplomat tanımına göre ise, günümüzün diplomatı modern teknolojinin ve kültürel özelliklerin karmaşık yapısına uyum sağlayabilir nitelikte olmalıdır.³ Gerilla diplomat, yüksek fonksiyonlara sahip, iyi gelişmiş önsezelileri bulunan bir hümanist olmalı ve Blackberry telefon kullanabilmelidir.⁴

Farklı kullanım ve yaklaşımlardan bahsettikten sonra yeniden kamu diplomasisinin konvansiyonel diplomasiden temelde en büyük farkına baktığımızda ise, modern kamu diplomasisinin, klasik diplomasi anlayışının içerdiği devletlerarası bir ilişki süreci olmasından çok, toplumlararası ilişkilerin inşa edilme sürecini kapsadığı tespitinde bulunabiliriz. Diğer bir deyişle, kamu diplomasisi, temelde yabancı ülkelerin kamuoylarına yönelik bir iletişim türü ve bir anlamda uluslararası yürütülen bir halkla ilişkiler çalışmasıdır. Günümüzde, dış ilişkilerin kökleşmesi ve sağlamlaşması artık sadece devlet yöneticileri arasında yapılan iletişim çalışmalarıyla sağlanamamakta, oldukça eklektik bir yapı ile yürütülen **uluslararası halkla ilişkiler yönetimi** temelli çalış-

malara ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu ilişkilerin tahsisi için iki ülke vatandaşları arasında bir birlikteliğin oluşturulması ve yaratılan kültürel ortak paydalar üzerinden diploması ortamı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu nedenden ötürü, “diğer ülkelerin ihtiyaçlarını, kültürlerini, insanlarını anlamak; bakış açılarını paylaşmak, yanlış algılamaları düzeltmek, ortak paydalar bulmak kamu diplomasısının başlıca hedefidir.

Kamu diplomasısı, bir ülkenin imajının ve bilinirliğinin, bireysel etkileşim için uygun ortam yaratabilecek bir güç olduğu varsayımına dayalıdır.”⁵⁵ Konuya ilişkin olarak Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Türkiye’nin en zayıf olduğu alanlardan birinin kamu diplomasısı olduğuna dikkat çekerek; “Siyasi liderler ne kararlar alırsa alsınlar, diplomatlar bunları ne kadar başarılı uygulamaya geçirirlerse geçirsınler, eğer sağlıklı bir kamu diplomasısı gerçekleşmediyse bu kararların toplum katında itibar görmesi, hayata geçirilmesi mümkün değildir”⁵⁶ demiştir. Davutoğlu, Üçüncü Büyükelçiler Konferansı’nda da kamu diplomasısının önemine ise, Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk’ün haklı sözlerine atıfta bulunarak, şu şekilde değinmektedir:

*“Ulusal söylemimizle evrensel söylemimiz arasında bir bütünlük olması lazım. Kamu diplomasısı önem kazanmakta, diploması dilinin halkla bütünleşmesi gerekmektedir. Dış politika stratejisi belirlenirken ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon önem kazanmıştır. Türk dış politikasının yeni bir güçlendirilmiş yapıya kavuşmuştur. Hattı diploması yoktur, sathı diploması vardır. Sathı ise bütün dünyadır. Türk diplomasısı, bütün dünyada etkin olarak bulunmak zorundadır.”*⁵⁷

ABD Başkanı Barack Obama da Kahire konuşması sırasında kamu diplomasısının önemine değinmiştir: “Paylaşılan değerleri bulmaktansa, farklılıklar üzerine yoğunlaşmak her zaman kolaya kaçış olmuştur. Kamu diplomasısı bu bağlamda önemlidir, çünkü global vatandaşlar arasındaki paylaşılan değerleri, umutları ve hayalleri konu almaktadır. Kamu diplomasısı belki dünyayı kurtarmayacak ama bazı şeyleri değiştirmek için bizlere güzel bir imkan yaratacaktır.”⁵⁸

Gerek tanımlarda gerekse de liderlerin açıklamalarında görüldüğü üzere kamu diplomasısı bürokratik bir yapı yerine, sosyal ve sivil bir yapıya sahiptir. Hükümetler ve diplomatlar düzeyinde kurulan ilişkiler ise kalıcılığa sahip olmamakta ve derinlemesine bir bağ kuramamaktadır. Bu sebepten ötürü ülkeler arasında sivil düzeyde gerçekleştirilen ilişkilerin çeşitliliği ve derinliliği iki ülke ilişkilerini sağlamlaştırmada esas olarak farz edilmektedir. Çokuluslu şirketler, iş adamları, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, sportif aktiviteler, sosyal ve kültürel kurumlar, medya ve bunların arasındaki ilişkilerin güçlü tutulması gerekmektedir.

Kamu Diplomasisi adlı kitabında Leonard, kamu diplomasisinin 3 temel unsurunu şu şekilde tanımlamaktadır:⁹

1. Kamu diplomasisinde gerçekleştirilen iletişimin süreklilik arz etmesi esas olmalıdır ve bu süreç zarfında yabancı kamuoyu, söz konusu ülkenin iç ve dış politikaları ve bunların altında yatan sebepler konusunda bilgilendirilmelidir. Leonard, bu bağlamda hükümetlerin temel yanılığının sadece kendi vatandaşlarını bilgilendirmek olduğunu belirtmiştir.

2. Stratejik iletişim süreçlerini doğru bir şekilde yürüten ve yabancı kamuoylarının desteğini alan ülkelerin uluslararası arenadaki prestijleri olumlu yönde gelişecektir.

3. Kamu diplomasisi, uluslararası konferanslar, medya kuruluşları, öğrenci değişim programları gibi birçok farklı mecraları kullanarak uzun dönemli iyi ilişkilerin yaratılmasını sağlamaktadır. Bunu, sivillerin yaptığı günlük veya gündelik iletişim olarak tanımlamak da mümkündür.

Sivil düzeyde gerçekleştirilmesi beklenen tüm bu faaliyetler aslında Joseph Nye'in tanımladığı yumuşak güç (*soft power*) kavramının kapsamına da girmektedir. Abdullah Özkan da kamu diplomasisinde kullanılan araçların yumuşak güç kavramının kapsamına girdiğini belirtmiştir: “kamu diplomasisinin esası, ülkelerin ‘yumuşak güçlerini’ kullanmalarıdır. Medya, kültür, sanat, bilim, spor, eğitim gibi konular yumuşak gücün araçlarıdır. (TRT'nin Ortadoğu ülkelerine yönelik olarak başlattığı Arapça televizyon yayını önemli bir kamu diplomasisi aracıdır)”¹⁰ Örneğin, Amerika yumuşak güç olarak Hollywood yıldızlarını ve filmlerini, Harvard Üniversitesi'ni, Microsoft yazılımlarını, CNN televizyonunu, Levi's'i, Coca Cola ve McDonalds'ı kullanarak kamu diplomasisi konusunda geniş atılımlar yapmış ve yabancı kamuoylarının kendine lehinde düşünmelerini sağlamış ve uluslararası arenada “olumlu” bir Amerikan imajı yaratmıştır.

Halkla ilişkiler yönetimi ve kamu diplomasisinin kesiştiği alanlardan ya da bir diğer deyişle ikisinin de içerisinde faaliyet gösterdiği alanlardan birisi de şüphesiz **uluslararası siyasal pazarlama**dır. Pekin Üniversitesi'nden Sun'a göre¹¹, siyasal pazarlama 3 boyutta incelenebilmektedir ve bunlar siyasal pazarlamanın temelini oluşturan seçim zamanlarında yaşana siyasal pazarlama çalışmaları (O'Shaughnessy, 1990); yönetim aracı olarak kısa süreli gerçekleştirilen pazarlama faaliyetleri (Newman, 1999 ve Steger, 1999) ve uluslararası siyasal pazarlama çalışmalarıdır. (Sun, 2007) Buradaki uluslararası siyasal pazarlama ise temelde, kamu diplomasisi faaliyetleri (Leonard, 2002), ulusların pazarlanması konsepti (Kotler ve diğ., 1997) ve uluslararası siyasal iletişim (McNair, 2003) olarak 3 temel sahada ele alınabilir. Bu yaklaşıma göre ele al-

dığımız kamu diplomasisi hem bir uluslar arası siyasal pazarlama aracı hem de halkla ilişkiler bakımından, okuyacağınız üzere, kamuoyunu şekillendirici bir etmendir.

Yiyecek-içecek kültüründen, sanata, edebiyata ya da akademik yayınlara kadar kültür ürünlerinin tümü, bir takım kültür kodları taşıyarak, **efkar-ı umum** yani kamuoyunun şekillenmesini sağladıklarından, kamu diplomasisi çalışmalarında temel araç ve araçlar olmaktadır. Kamu diplomasisi ve halkla ilişkiler yönetimi çalışmalarının temel ortak noktasının kamuoyu oluşturmak olduğunun bir göstergesini halkla ilişkiler mesleğinin ilk akademik yayını olarak kabul edilen Edward Bernays'ın *Crystallizing Public Opinion* adlı kitabın adından da anlayabilmekteyiz zaten. Kamuoyunun şekillendirilmesi adını taşıyan ve kamuoyu oluşturmanın halkla ilişkilerin temel faaliyet alanı olduğunu tartışan ve halkla ilişkilerin gücünü aktaran bu kitap 1923'te yayınlanmıştır, yani Cumhuriyetimizle aynı yaşıdadır. O tarihlerde ülkemize baktığımızda ise, Atatürk'ün Türk kültürünü yayma ve tanıtmada mihenk taşı olan Anadolu Ajansı gibi kurumları kurması, modern Türk kadınının sembolü olarak ilk kadın pilotumuz Sabiha Gökçen'in fotoğraflarının basında yer alması ya da *Karadeniz* isimli gemi ile Türk kültürüne ait ürün ve zanaatın Batı toplumlarına tanıtılmak üzere Marsilya, Barselona, Londra (Greenwich) limanlarından Hollanda'ya kadar Avrupa'yı dolaşması, adı konulmamış olsa bile kamu diplomasisi açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ve başarılı örnekleri olarak kabul edilmelidir.

Bugün ise Türkiye'de kamu diplomasisinden faydalanma konusu biraz geriden takip edilmekte ancak hızla ilerleme kat edileceğinin sinyalleri de çok açıkça verilmektedir. Ancak ne yazık ki Türkiye henüz, dünyaya açılmasını sağlayacak bir film endüstrisine sahip değildir, münferit başarılar dışında güçlü markaları bulunmamaktadır, özellikle Batı üniversitelerinde araştırmalarına devam eden akademisyenlerimizin münferit başarılarına rağmen, üniversitemiz hızlı atılımlar yapmakla beraber uluslararası akademik alanda çok üst sıralarda henüz yerini alamamıştır. Bunun gibi eksiklikler uluslararası kamuoyunun zihnindeki Türkiye imajının olumlu yönde pekiştirilmesi olanağını yavaşlatmaktadır. Diğer taraftan, Türkiye son yıllarda yüzünü bazı noktalarda Batı yerine Doğu'ya döndürmüş ve Ortadoğu ülkelerine yönelik bir kamu diplomasisi yürütmeye başlamıştır. Sadece devlet organları değil özel sektör de ayrıca buna imkan tanır nitelikte çalışmalar yapmakta ve varolan ülke imajının olumlu şekilde beslenmesi yönünde bir anlamda bilmeden kamu diplomasisine katkı sağlamaktadır. Örneğin Türk dizileri ve dizi yıldızları Arap ülkelerinin aranan ve beğenilen isimleri arasına girmeye başlamış, A Milli Futbol Takımının popülaritesi artmıştır. Kısacası Ortadoğu'daki Türkiye imajı, Batıdakine oranla daha hızlı şekilde olumlu yönde bir gelişim göstermektedir.

Türkiye hakkındaki bazı yanlış algıları yıkmamanın ve geliştirmenin yegane yolunun güçlü bir kamu diplomasisi politikası yürüterek toplumlararası diyalogların pekiştirilmesinde yattığı da göz ardı edilmemelidir. Bu aynı zamanda McNair'in de kitabında altını çizdiği (*geniş bilgi için bkz.*) uluslararası boyutta yürütülen siyasal iletişim ve halkla ilişkiler çalışmalarından geçmektedir.¹² “Düşünceler dayanıklıdır, silahlarla veya bombalarla yok edilemezler. Uluslararası sınırları ve okyanusları aşarlar. Onlarla ancak daha iyi düşünceler üreterek başa çıkılabilir.”¹³ Stratejik iletişim süreçlerinden faydalanan kamu diplomasisi ile hedeflenen doğru bilginin doğru muhataba en etkin şekilde ulaştırılmasıdır. Bu sebepten ötürü yumuşak güç kullanımı kamu diplomasisi içinde önem arz etmektedir. Milli menfaatler ancak, kamuoyları arasında bir bilinçlenme ve işbirliği olduğu takdirde korunabilecektir.

Uluslararası spor müsabakaları yumuşak güç kullanımının bir örneğidir ve uygun biçimde düzenlendiklerinde katılımcı ülkelerin kamuoyları arasında bir kaynaşma yaratılmasına imkan tanımaktadır. Örneğin, 2008 yılında Türkiye-Ermenistan milli takımları arasında Erivan'da yapılan Dünya Kupası Grup Elemeleri maçına Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün gitmesi, *futbol diplomasisi* olarak nitelendirilmişti. Cumhurbaşkanı Gül'ün Ermenistan Devlet Başkanı Serj Sarkisyan ile birlikte izlediği maçtan Türk takımı 2-0 galip olarak ayrılmıştır. Ancak tek başına bu müsabaka toplumların bilinçlenmesinde ve ülkelerin olumlu imajlar sağlamalarında yeterli olamamaktadır. “Sporun ülkeler için başarılı bir kamu diplomasisi aracı olarak kullanılabilmesi ancak istikrar ve süreklilik arz ettiği müddetçe olabilir”¹⁴ ve bu sayede ülkeler prestij kazanabilirler.

“Hem hükümetle toplum (*government to people G2P*) hem de toplumla toplum (*People to people – P2P*) arasındaki ilişkileri ifade eden”¹⁵ kamu diplomasisi, güncel siyaset anlayışının merkezine oturmuş konumdadır. Sivilleşme, küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişme sürdükçe kamu diplomasisine duyulan ihtiyaç daima yükselen bir grafik izlemeye devam edecektir. İster siyasal pazarlama sürecinin olmazsa olmaz uygulama alanlarından biri olarak kabul edilsin isterse kamuoyunu pekiştirmek ve olumluya çevirmek için etkili bir araç olarak görülsün temelde kamu diplomasisi ülke çıkarına yürütülen özünde ‘etkili kültür paylaşımı ve aktarımı’ ilkesi taşıyan profesyonel bir halkla ilişkiler yönetimi alanıdır. Bu yeni ve etkili süreç içerisinde de konvansiyonel diplomasi çalışmalarının öngördüğü etkili ve başarılı diplomat tarifi artık daha da gelişmiş, çok yönlü ve çok uluslu kültürel açılım ile teknoloji uyumluluğu gibi pek çok özelliği de aynı anda bünyesinde taşıyanlara ve bürokratik sınırlamalardan uzak olanlara ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. Sözü halkla ilişkiler yönetim anlayışının özünü oluşturan, ‘halkla ilişkiler içerde başlar’ ilkesi ile tamamlayacak olursak da kamu diplomasisinde başarı elde

edilmesi sadece devletlerarası bir hükümet çalışması olarak sınırlanmamalı, kendi ülke halkı da eksiksiz bilinçlendirilerek, geniş katılım ve anlayış ortamı sağlanmalıdır.

NOTLAR

- ¹ Sun, Henry H., (2008). "International Political Marketing: a Case Study of United States Soft Power and Public Diplomacy", Journal of Public Affairs 8 , ss.165-183, s.173. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=112&sid=76b6896c-7ecd-49c1-a6b8-bd10b451420d%40sessionmgr112&vid=1>
- ² Age.s.173
- ³ Hall, Ian. (2010). "Review Article: The Transformation of Diplomacy: Mysteries, Insurgencies and Public Relations" International Affairs: 86:1, Blackwell Publishing Ltd., s.250.
- ⁴ Copeland, Daryl. (2009). Gerilla Diplomacy: Rethinking International Relations, Boulder CO, Lynne Rienner, s.259
- ⁵ Mark Leonard. (2002). Public Diplomacy, London: Foreign Policy Center, s.9.
- ⁶ <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/99-medyann-kamu-diplomasisi-rolue.html>
- ⁷ Radikal Gazetesi, "Davutoğlu: Hattı Diplomasi Yoktur Sathı Diplomasi Vardır, Sathı ise Tüm Dünyadır", <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&Date=&ArticleID=972801>
- ⁸ Philip Seib. (2010). "Public Diplomacy and the Obama Moment", Chatham House, London, s.337, <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=112&sid=c86a8dac-3458-4f1e-a5c3-42540f79dbba%40sessionmgr115&vid=1>
- ⁹ Leonard, a.g.e.
- ¹⁰ Özkan, Abdullah. "Medyanın Kamu Diplomasisi Rolü", <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/99-medyann-kamu-diplomasisi-rolue.html>
- ¹¹ Sun, Age, s. 166.
- ¹² McNair, Brain (2006). An Introduction to Political Communication. Routledge, ss 187-220
- ¹³ Bailey, Thomas A. (1968), "The Art of Diplomacy: The American Experience", New York, Appleton-Century-Crofts, s.71.
- ¹⁴ Krause, Peter. Stephen Van Evera, "Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas", Middle East Policy, Vol. XVI, No.3, Fall 2009, s.109, <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=112&sid=83b153a6-9e7a-45de-a647-3897b2d1175c%40sessionmgr115&vid=1>

KAYNAKÇA

Bailey, Thomas A. (1968), "The Art of Diplomacy: The American Experience", New York, Appleton-Century-Crofts.

Copeland, Daryl. (2009). *Gerilla Diplomacy: Rethinking International Relations*, Boulder CO, Lynne Rienner,

Çağrı Erhan, "Spor ve Kamu Diplomasisi",
<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1575>

Hall, Ian. (2010). "Review Article: The Transformation of Diplomacy: Mysteries, Insurgencies and Public Relations" *International Affairs*: 86:1, Blackwell Publishing Ltd.

Krause, Peter. Stephen Van Evera, "Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas", *Middle East Policy*, Vol. XVI, No.3, Fall 2009, s.109,
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=112&sid=83b153a6-9e7a-45de-a647-3897b2d1175c%40sessionmgr115&vid=1>

Leonard, Mark (2002). *Public Diplomacy*, London: Foreign Policy Center.

McNair, Brain (2006). *An Introduction to Political Communication*. Routledge.

Özkan, Abdullah. "Medyanın Kamu Diplomasisi Rolü", <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/99-medyann-kamu-diplomasisi-rolue.html>

Radikal Gazetesi, "Davutoğlu: Hattı Diplomasi Yoktur Sathı Diplomasi Vardır, Sathı ise Tüm Dünyadır",
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&Date=&ArticleID=972801>

Seib, Philip.(2010). "Public Diplomacy and the Obama Moment", Chatham House, London, s.337,
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=112&sid=c86a8dac-3458-4f1e-a5c3-42540f79dbba%40sessionmgr115&vid=1>

Sun, Henry H., (2008). "International Political Marketing: a Case Study of United States Soft Power and Public Diplomacy", *Journal of Public Affairs* 8 , ss.165-183, s.173.

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=112&sid=76b6896c-7ecd-49c1-a6b8-bd10b451420d%40sessionmgr112&vid=1>

HALKLA İLİŞKİLERİN KAMU DİPLOMASİSİNDE ETKİN KULLANIMI

Doç. Dr. Seda ÇAKAR MENGÜ

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

Gonca YILDIRIM

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Kamu diplomasisine yönelik yapılmış farklı tanımlara göre bir toplumun kendini, kültürü, imajı, itibarı, siyasal, ulusal ve uluslararası güncel politikaları bağlamında, kendini hem iç hem de dış hedef kitlelere anlatmak amacı güttüğü görülmektedir. Bu anlamda, kamu diplomasisinin ortak işlevleri; köklü ilişkiler inşa etmek, ulusal çıkarların tanıtımını yapmak, hükümetlerin iletişim ve dış politikalarını yönlendirmek, diplomatlar arasında iletişim sağlamak, kültürler arası iletişim sürecini geliştirmek, ülke imajını diğer ülkeler nezdinde olumlu yapmak adına bir algılama yönetimi uygulamak, fikirlerin uluslararası dolaşımını sağlamak ve ulusal hedeflere, çıkar amaçlarına ulaşmak için doğru bilgiyi yaymak biçiminde ele alınmaktadır. (www.kamudiplomasi-si.org) Bu bağlamda, kamu diplomasisinin işlevleri ve rollerinin, bütünsel bir halkla ilişkiler stratejisine gönderme yaptığı görülmektedir. Buna göre bütünsel halkla ilişkiler, yönetim iletişimi, pazarlama iletişimi ve örgütsel iletişim uygulamaları bağlamında, kurumun kimliğinin uygun stratejilerle hem iç hem de dış hedef kitlelere yönelik iletişime geçirilmesidir. Buna Van Riel'in deyişiyle bütünselik kurumsal iletişim de denilmektedir ve şu çalışmalarını içermektedir:

Medya ile ilişkiler
Stratejik halkla ilişkiler
Kriz yönetimi
Gündem yönetimi
Kurumsal itibar yönetimi

Kurumsal reklam
Kurumsal Kimlik Stratejileri
Sosyal Sorumluluk Projeleri
Marka / ürün halkla ilişkileri
Satış promosyonu
Online iletişim
Lobicilik
Doğrudan pazarlama
Ürün/ hizmet Reklamları
Etkinlik yönetimi
Sponsorluk
Hükümet ilişkileri
Çevreye yönelik iletişim
Algılama yönetimi
İletişim yönetimi
On-line iletişim
Yatırımcı ilişkileri
Kültürlerarası iletişim

Tüm bu sayılan çalışmaların bir devlet ve o devleti oluşturan unsurlar bağlamında ve onlar adına yapılması ise bizi kamu diplomasisi uygulamalarına götürür. Böylece, bütünlük kurumsal iletişim yönetiminden de hareketle, kamu diplomasisi, bütünsel bir yönetim disiplindir, yönetişime ihtiyaç duyar, sürdürülebilir etkili stratejik yönetim, planlama ve kontrolüdür diyebiliriz. Ayrıca, kamu diplomasisinin uygulayıcıları etiksel davranış bilincine sahip olmalıdır. Kamu diplomasisi, güçlü bir kültürel yapı, tutarlı bir kimlik, akılcı bir felsefe ve medyayla profesyonel bir iletişim gerektirir. Bunun yanı sıra, kamuoyunun bilincine hitap eden kamu diplomasisi, karar verme mekanizmalarını etkiler ve yönlendirir. Doğrudan üst yönetime ulaşmayı talep eder ve toplumun her kesiminin beklentilerini önceden görür. Ülkenin marka iletişimidir. Yurttaşlık bağlamında hakları ve sorumlulukları içerir ve onları yönetir. Toplumun bireyleri, kurumlar ve tüm ulusal ve uluslararası aktörler arasında köprüdür. Yönetimin icraatlarını sorgulanabilir kılmalıdır. İç kültürel konuların ulusal strateji ve konumuna bağlı olarak dış diyalogla bütünleştirilmesini, etkili bir iletişimi ve birlikte karar almayı gerektirir. Kamu diplomasisi, devletin ideolojisini yansıtır. Bunun yanı sıra, esneklik de gerektirir. Öz bilinç, öz yönetim ve ilişki yönetimini kapsar ve etkiler.

Görüldüğü gibi, kamu diplomasisi ile halkla ilişkiler arasında sıkı bir bağlantı ve işbirliği bulunmaktadır. Ancak burada kamu diplomasisi, ülke ve toplum bazında ulaşılmaması gereken amaçların neler olduğunu bize gösterirken

halkla ilişkiler ise bunlara ulaşılmasında bir araç ya da anahtar konumundadır. Bu noktada kamu diplomasisinin etkin bir biçimde uygulanıp uygulanmaması sorunu; halkla ilişkilerin etkin biçimde kullanılıp kullanılmamasına bağlıdır. Bu çalışmada kamu diplomasisinin işlev, rol ve amacı, bütünsel halkla ilişkilerin, küreselleşme, kültür ve medya konuları ile bağlantısı kapsamında ele alınacaktır.

KÜRESELLEŞME, KAMU DİPLOMASİSİ VE HALKLA İLİŞKİLER

Yeni küresel sistem çerçevesinde, diplomatik kurumlar ve pratikler uluslar arası ilişkilerle aynı oranda ilerlemektedir. Değişim ve dönüşüm modern kamu diplomasinin baskın konularıdır. Genişletilmiş bir diplomasi tanımı olarak, diplomat yurttaşlar iki başlık altında incelenebilir:

1) Belirli bir uluslar arası konunun savunucusu ya da lobici olarak gerçekleştirilen yurttaş diplomatlık. (İnsani ya da siyasi)

2) Uluslar arası ilişkilerde otonom bir ajan olarak yapılan yurttaş diplomatlık. (Kendi ekonomik ya da siyasal çıkarlarının temsilcisi olan uluslar arası ünlü kişiler.)

Marco Polo'dan Bill Gates'e ve Ted Turner'a kadar iş dünyasının profesyonelleri, kendi çevrelerinin yanı sıra, dünya genelinde gösterdikleri kültürel duyarlılık nedeniyle, iyi yurttaşlık için küresel güç oluşturma adına diplomat rolü oynamışlardır.

Bu yeni ilişkisel paradigma, aşağıdaki politik algılamalara dayanmaktadır:

-Politik aktörler olarak yurttaşlar olayların gelişimini etkileme yeteneğine sahiptir.

-Aktif yurttaşlardan meydana gelen ve diğer gruplarla etkileşimde bulunan birliklerin oluşturduğu bir ağ düzeni olarak sivil toplum. Bu düzeni yurttaşlar oluşturur ve diğer gruplarla etkileşimde bulunmak için kullanır.

- Bu yurttaşlar ve birlikler arasındaki sürekli etkileşime ilişkin kümülatif, çok katmanlı ve açık uçlu bir süreç olarak siyaset.

- Siyaseti bir bütün olarak oluşturan siyasal yönetimin içindeki ve dışındaki yurttaşlar arasındaki bağlantılar.

Küreselleşme uluslar arası ilişkileri halkın da kontrolüne vermiştir. Partiler, ilişkileri arttıran ya da kolaylaştıran uygulamaları ortaya koyar ve denetler. Bu ilkeler ya da davranış tarzları, geleneksel diplomasinin ilkelerine karşılık gelmektedir. Tüm insan davranışları aslında diplomasinin nezaket, saygı, sözlerine dikkat etme gibi bazı özelliklerini içerir. (**Citizen diplomats and**

public relations diplomacy: popularization of diplomacy, t.y. p.69, Çevrimiçi:www.kamudiplomasisi.org)

Küreselleşme, küresel kimliklere, rollere ve uygulamalara gönderme yapar. Bu koşullar yeterince uygun olduğu takdirde, verili ideolojinin inandırıcılığı da artmaktadır. Demokratik toplumlarda işlev gördüğü düşünülen halkla ilişkiler, verili ideolojinin kurgulanma, yönlendirme ve içselleştirilmesine hizmet eder. Halkla ilişkiler mesaj yaratımı, bilinç oluşumu ve yönlendirme fonksiyonlarını ikna ve içselleştirme süreçleri içinde gerçekleştirir. Halkla ilişkiler, uzun dönemli bir ikna ve güven yaratıcı iletişim sürecidir. Halkla ilişkilerin günümüzde kullandığı yöntem ve araçlar kapitalist-liberal sistemin koşullarından ortaya çıkmıştır. Böylece, halkla ilişkiler kaçınılmaz olarak küreselleşmenin yayılmasına hizmet eden bir araç konumuna indirgenebilir. Halkla ilişkiler, kurumları ile birlikte tüm toplumun gelişimi adına söylemlerle oluşturulan bir uyumlaştırma süreci mi, yoksa eylemler ve yönlendirmelerin yanı sıra ikna edici egemen söylemlere uygun bir uyumlaştırma süreci midir? Buna bağlı olarak, kamu diplomasisi ulusal ve uluslar arası söylemlerin oluşumunun neresinde yer almaktadır? Kendi toplumumuza uygun bir kamu diplomasisi stratejisi nasıl belirlenebilir?

Küreselleşme kavramı, genel anlamda, “toplumların siyasi yönetimi ve yönetim politikaları, ideolojisi ve kültürleri üzerinde uluslararası sermayenin ekonomik politikası, kültürü ve ideolojisinin egemenliğini kurma ve geliştirme-yi” (Erdoğan, 2002: 149) içermektedir. Çünkü kapitalist küreselleşme tüm dünyayı kapsamayı hedeflemiştir ve bugünkü dünya çok parametrelidir. Kapitalist iktidar, çıkarı ve devamlılığı için kaoslar üretmek veya kendiliğinden ortaya çıkan kaosları kontrol etmek için yapacağı simülasyon programlarında uygun parametreler seçmek zorundadır. Hegemonyacı kapitalizm, küreselleşme stratejisini sürdürebilmek için modern teknoloji donanımlı bilimsel bilgi ve eğitim gücüne ağırlık vermiştir. Bu durum, aynı zamanda, Batı uygarlığı iktidarının bilgiye ve eğitime dayanması geleneğinin bir devamıdır (Akdeniz, 2001).

Althusser, ideolojinin maddiliğini ileri sürmüş ve insanların bir toplumsal formasyon içerisinde önceden belirlenmiş ilişkiler yaşadığını söylemiştir. “Toplumsal formasyonun pratikleri üretici güçlerin gelişme düzeyine göre belirlenmiş, oynanacak roller kurgulanmıştır. Bu nedenle bir toplum, bireyler arası ilişkilere indirgenemez. Çünkü bireyler bu ilişkilere belirleyici özneler olarak değil, kendileri ilişkiler içinde belirlenen bireyler olarak girmektedirler” (Althusser, 2002: 10). Ancak, toplumsal formasyonun işleyişi, bireylerin kendilerini özne gibi konumlandıklarını sağlamaktadır. Bu da sistemin yanılısamasıdır. Burada ideoloji, bireyleri yanılısamalı ilişkilerin öznesi haline getirmiştir. Farklı ideolojiler bireyler farklı roller, farklı kimlikler ve bu kimlik-

lere bağı farklı pratikler sunmaktadır. Küreselleşme ideolojisi de bireylere ve uluslara küresel kimlik, küresel rol ve küresel pratikler yüklemektedir. Koşullar yeterince elverişli olduğu ölçüde ise, verili ideolojinin inandırıcılığı da artmaktadır. Demokratik ve çoksesliliğin geçerli olduğu toplumlarda varlık gösterdiği söylenen halkla ilişkiler, bir iletişim yöntemi olarak verili ideolojinin kurgulanmasında, yönlendirilmesinde ve içselleştirilmesinde etkin bir araç durumuna gelebilir.

Uzam ve süremin denetim altına alınmasının mülkiyet bağlamından bağımsız olarak sunulduğunu ve iletişim ağlarıyla sürekli bilgi iletimi sağlandığı için seçim özgürlüğü olan global bir dünyada yaşadığımız izlenimi yarattığını belirten İrfan Erdoğan, “demokratik” ve “özgürlükçü” olduğu varsayılan kültürle birlikte “geleneksel, dışa kapalı” köyün küresel köye dönüştüğünü söylemektedir (Erdoğan, 2002: 487).

Hall’a göre, ise küresel sermaye, yerel sermayelerin yanı sıra, siyasal ve ekonomik seçkinlerin işbirliği dolayısıyla egemenlik kurabileceğinin bilincinde olan bir sermaye biçimidir (Hall, 1998: 47-49). Dolayısıyla, küresel sermaye yerel öğeleri ortadan kaldırmak yerine, onların aracılığıyla etkinliğini sürdürmektedir. Burada halkla ilişkilerin, dolayısıyla kamu diplomasisinin yerel kültürün, sermayenin, politikannın küresel unsurlara karşı tavrı tartışılacaktır.

Küresel bilinci, dünyayı tek bir mekan olarak görme çapı ve yoğunluğu olarak tanımlayan Peter Monge, giderek küreselleşen bir dünyada yaşamsal, toplumsal, etnik, bölgesel ve hatta kişisel öz-bilincin de gelişmesi olgusunu irdelemektedir. İletişim, küresel bilincin oluşumunda ve insanın toplumsal yaşam evrenini yeniden ve yeniden yapılandıran düşünsel süreçte merkezi bir rol oynamaktadır (Aktaran: Mengü, 2003: 11). Bu noktada Halkla ilişkiler mesaj yaratımı, bilinç yapılandırması ve manipülasyon işlevleri ile hizmet verdiği ideoloji kapsamında yeniden üretime katkıda bulunmaktadır. Bauman’a göre, sermayenin ve finansın yanı sıra diğer tüm seçim ve etkili eylem araçlarının yoğunlaşması, aynı zamanda pratik amaçları bakımından eşanlamli duruma gelen hareket ve eylem özgürlüğünün yoğunlaşması olarak tanımlanmaktadır.

Bauman, finans, ticaret ve enformasyon endüstrisinin sahip olduğu küresel hareket ve amaçlarını herhangi bir sınırlandırma olmaksızın gerçekleştirebilme özgürlüğünün, dünya sahnesinin parçalanmasına bağı olduğunu söylemektedir. Zayıf olarak nitelendirilen devletler ekonomik etkinliklerin sürmesi için gerekli olan, ancak küresel şirketlerin etkinliklerine herhangi bir sınırlama getirmeyecek “yerel polis karakolları” (Bauman, 1999: 79) haline getirilmektedir. İşte burada sorun, halkla ilişkiler bağlamında kamu diplomasisinin, küreselleşme ideolojisinin belirtilen etkilerine karşı bulunacağı konumun ve işlevin ne olması gerektiğidir. “Ulusal ya da uluslararası alanda, siyasi işlerin

yürütülmesi ve yönetilmesinde halka ilişkilerin önemli bir uzmanlık alanı olarak ortaya çıkışı tartışma götürmez” (McNair, 2002: 97). Halkla ilişkiler uygulamasının amacı, karşılıklı çıkar alanları arayışındaki çift yönlü iletişimde doğru ve tam bilgiye dayalı anlayışı geliştirmektir. Halkla ilişkiler işlevsel ve kavramsal olarak ekonomik, politik, tarihsel, sosyolojik ve psikolojik süreçlerle ilişkili algılanmalıdır. Halkla ilişkiler, kabullendirme, içselleştirme çabalarıdır. Bir rıza yaratımıdır. Halkla ilişkiler hedef aldığı kitleyle olumlu iletişimi sürdürmek adına ikna ve güveni kullanan uzun soluklu bir iletişim sürecidir.

“Günümüzde Ewen, Toth, Sproule, Scholle, Mills, Schiller, Herman ve Chomsky’nin ABD’deki, Mickey ve Moloney’in ise İngiltere üzerinden, halkla ilişkiler, ekonomik sermaye ilişkileri içinde yapılanmış, sınıf çıkarları tarafından belirlenmiş ve bu çıkarları korumak için bir misyon yüklenmiş bir yapıya sahiptir. Ayrıca, kamu zihninin denetlenmesi amacına hizmet etmekte, liberal-kapitalist demokrasilerde egemenliğin sağlanması için kullanılan bir teknik ve aynı zamanda uluslararası pazarlara açılan büyük firmaların gittikleri ülkelerdeki konumlarını ve imajlarını sağlamlaştırmak görevini üstlenmektedir” (Becerikli, 2003: 23).

Kalın’a (2010) göre, küresel ekonomik sistemin giderek derinleşen bağımlılık ilişkileri üretmesi, küresel siyasal sistemin tek bir merkezden kontrol edilmesinin ağırlaşan maliyeti ve çoğul modernite tecrübesi, ulusal ve bölgesel dinamikleri doğaldan etkilemekte ve yeni ilişki biçimlerinin doğmasına imkân sağlamaktadır.

Kültürle birlikte ekonomi, kamu diplomasisinin temel dayanak noktalarından biridir. Günümüz ekonomisini ise küresel şirket ve markalardan ayrı düşünmek olanaksızdır. Tüm dünyanın tanıdığı itibarı yüksek, saygın ve büyük markalara sahip olmak, ticaret ağının genişliği, küresel veya uluslar arası şirketlerin varlığı etkin bir kamu diplomasi yürütülebilmesi için önemlidir. Yaratıldıkları ülkelerin imaj ve kültürleriyle özdeşleştirilen markalar, yurt dışından o ülkelerin temsilcilikleri gibi bir misyon yerine getirirler.

Bir kuruma yönelik algı, imaj ve düşüncelerin toplamı olan kurumsal itibarın korunması, geliştirilmesi ya da gerektiğinde yeniden inşası halkla ilişkilerin temel görevlerinden olduğu gibi, uluslar arası arenada ulusların itibarlarının korunması, geliştirilmesi, olumlu imaj sergilenmesi de kamu diplomasisinin bir görevidir.

Wang’a (2005: 91) göre bireysel itibar ve kurumsal itibar ne kadar önemli ise, ulusal itibar da aynı önemi taşımaktadır. “Ulusal itibar, bir güç malzemesidir. Ulusal itibar yönetimi ve deniz aşırı paydaşlarla ulus-devlet ilişkisi dış politika ve kamu diplomasisinin önemli bir parçasıdır. Ulusal itibar, bütü-

nüyle dünya milletleri üzerinde iyi bir isim bırakma işidir ve bir milletin kültür, siyaset ve ahlak yapılarının diğerlerinin üzerindeki etkisi ile ilgilidir. Yabancı milletler tarafından ulusal itibar, bir gösterge olarak kabul görür. Uluslararası ilişkilerde askeri ve ekonomik kaynaklar kadar önemlidir ve ‘yumuşak güç’tür. Uluslararası siyasal süreç ve sonuçlarda küresel ölçekteki hedefler üzerinde önem kazanmaktadır.

Jervis’in belirttiği gibi arzu edilen imaj ve itibar, ‘askeri ya da ekonomik güçten daha müthiş bir silah olabilir’. Yumuşak güç, ülkenin kültürü, siyasal idealleri ve politikaların çekim kabiliyetinden gelir” (Wang, 2005: 91). Ulusal itibar, ülkenin küresel alanda kendisini göstermesini yansıtır ve etkiler. Örneğin, bir milletin güvenilir maddi varlığı, ülkenin uluslar arası siyasal hedeflerini başarılmasında işbirliğine girmesini ve birliklere dahil olmasını etkileyebilir, yabancı yatırımları cezbedebilir ya da turizme katkı sağlar (Wang, 2005: 91).

Hans Tuch’in tanımladığı üzere “kamu diplomasisi, kendi ulusunun ve ideallerini düşüncelerini, kendi kurumlarını ve kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatma amacı taşıyan bir hükümetin iletişim sürecidir.” Bu iletişim sürecinde aynı zamanda “yumuşak güç”ün unsurları olan başlıca televizyon, radyo yayınları, filmler, kitaplar, dergiler, kültürel ve eğitsel değişimleri kullanan kamu diplomasisi, bu iletişim araçlarını kullanan halkla ilişkilerle de paralellik göstermektedir.

Uluslar arası platformda kamuoyunun önemli bir konuma gelmesi kamu diplomasisini zorunlu kılmaktadır. Değişen dünyanın yeni stratejik gücü olarak karşımıza çıkan, devletler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin idare edilmesi sanatı olan kamu diplomasisinde, geleneksel kavramlardan ziyade yeni bir kavram olan “yumuşak güç” kavramı öne çıkmakta ve önem kazanmaktadır. “Soft Power” adlı kitabıyla diplomasiye yumuşak güç kavramını yerleştiren Joseph Nye’e (2005: 14) göre, dünya gündeminde sadece siyasi ya da ekonomik olarak yer almak değil, başka ülkeleri cezbetmek, onları yanına çekmek, fırsatlarına, refahına özenilen ülkeler yaratmak yumuşak güç unsurları ile gerçekleşecektir.

“Nye’a göre istediğiniz bir şeyi elde etmenin üç yolu var: Karşınızdakini kaba kuvvetle tehdit etmek ve gerekirse savaşmak; muhatabınızı çeşitli biçimlerde “satın almak””; ve “yumuşak güç” kullanarak ikna etmek. Yumuşak güç, “istediğiniz bir şeyi, kaba güç kullanarak değil, başkalarının sizin hedeflerinizi kabul etmesini sağlayarak elde etmenizdir”. Bu, karşı tarafı inandırıcı argümanlar ve rasyonel politikalarla ikna ederek mümkündür. Burada inandırıcılık ve ikna kabiliyeti, temel güç unsurlarıdır. Bunlar aynı zamanda güç kullanımına meşruiyet sağlayan unsurlardır” (Kalin, 2010).

“Ülkelerin sahip olduğu değerleri dünyaya daha iyi anlatabilmesi ilkesine dayanan kamu diplomasisinde yumuşak güç diye tanımlanan bilim, sanat, spor, kültür, eğitim gibi unsurları ustalıkla kullanabilen ülkeler dünyada cazibe merkezi haline gelmektedirler” (Özkan, 2010). Yumuşak gücün bir ülkenin kültürünün, siyasi değerlerinin ve dış politikalarının cazibesinden kaynaklandığını belirten Nye’e göre (2005: 20) “bir ülkenin kültürü, evrensel değerler içerdiğinde ve politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde, yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle istediği sonuçları elde etme olasılığını artırır.”

“Leonard ve Small’ın (2003:16) dikkat çektiği üzere, ‘geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisi arasındaki en büyük farkların biri, kamu diplomasisinin çok daha fazla grubu ve çok daha çeşitli çıkarları içermesidir’. Bir ülkenin yumuşak gücü, o ülkedeki pek çok aktör ve kurumun aktivitesi ile oluşmaktadır: sanatçılar, sanatsal aktiviteler, müzik kanalları; sivil toplum; politikacılar, siyasi partiler, politologlar; yazarlar, yayıncılar; gazeteciler, medya grupları; iş adamları, şirketler; akademisyenler, üniversiteler; dini liderler, dini gruplar vb’dir” (Batora, 2005: 3). Bir ülkenin kültürünün, dış politikalarının, refah düzeyinin, siyasi değerlerinin ve cazibesinden kaynaklanan yumuşak güce dayanan kamu diplomasisi, dikkate değer şekilde devletlerin diplomasi metodunu etkilemektedir.

Dünyanın önde gelen ülkelerinin etkin bir siyasi iletişim dili olarak kullandığı kamu diplomasisi, bir ülkenin dünyayla paylaşmak istediği hikâyesinin tutarlı ve ikna edici bir şekilde ortaya konma çabasıdır (Kalm, 2010). Kamu diplomasisi kapsamında, iki ülke çıkarları için müzakereye oturan devlet temsilcilerinden ziyade, iki kültür arasında diyalog yaratmaya çalışan iki toplum anlamına ulaşılmaktadır. “Bu bağlamda kamu diplomasisi, bir ülkenin yabancı ülkelerdeki imajını iyileştirmek amacıyla kültürel alışverişin ve akademik değişimlerin gerçekleştirilmesini, kültürel ve ulusal değerlerin yayılmasını sağlayacak programlar bütünüdür” (Akçadağ, 2010: 6).

Kapalı kapılar ardında yüksek hükümet yetkilileri arasında gerçekleşen geleneksel diplomasi, özellikle iletişimde yaşanan değişim ve gelişmeler sonrasında geleneksel metodlarını terkederek kamusal diplomasiye kayma doğrultusunda farklı bir ivme kazanmıştır. Amerikan Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesinde Public Diplomacy and Public Affairs başlığı altında kamu diplomasisinin amacı, “yabancı ülke ve halkları bilgilendirmek, cezbetmek ve etkilemek; aynı zamanda bir takım özel politikaların ve toplumsal konuların karşılıklı saygı ve anlayış bağlamında yöneltilebileceği bir güven ilişkisi kurmak” (<http://www.state.gov>) şeklinde ifade edilmektedir.

Uluslararası platformda her ülkenin sorunları, politikaları, rolü, imajı, bilinirliği, gücü, etkinliği farklılık göstermektedir. Dolayısıyla aynı kamu diplomasisi araçlarını kullanmamakla beraber bu araçların ya da yöntemlerin farklı amaçlar için farklı zamanlarda kullanımı sözkonusudur. Örneğin; Leonard ve Small'ın (2003: 1'den aktaran Batora, 2005: 7) dikkat çektiği üzere "Birleşik Devletler, Birleşik Krallık ve Çin gibi büyük ölçekli ülkelerin kamu diplomasisi bir takım imajları değiştirmeye veya bir konuda yeni bir marka haline gelmeye odaklı iken örneğin Norveç'in kamu diplomasisininin temel sorunu, tanınmamaktır". Bu konudaki temel ayrım da ülkelerin ekonomik ve siyasi bütünlüklerine dayanmaktadır.

Günümüzde çok seslilik, çok renklilik ve çok söylemliliğin gerekliliği ideolojiler tarafından dayatılmaktadır. Burada önemli olan çeşitli güç odakları arasındaki kendini ifade edebilme, anlatabilme gücüdür. Kendine kamuoyu oluşturabilme önem kazanır. Halkla ilişkiler bir kamuoyu oluşturma sürecidir. Bu süreç, kamu diplomasisinde somutlaşır. Halkla ilişkilerin işlevi çeşitli gruplar ya da toplum bazında gerektiği zamanda bir değişim ya da gelişim yaratmaktır. Bu değişim ya da gelişim istenilen, istenildiği varsayılan ya da gerekli bir uygulamadır. Bu gerekli uygulamalar ise toplumun farklı kurumlarında gerçekleşmektedir. Halkla ilişkiler tanımı gereği gelişime, geliştirmeye açık bir iletişim yöntemidir. Halkla ilişkiler insan odaklı olması nedeniyle uygulamalarını kişilerarası etkileşim ve iletişim bağlamında kurar. İnsan, toplumun en küçük birimi olarak toplumsal olayların işleyişlerine yön verir. Burada insanın özne olarak kurgulanması da yine halkla ilişkilerin işlevlerinden biridir.

Yine halkla ilişkiler bağlamında kamu diplomasisinin uygulama alanları, kamu ve özel sektör bağlamında ele alınabilir ki bunlar; vakıflar, dernekler, çeşitli sivil toplum kuruluşları, eğitim kurumları, hastaneler, bankalar, vb. çeşitli ulusal ve uluslar arası kuruluşları kapsamaktadır. Tüm bu örgütler kendi ideolojilerini, fikirlerini iç ve dış hedeflerine yaymaya ve benimsetmeye çalışırlar. Kamu diplomasisi burada ideolojik bir araç işlevi gören, bir söylem oluşturma sürecidir. İdeolojiye uygun olan ideal söylemi hedef kitle için kurgular ve daha sonra da bunu tekrar tekrar kodlarla iletir. Böylelikle bir bilinç oluşumuna neden olur. Bilinci belirleyen yaşamdır. Maddi üretimlerini ve maddi ilişkilerini geliştirerek kendilerine özgü olan bu gerçekle birlikte hem düşüncelerini hem de düşüncelerinin ürünlerini değişikliğe uğratan insanların kendileridir.

"İdeoloji kavramının yeni tartışmalar içinde hegemonya kavramı merkezli yeni bir bağlama oturduğunu görüyoruz. Bu tartışmaların genel olarak egemen ideolojiler kuramı olarak adlandırıldığını söyleyebiliriz. Bu kurama göre: kapitalizmi sadece ekonomik düzeyde artık değere el koyma mekaniz-

malarına dayanarak çözümlenmek ya da bir ekonomik sömürü sistemi olarak tanımlamak yetersizdir. Kapitalizm bir toplumsal sistem olarak ele alınmalı, ve onun bir sistem olarak krize girmemesi ve kendini yenileyebilmesinin temelindeki nedenler ideolojik alanlarda olup bitenlerde de aranmalıdır....Kapitalist sistem ancak bir egemen ideolojinin yaratılması ile krizden kurtulabilmektedir” (Üşür, 1997: 26). Küresel ideolojinin benimsenmesi sonucu, halkla ilişkiler egemen ideolojinin yeniden üretimine katkıda bulunmaktadır.

Sistemin içinde egemen ideolojinin oluşumundan bahsetmek ise hegemonyanın oluşumundan bahsetmektir. Kapitalizmin istikrarı için egemen sınıf çıkarlarının yeniden üretimini sağlayacak, yönetilenlerin onayına dayalı, şiddete başvurmadan bunu sağlayacak bir ideolojik ve politik oluşuma ihtiyaç duyulmaktadır. Burada sorulması gereken sorular; Toplumun onayını alabilecek, gerekli yönlendirmeleri yapacak katalizör acaba kamu diplomasisi olabilir mi? Ayrıca, asıl işlevi toplumu doğru ve etik biçimde bilgilendirmek olan halkla ilişkilerin, kamu diplomasisi tarafından ne şekilde kullanıldığı da diğer bir sorudur.

Toplumu bilinçlendirmeye, bilgilendirmeye ve doğru biçimde anlamlandırmaya yönelik işlevleri olan, bir uzlaşma ve birliktelik noktası olmasının yanı sıra halkla ilişkiler bir yandan da özel sektörde bilhassa çokuluslu şirketlerin kapitalist söylemlerinin sözcülüğünü yapmaktadır. Buna göre, Gramsci, zora dayanmayan ideolojiyi, dolaylı, onaylanmış hegemonyayı çözümlenmiştir. “Gramsci sivil toplum kavramını Marx’tan farklı olarak üretim etkinliğinin dışında kalan ve özel olarak adlandırılan kurumların hepsini kapsayan bir alan olarak tanımlar. Felsefi, edebi, sanatsal, kültürel, vb. toplumsal pratiklerin alanı olan sivil toplum esas olarak entelektüel ve moral düzeyde ideolojinin işleme alanıdır ve ideolojik mücadele pratikleri bağlamında doğrudan hegemonyanın alanını oluşturur. Ayrıca ona göre ideoloji üretim süreçlerinin şekillenmesinde işlevsel olan ve bu sayede alt yapı ile üst yapının uyumunu sağlayan temel toplumsal pratiklerden biridir” (Üşür, 1997: 29).

Althusser’e göre ideolojik egemenlik ideolojik aygıtlar içinde kurulmuştur. “İdeolojik aygıtlar içindeki ritüellere gömülmüş olarak yaşanan ve esas olarak çağırma, adlandırma mekanizması olarak çalışan bir oluşum içinde ortaya çıkar. Bu süreç ideolojik öznenin oluşum sürecidir. İdeoloji öznelere adlandırır ve çağırır; öznelere bu ritüeller içindeki pratikler aracılığıyla adlandırma, karşılama, ibadet etme, oy verme, vatani savunma gibi eylemlerle kendi özne konularının farkına varırlar. Ona göre bir öznenin fikirleri, bu öznenin fikirlerinin kaynaklandığı ideolojik aygıtı tanımlayan maddi ritüelin kurallarıyla düzenlenmiş maddi pratiklerde yer alan kendi maddi eylemleridir” (Üşür, 1997: 45). Her türlü bilinç toplumsal pratiğin üretimi ve dönüşümü ile ilgili-

dir. Toplumsal bilincin belirlenmesi ise, hem nesnel hem öznel belirlenime göre, kişinin kendi üretken güçleri, üretim ilişkilerinin koşullaması ve bilincin insanın kendisi tarafından üretilmesinden oluşmaktadır. “İdeoloji sözcüğü genel bir tanımla siyasal, sosyo-ekonomik ve kültürel nitelikli tüm kurumlar hakkındaki çoğu somut toplumsal kuramları, uygulamalı biçime getiren öğretidir..... İdeolojiler geçmişten esinlenerek çağcıl, biçimsel yorum kazanabilirler” (Kazancı, 2003: 2).

Toplumların, siyasal, ekonomik ve kültürel gelişim sürecinde halkla ilişkilerin işlev, yöntem ve araçlarını buluruz. Çünkü halkla ilişkiler bilinç oluşturu, dönüştürücü ve değiştirici bir işleve sahiptir. Burada amaç belirlenen, kurgulanan mesajı doğru, tutarlı ve sürekli biçimde hedefe ulaştırmaktır. Bu bağlamda mesajlar, örgütler, bürokrasi, ırk, din, dil, cinsiyet, yasalar, aile, iş, vb istenilen doğrultuda oluşturulabilir. Halkla ilişkiler bir yönetim fonksiyonudur. Bu yönetim en alttan en üste doğru devlet ve özel kurumlar bazında yükselir. Gelişme olgusunu çalışma kapsamında toplumsal, siyasal ve kültürel boyutlarda aldığımızda, şu kavramlarla karşılaşırız; hükümet, politika, propaganda, güç, otorite, devlet, ulus-devlet, demokrasi, kültür, hiyerarşi, yabancılaşma ve medya. Öncelikle gelişim olgusu uyarınca halkla ilişkilerin tüm bu kavramlarla nasıl bir etkileşim ve kaynaşma içinde olduğunu tartışacağız.

Toplumsal Değişme ve Halkla İlişkiler

Toplumsal değişme hem bir toplumsal olay hem de bir toplumsal olgudur. Toplumsal değişme, toplumsal bilimlerin inceleme konusudur. Toplum çeşitli öğelerden meydana gelmiştir. Toplumsal yapının temelinde insan ilişkileri vardır. “Bu ilişkiler alt yapı ve üst yapı olarak ayrılırlar. İlişkilerin kalıpları, toplumsal olguları ya da kurumları belirlerler. Bu kurumlar, din, ahlak, kültür, ekonomi, siyaset, eğitim gibi çeşitli alanlardaki insan etkinliklerini düzenlerler. İnsan etkinlikleri genellikle gruplar ve örgütler aracılığıyla yapılır. İşte bir toplumu meydana getiren bütün bu birim ve öğeler, birbirleriyle devamlı bir etkileşim halindedirler” (Kongar, 2000: 282). Halkla ilişkilerin tüm bu ilişkileri düzenleyici, etkileşimdeki çelişki ve uyumsuzlukları ortadan kaldıracı işlevi vardır. Halkla ilişkilerin amacı beklentileri karşılamak için gerekli etkileşim alanlarını hazırlamaktır. Çünkü uzlaşımı sağlayabilmek, kitleleri ikna ederek yönlendirebilmek için beklentilerin bilinmesi ve o doğrultuda yöntem belirlenmesi gerekmektedir. İnsanoğlunun yaşamdan ve gelecekte beklenenleri onun ideolojisinin önemli bir bölümünü oluşturur (Kongar, 2000: 389).

Gelişim aynı zamanda ekonomik alandaki gelişimlerle de ilgilidir. Halkla ilişkiler ekonomik kalkınmayı etkilemektedir. “Bir ülkede ekonomik kalkınmanın hızla gelişmesinde halkın desteğinin katkısının büyük değeri ve önemi vardır. Bireylerin kişisel yaşantılarındaki sınırsız istekler kamu kuruluşlarının

görevlerine de yansımaktadır. Kamu kuruluşlarının kendi olanaklarını daha fazla değerlendirmeleri ve bunun üstünde iş yapmaları halktan destek görmelerine ve onlarla iş birliği yapmalarına bağlıdır. Böylece halk ve devlet işbirliğine gider. Bu da bir toplum kalkınmasıdır” (Tortop, 1993: 42). Kamu ve özel kurumlardaki halkla ilişkiler çalışmaları, halkın kalkınma, verim artırma çalışmalarına katılımlarını hem merkezi hem de yerel düzeyde sağlamaktadır. Halkla ilişkiler genel politikasının yatırım, finansman ve personel politikalarının saptanması halkla ilişkiler politikalarının başında gelir. Bu doğrultuda, halkla ilişkilerin genel politikası, toplumu bilinçlendirici ve verim sağlayıcı biçimde küreselleşme ideolojisinin olumsuz etkilerini giderici olmalıdır.

Halkla ilişkilerin gelişimdeki rolü bağlamında amaç, halkı aydınlatmak ve onlara çalışmaları benimsetmektir. Yönetime karşı halkta olumlu davranışlar yaratmak, halkın yönetimle olan ilişkilerini kolaylaştırmaktır. Kararların doğru olabilmesi için halktan bilgi almak, kanun ve nizamla uyulmasını sağlamak için halkı bilgilendirmektir. Tortop’a göre, Halkla işbirliği yaparak hizmetlerin daha kolay görülmesini sağlamaktır. (Okul, yol yapımı, okul-aile birliği toplantıları) Hazırlanan yasa, tüzük, ve tasarımlarda halkın dilek, istek, tavsiye, telkin ve şikayetlerinden yararlanmaktadır. Özel ve kamu yararlarına cevap vermeye çalışmak ve herkesin kişiliğine saygı göstererek sosyal sorumluluk duygusu yaratmaktır.

Bunun yanında halkla ilişkilerin kullandığı araçların güncelliği ve teknolojiyi takip etmesi, kullandığı iletişim teknikleri (lobicilik, sponsorluk, pazarlama, imaj yaratımı vb), sunum teknikleri, uyguladığı strateji ve taktikler de gelişim sürecinde rol oynayan önemli unsurlardır. Halkla ilişkiler belirtilen rolleri ve işlevleri toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal alanda yerine getirirken etkili iletişimin şu özelliklerini yerine getirmelidir: “Güvenilir ortam yaratılmalıdır. İletişim işletmenin performansına dayanan güvenilir bir ortamda başlamalı, alıcı kaynağa güven duymalıdır. İletişim programı çevresel gerçeklerle desteklenmeli, programın kapsamı katılıma izin vermelidir. İletiler anlamlı olmalı, değerleriyle çatışmamalıdır. İleti kolay anlaşılabilir sözcüklerle ifade edilmeli, anlam tartışmaya yer bırakmamalıdır. İletiler sürekli olmalı, yinelenmelidir. Gönderilen iletinin istenilen etkiyi yapabilmesi için hedef kitlenin özellikleri iyi belirlenmelidir” (Peltekoğlu, 1998: 131).

Toplumsal pratiklerin aktörleri ve toplumsal gelişmeyi, dönüşümü sağlayan aktörler olarak bireyler aynı zamanda halkla ilişkilerin de konusunu oluşturmaktadır. Çünkü halkla ilişkilerin temeli kişisel ilişkilere dayanmaktadır. Halkla ilişkiler sosyal kurumlar ve sosyal sınıflar arasında bağ oluşturup pekiştirme gücüne sahiptir. Burada kullanılan dilin biçimi, oluşturulan söylemin içeriği, anlamlandırmalar, değer yargılarının sunumu ve etik ilkelere ne dere-

ce uyulduğu bu gücü etkilemektedir. Bunun yanı sıra “halkla ilişkiler çağdaş yöneticilik anlayışının temel ögesidir. Kamuoyunu dikkate almayan, sadece kar elde etmeyi planlayan kuruluşlar artık başarısız olmaktadır. Kurumlar artık öncelikle ele aldığı kurumu, çevresini ve giderek tüm toplumun mutluluğunu sağlamaya, potansiyel ve yetenekleri ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır” (Asna, 1998: 2,3). Halkla ilişkiler aynı zamanda bir vizyon yönetimidir.

Wolfgang Looss’a göre, vizyonları uygulayabilmek için yöneticinin itici güç olarak insanları inandırması gerekmektedir. İkna burada önemli bir unsurdur. Vizyon gelişiminde amaç, söz ve davranış arasında bir uyum kurmaktır. Söylediklerimizi uygulamaya çalışırız. Bu da uyumu sağlar. Dilbilim, dil, düşünce ve davranışlar arasında sıkı bağlar vardır. Kurum içinde etik değerlerin uygulanabilmesi için gereken vizyonu oluşturacak lider, çalışanlarla, müşterilerle ve diğer iletişimde bulunduğu kişilerle etik ilişkide bulunmalıdır. Bunun için de lider etik değerlere duyarlı olmalıdır. İnsana odaklanmış bir yönetim anlayışı ve yüksek ikna yeteneği ile lider halkla ilişkiler uygulamalarında etik değerlerin uygulanmasını bir zorunluluk davranışından çıkarıp, kendiliğindenliğe dönüştürebilir.

Halkla ilişkiler demokratik bir toplumda uygulanabilecek bir iletişim ve yönetim sürecidir. Demokrasinin içindeki halk kavramı bunu bize sunmaktadır. Halk güvenli bir alan arar, ortak değerlere sığınabileceği, kendi kontrolü dışında olan ve çözüme ulaştırması gereken şeyler için bir aracıya ihtiyaç duyar. Halkla ilişkiler iktidarın söylemlerini, mesajlarını halka taşıyıp öznelere yeniden kurmaya çalışabilir ya da halkın ürettiği mitleri ve ritüelleri iktidarın kararlarına etki edecek biçimde kurgulayabilir. Bazen siyasal iletişim yöntemlerinden yararlanarak çeşitli propaganda teknikleriyle halkın karar alma süreçlerini etkilemeye, bazen de oluşturduğu gündemlerle güç odaklarının yerlerini değiştirmeye teşebbüs eder. Ancak halkla ilişkiler her türlü işlevini, amaç ne olursa olsun bilgilendirmeye, yönlendirmeye, ele aldığı her alanda gelişimi gerçekleştirmeye dönük olarak yerine getirmektedir. Halkla ilişkilerin bu işlevleri, küreselleşme ideolojisinin kurguladığı özne olarak bireyi bilinçlendirmeyi hedeflemelidir.

Gelişebilmek için bilgiye ulaşmak, teknolojiye sahip olmak, nereye ait olduğunu bilmek, hak ve sorumluluklarının bilincinde olmak ve kendini anlatabilmek için kamuoyu oluşturmak gereklidir. Her geçen gün değişen dünya koşulları, ilerleyen teknoloji, yeni pazarların ele geçirilmesi için geliştirilen teknikler, yeni olguların, yasaların kabul edilebilirliğini sağlamaya yönelik stratejiler, yeni imajlar, vb. halkla ilişkilerin önemini arttırmaktadır. Bilgi toplumu, iletişim toplumu olmanın en önemli sonucu olarak yeni toplumsal yapı-

ları oluşturan yeni ideolojilerin aktarılması ve benimsetilmesidir. Ulusal ve uluslararası kurumların bünyelerindeki halkla ilişkiler birimleri bu görevleri yerine getirmektedirler.

Yeni düşünceler yeni sanayiler yaratmaktadır. Küreselleşme her alanda olduğu gibi en önce ekonomik olarak kendini göstermektedir. “Üretimde, üretim süreci sınır ötesi olmuştur. Bugün uçak yapma süreci uluslar arası bir yatırımdır. Dev bir uçak düzinelerce ülkede yapılan binlerce parçadan oluşmaktadır...Üretimin sınır ötesi duruma gelmesinin nedenlerinden biri, ucuz ulaşımın gelişmesi ve oldukça verimli iletişim sistemlerinin yaratılması olmuştur. Bu, emeğin yoğun olduğu sanayileri, emeğin maliyetinin daha ucuz olduğu üçüncü dünya ülkelerine kaymaya teşvik etmiştir” (Stonier, 1998: 38). Üretim ve hizmet alanında bu ülkelerin ilk etapta iş hacmi artmışsa da daha sonraki bazı uygulamalarla bu tam tersi yönde ilerleme göstermiştir.

Halkla ilişkiler uygulamacılarının yalnızca iletişimin giderek artan küresel niteliğine uygun davranış göstermesi değil, aynı zamanda yönetim düzeyinde de etkin bir biçimde görev yapmaları gerekmektedir. Çift yönlü iletişimi destekleyecek bir biçimde iletişim kurmaları zorunludur. Bu durum da geleneksel halkla ilişkilerden daha gelişmiş beceriler gerektirmektedir. “Küreselleşmenin daha da artacağı 21. yüzyılda, küresel bir boyutta çözüm gerektiren sorunlarla karşı karşıya kalacağız. Bunlar arasında çevre kirliliği ve bozulması, enerji kaynaklarının tükenmesi, nüfus hareketleri, yoksulluk, açlık, silahlanma ve savaşın yanı sıra; çok yanlı ilişkilerde, bilim ve teknikte, iş ve ekonomi alanındaki değişimlerle ortaya çıkan sorunlardır. Halkla ilişkiler uygulamacısı hem bu sorunları yorumlamalı hem de çözümlenmelidir. Bu halkla ilişkilerin en önemli rolüdür” (Berth, 1998: 10).

Küreselleşme kapsamında halkla ilişkiler küreselleşmenin yayılmacı ideolojisine uygun bir bilgi aktarımına yönelmiştir. Burada amaç, tüketimi olabildiğince daha çok arttırmak, koşulları tüketime daha uygun hale getirmek ve hedef kitleyi buna en iyi biçimde hazırlayabilmektir. Buradaki “bilgi aktarımı: teorik ve pratik bilişimsel bilginin, buna ihtiyaç duyan her türlü üretici, tüketici, özel ve kamusal ekonomik birimlere yönelik akışı ile uzmanlık, danışmanlık, satış, pazarlama ve satış sonrası hizmetler şeklindeki bilgi aktarımlarını birlikte kapsamaktadır” (Erkan, 1998, 116). Bireye ilişkin değerler bilgi toplumunda daha da gelişmektedir. “İnsanın kendini gerçekleştirme, ihtiyaçları bilgi toplumunda karşılanabilecektir...Bireyin tutum ve davranışlarını gelecek beklentileri belirleyeceği için bilgi toplumunda bilgi üretiminin etkisi daha çok ileri besleme şeklinde işleyecektir” (Erkan, 1998: 165). Bu da halkla ilişkilerin görev alanına girer.

Halkla ilişkilerin bir diğer önemli rolü gelişme kapsamında sağlıklı bir toplum yaratılmasına katkıda bulunmaktır. Sağlıklı toplum, sağlıklı bireyin tanımından hareketle, “Gerçekliğin algılanmasında üstünlük, kendini, başkalarını ve doğayı benimsemede gelişmişlik, sorunlara odaklanmada gelişmişlik, özerk olma çabasında artış, kültürel biçimlenmeye direnme, değerlendirmelerde yenilik ve duygusal tepkilerde zenginlik, kendini insan ailesiyle daha özdeş hissetme, gelişmiş insan ilişkileri, daha demokratik bir yapının olması, gelişmiş yaratıcılık ve değer sisteminde çeşitli değişiklikler”dir (Maslow, 2001: 31). Bu halkla ilişkilerin olumlu rollerinden biridir ve demokratik ve sağlıklı bir toplum yapısını amaçlamaktadır. Burada halkla ilişkilerin kişi ve toplum bazında yabancılaşmayı önleme rolünden de bahsetmekte yarar var. “Demokratik yönetim süreci, eşitlikçi bir yönetimdir. Yabancılaşmayı önler. Olay ve olguları içine bilfiil katılarak doğru biçimde anlamlandırabilen ve duygularıyla katılan birey yabancılaşma yaşamayacaktır... Bunu yapamayan kişi ise, güçsüzlük hissine kapılacak, kuralsızlık, yaratıcılık kaybı ve kendine yabancılaşma ile karşılaşacaktır” (Witt, 1980: 144-145). Halkla ilişkiler yerel ve ulusal kültürlerin geleneklerini, kimliklerini, özel grup ve halkların yaşam biçimlerini küresel güçlere karşı savunacak bir işlev yüklenmelidir.

Bu tür olumsuz sonuçların önüne geçebilmek için, halkla ilişkilerin güdüleme işlevini görüyoruz. Bunu da insanların beklentilerini yerine getirme, iş ve oluşlara toplumun katılımını sağlama, halkın ilgili konuyla bağlantılı inançlarını pekiştirme, olumlu ve tutarlı izlenimler oluşturma ve hedef kitlenin tatminini sağlama şeklinde gerçekleştirmektedir. “Güdülenmiş davranışlar, amaçların peşinden koşmak, tamamlayıcı tepkiler tümüyle rahatsızlıkların azaltılmasına yönelik yöntemlerdir. Güdülenmeyi gereksinimlerin, gerilimin, dürtülerin ve kaygıların azaltılması olarak tanımlayan çok yaygın bir yaklaşım bu tutumu tüm açıklığıyla gözler önüne serer” (Maslow, 2001: 33). Gelişim için toplumsal uyum gereklidir. Uyum karar verme sürecini kolaylaştırır. Halkla ilişkiler uyumu sağlayacak kodların kurgulanmasını ve uygun biçimde hedef kitlelere sunulmasını kolaylaştırır. Ancak burada yine halkla ilişkilerin hangi ideolojiyi amaçlayan bir uyumlaştırma politikası geliştirdiği önem kazanmaktadır. “Horkheimer’e göre, öznel kendi üst benlerine yönelmeyi gitgide daha çok gereksinmektedirler ve çevrelerinin buyruklarına gitgide daha çok uyum sağlamaları gerekmektedir. Riesman, uyumu, içten yönlendirici bir yaşama biçimine göre kutup değiştirmesi olarak tanımlamıştır... bireyin varlığını sürdürmesi için dizgenin varolma koşullarına uyması gerekmektedir. Uyum bütün öznel davranışların ölçütü olmuştur” (Habermas, 2001: 371). Halkla ilişkiler bu uyumu toplumsal, kültürel ve psikolojik ile gerçekleştirir. İşte bu gerçekleştirim kendini kamu diplomasisi kavramında somutlaştırır.

“Anlamlandırma sistemi, toplumsal bir üretim, toplumsal bir pratiktir. Dil ve sembolleştirme, anlamın üretildiği araçlardır. İnsanın kendi elleriyle inşa ettiği toplumsal varoluş biçimlerini anlamlandırması ve bunların belirli semboller ve dil dolayımında aktarılması bireyin sosyalizasyonu ve toplumsal varoluşu için oldukça önemlidir. Günlük yaşamda bizi kuşatan beceriler, inançlar ve davranışlar, kültürün kapsamına girmektedir. Anlamlandırma sistemleri dış dünyanın duyular yoluyla insanın zihninde çizdiği imajlarla başlar” (Ercan, 2001: 133). Burada bu imaj oluşumunu sağlayacak olan yine halkla ilişkiler olmaktadır. Toplumu kurumları ile birlikte topyekün bir gelişme adına oluşturulan söylemlere ilişkin bir uyumlaştırma mı? Yoksa, küresel ideolojinin yarattığı egemen ve dayatmacı söylem ve eylemlere ya da güdülemelere uygun bir uyumlaştırma mı? Küreselleşme sonucu, “ulus-devlet daha çok bir borç ödeme, uluslar arası mali sermayeye hizmet verme kurumuna dönüştü, toplumsal uzlaşmaları düzenleyici, çelişkileri yumuşatıcı araçlarını terk ederek ya da özelleştirerek kendi vatandaşlarına daha da yabancılaştı...Ekonomik kriz belirsizliği artırırken, bireyler aşiret tarzı kimliklere sığınmaya başladılar. Evrensel vatandaşlık kimliği zayıfladı” (Yıldızoğlu, 2004: 15). Bu anlamda ülkemizin ulusal ve uluslar arası düzeyde ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal anlamda yabancılaşmadan kurtulması, kendini tanıması ve dışarıya tanıtması, ancak doğru ve uygun halkla ilişkiler araçları kullanılarak gerçekleştirilen kamu diplomasisine bağlıdır.

Küreselleşme, “bir devletin kendi sınırları dışında yaşayan başka halklar üzerinde çok uluslu sermayeyle onların rızası olmaksızın denetim kurmayı amaçlayan politikalarından oluşan düşünsel ve eylemsel girişimlerdir...Emperyalizmin yayılmacılık amaçlarına, güçsüz ulusların bölünmesine ve ezilmesine araç olarak hizmet eder. Bu anlamda uluslarüstü kurumlaşmalar tüm ülkelerin tekelci egemenlik altına alınması ve güçsüz olanların planlanması amacını taşır” (Ansiklopedik Kültür Sözlüğü, 1983: 267). Küresel sermayenin yayılmasına paralel olarak, halkla ilişkiler uluslar arası bir olgu olmuştur. Bu anlamda halkla ilişkilerde amaç, firmanın bizzat kendisini satmaktır ve bu doğrultuda içinde bulunduğu toplumun insanlarını firmanın faydalı, karlı ve verimli olduğuna inandırmaktır.

“Küresel şirketler tarafından finanse edilen halkla ilişkiler faaliyetleri, diğer ülkelerin ekonomilerinin bu şirketler tarafından işgalini mümkün kılan kanalları açık tutmanın yollarını aramalıdır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için sembollerin manipülasyonu giderek artan bir tempoda kullanılmaktadır...Bunun için her çeşit iletişim kanalı firma lehine kullanılmaktadır” (Schiller, 1993: 216). Bu noktada, bu işlevi üstlenen halkla ilişkiler olmaktadır. Burada halkla ilişkiler, topluma karşı sorumluluğunu göz ardı etmemeli, yalnızca kü-

resel şirketlerin çıkarına yönelik ikna ve yönlendirmelerde bulunmamalıdır. Aksi takdirde halka ilişkilerin nihai amacı, kar getirecek kaynakların ve pazarların kontrolünü küresel şirketler adına elinde bulundurmaktır.

Oysa halkla ilişkiler; sosyal sorumluluk duygusu ve toplumsal bilinci geliştirmelidir. Özel sektör, kamu kurumları, bireyler ve sivil toplum kurumları arasında bir aracı olmalıdır. Toplumdaki tüm demografik ve psikografik niteliklere sahip bireylerin çıkarlarını da gözetmelidir. Serbest teşebbüsü koruyan ve destekleyen, güvenli bir ekonomi düzeni olmalıdır. Habermas'ın eleştirisinin aksine, kamusal alanların yaratılmasına katkıda bulunmalıdır. Burada şunu belirtmek gerekir ki, ülkede uygulanan kamu diplomasinin niteliği, işlevleri ve rolleri, o ülkede benimsenmiş ve uygulanagelen halkla ilişkilerin niteliğini yansıtmaktadır.

KAMU DİPLOMASİSİ, KÜLTÜR VE MEDYA

Gerçekte, kamuoyu bireylerin eylemlerini sınırlandırır ve yönlendirir. Dolayısıyla, “kamuoyunu etkileyen kurumlar ve teknikler önem taşımaktadır...halkla ilişkilerin dayandığı değerlerin kaynağı genel olarak gelenek ve göreneklerdir. Kamuoyunun hukuk üzerinde bir etkisi olmasına rağmen, genellikle hukuktaki değişimlerin gerisinde kalmaktadır” (Bottomore, 1970: 261). Aynı şekilde, Türkiye'deki ana akım medyanın gözle görülür bir egemenliği vardır. Kamu yayıncılığı özel yayıncılık karşısında etkisini giderek kaybetmektedir. Böyle bir durumda bireylerin kendilerini ifade etmeleri zorlaşmaktadır. Magazın ağırlıklı bir yayıncılık politikası izlenmesi, hukuksal ve politik alanlarda hak ve sorumluluklarının farkında olmayan, sosyal değişimlerle kolaylıkla kontrol edilebilen bireylerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. “Kitle iletişim araçları sürekli olarak bireylerin toplumda olup bitenler hakkında edindikleri bilgileri arttırmaktadır. Ancak, bu bilgiyi eyleme geçirmelerini şiddetle engellemektedir” (Sennet, 1996: 352). Medya bilgi vermekten ziyade yönlendirme işlevini ön plana çıkarmıştır. “Kültürün eleştirel ekonomi-politiği için dört tarihsel süreç özellikle merkezi konumdadır: medyanın gelişmesi, şirket menziline genişlemesi, metalaştırma, devlet ve hükümet müdahalesinin değişen rolü” (Golding & Murdoch, 2002: 70). **(Mengü&Görpe, Halkla İlişkiler ve Reklam Üzerine Etik Değerlendirmeler, Halkla İlişkilerde Aydınlanma, Beta yayınları, 2007, İstanbul, ed: İdil Sayımer, Pınar Eraslan Yayınoğlu, s:22,23)**

“İletişim etkinliğinin metalaştırılmasına başlıca kurumsal karşılık, vergi yoluyla finanse edilen ve yurttaşlığın her boyutuyla uygulanması için kültürel kaynak sağlamaya yönelik kurumların gelişmesinden gelmiştir. Bunların en önemlisi ve en kapsamlısı, spot reklam almayarak ve temel yıllık ruhsatını

ödeyen herkese eşit biçimde tüm program akışını sunarak metalaştırma dinamiklerinden kendini uzak tutan BBC'nin simgelediği kamusal yayın örgütleri olmuştur. BBC'nin ilk Genel Müdürü, John Reith'in söylediği gibi, kamusal yayıncılık 'herkesçe benzer biçimde aynı masrafla ve aynı ölçüye kadar paylaşılabilir...birinci ve üçüncü sınıfa gerek yoktur' (Reith, 1924: 217-8'de aktaran Golding & Murdoch, 2002: 72-73). Ancak bu girişimler, politik ve ekonomik baskılar nedeniyle çok uzun süreli olamamıştır. Kapitalist ekonomik sistemle büyüyen modern iletişim araçlarının tarihi yurttaşlığın tam olarak işlevinin artmasının da siyasal sürecidir.

Murdoch ve Golding'e göre, en genel anlamda yurttaşlık, her düzeyde bireylerin, toplumun tam üyeleri durumuna getirilmesini sağlayan koşulların oluşturulmasıdır. İletişim sistemlerinin amacı, bireylerin yurttaşlar olarak haklarını ve sorumluluklarını bilmelerini sağlamaktır. Bununla birlikte, bireyler bilgi, siyasal kararlara katılım ve bireysel seçim için gerekli akılcı ve eleştirel tartışma alanına sahip olmalıdır. Ancak, bireyler, ekonomik ve teknolojik gelişmenin sonucunda yurttaş kimliklerinden çok tüketici kimlikleriyle ortaya çıkmışlardır. "Demokrasi kuramcıları kamu medyasının bir kamusal alan olarak işleme gerektiği ideali ve tekelleşen özel mülkiyet gerçeği arasında temelde bir çelişki görmüşlerdir" (Golding & Murdoch, 2002: 77). Bu bağlamda, medya sahipleri mülkiyet haklarını kullanarak enformasyon akışını kısıtlayabilirler. Ancak toplumun örgütlenme düzeyi, Wiener'in de belirttiği gibi, sistem içindeki enformasyonun tutarına bağlıdır, antropi ise onun bozulma düzeyinin ölçüsüdür. Dolayısıyla enformasyon akış içinde olmalıdır. Antropinin çoğalması gelişmenin gerilemesi anlamına gelir (Mattelart & Mattelart, 2003: 53-54). Enformasyonun bu anlamda engellenmesi ya da eksiltilmesi kamunun bilgilenmesini etik açıdan olumsuz etkilemektedir. Devlet, böylece medyayı kullanarak kendi gündemini inşa etmektedir. "Enformasyon sübvansiyonu diğerlerinin eylemleri üzerinde, bu eylemlerle ilgili enformasyona erişmeyi ve onu kullanmayı kontrol ederek etkide bulunma girişimidir" (Gandy, 1982: 61'den aktaran Mattelard, 2003). Halkla ilişkiler enformasyonun kim tarafından, kime, nasıl ve ne amaçla iletildiği yönünde bir ideolojik çerçeve çizer. Bu enformasyon kamuyu bilgilendirmeyi güttüğü gibi kamuyu denetlemeyi de amaçlayabilir. (Mengü&Görpe, *Halkla İlişkiler ve Reklam Üzerine Etik Değerlendirmeler, Halkla İlişkilerde Aydınlanma*, Beta yayınları, 2007, İstanbul, ed: İdil Sayımer, Pınar Eraslan Yayınoğlu, s:24,25)

Eleştirel bir bakış açısına göre, bilinç endüstrisi kamusal iletişim biçimlerini de meşrulaştırıcı yapıya eklemektedir. Medya aracılığıyla tüketime yönelik yapılan anlamlandırmalar ve söylemlerin topluma yansımaları önemli bir eleştiri konusudur. "Herman ve Chomsky, Amerikan haber medyasının

“propaganda modeli” adını verdikleri bir model geliştirirler ve güçlülerin söylemin öncüllerini saptama, halkın neyi göreceğine, duyacağına, düşüneceğine karar verme ve kamuoyunu yönetme yetisine sahip olduklarını savunurlar. Bunun yanı sıra, büyük şirketler tarafından yönetilen ve bu şirketlerin çıkarları ve stratejileri doğrultusunda biçimlendirilen medya üretimi de artmaktadır” (Golding & Murdoch, 2002: 67-68). Tüm bu sistemin oluşumunda halkla ilişkiler strateji ve tekniklerinden yararlanılmaktadır.

Halkla ilişkiler uygulamaları bu anlamda niteliksel ve amaçsal olarak toplumun, kamu ya da kitle toplumu şeklinde biçimlendirilmesinde etkin bir araçtır. Halkın tüm toplumsal, politik ve kültürel olaylardan doğru, zamanında ve katılıma açık biçimde bilgilendirilmesini sağlayacak, kamusal iletişim stratejilerini gerçekleştirecek birim ya da birimlere gereksinim duyulmaktadır. Bu birim ya da birimler tarafsız ve özerk biçimde hükümetle, yurttaşlarla, sivil toplumla ve özel sektörle de bilgi paylaşımında bulunabilmelidirler. Bu işlevler, kamu diplomasisinin işlevleridir. Kitle iletişim araçlarının işlevi demokratik bir toplumda tarafsız biçimde toplumu bilgilendirmektir. Dolayısıyla etkin bir kamu diplomasisi, etkin ve güçlü bir ulusal ve uluslar arası medyaya gereksinim duyar. Haberlerin ve bilginin iç ve dış akışının biçimlendirilmesi, üretilmesi ve aktarılması aşamalarında özgün ve bağımsız iletişim stratejisi gereksinimi karşılanmalıdır. Bu şekilde medya, Curan’ın da belirttiği gibi temsil aktörüdür ve bu biçimiyle kamusal alanı, eleştirel akıl ve rasyonel rızaya dayalı modern özyönetim ilkesine uygun olarak biçimlendireceği düşünülür. Kamusal alanda hiçbir müdahaleye izin vermeyen özyönetim ve karşılıklılık esastır. Kolektif öznelerin yarattığı kamusal alan, toplumsal yaşam içinde düşüncelerin ve eylemlerin üretildiği ve paylaşıldığı mekanlardır.

Etkin bir kamu diplomasisi aynı zamanda demokratik bir ortama da ihtiyaç duyar. Dünya genelinde örnek alınan, cazibe noktası olan ülkelerin ortak yönleri sağlıklı özgürlük ve demokrasi ortamlarına sahip olmalıdır. Dahl’a (2001: 159) göre, “bir ülkede istikrarlı bir demokrasi olması ihtimali, eğer vatandaşlar ve liderler demokratik düşünceyi, değerleri ve uygulamaları desteklerse artar. En güvenilir destek, bu inançlar ve eğilimler bir ülkenin kültürü yerleşmiş olursa ve çoğunluğu bir nesilden diğerine aktarırsa varolur. Başka bir deyişle, ülkede demokratik siyasi kültür mevcutsa olur”.

Kalın’a (2010) göre kültür, eğitim, sanat, yazılı ve görsel medya, film, şiir, edebiyat, mimari, yüksek öğretim (üniversiteler, araştırma merkezleri, vd.), sivil toplum kuruluşları, bilim ve teknoloji altyapısı ve inovasyon kapasitesi gibi yumuşak gücü besleyen unsurların yanı sıra bir ülkenin sahip olduğu siyasal sistem de oldukça önemlidir. Özgürlüklerin önünü açan, paylaşımcı, insanı merkeze alan, adil, şeffaf ve demokratik bir siyasal düzen, bir ülkenin yumuşak güce sahip olmasını sağlayan unsurların başında gelir.

Demokratik siyasi kültürün toplumun genel kültürün asli bir unsuru haline gelmesi sürecinde toplumun tarihi, ekonomik ve sosyal yapısı, gelişmişlik düzeyi, üretim ilişkileri, coğrafyası, gelenekleri gibi faktörler etkilidir. Ancak demokrasinin temeli oluşturan ifade özgürlüğü bireylerin siyasi ve kamusal hayata etkin olarak katılması için gereklidir. “İfade özgürlüğü olmadan vatandaşlar kısa zamanda hükümet kararlar_yla ilgili gündem maddelerini etkileme yeteneklerini kaybederler. Sessiz vatandaşlar, otoriter bir hükümdar için kursuz uyruklar olabilirler, ancak onlar demokrasi için büyük bir felaket olurlar” (Dahl, 2001: 101). Demokratik bir siyasi kültür için zorunlu olarak ifade özgürlüğünden en geniş anlamda faydalanan, yönetimin her türlü eylem ve düşüncelerini sorgulayan “özgür vatandaş”lar gereklidir. En geniş anlamda ifade özgürlüğü, öncelikle yerel düzeyde hayata geçmekte olup daha sonra ulusal ve uluslar arası düzeyde gerçekleşme imkanı bulmaktadır (Dursun, 2008: 83)

Kamu diplomasisi uygulamalarının, o toplumda benimsenen halkla ilişkilerin niteliğini yansıtması bağlamında, Vercic ve Van Ruler’a göre, halkla ilişkiler kavramının Amerika kökenli tanım kapsamındaki kullanımı ile Avrupa’daki kullanım alanı, boyutları ve tanımı farklılık gösterir. Kültür ve dil ayrımının burada büyük etkisi vardır. Bu anlamda literatürde halkla ilişkiler kavramını belirleyen ortak bir temel oluşturulmasına çalışılmıştır. İki kıta arasındaki terminolojik farklar, ‘Public’ kelimesinin nasıl algılandığı, İletişim ve ilişki anlamlarına gelen ‘communication’ ve ‘relation’ kelimelerinin anlamları, halkla ilişkilerin uygulanma biçimlerini ve benimsenen rolleri de etkilemektedir. Oeckle ve Van der Meiden’e göre Batılı kullanımda halkla ilişkiler kavramı için kurum ve hedef kitlesi arasındaki ilişkiler anlaşılırken, Avrupa’daki anlayış ‘kamu alanı’ içindeki, kamu ile ve kamu için olan ilişkileri içermektedir. Bu bağlamda ‘kamuoyu’ kavramı da tek tek bireylerin oylarının bileşkesini anlatmaz, burada kamuoyu halkla ilişkiler için bir standart oluşturan bir çeşit siyasal otoriteyi anlatır (Vercic, Van Ruler, Bütschi & Flodin, 2001: 376). Bu noktada halkla ilişkiler, enformasyonun özgür dolaşımına ve kamusal alanın gelişimine katkı sağlayan demokratik bir işlev haline gelir. Öte yandan, gerçekte halkla ilişkiler endüstrisi, belli bir ücret karşılığında çalıştığı kurumu temsil etmektedir. Erdoğan’a (2006) göre, halkla ilişkiler bağlamındaki halkın tanımında insan merkezden çıkarılır, örgütlü öznel çıkarları temsil eden bir yapı merkeze konulur. Halkla ilişkilerde halk, işlevine ve konumuna göre: iç ve dış halk, aktif ve pasif, yüksek katılımlı ve düşük katılımlı biçimlerde gruplandırılabilir. Ancak her durumda halkla ilişkilerde halk bilinebilir, tanınabilir, örgüt için önemli ve ulaşılabilir olandır (Erdoğan, 2006: 15).

Kamu diplomasisi, kamusal iletişim stratejilerinin uygulanması biçiminde de ifade edilebilir. Burada halkla ilişkiler rolleri önem kazanmaktadır.

Halkla ilişkilerin yalnızca hizmet verdiği kurumun çıkarlarını gözetip, kamu önem vermemesini anlatan pragmatik rol ile her iki tarafın çıkar ve gereksinimlerine uygun strateji ortaya koymasını anlatan idealist rol arasındaki seçim, kamu diplomasisinin yönünü belirler. Ülkenin ulusal ve uluslar arası hedefleri, endüstri sektörünün dinamizmi, uluslararası politika, sosyal ve ekonomik unsurlar, ülkenin çevresi ile olan karşılıklı bağımlılığı, kültürü ve ekonomisi, güç sahipleri, strateji olarak halkla ilişkiler modellerinin seçimi ve ülkedeki halkla ilişkiler potansiyeli, stratejik kamuların seçimi ile bir bütün oluşturmaktadır. Böylece, halkla ilişkiler uygulayıcılarının rolleri ve uygulanan halkla ilişkiler işlevi için bir ön seçimde bulunulur.

1929 Büyük Bunalımı'nın ardından ABD'deki özel kesim ve kamu yönetimi Büyük Bunalım'ın sonuçlarını en aza indirebilmek için ekonomik ağırlıklı Yeni Bölüşüm (New Deal) Programı'nı halkla ilişkiler çalışmaları ile birlikte gerçekleştirmiştir. Halkla ilişkiler çalışmaları liberal sistemin böyle bir krizle yeniden karşılaşmamasına yönelik bir misyonu amaçlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'li şirketler yabancı ülkelerin ekonomilerini işgal edecek araç, yol ve yöntemlerini bulabilmek için öncelikle halkla ilişkileri kullanmışlardır (Kazancı, 1995: 20-21). Halkla ilişkiler teorileri ve modelleri ABD'de halkla ilişkilerin evrimine bağlı olarak kendi bulunduğu ortam bağlamında gelişmiştir. Dolayısıyla bu modeller, geliştikleri ülkenin kültürel, ekonomik, siyasal ve toplumsal sisteminin gereksinimlerine yanıt vermeye çalışır. Halkla ilişkiler öncelikle özel kesimde gelişmiş ve kullanılmış, daha sonra kamu yönetimi tarafından ilkeleri benimsenerek uygulanmıştır. Hükümetler, partiler, özel şirketler kamuoyunu bilgilendirmek, yönlendirmek ve tanımak amaçlı çeşitli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Tarihsel süreç içinde gelişen ve kullanılan modellerin işlevleri olumlu ve olumsuz yönleriyle tartışıla gelmiştir. Örneğin, "Simetrik pozisyonun anlamı ve içerimleri ayrıntılı olarak tartışılmamıştır. Simetri, mükemmel ve daha etkili, barışçıl bir varoluşla sonuçlanan örgütsel amaç olarak sunulmuştur. Hiçbir zaman sorulmamış ve yanıtlanmamış olan soru, 'ne çeşit bir barış istiyorsunuz?'dur...Uluslararası ilişkilerdeki devrimci (simetrik) doktrin, ulus-devlete önem vermeyen bir uluslararası devlet ya da topluluğu önermektedir. Simetrik yaklaşımın hem etiksel, hem de etkili olduğu söylenmiştir. Ancak bu kavramlar tamamen açılmamıştır" L'Etang'a göre, simetri, sadece görünüşte özgür ifadeyi öngörmektedir (L'Etang, 2002: 74-75).

Gelişim tarihini, kökenini, nedenlerini ve evrimini bir yana bırakacak olursak, halkla ilişkilerin kullanım biçimi, ona ihtiyaç duyulan ortamda, halkla ilişkilerin kavram olarak ekonomik, siyasal ve toplumsal bağlamdaki algılanışına bağlıdır. Halkla ilişkilerin hangi amaçla ve ne için kullanıldığı onun-

la ilgili etik tartışmaların da özünü oluşturur. Aslında tecimsel kaygılara bağlı olarak ortaya çıkmış ve gelişmiş bir uygulama biçimi olan halkla ilişkilerin kamusal ve kamu çıkarına hizmet eder hale gelememesi sorun teşkil etmektedir.

Küresel ekonomik sistemde halkla ilişkilerin her alanda uygulanması kaçınılmazdır. üresel halkla ilişkiler, iki ya da daha çok pazara tümünden aynı programı uygularken, uluslar arası PR, çoklu pazarlara onların coğrafyasına ve kültürüne uygun farklı programlar uygulamaktadırlar. Buna “kültürel görecelik” kuramı denilmektedir. Buna göre, her toplumun kültürüne ve toplumsal şartlarına uygun bir halkla ilişkiler uygulanmalıdır. Farklı gereksinimlere farklı sunumlar, söylemin, dilin farklı kullanımı, tek bakış açısının ortadan kalkması, yeni gerçekliklerin ve değerlerin yaratılması söz konusudur. Petersen, Taylor ve Kent, gelişmekte olan ülkelerdeki halkla ilişkiler uygulamalarının, güçlü kamuları ya da toplumları odaklamaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Birbirinden farklı tarihsel, ekonomik, siyasi süreç geçiren toplumların kamu diplomasi amaç, araç ve yöntemleri de farklıdır. kamu diplomasisi üzerine çalışan akademisyenler kültürler arası diyalog için bir “uluslar arası kamusal alan” oluşturulabileceğini bunun da insanlara kendilerini ifade etme ve duyulma fırsatı vererek, onları bir diyalog süreci içine sokarak, uluslararası bir kamusal alan meydana getirmek mümkün olabileceğini belirtmektedirler. Diyalogda önemli olan “dinlemek”tir (Ersoy, 2010: 9). “Kamu diplomasisinde yabancı kamuoyunu dinlemeyi bilmek esastır. Dinleme, yabancı kamuoyu hakkında bilgi edinip veriler toplayarak dış politikadaki adımları bu bilgiler ışığında atmaktır. Yani önce yabancı kamuoyunu dinlemek (toplumların davranışları, tepkileri ve düşünce biçimleri onların kültürlerinden, değerlerinden, toplumsal yapılarından ve dünya görüşlerinden ayrı düşünülemez) etkin bir dinleme için o toplumu oluşturan tüm bu özelliklerin iyi bilinmesi gerekmektedir), anlamak ve buna göre politika geliştirmek gerekmektedir” (Akçadağ, 2010: 6). Cull’a (2010) göre, kamu diplomasisi dinlemekle başlar. Ülke politikalarıyla paralel gitmek zorunda olan kamu diplomasisi, sadece ülke içindeki halkla yönelik değil tüm halkla hitap etmelidir. Yaratıcılık gerektiren kamu diplomasisi, herkesin taşınması gereken bir sorumluluktur.

Kamu diplomasisi bir kültürün geçmiş ve bugünkü imajını yansıtır. Küreselleşmenin getirdiği yakınlaşmaların yanı sıra farklı kutuplaşmaların da arttığı bir dünya düzeni içinde yaşamaktayız. Dolayısıyla ülkelerin kendi imajlarını iyileştirebilmeleri, haklarındaki olumsuz yanılsamaları giderebilmeleri için kamu diplomasisine daha sık başvurmaları gerekmektedir.

Geleneksel kamu diplomasisi tek yönlü iken, yeni kamu diplomasisi diyalogu öngören iki yönlü iletişim üzerine kurulmuştur. Kamuoyunun bilimsel

olarak ölçülebildiği ve ikna tekniklerinin kullanılabilirdiği stratejik iletişim, yeni kamu diplomasisinin baz aldığı iletişim yöntemidir (Ersoy, 2010: 10). Kamu diplomasisini üç boyutta ele alan Nye'a (2008: 97 – 102) göre de ilk boyut günlük iletişimdir. Yani, medyaya açık olmak anlamını taşımaktadır. Günlük iletişimde, hükümetler kararlarını ulusal medyada paylaştıkları gibi yabancı medyayı da unutmamalıdır. Kamu diplomasisinin ilk aşamalarından biri yabancı medyayı da hedeflemektir. Kamu diplomasisinin ikinci boyutu stratejik iletişimdir. Stratejik iletişimde önemli olan mesajın sürekli ve tutarlı olmasını sağlamaktır. Kamu diplomasisinin üçüncü boyutu ise, uzun süreli ilişkilerin geliştirilmesidir. En önemli boyut olan bu noktada bu ilişkiler anahtar rollerdeki aktörlerle uzun yıllar içerisinde burslar, değişim programları, eğitimler, seminerler, konferanslar ve medya aracılığı ile kurulmakta ve geliştirilmektedir. Amerika da dünyada bu tür programları kullanan baş aktördür.

Bir dış politika unsuru olan kamu diplomasisinin en önemli aracı Hükümetler, Dış İşleri Bakanlıkları, Büyükelçilikler ve bu birimleri oluşturduğu çeşitli programlardır. Dil ve kültürün farklı ülkeler ve toplumlarda yayılması temel amaçlardan biridir. Bu konuda British Council Alliance Française, Goethe Enstitüsü, American Culture gibi enstitüler, kültür merkezleri çeşitli ülkelerde kendi dil ve kültürlerinin yayılımı için faaliyet göstermektedir. Tüm dünya genelinde yayın yapan televizyon kanalları, radyo istasyonları, aynı anda vizyona giren sinemalar, hızla yaygınlaşan ve gelişen kitle iletişim araçları kamu diplomasisinin etkileşim araçlarıdır.

Ayrıca AB'nin Erasmus öğrenci değişim programı, İngiltere'nin Chevening, Fransa'nın Eiffel, Almanya'nın DAAD bursları ile her yıl binlerce öğrenci AB üyesi ülkelerde eğitim almakta ve Avrupa kültürünü yakından tanımaktadır. Nye'in (2005: 83) belirttiği üzere “ekonomi alanında da büyük bir güç olan Avrupa'nın, çok uluslu şirketlerine ait markalar (Fin Nokia, İsveç Ericsson, İngiliz Unilever, Fransız Peugeot, Alman BMW, Almanya, Fransa, İspanya, İngiltere ve Hollanda ortaklığından oluşan Airbus...) tüm dünyada tanınmaktadır. İnsanlar, Avrupa'nın sosyal güvenlik ağı ve sendikaları hakkında Amerika ile karşılaştırıldığında daha olumlu görüşlere sahiptirler. Ekonomi politikaları konusunda, birçok insan Amerikan ekonomisinin başarısına hayranlık duysa da, hepsi, diğer ülkeler için onu bir model olarak göstermemektedir; bazıları devletin ekonomide ABD'de olduğundan daha fazla rol oynadığı Avrupa yaklaşımı tercih etmektedir”.

Spor (özellikle Manchester United, Milan, Real Madrid gibi futbol takımlarıyla), turizm alanındaki cazibe merkezleri, uzun tarihi geçmişi Avrupa'nın yumuşak güçleri arasında önemli bir yer oluşturmakla beraber kamu diplomasisini kullandığı çok önemli araçlardır.

Ancak, kamu diplomasisi, pek çok AB üyesi ülke için ulusal çıkarlara yönelik bir çaba olarak görüldüğünden bu konuda üye ülkeler arasındaki işbirliği çok gelişmiş değildir. Bu durum, AB'nin bir bütün olarak etkin bir kamu diplomasisi yürütmesinin önünde engel teşkil etmektedir (Akçadağ, 2010: 16).

Gelişmekte olan ülkelerde medya ve hükümet, firmalar için kamudan daha önemlidir. Kültür, medyanın konusu haline gelmiştir. İmaj ve gerçek iç içedir. Halkla ilişkiler uygulamalarına bağlı olarak, Grunig, Sriramesh, Huang ve Lyra tarafından 1995'te dört tarihsel halkla ilişkiler modeli Hindistan, Yunanistan ve Tayvan'da test edilmiştir. Bu test sonucunda iki model daha belirlenmiştir. Bu modellerden "kişisel etki" modeli, halkla ilişkiler uygulayıcıları önemli kişilerle ilişki kurmak, geliştirmek istediklerinde kullanılmaktadır ve bu model ABD'de kullanılan lobciliğe benzemektedir. Diğer model olan "kültürel yorumcu" model ise, halkla ilişkiler uygulayıcıları, çok uluslu şirketler için yerel kültürleri yorumladıklarında kullanılmaktadır (Holtzhausen & Peter, 2003: 309).

Tüm bu çalışmalar, kültürel ve sosyal unsurların halkla ilişkiler uygulayıcılarının kullandıkları modelleri etkilediğini göstermektedir. Hofstede'ye göre, Asya ülkelerinde otoriteye saygı ve hiyerarşi bir kültürel değer olarak kabul edildiğinden burada simetrik modelin uygulanabilirliği zayıflamaktadır. Bunun yerini kişisel etki modeli almıştır. Bizim ülkemizde de simetrik modelin uygulanabilirliği tartışma konusudur. Her ülkenin olayları değerlendirışı, ele alış farklıdır. Bu durum kültürel değerlerle bağlantılıdır. Toplumdaki güç statü ilişkileri, toplum yapısı, kullanılan dil, kültürü belirleyen başlıca unsurlardır. Bizim toplumumuz Kağıtçıbaşı'nın da belirttiği üzere, ilişkili benlik yapısına sahip bir toplumdur. Bunun yanı sıra, toplumların tutarlı, mantıklı, duygusal, tepkili ya da tepkisiz oluşları da yine kültürel değerlerle ilgilidir. 3. Dünya ülkelerinde, haberin dengesiz dağılımı, haber içeriğinin tek yanlı düzenlenişi, haberin batı kaynaklı olarak bu ülkelere akışı, olumsuz haber kurgulanması, haber eksikliği gibi sorunlar halen yaşanmaktadır (Martin & Hiebert, 1990: 249-250). Bu gibi sorunlar, toplumun dünyaya bakış açısını, görme ve algılama biçimlerini de etkilemekte ve hatta dönüştürebilmektedir. Küreselleşme, toplumların istenilen doğrultuda biçimlendirilmesinin adı olmakla birlikte çok uluslu sermayenin aracılığıyla işlevini gerçekleştirmektedir. ABD'de ortaya çıkan halkla ilişkiler çalışmaları, kamunun bilinçlenmesinden önce büyük şirketlerin yararına çalışmışlardır. Halkla ilişkilerin medya ile bağlantısı çerçevesinde, kitle iletişim araçları kamuoyuna hizmet etmekten çok onu yönlendirmeye başlamıştı. Kamusal alanın zamanla genişlemesi ile halkla ilişkiler aracılığıyla kanaatlerin yönlendirilmesi ve toplumdaki egemen güçlerin meşruiyeti sağlanmıştır.

Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerin uluslar arası arenada yer alma biçimleri çoğu kez aynı değildir. Büyük ve gelişmiş ülkeler her yaptıklarıyla medyada yer almakta ve tartışma konusu olmakta ve sürekli dünya gündeminde kalmaktadırlar. Küçük ölçekli ülkeler ise ancak bir kriz veya skandal durumunda gündeme gelmektedir (Smith; 1998'den aktaran Batora, 2005: 7) Bu nedenle, bu ülkeler kendilerini dünyaya daha iyi ifade etmek, tanınmak ve belli bir konum sahibi olmak için kamu diplomasisine önem vermek zorundadırlar. Norveç, kendisini “dünyadaki barış gücüdür” üzerinde yoğunlaştırırken Avusturya kamu diplomasisinde eyleme dönük olarak “Avusturya'nın yenilikçi, çok kültürlü, açık ve liberal bir toplum olduğu fikrini yansıtacak ve uzun vadeli kurumsal bağlantılar ve değişim programları öngörecektir projeler”e ağırlık vermektedir (Leonard, 2002: 53'ten aktaran, Akçadağ, 2010: 8).

Kamu diplomasisinin ana fikri, yabancı halklarla onların, dolayısıyla hükümetlerinin düşüncelerini etkileyebilmek adına doğrudan iletişime geçmek ve bir ülkenin politikaları, eylemleri, ekonomik ve politik sistemleri hakkında olumlu bir imaj oluşturma çabasıdır. Bu bağlamda, kamu diplomasisi Amerikan başkanının Rusya gezisi sırasında Rus gazeteciler için düzenlediği basın toplantısından Amerikan ve Avusturya üniversiteleri arasındaki öğretim görevlisi değişim programına kadar geniş bir eylem yelpazesini içinde barındırmaktadır (Öztürk, 2010: 2-3).

Bugün siyasi, ekonomik, askeri anlamda dünyanın en büyük gücü olarak kabul edilen Amerika'nın kamu diplomasisi üzerinde yansımaları da o derece büyüktür. Avrupa ancak birleşince Amerika karşısında denk bir güç olabilmektedir. Ve bir sembol olarak birleşmiş Avrupa'nın kendisi bir yumuşak güç oluşturmaktadır. (Nye, 2006: 31). Demokratik, ekonomik, askeri gücün ardından kültür, Amerikan kamu diplomasisinin en önemli bir diğer kaynağıdır. Amerika kamu diplomasisi tarihinde ayrıcalıklı bir yere sahip olan USIA, faaliyetlerinde “evrenselleşmiş Amerikan kültürünü” etkin biçimde kullanmıştır. USIA'nın başlıca görevleri arasında, akademik ve kültürel alışverişin sağlanması, enformasyon, radyo yayınları ile dinleyicilere ulaşma ve kamu diplomasisini geliştirme amaçlı araştırma bulunmaktaydı. USIA tarafından yönetilen akademik değişim programlarından en çok bilineni 125 ülkeyi kapsayan Fulbright programıdır. USIA'nın gözetimindeki bir diğer program ise her yıl farklı ülkelerden gelen 3000-5000 geleceğin lider adayına Amerikan kurumlarını yerinde görme fırsatı sunan International Visitors Program'dır (Akçadağ, 2010: 10).

Faaliyet alanları olarak sinema filmleri (Hollywood filmlerinde yer alan görüntüler, Amerikan değerlerinin ve politikalarının iletiminde büyük pay sahibidir), televizyon (CNN, CNBC, SKY gibi kanallar) ve radyo (Voice of America, Marti Radio, Radio Free Europe, Radio Liberty ve Radio Asia gibi

radyolar), uluslararası değişim programları, spor (özellikle NBA Basketbol takımları ve maçları) araştırma ve eğitim projeleri, dil eğitimi programları ve diplomatların görev yaptıkları ülkelerde yürüttüğü faaliyetler öne çıkmaktadır. Dünyanın en büyük kamu diplomasi faaliyetini yürütmesine rağmen 11 Eylül sonrasında ABD'nin imaj ve güvenilirlik sorunu var olmaya devam etmektedir (Kalın, 2010).

11 Eylül 2001 tarihinden itibaren ABD'nin kamu diplomasisine bakışı tamamen değişmiştir. Amerika nasıl böylesi bir kinin kurbanı olduğunu sorguluyor ve kamu diplomasisinin önemini yeniden keşfediyordu. 11 Eylül'den hemen sonra Dışişleri Bakanlığı tarafından "Response to terrorism" ve "Gateway to 9/11 Resources" adlı iki internet sitesi oluşturuldu. Bu siteler yabancı dillerde pek çok makale, konuşma metni, röportaj ve bildiri içermektedir. Terörizmin evrensel boyutuyla ele alınmasına önem verildi, 11 Eylül saldırılarında ölenlerin uyruklarının çeşitliliği üzerinde duruldu ve terörizmin tüm insanlığı tehdit eden yapısı özellikle vurgulandı. Ayrıca, ABD'de yaşayan müslümanlara yönelik "Islam in the US" ve "Muslim Life in America" adlı internet sayfaları oluşturuldu. Amaçları İslam'a karşı olmadıklarını göstermek, tüm dünyanın kendini tehdit altında hissetmesi ve terörle savaşa destek vermesi, dolayısıyla hükümetlerini destek vermeye zorlamasıydı. Ayrıca, Müslüman kesimle ilişkileri güçlendirebilmek adına, Müslüman basın ve ülkelerle özel toplantılar ve imkanlar geliştirilerek Amerikan imajının iyileştirilmesi için önemli adımlar atılmıştır (Akçadağ, 2010: 12).

Ancak Mayıs 2006'da Government Accountability Office tarafından yayımlanan bir rapor, müslümanları hedef alan kamu diplomasisinin başarısızlığını ve güçlü bir iletişim stratejisine sahip olmadığını gösterdi: asıl mesajların yerine ulaştırılamaması, çalışmaların halkın bütününe kucaklayamaması, gerekli araştırma ve analizlerin yapılmamış olması, kamu diplomasisini yürütenlerin halkın dilini bilmemesi (Akçadağ, 2010: 13).

Amerika karşısında birleşerk bir güç haline gelen Avrupa Birliği' de kendi içinde ve dünyanın geri kalanında güçlü bir kamu diplomasisi yürütmektedir. Kalın'ın da (2010) belirttiği üzere, Avrupa Komisyonunun 1999 yılında yaptığı yenilikler sonucunda AB, hem iç hem de dış kamuoyuna yönelik etkin bir iletişim politikası geliştirmiş bulunmaktadır. Bu iletişim stratejisi, ilk başarısını 1 Ocak 2002 yılında hayata geçirilen yeni para birimi Euro'nun lansmanında göstermiştir.

Kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanmaya çalışan ülkelerden biri de Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Çin kendini "barışçıl, kalkınmakta olan, güvenilir, işbirliğine açık ve devasa nüfusuna hizmet eden bir ülke" olarak takdim et-

meyi hedeflemektedir. Bu amaca ulaşmak için Çin, ASEAN'daki etkinliğini arttırmış, Kuzey Kore nükleer silah krizinde sorumlu bir arabulucu rolü oynamaya çalışmış ve 2008 Dünya Olimpiyatlarını büyük bir PR aracı olarak kullanmıştır. Aynı şekilde Çin, kendisinden korkmamaları gerektiği konusunda komşularını ikna etmek için diplomatik araçları kullanmaktadır. Ekonomi, ticaret ve diplomasi ağırlıklı bir imaj çalışmasına yoğunlaşan Çin, geleneksel Çin kültürünün zengin imkânlarından yararlanmaya çalışmaktadır. Bu noktada Çinli sanatçılar, edebiyatçılar ve özellikle Çin sineması, yeni bir Çin imajının inşa edilip yaygınlaştırılmasında kayda değer bir rol oynamaktadır (Kalın, 2010: 8-9).

II. Dünya Savaşı'nda aldığı yenilginin ardından gerçekleştirdiği, "Japon mucizesi" ile bugün Japonya, dünyanın ikinci büyük ekonomik gücüdür. 2004 yılında Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kamu diplomasisi departmanı oluşturan Japonya; değişim programları, ziyaretçi turist çekme programları, seminerler, konferanslar, çeşitli televizyon ve radyo programları, internet siteleri, basılı yayın araçları, çoklu kültürel programları, animasyonlar, Japon kültürünü yansıtan filmler ve gençleri Japonca öğrenmeye iten mangalar, kendi kültürlerine özgü sanat anlayışı ile tanınmakta ve dövüş sanatları, Zen, Budizm gibi geleneksel ruhsal disiplinlerinin cazibesinden de yararlanmaktadır (Mori, 2006: 35-45).

Bugün hem akademik çevrelerin hem de hükümetlerin ortaya koyduğu üzere içinde yaşadığımız dünyayı daha yaşanabilir ve güvenilir kılabilmek için sert gücü bırakıp yumuşak gücü kullanma gerekliliği doğmuştur. Bir dış politika aracı olarak kamu diplomasisinin gereği ve önemi artmakla birlikte, dünya barışının silahlarla yapılan savaşlarla değil, kalpleri ve akılları kazanarak sağlanabileceği inancı daha fazla taraftar toplamaktadır.

Bir dış politika stratejisi olarak hayati bir araç haline gelen kamu diplomasisine Türkiye'nin de ilgisiz kalması mümkün değildir.

Türk dış politikası geleneksel olarak, ülke güvenliğinin sağlanmasını, ulusal çıkarların tarihten gelen ve geleceğe uzanan bir perspektif içinde korunup ilettilmesini, kalkınma ve refah için gerekli dış kaynakların teminini, dost ve müttefikler edinilmesini, Türkiye'nin çağdaş dünya içindeki yerinin korunmasını ve güçlendirilmesini hedeflemiş, bütün bu hedefleri, başta komşular olmak üzere, bütün ülkelerle iyi ilişkiler ve işbirliğinin tesisi, uluslararası barış, istikrar, güvenlik ve refaha katkıda bulunulması yoluyla gerçekleştirmeyi ilke edinmektedir (www.mfa.gov.tr). Türkiye, 1990'ların başında yaşanan hızlı küresel değişime de ayak uydurmaya çalışmış ve bu bağlamda Türk dış politikası, "çok boyutlu" olarak adlandırılabilir dış politika stratejisi

gütmeye başlamıştır. Türk dış politikası savaştan çok barışı öngören, çözüm için sert güçten ziyade diplomasiyi ve diyalogu öne çıkaran bir profil çizmektedir (Ersoy, 2010: 13).

Ersoy (2010: 13-14) son dönem Türk dış politikasını ve kamu diplomasisini şöyle özetlemektedir: “Bir yandan bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini yoğunlaştırırken diğer yandan da ikili ve çok taraflı kültürel ilişkiler geliştirme ile yurtdışı tanıtım faaliyetlerine önem vermiştir. Türkiye meşruiyet sağlama ve dış kamuoyu oluşturma amacı ile yabancı ülkeler ile kültür, eğitim, bilim, basın-yayın, gençlik ve spor alanlarında işbirliği anlaşmaları imzalamıştır (Afganistan, Almanya, Arjantin gibi). Bununla birlikte, Türkiye’de eğitimi teşvik etmek adına yabancı öğrencilere hükümet bursları vermeye başlamış, belirli ülkelerde Türk Kültür Merkezleri ile Türkçe Eğitim Merkezleri açmıştır (Köln, Frankfurt, Saraybosna, Tahran, Kudüs gibi). Böylelikle Türk dış politikası Cumhuriyetin ilk yıllarında izlenen tarafsızlık politikasından, çok boyutlu ilişkiler kuran, dış kamuoyunu önemseyen, daha aktif ve daha dinamik bir dış politikaya doğru evrilmiştir”.

Başarılı bir kamu diplomasisi ancak makul ve ikna edici politikalar izlenmesi halinde mümkün olabilmektedir. “Türkiye’deki kamu diplomasisi çalışmaları henüz çok yenidir. Bugün Türkiye, yıllarca kamu diplomasisine önem vermemenin getirdiği sorunlarla boğuşmaktadır ve bu sorunların en büyüğü yabancı kamuoyu tarafından tanınmamak değil, yanlış tanınmak ve kendini dünyaya iyi ifade edememektir” (Akçadağ, 2010: 18). Türkiye’nin de başarılı bir kamu diplomasisi izleyebilmesi için geçmişinde barındırdığı olumsuz imaj ve algılamaları değiştirmesi önemli bir gelişme olacaktır. “Bugün Türkiye hakkındaki olumsuz algılar, Türkiye aleyhine yürütülen propaganda faaliyetleri kadar, geçmişte izlenen yanlış politikaların da bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 12 Eylül darbesinden sonra yaşanan fail-i meçhul cinayetler, hapis-hanelerdeki işkenceler, Kürt meselesinde izlenen politikaların ürettiği maliyet, insan hakları ihlalleri ve din ve vicdan hürriyeti sorunları, Türkiye’nin içerde baskıcı ve otokratik bir ülke olduğu söylemini güçlendirmiştir. Yurt dışındaki bazı çevrelerde ise Türkiye Kıbrıs’ı işgal eden, Ermenileri katleden ve PKK ile mücadele adı altında komşu ülkelerin topraklarına askeri operasyon düzenleyen bir ülke olarak takdim edilmektedir” (Kalin, 2010. 10-11).

Son yıllarda izlenen politikalar, çevre ülkelerde gösterdiği işbirliği ve arabulucu roller Türkiye’yi farklı bir merkezi noktaya çekmektedir. BM Güvenlik Konseyi’nden G-20’ye, İslam Konferansı Örgütü’nden Avrupa Konseyi’ne, NATO’dan AGİT’e kadar bölgesel ve küresel pek çok platformda aktif bir rol oynayan Türkiye dünya kamuoyunda adı daha sık duyurmaktadır.

Kurumsal anlamda henüz çok yeni gelişmelere sahne olan Türkiye’de Kamu Diplomasisi Enstitüsü, Türkiye’nin stratejik değerini artıracak, yumuşak gücünü aktif olarak kullanmasına imkan sağlayacak faaliyetlerde bulunmak, bu çerçevede sivil inisiyatifi harekete geçirmek, ülkemizin birikim ve imkanlarından en verimli şekilde yararlanılmasını sağlayacak ortam ve zemin hazırlamak amacıyla 2009 yılında faaliyete geçmiştir (www.kamudiplomasisi.org).

Kamu Diplomasisi Enstitüsü’nün hedefleri şöyle sıralanmaktadır(www.kamudiplomasisi.org):

- Türkiye’nin izlediği çok boyutlu dış politikaya paralel olarak yerel, ulusal ve uluslararası nitelikte, ekonomi, siyaset, kültür, bilim, eğitim, teknoloji, sanat konularında kongreler, forumlar, çalıştaylar ve benzeri toplantılar düzenlemek, bilimsel projeler üretmek;

- Ulusal ve uluslararası toplantılarda ülkemizin çıkarlarının gerektirdiği konulara öncelik vermek, bu toplantılardan çıkacak sonuçları ve çözüm önerilerini karar vericilere aktarmak.

- Türkiye’nin temel sorun alanlarıyla ilgili kamu diplomasisi konseptinde bilimsel çalışma yapmak, rapor hazırlamak, araştırma yapmak. Yapılan çalışmanın boyutuna ve stratejik önemine göre farklı kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak, ortak çalışmalar yürütmek.

- Kamu Diplomasisi konusunda, toplumun ve kamu yönetiminin bilgilene-mesi ve bilinçlenmesi konusunda çalışmalar yapmak

- Kamu yönetimi ile halk arasında iletişim köprüsü görevi görmek

- Türkiye’nin uluslararası alandaki tanıtımının etkinliğini artıracak stratejik iletişim çalışmaları yürütmek, yeni iletişim teknolojilerinin dış tanıtımda etkin olarak kullanılması için önerilerde bulunmak, bu konuda projeler geliştirmek.

- “Algılama Yönetimi” konusunda bilimsel çalışmalar yapmak; ülkemizin yurtdışındaki algısını olumlu yönde geliştirecek/pekiştirecek projeler üretmek.

- Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının daha etkin ve verimli şekilde çalışabilmeleri, uzun vadeli kalıcı projeler üretebilmeleri için gerekli insan kaynağı, proje ve bilgi birikimi desteği sağlamak.

- Türkiye’nin kültürel birikiminin hem iç hem de dış kamuoyuna doğru ve etkili mesajlarla tanıtılmasını sağlayacak projeler üretmek.

- Ülkemizin genç nüfusunun kamu diplomasisi faaliyetlerinde stratejik bir güç olarak değerlendirilmesini sağlayacak projeler geliştirmek. Aynı za-

manda kadınların bu projelerde aktif olarak rol almasını sağlayacak zemini oluşturmak.

-Ülkemizin kültür, turizm, sanat, bilim, spor gibi imkânlarının kamu diplomasisi faaliyetlerinde etkin bir güç olarak kullanılmasını sağlayacak çalışmalar yürütmek.

Türk kamu diplomasisi faaliyetlerine ilişkin bahsedilmesi gereken en önemli kurumlardan biri Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)'dır. Başta Türk dilinin konuşulduğu ülkeler ve Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere, gelişme yolundaki ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülkelerle; ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel, eğitim alanlarında işbirliğini projeler ve programlar aracılığı ile geliştirmek amacıyla 1992 yılında kurulmuştur. TİKA'nın Afrika, Avrupa ve Asya kıtasındaki 37 ülkede 21 koordinasyon ofisi bulunmaktadır (www.tika.gov.tr).

Önemli yumuşak güç kaynaklarını elinde bulunduran Türkiye şüphesiz kamu diplomasisine gereken önemi vermeli ve bu alanda çalışmalarını hızlandırmalıdır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin ancak AB ülkelerinin kamuoylarının desteğinin sağlanmasıyla mümkün olacağına bilincine varılmalı ve bu amaçla gereken çalışmalar yapılmalı, Türkiye'nin tanıtımına önem verilmeli, yanlış algılamalar düzeltilmelidir. Yurtdışındaki Türk Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK) yararlanarak kamuoyu oluşturma ve lobicilik faaliyetleri yürütülmelidir. STK'ların yumuşak güç kapsamındaki faaliyetleri, mümkün olabildiğince ahenkli bir şekilde planlamaları gerekmektedir. Basın ve yayın organları, Türkiye'nin yurt dışındaki mevcut imajının düzeltilmesi için yönlendirilmeli, bu konuda sorumlu bir yayıncılık anlayışı izlemeleri teşvik edilmelidir. Bilim ve teknoloji üretmeye yönelik yetenekleri yükseltilerek uluslararası rekabet gücü artırılmalı, özellikle ticaret ve sanayide marka yaratmaya özen gösterilmelidir. Yüksek öğretim sistemi geliştirilmeli, yabancı üniversitelerle ortak projeler geliştirilerek, burs imkânları ile daha çok yabancı öğrenci Türkiye'ye çekilmeye çalışılmalıdır. Spor ve turizm alanında çalışmalar artırılmalıdır (Akçadağ, 2010: 20-21).

KAMU DİPLOMASİSİ VE HALKLA İLİŞKİLER ROLLERİ

Habermas'a göre, bilinç endüstrisi kültürü metalaştırmış, araçsal akıl, hem özel alanın hem de kamusal alanın içine girmiş ve iki alanın da içeriğini boşaltmıştır. Sonuçta kamusal alan, araştırma teknikleri, halkla ilişkiler vb. aracılığıyla oluşturulmaktadır ve böylece kamusal alan, kamusallığını yitirerek yönlendirilen bir alan konumuna indirgenmiştir. Bununla birlikte kamuoyu yaratılma işlevi sürmekte, ancak kamusal alan anlamını yitirmektedir. Belki de bu bağlamda, halkla ilişkiler kamusal alanın tecimsel kaygılardan uzakta ye-

niden yaratılmasına katkıda bulunmalıdır. Touraine'e göre, bir ülkenin yurttaşları kamu sorunlarını kendi çıkarlarına yabancı olarak değerlendirdiğinde, sorunlarla ilgilenmeleri için bir nedenleri de olmaz; böyle yurttaşlar baskıya edilgen bir biçimde boyun eğerek kayırmacı ilişkileri kolaylıkla kabul ederler. "Yurttaş olmak, kendini insan haklarına saygı duyan ve fikirlerle çıkarların temsiline olanak veren kurumların iyi işleyebilmesinden sorumlu tutmaktır" (Touraine, 2000: 364). Bu sorumluluğa sahip olmak ise etik bilinci gerektirir. Ancak kamu yönetimi içindeki bürokratik ve hiyerarşik düzen, yönetilen ve yöneten bağlamında bireyleri birbirinden uzaklaştırmakta ve birbirlerine yönelik sorumluluk almaktan kaçınmalarına neden olmaktadır. Burada en önemli etken, yönetsel içreklik olgusudur. Yönetsel içreklik, "belirli bilgi ve yöntemlerin haktan saklanması ve ancak çok küçük bir kümeye (örgütte çalışanlara) bu bilgilerin, yöntemlerin öğretilmesini savunan görüş ve eylem biçimidir" (Kazancı, 1995: 99). Halk, içreklik yönetimi nedeniyle kendini yönetimin dışında ve ona yabancı hissetmektedir. Böylece bireylerin yurttaşlık bilinci içerisinde yönetime katılımı engellenmektedir. Örgütsel büyüme ve uzmanlaşma ile bu daha da artmaktadır.

Halkla ilişkilerin yurttaşlık bilincinin yaygınlaştırılması konusundaki atıl duruşu halkla ilişkilerin etik anlayışını daha da sorgulattırmaktadır. Oysa etik ve halkla ilişkiler, halkla ilişkilerin kim için, neyi, ne amaçla, nasıl yapıyor tarzında daha makro düzeyde sorgulandığında ve bunun yanıtı 'örgütten bağımsız ama kamu çıkışlı' olarak verildiğinde, bizce etik ve halka ilişkilerden birlikte bahsetmekte bir sorun olmayacaktır. İdeolojik söylemin taşıyıcısı olarak halkla ilişkilerin hangi anlatım formlarına uygun olarak düzenlendiği ticari ve kamusal hizmete yönelik demokratik ve ahlaki konumu ortaya koyar. Kamusal söylem kültürel formlar aracılığıyla düzenlenir. Toplumun yapılandırılmasındaki geniş rolü çerçevesinde, anlamlandırma işlevini de yerine getirir.

Verstraeten, düzenlam ve yananlam düzeyinden daha çok toplumsal gerçekliğin algılanmasında kullanılan ve belli bir dünya görüşünün tanımlanmasına ve meşrulaştırılmasına yardımcı olan kategoriler ya da ideoloji düzeyini belirtmektedir. Bu kategoriler toplumsal mekanın yapılarının içselleştirilmesi ni ve toplumsal dünyayı verili olarak kabul etmeyi teşvik ediyor. Bourdieu'nun deyimiyile, toplumsal dünyayı dönüştürmek ya da korumak adına girişilen iktidar mücadeleleri bu dünyanın algılanmasını sağlayan kategorileri koruma ya da dönüştürme mücadelesidir. Bu çeşit kategoriler kamusal söylemler içine aktarılarak medya aracılığıyla yayılırlar. Kamusal alan bu kategorileşme üzerine yapılan mücadeledir. Dolayısıyla bu anlamlandırma süreci de önemlidir. Bilişsel ve ideolojik düzeydeki etkin anlamlandırma, izleyiciler ya da hedef kitleleri kamusal alanın katılımcı yurttaşları olarak konumlandırmaktadır (Verstraeten 2002, 364-365). Mac.Bride raporu, ileti akışının eşitsizliğini ka-

bul eden ve bunu düzeltmek için kullanılacak stratejileri sorgulayan bir belge olarak karşımıza çıkar. Bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması ise büyük çoğunlukla kültür politikaları ile ilgilidir. Kültür halkla ilişkileri biçimlendirirken, halkla ilişkiler de kültürün değişimine yardımcı olur (Grunig ve Grunig, 2003'den akt. Hodges 2006). Kamu diplomasisi, kültürün yaratımında ve devamında önemli bir araçtır. Bu diplomasi sürecinde, yararlanılan halkla ilişkiler yöntemlerinin niteliği ve etkinliği, toplumun ulaşmak istediği kültürel, sosyal, ekonomik hedeflerin erişilebilirliğini kolaylaştırmaktadır.

“Kültür politikası, halkın kültürel yaşama katılabilmesi için elverişli koşulların yaratılmasıdır. Toplumda her kişiye yaratıcılığını ortaya koymas ve geliştirmesi için alınan önlemler, kurulan örgütler, sağlanan ekonomik ve sosyal kolaylıklara kültür politikası denir...Maheu ‘insanlar ileride bir gün gerçek demokratik politikaların kültüre dayandığını ve kültürün gelişmedeki üstünlüğünü anlayacaklardır’ der” (Topuz, 1998: 8-10). Bir toplumda herkesin kültüre ulaşabilmesi ve iletişim özgürlüğü için kültürel demokrasi gereklidir. Bunun için toplumun demokratikleşmesi gerekir. Topuz’a göre, kültürel demokrasi kültürel ürünlerin yaratılmasına halkın katılımının sağlanması ve bütün bu ürünlerden yararlanmasıdır. Bu bağlamda kendi gereksinimlerimizi tanımlayabilme derecemiz, ne kadar özgür olduğumuzu da belirtir. Evrensel etiğin 5 unsurundan biri demokrasi ve sivil toplumdur. Halkla ilişkilerin kamu diplomasisi kapsamında gereksinimleri belirleme ve hatta bu gereksinimleri yaratma işlevi oldukça önemlidir. Kamu diplomasisi kültür politikalarının ülke çıkarlarına uygun biçimde oluşturulmasını ve uygulanmasını sağlayacak bir yönetim disiplindir.

Danimarkalı eğitimci Susanne Holmström (1996) halkla ilişkileri, kamu sosyal sistemi ile ilişkili olarak görür ve bu anlayışa göre sosyal sorumluluk halkla ilişkiler uygulamasının özünü oluşturur. Halkla ilişkiler, örgütsel davranış ile örgütlerin sosyal sorumluluk anlayışı ile işlemesi konusundaki kamu algılamaları arasında olası sorunları çözmeye kullanılır. Bu daha önce sözü edilen halkla ilişkilerin yansıtıcı ve aktaran (‘expressive’) işlevlerini gerçekleştirerek elde edilir (Steyn & Bütschi, 2003). Ancak yansıtıcı yaklaşımda örgüt sosyal sorumluluk sahibi olarak hareket ederek daha kötü şeylerden kendisini korumaktadır. Bunun ardındaki neden işlevseldir ve etik değildir. Bu şekilde hareket etmek örgütün yararına olmaktadır. Holmström’a göre (1996) aktaran işlevinde ise halkla ilişkiler uzmanı hizmet verdiği kuruluşun sosyal sorumluluklu ve güvenilir imajını dış dünyaya kamu iletişim sistemi aracılığı ile iletmeye çalışır. (konuşmalar, medyaya açıklamalar) Amaç, örgüt için kamunun güvenini ve kabul edilebilirliğini (‘social acceptance’) sağlamaktır. Kamusal alanda örgüt için destek ve anlayış toplamaya çalışılır (Van Riel, 1995’den akt. Gorpe, 2005).

Halkla ilişkilere toplumsal yaklaşımda Van Ruler ve Vercic (2003) halkla ilişkileri örgütün dışından ('kamudan') içine doğru bakan stratejik bir işlev olarak tanımlar (Steyn ve Bütschi, 2003) Halkla ilişkilerin iki işlevi olan ayna ve pencere işlevlerini de bu noktada açmak gerekmektedir. Ayna işlevinde çevrede olanların izlenmesi ve bunların sonuçlarının örgüt politikaları üzerindeki sonuçlarını anlamaya yönelik bir rol üstlenilir. Pencere işlevinde ise halkla ilişkiler hizmet verdiği örgütün karşı tarafa iyi gözükmelerini sağlamak için iletişim planlarının hazırlanması ve yürütülmesini üstlenir (Van Riel, 1995'den akt. Görpe, 2005).

Toplumda kamu çıkarının ön plana alınması, toplumun kamu toplumu ya da kitle toplumu olması bakımından önemlidir. Kitle toplumunda bireyler kendi düşünce ve kanaatlerini kolaylıkla ifade edemezler. Kitle iletişim araçları iktidar doğrultusunda kitleleri istediği yönde biçimlendirir ve bunu normalleştirir. "Kitle haberleşmesinin örgütlenme biçimi bireylerin anında yanıt vermelerine olanak vermemektedir. Kamuoyunun oluşumundan sonra, kendini realize etmesi için kamunun girişmesi gereken eylemler iktidar tarafından denetlenmektedir" (Mills, 1974: 425). Halkla ilişkiler diyalog ilkesi aracılığıyla toplumun kamu toplumu özelliği kazanmasında etkili olacaktır. Bilgilendirme ve fikir üretim alanları olarak sivil toplum kurumları diyalog ilkesinin uygulanabileceği, bireylerin düşünce ve kanaatlerini güdümsüz, açık ve empatik biçimde açıklayabilecekleri ortamlardır. Bu ortamlarda kamunun amaç ve çıkarları ön plandadır.

"Demokrasi ve kamu hizmeti medyaları siyasal erkin kullanımını dizginleyen otomatik araçlar gibidirler...demokrasi ve kamu hizmeti medyaları benzeri görülmemiş erken uyarı sistemleridir. Astarı yüzünden pahalı risklerin tanınmasına yardım ederler. Kaybolma ya da batma pahasına da olsa, gemi girmemiş okyanuslara sefer etmeye çabalayanların kör cesaretini kırarlar. Bilinmeyen bir daha iyi için, bilinen bir iyinin feda edilmesine karşı çıkarlar. Bilinmezliğin dalgalı denizlerinde dikkat ve ihtiyatla dümen tutarlar (Keane'den aktaran Özgen, 1998: 113). Politik gücü devam ettirebilmek ve olabildiğince fazla kar edebilmek için günümüzde iletişim yöntemleri ve araçları kamuoyu oluşturmada etkin olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla bir kamuoyu oluşturusu olan halkla ilişkilerin şirketlerin ve devletin çıkarlarına uygun bir ideolojik araç olarak kullanımının daha çok tercih edildiği görülmektedir. Kamunun ihtiyaçlarına uygun iletişim stratejilerinin geliştirilmesinin amacı, halkın bilgilendirilmesi ve yurttaşlık bilincine sahip olmasının sağlanmasıdır. Toplumsal sorumluluk gereği bunun gerçekleştirilmesi için öncelikle halkla ilişkiler kavramı, amacı ve işlevi bakımından somut biçimde ülkemizin kültürüne ve gereksinimlerine uygun biçimde yeniden tanımlanmalıdır. Bir yönetim disiplini

olarak halkla ilişkiler uygulayıcısı baskın koalisyonda yer almalı, stratejileri belirleyebilmeli ve kamularla ilgili kurumlar arasında kamu çıkarına yönelik uygulamaları tercih edebilir durumda olmalıdır.

Bürokrasi ve aşırı hiyerarşinin egemen olduğu bir toplumda, yöneticiler bu sistemi koruyup genişletmektedirler. Bu çeşit bir yönetim, halkın yönetime yönelik yaklaşımlarını olumsuz etkilemektedir. Eleştirememe, güven eksikliği, bilgi eksikliği ve kendini ifade edememe yönetim ve halk arasında büyük bir engel oluşturmaktadır. Yönetimin getirmiş olduğu kuralların halk tarafından kolaylıkla anlaşılması ve yerine getirilmesi zorlaşmaktadır. Burada yönetimin kullandığı dilin uzmanlık alanının özel terimlerini içermesi, aşırı biçimsellik söz konusudur. Ancak bunlara uyulduğu sürece yönetimin mesajları algılanabilmektedir. Aksi takdirde, haklar kaybedilebilir. İçreklik, halkın yönetimi anlamasına ve yönetimin gereklerini yerine getirmesine engeldir. Halkın kendini ifade edebilmesi için sistemle ilgili yeterli derecede bilgi edinebilmesi ve kamu görevlileri karşısında gücünün farkında olması gerekmektedir. Ancak bu şekilde onların tutum ve davranışlarını denetleyebilir, onların değerlerini yargılayabilir. “Toplumsal özgürlüğün durumu o ülkede her çeşit yönetim işleriyle -kamu yönetimi ve siyasal yönetim işleriyle- uğraşanların (çoğunluğunun) etik özgürlüğüyle ilgilidir... toplumsal özgürlüğün sürekli gerçekleşebilmesini, ancak etik olarak özgür kişilerin sağlayabileceğidir. Etik özgürlüğün en önemli özgürlük türü olması da bundan ileri gelir” (Kuçuradi, 1988: 12). **(Mengü&Görpe, Halkla İlişkiler ve Reklam Üzerine Etik Değerlendirmeler, Halkla İlişkilerde Aydınlanma, Beta yayınları, 2007, İstanbul, ed: İdil Sayımer, Pınar Eraslan Yayınoglu, s:60-62)**

Kamu diplomasisi, kamuoyunu olgu ve olaylarla ilgili tarafsız değerlendirme yapmaya yönlendirmeli, yurttaşlık bilincini yaymayı amaçlayarak, gerçekçi bir yönetişimin uygulanmasının önünü açmalıdır. Ülkemiz ile ilgili her türlü sorunun her kesim tarafından doğru ve hızlı biçimde algılanmasını, sorunların ulusal ve uluslar arası düzeyde açık, etik ve nesnel ölçülerde yansıtılmasını sağlamalıdır. Olumlu ülke imajının geliştirilmesine, olumsuz yönlerin iyileştirilmesine çalışılmalıdır. Medyamızı, ulusal markalarımızı ve kültürel olgularımızı dış hedef kitlelere en etkili ve başarılı biçimde anlatabilmek de yine kamu diplomasimizin en önemli görevlerindedir. Burada halkla ilişkileri hangi işlev, rol ve anlamlandırma çerçevesinde kullandığımız önemlidir.

KAYNAKÇA

Ansiklopedik Kültür Sözlüğü, Çev. Aziz Çalışlar, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1983, s. 267'den Aktaran: Burhan Günel, "Küreselleşme ve Emperyalist Kültür Kuşatması, Papirüs, Kasım 2000, Sayı 45, Biryay, İstanbul, s. 10.

AKDENİZ, Gediz "Küreselleşme: Bilgi ve Eğitim ve Türkiye," 20 Ocak 2001, (Çevrimiçi) www.ileri2000.org/akdeniz2.htm, 25 Eylül 2001.

AKÇADAĞ, Emine. "Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi", 2010 <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> , erişim tarihi: 26 Ocak 2011.

ALTHUSSER, Louis, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.

ASNA, Alaeddin, Public Relations, İstanbul, Der Yayınları, 1998.

BATORA, Jozef. Discussion Papers in Diplomacy: Public Diplomacy in Small and Medium Sized States, Norway and Canada, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2005.

BAUMAN, Zygmunt, Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999.

BECERİKLİ, Sema Yıldırım, "Eleştirel Yaklaşımlar Çerçevesinden Halkla İlişkiler Disiplinine İlişkin Bir Değerlendirme: Amerika ve İngiltere Örnekleri," Halkla İlişkiler Kitabı, İ.Ü. Yayınları, İstanbul, 2003.

BERTH, Kirsten, Halkla ilişkiler Eğitiminin Evrimi ve Küreselleşmenin Etkisi, Altın Kitaplar, sayı:17, İstanbul, Rota Yayınları, 1998.

CULL, Nicholas J. Public Diplomacy: Seven Lessons for Its Future From Its Past, Place Branding & Public Diplomacy, 2010, Vol.6 Issue 1, p11-17, 7p.

DAHL, Robert A. Demokrasi Üstüne, Çev. Betül Kadioğlu, Ankara, Phoenix Yayınları, 2001.

DURŞUN, Davut. "Demokratik Siyasal Kültürün Gelişmesinde Yerel Yönetimler" , Yerel Siyaset, İstanbul, Okutan Yayınları, 2008.

ERCAN, Fuat, Toplumlar ve Ekonomiler, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2001.

ERDOĞAN, İrfan, İletişimi Anlamak, Ankara, Erk Yayınları, 2002.

ERKAN, Hüsnü, Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, İstanbul, Kültür Yayınları, 1998.

HABERMAS, Jurgen, İletişimsel Eylem Kuramı, Çev. Mustafa Tüzel, İstanbul, Kabalıcı Yayınevi, 2001.

HALL, Stuart, "Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik," Küreselleşme ve Dünya Sistemi, Der. A. King, Çev. G. Seçkin-Ü.H. Yolsal, İstanbul, Bilim ve Sanat Yayınları, 1998, ss. 47-49.

KAZANCI, Ertuğrul, "İdeoloji Kavramı Üzerine," Cumhuriyet, 9 Aralık 2003, s. 2.

KONGAR, Emre, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2000.

MASLOV, Abraham, İnsan Olmanın Psikolojisi, Çev. Orhan Gündüz, İstanbul, Kuraldışı Yayınları, 2001.

MORI, Sumiko. *Japan's Public Diplomacy and Regional Integration in East Asia: Using Japan's Soft Power*, Program on US-Japan Relations Harvard University Cambridge, MA 2006.

NYE, Joseph S. Jr. *Yumuşak Güç*, Ankara, Elips Kitap, 2005.

NYE, Joseph S. Jr, "Public Diplomacy and Soft Power", *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, No. 94, s.101, 2008

NYE, Joseph. "Soft Power and European – American Affairs" *Power, Soft power and The Future of Transatlantic Relations* Edited: Thomas L. Hard IL-GEN, Hampshire: Ashgate Publishing, 2006

McNAIR, Brian, "Politikada Temsil ve Temsilin Politikası," *Halkla İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*, Der. L`Etang, Jacque ve Magda Pieczka, Çev. Se-ma Yıldırım Becerikli, Ankara, Vadi Yayınları, 2002.

MENGÜ, Murat, "Haber Diliyle Yapılandırılan Küresel Söylem: CNN International ve CNN Türk Örneği," *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, 2003, s. 11.

KALIN, İbrahim. "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi" 2010 <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/100-tuerk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi.html>. Erişim trihi: 29 Ocak 2011.

ÖZKAN, Abdullah. "Kamu Diplomasisi Seferberliği", 2010 <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/101-kamu-diplomasi-si-seferberlii.html>, erişim tarihi: 25 Ocak 2011.

ÖZTÜRK, Tuğçe Ersoy. "Dış Politikada Etkin Unsur: Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği" , 2010, [www\Users\ES-CORT\Desktop\kamu diplomasisi\tugceersoyozturk.pdf](http://www.Users\ES-CORT\Desktop\kamu_diplomasisi\tugceersoyozturk.pdf), erişim tarihi: 20 Ocak 2011.

PELTEKOĞLU, Filiz Balta, *Halkla İlişkiler Nedir?*, İstanbul, Beta Yayınları, 1998.

SCHILLER, Herbert. *Zihin Yönlendirenler*, Çev. Cevdet Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul, 1993, s. 216.

STONIER, Tom.T. *İletişim Toplumu*, Altın Kitap, Sayı:5, Rota Yayınları, İstanbul, 1998, s:38

TORTOP, Nuri, *Halkla İlişkiler*, , Ankara, Yargı Yayınları 1993.

TUCH, Hans N., *Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*, New York, St.Martin's Press, 1990, s. 3

ÜŞÜR, Serpil Sancar, *İdeolojinin Serüveni*, Ankara, İmge Kitapevi, 1997.

WITT, John, *Democracy, Authority, Alienation*, London, The University of Chicago Press, 1980.

YILDIZOĞLU, Ergin, "İç Dinamikler Üzerine," *Cumhuriyet*, 21 Ocak 2004, s. 15. Arslan, M. (2001). *İş ve Meslek Ahlakı*, Nobel: Ankara Asna, A. (1998). *Public Relations Temel Bilgiler*, 2. baskı, Der, İstanbul. Baskin, O., Aronoff, C., & Lattimore D. (1997). *Public Relations: The Profession and the Practice*, 4. Baskı, McGraw Hill:

Bauman, Z. (2000). *Parçalanmış Hayat*, Çev. İ. Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul. Benhabib, Ş. (1999). *Modernizm, Evrensellik ve Birey*, Çev. M. Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul. Berth, K. & Sjöberg, G. (1998). *Halkla İlişkiler Eğitiminin Evrimi ve Küreselleşmenin Etkisi*. (A. Ünver, Çev.), Altın Kitap, Rota Yayınları, İstanbul. Bilbil, E. K. (2003). "Halkla İlişkilerde Etik Sorunu", *İletişim Araştırmaları Derneği, İLAD Bülteni*, Mart/Nisan, Eskişehir. Bir, A. A. (2003). "Çanlar Kimin İçin Çalıyor?", *Hürriyet Cuma*, 11 Temmuz, s. 2. Bottomore, T.B. (1970). *Toplumbilim* (U. Oskay, Trans.). İstanbul: Der. Sennett, R. (1996). *Kamusal insanın çöküşü* (S. Durak & A. Yılmaz, Trans.). İstanbul: Ayrıntı. Budd, J.F. (1998). *Halkla İlişkilerde Etik İkilemleri: Pragmatik Bir İnceleme*, çev. N.

Nirven & A. Ünver, IPRA Uluslararası Halkla İlişkiler Derneği, HDD Altın Kitap, no.1. Rota, İstanbul.

Bülbül, A.R. (2001). *İletişim ve Etik*, 2. baskı, Nobel, Ankara.

Charles M. (2006). Embracing PR theory: an opportunity for practitioners? *Queen Margaret University College, Edinburgh, UK Journal of Communication Management* Volume 10 Number 1, pp. 95-99, Emerald Group Publishing Limited

Cotton, A.M. (Haziran 2005). *Public Relations Education in Europe*. IPRA Dünya Kongresi İstanbul

Culbertson, H.M., Chen, N.& Shi, L. (Ocak 2003) *Public Relations Ethics: Some Foundations*, der. D. Riffle, The Ohio Journalism Monograph Series, no.7, Bush Research Center, Ohio.

Cutlip, S. M., Center, A. H. ve Broom, G. M. (1999). *Effective Public Relations*, Prentice Hall: New Jersey

Davis, A. (2004). *Mastering Public Relations*, Palgrave MacMillan: New York

Dejan, V., Van Ruler, B., Bütschi, G. & Flodin, B. (2001). On the Definition of Public Relations: A European View, *Public Relations Review*, 27, s. 376

Erdoğan, İ. (2005). *İletişimi Anlamak*, Erk: Ankara.

Erdoğan, İ. (2006). *Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler*, Erk: Ankara

Evren K. ve diğerleri (12 Temmuz 2007) 'Şeffaflık ve İletişim: Değerleri olan Avrupa: Kamusal İletişimde Şeffaflık', AB destekli Yaz okulu Katılımcı Türk Öğrenci Projesi.

Fox, J. (2002). *Chomsky ve Küreselleşme* (Çev. E. Kılıç), İstanbul, Everest Yayınları.

Frazer, N. (2004) "Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı," *Kamusal Alan*, Derleyen: Meral Özbek, Hil Yayınevi İstanbul.

George, S. (2005) *Başka Bir Dünya Mümkün, Eğer...* (A. Tonak, Çev.). Metis Yayınları, İstanbul

Golding, P. & Murdoch, G. (2002). "Kültür, İletişim ve Ekonomi-Politik", Çev. Beybin Kejanlıoğlu, Der. Süleyman İrvan, Alp yayınevi, Ankara., s. 70

Görpe S (2 Eylül 2005). “Corporate Communication Toward a Sustainable Europe, Ede, Hollanda. Değerleri Olan Avrupa: Kamusal İletişimde Şeffaflık’ AB destekli Yaz okulu konuşması.

Görpe S (9 Temmuz 2007) ‘Global and Cultural Approaches to Public Relations: Do Cultural Values Influence PR Practitioners and Educators’. Değerleri Olan Avrupa: Kamusal İletişimde Şeffaflık’ AB destekli Yaz okulu konuşması.

Görpe, S ve Mengü S. (24 Ekim 2007) Türkiye’de Halkla İlişkiler Eğitimi’ne Kültürün Etkisi: İletişim Fakülteleri Halkla İlişkiler Öğretim Elemanlarının Halkla İlişkiler Eğitimine Yaklaşımları Halkla İlişkiler Eğitiminde Eğilimler ve Arama Konferansı, Kocaeli Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi İşbirliği ile 24-25 Ekim.

Görpe, S. (2001). *Halkla İlişkiler Kavramları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul

Görpe, S. (2006). “Halkla İlişkiler Alanına Örgütsel Davranış Yansımaları”, ed. Yıldız Dilek Ertürk, *Halkla İlişkiler Roller ve Yansımaları*, ss. 107-139, Nobel: Ankara.

Grunig, J.E. & Grunig, L. (1996) “Implications of symmetry for a theory of ethics and social responsibility in public relations”, International Communication Association, Public Relations Interest Group için hazırlanan makale, Chicago. http://www.worldprfestival.org/reportage_mat/grunig1.doc, s. 12.

Habermas, J. (2004) “Kamusal Alan,” Kamusal Alan, Derleyen: Meral Özbeke, Hil Yayınevi, İstanbul.

Halka İlişkiler Derneği. (3 Mart 2003), HİD/EMD-BMD Ortak Deklarasyonu {Online} http://www.hid.org.tr/prg/haberler/haberayrinti.ph.p?Sira_No=93 {12 Temmuz 2003}

Halkla İlişkilerde Global Etik Protokolü (<http://www.globalpr.org/knowledge/ethics/protocol.asp>) Erişim tarihi 20 Temmuz 2007

Hodges, C. (2006). “PRP Culture” A Framework for exploring public relations practitioners as cultural intermediaries, *Journal of Communication Management*, 2006; 10, 1; ABI/INFORM Global. Vol. 10, No.1 , Emerald Group Publishing Limited.

Holtzhausen, D. R. & Peter, B. (2003) “Exploding the Myth of the Symmetrical, Asymmetrical Dichotomy: PR models in the South Africa,” *Journal of Public Relations Research*, Volume 15, n.4, 2003, p.306.

Hunt, T. & Tirpock, A. (Bahar 1993) “Universal ethics code: an idea whose time has come”, *Public Relations Review* cilt 19, no.1, ss. 1-12.

IPRA Bölgesel Konferans (2007) Managing Growth and Professionalism through Accreditation. K. Bhavani Başkan, IPRS

Judd, J. (1990). Halkla İlişkilerde Etik İlkeleri Pragmatik Bir İnceleme, *Altın Kitap*, Sayı 8, IPRA-HDD Rota Yayınları.

Kazancı, M. (1995) *Kamuda ve Özel Sektörde Halkla İlişkiler*, Turhan Kitapevi: Ankara.

Kongar, E. (2002). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, İstanbul, Remzi Kitapevi.

Kruckeberg, D. (Yaz 1989). ‘The need for an international code of ethics’, *Public Relations Review*, cilt 15, no.2, ss. 6-18.

Kruckeberg, D. (Bahar 1993). 'Universal ethics code: both possible and feasible', *Public Relations Review* cilt 19, no.1, ss. 21- 31.

Kruckeberg, D. (Sonbahar 2000). 'The public relations practitioner's role in practicing strategic ethics', *Public Relations Quarterly* cilt. 45, no. 3, ss. 35-39.

Kuçuradi, İ. (1988). *Uludağ Konuşmaları: Özgürlük, Ahlak, Kültür Konuşmaları*, Türkiye Felsefe Kurumu Yay., Ankara.

Kuçuradi, İ. (1999). *Etik*, Türkiye Felsefe Kurumu Yay., Ankara.

L'Etang, J. (2002). 'Kurumsal sorumluluk ve halkla ilişkiler etiği' *Halkla İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*, der. J. L'Etang & M. Pietczka (editör S.Y.Becerikli), Vadi Yayınları, Ankara, ss. 153-189.

L'Etang, J. (2002). "Diplomasi Olarak Halkla İlişkiler" Çev. Derya Tellan, *Halkla İlişkilerde Eleştirel yaklaşımlar*, Der. Magda Pieczka, Jacques L'Etang Vadi yay. Ankara, Ed. Sema Yıldırım Becerikli, s. 74-75

Llyod, H.M. (1998). *Halkla İlişkilerde Meslek Ahlakı*, çev. N. Nirven & A.Ünver, İPRA Uluslararası Halkla İlişkiler Derneği, HDD Altın Kitap, no.1. Rota, İstanbul.

Mackey, S. "Changing Vistas in Public Relations Theory," 2003 (Çevrimiçi) <http://www.praxis.bond.edu.au/prism,papers/refereed/paper3.pdf> 4 Şubat 2005.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. O. Akınhay & D. Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Martin, J. & Hiebert, R. E. (1990). *Current Issues in International Communication*, Longman, US.

Mattelart, A. & Mattelart, M. (2003). *İletişim Kuramları Tarihi, İletişim Yayınları*, Çev. Merih Zillioğlu, İstanbul, s. 53-54

Mengü, S ve Görpe, S. (2003) 'Halkla İlişkilerde Etik Değerlerin Algılanması ve Anlamlandırılması' 1. Türkiye Uluslararası İş ve Meslek Ahlak Kongresi 17-19 2003, Ankara, ss. 147-158.

Mills, W. (1974). *Iktidar seckinleri* (U. Oskay, Trans.). Ankara (Turkey): Bilgi

Morley, M. (1998). *How to Manage Your Global Reputation*, New York University Press, New York.

Newsom, D. T., Van Slyke, J. & Kruckeberg, D. (2000). *This is PR*, Library of congress in Publication Data, US.

Odabaşı, Y. & Oyman, M. (2002) *Pazarlama İletişimi Yönetimi*, Media-Cat: Eskişehir.

Özgen, M. (1998). *Gazetecinin Etik Kimliği*, İstanbul, Ozan Yayıncılık, s. 113

Özgener Ş. (2004) *İş Ahlakının Temelleri: Yönelimsel bir Yaklaşım*, Nobel: Ankara

Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş*, çev. V. Atayman, Ayrıntı, İstanbul.

Roth, R. F. (1982). *International Marketing Communications*, Crain Books, Chicago.

Schiller, H. (1984). *Zihin Yönlendirenler* (C. Cerit, Çev.). Pınar Yayınları, İstanbul.

Sjöberg G. & Bert K. (1997). Halkla İlişkiler Eğitimin Evrimi ve Küreselleşmenin Etkisi/ Halkla İlişkilerde Kalite, *Altın Kitap*, Sayı: 12 IPRA-HDD Rota Yayınları.

Steyn, B. & Bütschi G. (2003). Reflective Public Relations: A Commentary on Conceptual and Empirical Similarities and Differences Between South African Roles, Research and European Reflective Research Paper delivered in the special session titled "Reflection as a Key Concept in Communication Management" at the 10th International Public Relations Research Symposium, Bled 3-6 Temmuz, 2003, Bled, Slovenya

Tevrüz, S. (2007). *İş Hayatında Etik*, Beta: İstanbul

The Bled Manifesto on Public Relations (2002). 9. Uluslararası Halkla İlişkiler Araştırma Sempozyumu, 4-7 Temmuz 2002 Bled, Slovenya.

Topuz, H. (1998). Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları, Adam Yayınları, İstanbul, s 8-10

Touraine, A. (2000). Modernliğin Eleştirisi, Çev. H. Tufan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

TÜHİD Etik Kurulu Çalışma Disiplini http://www.tuhid.org/calisma_disiplini.php Erişim Tarihi 2 Kasım 2007 TÜHİD Meslek Ahlaki İlkeleri <http://www.tuhid.org/meslekillikleri.php> Erişim Tarihi 2 Kasım 2007

Van Dijk, T. A. (1994). *Söylemin ve iktidarın yapıları: Medya, iktidar, ideoloji*, (M. Kucuk, Ed. & Trans.). Ankara (Turkey): Ark.

Verstraeten, H. (2002). Medya Kültür Siyaset, Derleyen Süleyman İrvan, Alp Yayınevi, Ankara, Medya ve Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, s.364, 365)

Wilcox, D. L., Ault, P. H., & Agee, W. K. (1989). *Public relations strategy and tactics*, Wright, D.K. Bahar 1993, 'Voluntary nature of public relations codes', *Public Relations Review* cilt 19, no.1, ss. 13- 20.

Wright, D.K. Yaz 1989, 'Ethics research in public relations: an overview' *Public Relations Review*, cilt 15, no.2, ss.3-5.

Wright, D.K. Yaz 1989, 'Examining ethical and moral values of public relations people', *Public Relations Review*, cilt 15, no.2, ss.19-33.

WANG, Jian. "Managing National Reputation an International Relations in the Global Era: Public Diplomacy Revisited" *Public Relations Review*, 32 (2006) 91-96

Strategic Goal 11: Public Diplomacy and Public Affairs; <http://www.state.gov/m/rm/rls/perfplan/2004/20495.htm>

"Türk Dış Politikası: Genel Görünüm", <http://www.mfa.gov.tr/genel-gorunum.tr.mfa>, erişim tarihi: 30 Ocak 2011.

<http://www.kamudiplomasisi.org/amac-hedefler.html>, erişim tarihi: 30 Ocak 2011.

<http://www.tika.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID>, erişim tarihi: 30 Ocak 2011

KÜLTÜR DİPLOMASİSİ: ŞİŞİRİLMİŞ BİR İTİBAR PEŞİNDE Mİ?

Prof. Dr. Yudhishtir Raj ISAR

Paris Amerikan Üniversitesi, Kültür Politikaları Çalışmaları
Öğretim Üyesi

Giriş

Çağdaş kültürel söylem yeni icat edilmiş mantralarla delik deşik edilmiş durumdadır. “Kültür diplomasisi” kavramı da bunlardan biridir. Semantik modada sık sık rastlanıldığı üzere bu tarz kavramlara çeşitli kişiler tarafından çabucak farklı anlamlar yüklenmekte ve sonuç olarak bu kavramlar zamanla sömürülmektedir. “Kültür diplomasisi” kavramının başına gelen tam da budur. Bu kavram aynı zamanda yeni şişelerde sunulan eski şaraplar gibidir (Fox, 1999). Ancak şişenin bir kere tıpası çıkarıldıktan sonra, içindekinin lezzetini uzun süre koruyamayacağı da bir gerçektir.

Kavram aynı zamanda tüm dünyada kullanılan ve istismar edilen, kendi kendini küreselleştiren bir söylem, bir “küresel pusula” haline gelmiştir (Kong, 2008). Bu moda dolaşım, kavramın kendisinden dolayı olmasa da, onun şişirilmiş kullanımları ve uluslararası kültürel ilişkiler nosyonu ile ilişkilendirilme biçimleri dolayısıyla tedirginlik duyulması için sebepler ortaya dökmektedir. Sonuç olarak, kavramın lehine ortaya atılan iddialar hem ikiyüzlü hem de abartılmış görünüyor. İkiyüzlülük kavramın teorisini ve uygulamasını ulusal çıkar seviyesinin üzerine çıkarmadaki çabalarda; abartı ise kültür diplomasisinin, Nicholas Cull’dan ödünç alınacak olursa, “uluslararası çevreyi yönetmede” kullanılacağı fikrinde yatmaktadır(2009).

Eldeki gerçeklerle iki iddia da yetersiz bir biçimde destekleniyor: birincisi özel lahiyalar sürecine, ikincisi hayali bir arzuya başvuruyor. Başarılı analistlerden birisi kamu diplomasisinin “çok kullanılan ancak çok az analize ta-

bi tutulan” bir kavram olduğunu itiraf ediyor(Cull, 2009: 10). Görüşüm o ki bu eleştiri, bazı yanlış öncüller altında tanımlanan bir şiar haline gelmiş kültür diplomasisi için de geçerlidir.

Bu şüpheli bakış açıları sanatta ve kültür alanında bir sivil toplum aktivisti olan eski UNESCO kültür yetkilisine şaşkıncu gelebilir. Böyle bir aktörün, kültürü ön plana alan her söylemi desteklemesi, savunması ve ona önem atfetmesi beklenir. Öyleyse, neden ortalığı velveleye veriyorum? Çünkü bir akademisyenin kendisine bahsedilmiş olan “her entelektüel otoriteyi gözlemci ve anlatıcı olmak için, kendi camiasındaki zayıf argümanlara ve asılsız varsayımlara dikkat çekmek için ve en nihayetinde diğerlerinin suistimallerini ve istismarlarını açıkça dile getirmek için kullanması” (Hannerz 1996: 43) gerektiği uyarısını akılda tutarak, akademideki mevcut pozisyonunun sorumluluklarından kaçması çok zordur. Bu durumda, resmi söylemleri doğru kabul etmek ya da görünür değerleri ile ele almak yerine onları yönlendiren ideoloji ve iktidar şartlarını sistematik bir biçimde araştırmak birinci derecede önemli hale gelmektedir. Böyle bir perspektiften bakılınca, ya “kültürel prestij ekonomisinin” varlığı ya da James English’in belirttiği üzere “kurumsal ve kişisel kültür temsilcileri için değişik çıkarların; bunların kendilerini ortaya koydukları mekanizmalar, oyunlar ve stratejiler ile bu çıkarların kültürel önergelerinin gücün sosyal dağılımının sürdürülmesinde ya da değiştirilmesinde oynadığı nihai rolün tehlikede...”(2007: 8-9) olduğu kabullenilmeli.

İzleyen paragraflarda, ilk olarak kültür diplomasisi kavramının geldiği noktayı ele alacağım ve bu semantik yaygınlaşmanın, çoğalmanın neden gerçekleştiğini açıklamaya çalışacağım. Ardından, tedbirin neden gerekli olduğuna ve beklentilerin neler olabileceğine değineceğim. Tedbir notu özellikle sanatçılara ve organizasyonlara olduğu kadar özel sektör aktörlerine yönelikken; beklentiler hususundaki uyarılar daha çok hükümetlere yönelik olacaktır. Daha sonra, hükümetlerin kültür diplomasisinin yararları hakkında yaptıkları varsayımları sorgulayacağım. Son olarak, UNESCO’da kültürel miras konularını yürütürken edindiğim tecrübelere dayalı olarak, kültür diplomasisinin bu anlam çoğalması içinde önemi azalan anahtar fonksiyonlarından birine değineceğim: ulus devletlerin kendi fikirlerini ve kültürel özelliklerini “küresel prestij ekonomisine” yerleştirmeleri suretiyle sembolik kapitalin çoğalması.

Giderek Genişleyen Azalma

Konu üzerinde çalışan çoğu araştırmacı doğal ve organik olarak, hükümet müdahalesi olmadan gelişen kültürel *ilişkiler* ile ulusal hükümetlerine hizmet eden diplomatların milli çıkarları geliştirmek için bu doğal akışı şekillendirmeye ve yönlendirmeye çalıştıkları sırada ortaya çıkan kültür diplomasisi ara-

sında ayırım yaparlar (Arndt, 2006: xviii). Bu çok açık ve kesin. Ancak kavram sanıldığından daha da geniş manalarda kullanılır olmuştur. Böylelikle, kamu diplomasisi etkinliğinin “çok uluslu şirketler, STK’lar, uluslararası kuruluşlar, terörist örgütler/paramiliter örgütler ya da dünya sahnesinde yer alan diğer aktörler” (Cull, 2009: 12) tarafından yürütüldüğü iddia edilebilmektedir. Bundan da öte, bugün kamu diplomasisini kullananlar kültür alanındaki tüm güncel hususları ona dâhil etmek istiyorlar. Geçtiğimiz günlerde gerçekleşen bir kültür diplomasisi konferansında “kültürlerarası diyalog”dan sanatçıların sosyal değişimdeki rollerine, sanatta *özel filantropi*, hatta ulus-devlet sınırları içerisinde ele alınabilecek bir konu olan “kültürel haklara” kadar birçok konu ele alınmıştır.

Yukarıda saymış olduğum konular arasından özellikle “kültürlerarası diyalogu” birinci kinaye olarak listeledim çünkü bu kavram tüm kültürel işbirliği için, onunla aynı kökten gelen “medeniyetler arası diyalog” kavramıyla birlikte, kapsayıcı bir kinaye haline gelmiştir. Yani? Şüphesiz, “kültürün çeşitliliğini koruması, yabancılaşmaya ve çekişmeye ama aynı zamanda karşılıklı anlayışa ve öğrenmeye yöneltecek riskli diyaloglar aracılığıyla yeni küresel medeniyet bağlamını karşılama ve onunla birleşmesi” (Benhabib 2002: xii-xiv) gibi ikili iddialara yanıt vermek için *kültürlerarası yetkinlikleri* beslemek hayati önemdedir. Ya da, Jacques Delors’un da belirttiği gibi “sürekli büyüyen karşılıklı bağımlılığımızı ve gelecekteki riskler ile sorunları tanımaktan geçen bu yeni ruh halini öğrenmek insanları ortak projeler yürütmeye ya da kaçınılmaz çatışmaları daha akla yatkın ve barışçıl bir şekilde çözüme ulaştırmaya teşvik edecektir”(Delors et al., 1996: 23)

Ancak böyle bir yeni ruh hali, tam teşhizat bir kültür diplomasisiden ziyade, çok daha karmaşık ve kişiden kişiye gerçekleşecek süreçleri gerektirmektedir. İşte tam da bu noktada, yukarıda da sözünü ettiğim geniş kapsamlı tanımlamalar amaçlarına ulaşır. Bu bağlamda, Milton Cummings’in sık alıntılanan görüşüne göre kültür diplomasisi “ülkeler ve onların halkları arasındaki fikir teatisine, bilgiye, sanata ve kültürün diğer öğelerine işaret eder ve karşılıklı anlayışı besler” (Cummings, 2003: 1). Aslına bakılırsa, yine de, gerçek başoyuncu “halklar” değildir, hükümet yetkilileri ve onların temsilcileridir. Bu süreçte hükümet yetkilileri, devletin sanat ve miras konularında patron, destekçi, hatta bazı durumlarda düzenleyici olduğu kültür politikalarına ters bir biçimde Raymond Williams’ın “gösterişçi kültürel politika” olarak adlandırdığı aktiviteler içine girerler. Williams’ın da gözlemlediği gibi, “kültürle ilişki içinde olan devletin bu açısı çoğunlukla unutulmaktadır çünkü biz onu o kadar erkenden soğurmaktayız ki onu bir kültürel politika olarak zar zor tanımlayabiliyoruz” (Williams, 1984: 3)

Williams'ın "belli bir sosyal düzenin kamusal debdebesi" olarak kavramsallaştırdığı olgu aslında prenslerin ve piskoposların sanatın hamiliğini yapmak amacıyla başvurdukları yardımcı unsur olarak kabul edilmekteydi. Bunun gibi, 19. Yüzyılın ortalarından 20. Yüzyıl sonlarına kadar süren büyük sergiler ve dünya fuarları da tanıtım ve ticareti birleştirmekte ve bunu "diğer uluslarla karmaşık bir etkileşim içinde ve ticari rekabet bağlamında ulusal ticareti teşvik" eder bir biçimde yapmaktaydılar (McGuigan, 2004: 91). Peki, kültür diplomasinin bu açık ve tükenmez araçları bugün neden önemini kaybetti, hatta yok oldu? Belki de, bu "sergi kompleksi" (Bennett, 1995) çalışmalarını devletin kültür politikalarını inşa eden unsurlar olarak açıkça tanımak uygunsuz olacaktır.

"Yeni" kamu diplomasisi mantığına göre, hükümetlerin çok daha geniş bir kamuoyuna ulaşabilmesi için devlet dışı aktörlerle kuracağı ittifakların cazip olacağı düşünülmektedir. (Cull, 2009). Sorun, sanatçıların ve sanat organizatörlerinin hükümet öncülüğündeki bir düzen ile gerçekten ilgilenip ilgilenmeyeceğidir. Bir aktivist ve tiyatrocu olan Dragan Klaić'e göre bu sorunun cevabı olumsuz. Ona göre, sanatçıların ulusal sınırları aşan çalışmalarının ardındaki motivasyonları "tanıtımdan daha fazla" şey ifade ediyor; karşılıklı öğrenme, kaynakları bir havuzda toplama, teknik yardım, ortak yansıma, tartışma, araştırma, deneyim gibi amaçlara odaklanılıyor ve "en karmaşık formlarda; yaratıcı süreçlerde işbirliği, yeni artistik çalışmaların ortaya çıkması" hali ni alabiliyor (2007:46).

Kültür aktörlerinin devlet çıkarı için yürütülen aktiviteleri takip etmediklerini tanınamaktaki başarısızlık gerçeklerden kopuşu işaret eder. Cull'a göre (2009: 19) "müdafaa roller ve aleni diplomatik amaçlarla yürütülmeye çalışılan kültürel etkinliklerden duyulan rahatsızlık bazı kültür diplomasisi organizasyonlarının kültür diplomasisi kavramına mesafeli yaklaşmalarına neden olmuştur." Öte yandan, bu organizasyonlar yukarıda listelenen aktiviteler için mevcut olan hibelere mesafe koyma hususunda ise gönülsüzdürler. "Kültürlerarası diyalog" ya da "karşılıklı anlayış" gibi büyük kültürel söylemlere başvurmak, ulusal çıkarları örtülü bir biçimde yürütmek açısından hükümetler için bulunmaz bir nimettir. Bu aynı zamanda, kültür aktörlerinin kendi "stratejik fırsatlıklarını" meşrulaştırmalarını kolaylaştırır. Gerçi, kültür aktörleri için, temel motivasyonlar oldukça faklıdır: kelimenin dar anlamıyla çıkar amaçlı bir motivasyondan ziyade, daha çok artistik, deontolojik, etik ya da akisyolojik. Kültür diplomasisi kavramının peşinden gitmek, şüphesiz, görünürlük ve kaynak yaratma açısından bir fırsat sunmaktadır; diplomasi sektöründe hiç yer almak istemeyen aktörler için bile. Lakin başkaları tarafından, başka

ajandalara hizmet için geliştirilip dağıtılan bir retoriğin/söylemin mahkumu olmamak için bu kültür sektörüne temkinli bir şekilde yaklaşmak icap eder. Fırsatçı güdülerle sürülere dalarken dikkatli olunmalı; böylelikle çağdaş politika gündeminde kendini konumlandırmayı bilmelidir.² Eğer kültür aktörleri, stratejik nedenlerden dolayı, abartılı iddialarda bulunmak durumundalarsa, o zaman neyi neden yaptıklarının farkında olmaları gerekmektedir; başka bir ifadeyle, benimsedikleri söylemlerin yüksek bir düşünümSELLİK/yansıyabilirlik taşıması gerekmektedir.

Yukarıda değinilen türlü heybetli kinayeler güncel *kültüralizmin* ürünleridir, başka bir ifadeyle, nedenselliğin ve temsillerin/faaliyetlerin kültüre atfedilme biçimleridir çünkü kültürel ifade ve kültürel farklılık giderek siyasi ve başka diğer amaçlar için daha çok kullanılmaktadır. Aslında, siyasiler ve politika oluşturucular ekonomik büyüme, istihdam ya da sosyal uyum gibi amaçlarına ulaşmada sanatı ve kültür mirasını kaynak olarak kullanmaktadırlar (Yúdice, 2003). Diğer bir trend ise “kültürel farklılık” kavramının özel anlamında vücut bulmuştur; UNESCO da *Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Tanıtımına dair Konvansiyon*’unda (2005) bu kavramdan esinlenmiştir. Sanat ya da “kreatif endüstri” için yapılan harcamalar, bu sanatların kendinden menkul değerleri için değil; kültür kavramının sosyal bilimlerdeki en geniş anlamıyla, yani yaşamın tüm yönleri olarak anlaşılan kültürü “korumak” ve “tanıtmak” için yapılan harcamalar olarak gerekçelendirilmektedir. Philip Schlesinger’in Avrupa Birliği’nin görsel-işitsel politikalarında gözlemediği üzere, görsel-işitsel sektörü değerli kılan onun özündeki değildir. Daha çok ki bu her yerde geçerlidir, “tartışmaların merkezinde olan görsel-işitsel kültürün üretiminin ve tüketiminin ulusal (ve Avrupa) kültür üzerindeki sözde etkisidir... görsel-işitsel üretimi sürdürmek tüm bir yaşam biçimini korumakla ilişkilendirilmektedir (çünkü onun tüm bir yaşam biçimini şekillendirdiğine inanılmaktadır)” (Schlesinger, 2001: 94).

Diğer taraftan, hükümet tutumlarında göz önünde bulundurulduğu gibi, kültür diplomasisinin uluslararası ilişkilerin yeni sınırı olarak anlaşılması aynı zamanda sorgulamayı gerektirmektedir. Bu durumda üç soru karşımıza çıkar. Kültür diplomasisi gerçekten elitler arasındaki işbirliğini aşan bir işbirliği türü müdür? Devlet müessesesi kültür diplomasisinin gözünü dikmiş olduğu kültürlerarası ve kültür aşırı etkileşimlerin amaçlarına ulaşmada merkezi bir öneme haiz midir? Kültür diplomasisi olumsuz ulusal imajların üstesinden gelebilir mi? Her üç durumda da kültür diplomasisinden çok şey beklendiği görülmektedir. Kültür diplomasisi dağıtamayacağı ürünler için işe koşulmaktadır/seferber edilmektedir.

Gerekçesiz Dayanaklar/Öncüller?

Kültür diplomasisi yutturmacasını destekleyen ilk iddia asırlardan beri prensler ve psikoposlar tarafından uygulanmış olan elit düzeydeki işbirliğini aşmış olmasıdır. Güncel bir yazarın kültür diplomasisine “Kralların ilk başvurduğu” unsur olarak değinmesi boşuna değildir (Arndt, 2005). Hatta bazı tanımların iddiasına göre “kültürün statik ve geleneksel bir şekilde düzenlendiği” dünya “kültürün aynı zamanda halkların etkileşimi için kitlesel ölçekte bir araç” olarak kabul edildiği başka bir dünya ile yer değiştirmektedir (Bound, et al. 2007: 16-17) Aynı yazarlar bizlere “kitlesel ölçekli kültürel değişimin çok hızlı bir şekilde hareket ettiğini ve gerek yatay gerekse dikey yönde derin etkileme kabiliyetine sahip olduğunu anlatmaktadırlar. Hatta öyle ki, bugün kültür diplomasisi kamu diplomasisini doğrudan etkilemekle kalmamakta; onun daha geleneksel formlarını yönetebilmektedir.”

Ancak, bu iddialar belirli birkaç açıdan sorunludur. Öncelikle, kültür diplomasisine abartılı bir biçimde yol gösterici bir aktör olarak yaklaşılmaktadır. İkinci olarak, “iki aşamalı akış” modelinin uygulanmasıdır. Cull “kamu diplomasisinin seyirci kitlesine her zaman doğrudan ulaşmayı amaçlamadığını” yazdığında bunu açıkça belirtmiş olur. O daha çok, hedef kitle içindeki, daha geniş bir topluluk üzerinde etkisi olan kişileri kazanmaya çalışır(2009:12). Daha yakından bir inceleme, belki de, kültür diplomasisinin boşuna çabaladığını; aslında onun “yüksek kültür” formları – sergi takasları, farklı geleneklerin sahne sanatları vb. - bağlamında uygulandığını ortaya çıkaracaktır. Şüphesiz, günümüzde, tüm bu kültür formları geniş kitleler için giderek daha ulaşılabilir hale gelmektedir; ancak “kitle” ölçğine ulaşılabilirdiği gene de söylenebilir mi?

Kitlelerin oyuna dâhil olduğu yerde, hükümet temsilcilerinin mevcudiyeti daha az muhtemel olur. Kültür politikalarını ele aldığım bir başka çalışmamda incelediğim üzere (Isar, 2009), kamu politikası ve onun etkileri bizim “kültürel sistem” olarak tanımlayabileceğimiz kavramın başlıca belirleyendir. Ne var ki, günümüzde herhangi bir grubun kültürel hayatını, gerek ulus-devlet, gerek yerel, gerekse de uluslar üstü düzeyde şekillendiren bir dizi diğer güç görevdedir. Pazar ya da toplumsal tasarruflar ve eylemler, özellikle kültürel davalara ve yaşam sorunlarına bağlı olan sivil toplum kampanyaları kültürel sistemi, kültür bakanlarının aldıkları önlemlerden çok daha fazla ve derinden etkilemektedir... Örneğin, Hindistan’ın güncel kültürel sisteminin ön planında Bollywood ve diğer büyük prodüksiyon merkezleri tarafından üretilen ve dağıtılan popüler kültür durmaktadır. “Kültür” ve “Enformasyon” dan sorumlu bakanlıkların politikaları bu kültür evreni üzerinde etkilidir ama bu etki yüzeyseldir. Bunun yerine, “yüksek kültür” kurumlarını desteklerler; ya-

zarlara ve sanatçılara ödül verirler ve film endüstrisinin ulaştığı alanla karşılaştırıldığında önemsiz olarak addedilebilecek kültür diplomasisi etkinliği çabası içine girerler. Aynı noktaya Geoff Mulgan ve Ken Worpole Avrupa bağlamında değinmiştir. Onlar “daha çok ulusal kültürü şekillendiren kültür politikalarının ismarlama hükümet departmanlarında değil de; çok güçlü ulus aşırı ticari kurumların yönetim kurulu toplantılarında şekillendirildiği hususunda bizi uzun zaman önce uyarışlardı” (Ahearne, 2009: 144). Ya da, Bill Ivey’nin *Arts Inc.* adlı etkileyici kitabında tartıştığı üzere, Amerika’daki serbest piyasa, Amerika’nın arkadaşlarının canlı hayatlarını kısıtlayan baskın bir güç haline gelmiştir (2008).

İkinci yanlış anlama, hükümetlerin kültür sahasındaki faaliyet gücüne dair varsayımlar ile alakalıdır. Bugünün sınır kapısı geçişleri ve göçler giderek ulusal otoritelerin kontrolünün dışında gerçekleşmektedir. Hükümetler arası alanda değerli olan, diğer çevrelerde “metodolojik milliyetçiliğin” zaafı/ahlaksızlığı haline gelmektedir. Bu, ulus-devletin kültürün tek koruyucusu olduğu varsayımında görülebilir. Madem ki, ulus-devlet eski ihtişamını kaybetti, ulus ve kültür arasındaki bağ da artık koptu. Sınırların ortadan kalkıyor olması, kültürel kimliklerin değişkenliği ve çeşitliliği hususunda büyüyen bir farkındalık söz konusu ediyor. Ulusun ve ulusal kültürün altını oyan Ien Ang’ın söylemiş olduğu gibi sadece bu “çatlama” (Ang, 2011) değildir. Bundan daha da anlamlı olansa, gözlemnebileceği üzere, karşılıklı anlayışın sivil toplum düzeyinde gerçekleşen doğrudan kültürel etkileşim ile daha etkin bir biçimde elde edilebiliyor olmasıdır.

“Diasporaların ulus aşırı dönemin örnekleri” (Tölölyan 1991:3) olduğu hususu bazı kültür diplomasisi uygulayıcıları tarafından çoktan göz önünde bulundurulmuştur. Örnek vermek gerekirse, dönemin Fransa Kültür Enstitüsü direktörü tarafından 1990’lı yılların sonunda kültürlerarası konularla ilgili olarak Wilton Park Konferansları’nda işinin “Fransa’nın” kültürünü değil, “Fransa’daki” kültürü anlatmak olduğunu belirtmiştir. O ülkede yaşayan ve çalışan sanatçıların farklı ulusal kökenlerine üstü kapalı bir biçimde ustalıkla değinmiştir; pek tabii ki bunu yaparkenki amacı Fransa’nın da İngiltere gibi “çok kültürlü” olduğunu göstermekti.

Emin olmak gerekirse, bu gerçek giderek daha çok kültür diplomasisi danışmanı tarafından tanınmaktadır. Bu danışmanlar “küresel iletişim ve takas için daha önce hiç olmadığı kadar fırsatın çoğaldığını” belirtmektedirler (Bond et al. 2007: 19). İlginç bir biçimde aynı yazarlar “insanların kendilerini, başkalarını ve bu her ikisi arasındaki dinamik ilişkiyi anlayabileceği kültürel okur yazarlığa değin hayati melekelerin gelişmesini” sağlamada kitlelerin görevini de hatırlatmaktadır. Ancak, bu hiç de kitlelerle ilgili bir sorun değildir.

Bundan daha da önemlisi, sanatçılar, kültür uygulayıcıları ve onları destekleyen organizasyonlar arasında resmi olmayan ağın, resmi olan devlet kurumları tarafından teklif edilen ya da sağlananlara göre, çok daha zengin etkileşimler doğurduğudur. Sivil toplum aktörleri için, bu fenomenin başlıca etmenleri arasında transkültürelilik, hibridleşme(melezleşme) ve dilde yerleşme/melezleşme (creolization) de bulunmaktadır; bu kavramların hepsi “kültürler, insanların yer değiştirmesi sonucunda ortaya çıkan birbirine karışmış motifler ve kültür marketlerini karakterize eden hareketli kültürel karışım” tarafından üretilmektedir (Bennett, 2001: 19). Bunlara bir de “yersiz yurtsuzlaşma (deterritorialization)” fenomeni eşlik etmektedir (García Canclini 1995), buna kültür ile coğrafik ve sosyal alanlar arasındaki “doğal” ilişkinin kaybı da denebilir. Sivil toplum örgütleri eski geleneklerin baki kaldığı ve güncel değişim/yeniliklerle karıştığı ve çeşitli süreçlerin müzakeresine sadece atıfta bulunulduğu kültür alanlarının en aktif kâşifleridir. Değişik kültür formlarının üretiminde ve yayılmasının sağlanmasında kritik bir rol oynarlar. Aralık 2008’de Alman sivil toplum kuruluşu HIVOS (Gelişmekte Olan Ülkeler ile İşbirliği İçin Hümanist Enstitüsü) ve Açık Toplum Enstitüsü; Budapeşte merkezli CSCS (Kültür ve Toplum Çalışmaları Merkezi) ile birlikte bilgi toplumu devi INFOSYS’nin Bangalore kampüsünde “Asya’da Kültür ve Sivil Toplumun Gelişimi” konulu bir konferans düzenledi. Konferans duyurusu “sanat ve kültür sektöründeki networklerin, uygulayıcıların etkileşimi ile üretici, pazar ve devlet arasında arabuluculuk yapmak için platformlar” oluşturduğunu bildirmekteydi.

Kültür diplomasinin taşıyacağından fazla görev yüklenmesine neden olan üçünü yanlış anlama, onun sert gücü ve ekonominin nüfuzunu kullanan ulusdevletlerin negatif imajlarının tersine çevireceğine olan kanaatten kaynaklanmaktadır. Kültür aktivistlerinin, akademisyenlerin ve aynı şekilde siyasetçilerin sağduyusu/düşüncesi şudur ki, kültürel güzellikler/cazibe – yumuşak güç – sert gücün kullanılmasından doğan muhalif algıları güçlü bir şekilde uzaklaştırabilir. Fakat örneğin, “Sessiz Amerikalı” algımasının yaptığı tahribatın bu kadar kolay elimine edilebilmesi akla yatkın mıdır? Amerikan sert gücünden hoşlanmayan bir çok kişi –Pew verileri baz alınırsa- Amerikan sahne sanatlarını oldukça beğenmektedir. Dolayısıyla, Amerika’nın gezici sergileri, jaz müzisyenleri ve hip-hop dansçıları olduğu için zehirli Amerikan dış politikası hakkındaki düşüncelerini değiştirmek zorunda oldukları konusunda açık bir neden yoktur.

Kültür araçları Soğuk Savaş sırasında şüphesiz Amerika tarafından Sovyetlerin anti-Amerikan propagandalarına ya da Avrupa’daki ve Güney’deki medya ve kültür emperyalizmi tezlerine karşılık vermek için kullanılmış-

tır(Arndt, 2007). Ancak bir kamu politikası alanı olarak kültür diplomasisi Amerika’da sonradan dikkatleri çekmiştir. Bu kavram daha çok, Hungtington’un “medeniyetler çatışması” tezine itimat eden İslamcı fundamentalizm tehdidini yükselmesiyle ve Amerika’nın dünyadaki imajının radikal bir biçimde sarsılmasına neden olan iki Irak savaşını takiben önemsenmeye başlamıştır. Hem teori hem de onu takip eden gerçek, ulusal kültürün olumlu imajını iletme ya da dünyanın geri kalanında bir kültürel modelin tanınmasını hızlandırmak gibi makul amaçlardan sapılmasına yardımcı olmuştur. Bu, örneğin, Fransa konusundaki kilit motivasyonlardan biriydi, birçok açıdan sembolikti. Fransa 1883’te Alliance Française’i kurduğunda ülke Fransa-Prusya savaşının yenilgisini hazmetmeye çalışıyordu. 20. Yüzyıldaki Fransız Kültür Merkezleri de İngilizce’nin ve Amerika’nın küresel kültürel güç hegemonyası ile savaşmak için kurulmuştu.

Günümüzde ise ulaşılmak istenen amaç çok daha iddialı: Olumsuz imajların gönüllü olarak dönüşümü... Bu şüphesiz Batı Almanya’nın İkinci Dünya Savaşı’nı takip eden yıllarda karşılaştığı zorluklarda gözlemlenebilir. Batı Almanya Nazi Almanyası’ndan farklı bir görünüm sergileyebilmek için Goethe Enstitüleri’ni ve diğer kültürel unsurları, Alman yüksek kültürünü, özellikle müziğini ihraç aracı olarak kullanmıştır. Ancak, şüphesiz dünyanın diğer yerlerindeki yeterince kişi Alman yüksek kültürünün niteliklerinden, müzisyenlerinin Bach ve Beethoven’i ne kadar güzel çalabildiğinden haberdardı- bu sonucusu da Nazizm’in kusurlarını bertaraf etmedi. Aynı endişeler, Türkiye’nin AB’ye katılımını istemek hususunda hala kararsız olan Avrupa kamuoyunun bu ülkenin, kendisi hakkındaki olumsuz imajı ve önyargıları gidermek için gündeme getirdiği kültürel argümanlar – örneğin 2010 yılı boyunca İstanbul’un “Avrupa Kültür Başkenti” olması- için de geçerlidir.

Öyle de olsa, önceyi ve sonrayı karşılaştırabilecek ve böylelikle kültür diplomasisinin gücünü gösterebilecek ciddi bir sosyal bilimler araştırması yapılmış değil. Şu an için, kültür diplomasisi bir olgu olmaktan ziyade bir inanç meselesi, bir şart/taahhüttür.

Yeni AB Avatarı

Avrupa Birliği’nin kültür diplomasisinin yeni avatarı “kültürel dış politikadır.” Bu projeye yapılmak istenen Avrupa’nın dünyadaki olumsuz imajına bir cevap verebilmekten ziyade (kaldı ki emperyal Avrupa’nın geçmişteki kolonyal tutumu emperyal Amerika korkusu tarafından aşılımıştır) kendisini cazip bir alternatif olarak konumlandırabilmektir. 2007 yılında, Avrupa Komisyonu “Küreselleşen Dünyada Kültür için Avrupa Ajandası” başlıklı bir tebliğ yayınladı (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2007). Bugün Avrupa Birliği ku-

rumları, üye ülkeler ve aynı zamanda bu kurumlarla etkileşime giren sivil toplum kuruluşları tarafından benimsenmiş olan bu ajandanın üç amacı vardır: Kültürel çeşitliliği ve kültürlerarası diyalogu teşvik etmek; Lizbon Stratejisi çerçevesinde kültürün yaratıcılığın bir katalizörü olmasını sağlamak ve Birliğin uluslararası ilişkilerinde kültürün hayati öneme haiz bir faktör olduğunu kabul etmek. Üçüncü amacın – kültür diplomasisi boyutu- kapsadığı beş farklı amaç daha vardır: kültür için siyasi diyalogu geliştirmek ve kültürel değişimleri teşvik etmek; gelişmekte olan ülkelerin kültürel mal ve hizmetlerinin pazara erişimini sağlamak; finansal ve teknik destek aracılığıyla kültürel çeşitliliği korumak ve desteklemek; tüm işbirliği programlarının ve projelerinin yerel kültür unsurlarından da beslenmesini sağlamak; insanların kültüre ve kültürel ifade araçlarına ulaşımının sağlanmasına katkıda bulunmak; ve kültürle ilgilenen uluslararası organizasyonların çalışmalarına Avrupa Birliği'nin aktif katılımını sağlamak.

Bu övgüyü hak eden gelişme yönlü amaçları güden dürtü ise tek bir süper gücün küresel kültürel ekonomi üzerinde kurmuş olduğu hâkimiyete karşılık verebilmektir. Tebliğ, kullandığı dilde, kültür diplomasisi söyleminde binçli bir farkındalık olduğunu ortaya çıkarır:

“Avrupa Birliği sadece ekonomik bir süreç ya da bir ticari güç değildir; o alternatifsiz ve başarılı bir sosyal ve kültürel projedir. Avrupa Birliği normlar ve değerler üzerinde temellenmiş bir “yumuşak güç” örneği olmalıdır, bunların desteklenmesi ve teşvik edilmesi ile yarının dünyasına esin kaynağı olmalıdır.”

Buradaki zorluk, dünyanın geri kalanının bir kıta tarafından oluşturulacak ortak bir “ilham” platformuna ulaşmada yatmaktadır. Nitekim bu kıtadaki ulus-devletler zaten kültür diplomasisi geleneklerini kurmuşlardır ve/veya halklarının kültürel egemenliklerini uluslar üstü bir antiteye bırakmaktaki ihtiyatlarının da farkındadırlar. Dolayısıyla, Avrupa Birliği'nin yararlandığı sınırlı kültürel yetkinlikler ve buna yardım için düzenlenen tebliği hükümsüz kalmaktadır. “Avrupalı kimliği” olgusu bir çıkmaz halini almışken, Avrupa Birliği kendisini kültürel açıdan tek bir ses olarak nasıl gösterebilir? Daha önceleri, Avrupa, imparatorluğu sembolize etmekteydi, ama bugün küçülüyor: “Dünyanın değil ama... Avrupa'nın kendisinin “Avrupalılaştırması (Europeanization)” (Susan Sontag, cited in Morley and Robbins, 1990:3).

Bu arkaplanda, 2006 yılında, birçok ulusal kültür merkezleri/enstitütöleri bir araya gelerek Avrupa Birliği Ulusal Kültür Enstitütöleri (EUNIC) isimli kâr amacı gütmeyen bir dernek kurdular. Avrupa sanatçı birlikleri ve vakıfları yeckpare bir “kültürel Avrupa” imajı sunabilecek birleşmiş bir Avrupa platfor-

munun ihtiyacına değinirken, EUNIC'in misyon bildirisi buna hiç değinmemektedir. İçeriğini şu standart metin ile formüle etmiştir: “EUNIC'in amacı katılımcı kurumlar arasında efektif ortaklıklar ve ağlar kurmak, kültürel çeşitliliği ve Avrupa toplumları arasındaki anlayışı teşvik etmek, ilerletmek ve Avrupa dışındaki ülkelerle işbirliğini ve diyalogu güçlendirmek.”

Küresel Prestij Ekonomisinde UNESCO

Uluslararası kültür politikalarının ele alınacağı platformlar aynı zamanda fikirlerin, çıkarların ve güç ilişkilerinin sembolik anlamları bakımından çarpıştığı alanlardır. UNESCO bir çeşit ideal Kantçı enternasyonalizm söylemine ayrıcalık tanır. Savaş sonrası kültür diplomasisine uluslararası organizasyon düzeyinde bir çeşit ufuk açıcı metin (urtext) olarak da değerlendirilebilecek olan kurucu belgesinde UNESCO şu ifadeleri kullanır: “Taraf ülkeler, halkları arasındaki iletişim araçlarını geliştirmek ve artırmak, bu araçları karşılıklı anlayış, doğrulama ve birbirlerinin hayatlarını daha iyi bilmek için kullanma hususunda fikir birliğine varmışlardır.” Amaç, “insan aklındaki barış savunusunu” inşa etmek olduğundan, bunun gerçekleştirilmesinde kültürün tek başına yararlı bir atf olacağı varsayılmaktaydı. Böylelikle, kültürün ve kültürel işbirliğinin kapsamlı bir barışı inşa etmede başvurulacak araçlar olduğunu söylemek mümkündü. Tabi ki, kültürün işlevleri sadece bu araçsal rollerle sınırlı değildi. Bu, kültürün UNESCO için ne yapabileceği gibi basit bir soru da değildi. Ama bu aynı zamanda UNESCO'nun kültür için neler yapabileceği ile de ilgiliydi.

Soyut konu ve amaçlar pek tabi ki üye ülkeler tarafından çeşitli şekillerde savunulmuştur, bunun altında da her birinin kendi ulusal değer ve gelenek sistemleri tarafından dikte edilen ilkeler yatmaktadır. Ayrıca bu ilkeler toprağı işaretleme ve gerek ideolojik gerekse de söylemsel anlamda orayı kontrol altında tutmanın ve her kurumun kendi söylemini baskın ve otorite haline getirmesinin yollarından biridir. Böylelikle, İngiliz antropolog Susan Wright, 1998'de Stokholm'de gerçekleştirilen Gelişme için Kültür Politikaları adlı hükümetlerarası konferanstaki taslak komitede dinleyici olarak hazır bulundu. Komite odasında, “üye devletlerin delegeleri, ulus-devletlerin çeşitli “ulusal kültür”leri ile uyuşan “gelişme için kültür” tanımlamalarını sınırlamak için güçlerini kullanıyorlardı” (Wright, 1998:177). Wright aynı zamanda kültürün “yaratıcılık”, “çeşitlilik”, “gelişme”, “katılım” ve “özgürlük” ile yeni bir semantik demet içinde bağlandığı çeşitli yolları ve “değişik şekillerde konumlanmış aktörlerin kullandığı, esnettiği ya da meydan okuduğu “kültür” tanımlarını bir araya getiren bu yolları tanımladı ve hepsinin anlamını birleştirmeye çalıştı (1998: 175).

Bunun grafik üzerindeki örnekleme UNESCO tarafından 1982 yılında Mexico City’de gerçekleştirilen Dünya Kültür Politikaları Konferansı’nda Amerikan delegasyonu tarafından gösterilmiştir. O dönemde Ronald Reagan ilk döneminin ikinci yılındaydı ve Heritage Vakfı’nın öncülük ettiği aşırı muhafazakâr sağın etkisiyle Amerika’nın UNESCO’dan ayrılma ihtimali vardı. Meksika’daysa konferansı izleyen raportörler diğerlerinin arasında çok geniş kalacak olan bir kültür tanımı yapan “Mexico City Deklarasyonu”nu yazdılar. Bu tanım, o günden beri bu çevrelerce kabul edilen meşru bir tanım haline gelmiştir. Bu tanım şöyledir – italik olarak yazdığım kısma özellikle dikkat edilmesi gerekir:

“Kültür; bir toplumu ya da sosyal bir gurubu bütün ayırıcı sipiritüel, materyal, entelektüel ve duygusal unsurları ile karakterize eden kompleks bütünüdür. Sadece sanat ve edebiyatı ihtiva etmez aynı zamanda yaşam biçimlerini, *kişinin temel haklarını*, değer sistemlerini, gelenekleri ve inançları da bünyesinde barındırır.”

Bu tanıma “kişinin temel hakları” ifadesinin dâhil edilmiş olması bağdaşmaz görünebilir; bu ifade Amerikan delegasyonunun katı ısrarları sonucunda eklenmiştir. Bu delegasyon Soğuk Savaş’ın ideolojik terimleri bağlamında, diğer tarafın Filistin davasını ve Güney Afrika’nın ırkçı düzenindeki siyahî çoğunluğun haklarını meşrulaştırmak adına kullandığı ve “kültürel emperyalizme” karşı mücadele olarak konuşlandığı kolektif haklar ve barış gibi kodlara yaptığı vurgunun aksine kişisel insan hakları nosyonunun önemini farkındaydı. İtalik ile yazılmış ifadeler olmaksızın, Amerika Birleşik Devletleri Deklarasyon’a taraf olmayacaktı dolayısıyla UNESCO’nun o dönemdeki konsensusa dayalı karar alma kuralına da uyulmamış olacaktı.

Konferansa ilişkin bu anekdot, ulus devletlerin UNSECO’da sergiledikleri imaj inşa etme ya da “markalaştırma” motivasyonlarının bir yönünü göstermektedir. Hatta ulusal tutumların yüksek uluslararası idealler uğruna denetim altına alınabileceği bu konumlandırmada, daha önce değinilen “bir nümayiş olarak kültür politikaları” buyrukları aslında hükümetleri UNESCO’nun üye ülkeleri olmalarını sağlayan güdümlerendir. Emin olmak gerekirse, Cull’un diğer devletlerin resmi aktörleri ile yürütülen geleneksel diplomasi formları ve daha geniş bir kitleye hitaben ulusal kültürel kartların oynandığı yeni formlar arasında yapmış olduğu ayırım hala geçerli. Şunu da belirtmelidir ki, hükümetler UNESCO’da iki düzeyde de aktif olabilmekteler. Ama her iki durumda da, bu kurumun üyelerini engellemeyen küresel ziyafet ruhu içinde işbirliği yapmaya yönelten barış inşa etme idealleri ulusal temsil ve uluslar arası arenada tanınma buyrukları tarafından gölgede bırakılmaktadır. Dolayısıyla, bu perspektiften bakılınca, UNESCO kendi müzakere ve faaliyet kuralı olan bir alandır ve kendi sembolik sermaye formlarına sahiptir.

Bu anekdotun ötesinde, benim argümanım son otuz yıl içinde UNESCO'da genişleyen “kültürel miras” nosyonu etrafında gözler önüne serilen süreç aracılığıyla da örneklendirilebilir. Bu iki yönlü bir genişleme olmuştur; geçmiş kültürel yaşamların giderek artan sayıda değişik maddi izleri olarak – yapılar, mekânlar, eşyalar- ve miras fikrinin “manevi mirasın” tanınarak klonlanması yoluyla kavramın alanına girilmiştir. Bu gelişme büyük oranda küresel “kültürel prestij ekonomisinin” çalışmaları neticesinde gerçekleşti. Farklı çeşitlerdeki “miras” statüleri “kültür varlıkları” fonksiyonuna sembolik sermaye olarak bağlandı ve “yerel pazarlar ve yerel değer ölçekleri her zamankinden daha sıkı bir karşılıklı bağımlılık ilişkisiyle birbirine bağlandı” (English, 2005: 259). Erken UNESCO tanımlamalarında, miras kavramı çok dar anlamda kullanılmaktaydı, kültürel kalıtımın tamamına işaret etmiyordu; sadece mimari ve abidevi maddi formlara değiniliyordu. Bu kullanım, 1950’li yıllarda Avrupalı-Amerikan mimariyi koruma topluluklarından kaynaklanmıştı, böylece gerek UNESCO’nun gerekse de diğer uluslararası kuruluşların kavramsal cephanesinde giderek doğallaştı ve kabul edildi. Bu koruma profesyonelleri aynı zamanda 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirası’nın Korunmasına İlişkin Konsvansiyon’u kaleme alan kişilerdi. Bu girişim neticesinde Dünya Mirası mekanizmaları kuruldu, bu mekanizmalar kültürel miras varlıklarını ve mekânlarını seçerek bunların küresel onur listesinde yani Dünya Mirası listesinde yer almasını sağladı. Dünya Mirası süreci 20. yüzyılın son on yılında hız kazandıkça, listenin saygıdeğer geçmişlerinden zengin maddi izler taşıyan ülkeler lehine çarpıtılmayacağı meydana çıktı. Çoğu Güney’de olan birçok ülke bu üstün jeo-kültürel listede yeterli derecede temsil olanağı bulamamıştır. Uluslar içerisindeki şehirler ve bölgeler belirli markalaşma amaçları sayesinde Dünya Mirası tarafından tanınmaya muktedir oldukça bu farkındalık, alt-ulusal düzeye de ulaştı. Onlar da Dünya Mirası mekanizmalarının şekillendirdiği uluslararası prestij ekonomisinden istifade ettiler. Yerel kültürel varlıkların uluslararası arenada tanınması adına ulusal ya da federal hükümetleri ile şahsi, ekonomik ve siyasi olan kompleks müzakere süreçleri ve faaliyetler yürüttüler- ki bu küreselleşme sürecinin klasik bir prosedürüydü.³

Tam da bu yüzden, hükümetler – yine ulus-devlet içinde birçok düzeyde- “kendi ayırt edici kültürel değerlerinin alenen çeşitli forumlarda uluslararası prestiji yansıtan ve ona sunulan bir değer haline gelmesinde giderek daha duyarlı hale gelmeye başladılar” (Kurin, 2004: 68) ve Dünya Mirası Konvansiyonu’nun kabul edildiği ve ilerleyen zamanlarda gelişigüzel bir şekilde yenilendiği ve devinim kazandığı 1990’larda manevi cephe için eylem çağrısında bulundular. Bu zamana kadar, ulusal ve yerel gururdan fazlası tehlikeydi, çünkü kültür ve kültürel kimlik küresel bir husus haline gelmişti, küreselleşmenin

etkileri hususunda daha çok endişeli ses yükselmeye başlamıştı ve kültürlerin her zamankinden daha fazla aşındırılıyor olduğu inancı da artmıştı. Böylelikle, yeni yüzyıl uluslararası kültür politikalarında yeni bir amacın ortaya çıkışını gördü, “kültürel çeşitlilik” için mücadele, kültürel malları ve hizmetleri uluslararası serbest ticaret kurallarından muaf tutan “kültürel istisna” hareketinin modernize edilmiş telaffuzu. Kültürel militanlığın bu daha yeni avatari için “manevi miras” kampanya ile ittifak hem doğal hem de avantajlıydı. 1999 yılında Japon bir diplomatın UNESCO Genel Direktörlüğü’ne seçilmesi çoktan birikmiş olan hızı güçlendirdi çünkü bu diplomat kendi toplumunun hakkındaki manevi farkındalığını ve bu duyarlılığın küreselleşmesindeki kararlılığını da getirmişti, başka bir ifadeyle küresel prestij ekonomisinde ön sıralarda olan Japonya’nın kendi tecrübelerini de yanında getirmişti. Hepbirlikte, bu faktörler 2003 yılında *Manevi Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Konvansiyon*’un kabul edilmesiyle sonuçlanacak müzakerelerin başlamasını sağladı.⁴

Kültürel koruma bağlamında, sebep yeterince meşrulaştırılabilir. Hatta UNESCO tarafından hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak şekilde yorumlanıyor: “kültürel miras objeler, mimari eserler gibi somut göstergelerle sınırlı değildir... Bu kavrayış aynı zamanda sayısız grup ve toplulukların kendi atalarından alıp, sonraki nesillere çoğu zaman sözlü bir biçimde aktarmış oldukları yaşayan gelenekleri ve ifade biçimlerini de içine almaktadır.” Aynı zamanda, James English tarafından analiz edilen ödülleri ve armağanlar gibi, “dünya mirası” ya da “manevi miras” olarak lanse edilen ulusal “mülkiyetler” de, English’in “sermayenin kendi içinde dönüşümü” olarak isimlendirdiği kurumsal ajanlardır; yüklenmiş oldukları sorumluluk bağlamında kültürel - ekonomik ya da kültürel - siyasal sermaye arasındaki alışverişini müzakere ederler.

NOTLAR

¹ Birçok kişi “şişirilmiş itibar” kavramını, As you Like It isimli oyunda Jaque’ın ünlü “All the word’s a stage” isimli monologundan hatırlayacaktır. Kabarcık boştur, “şişirilmiş itibar” için çabalamaktan Shakespeare ‘in kastettiği şudur: Her ne kadar anlamsız olsa da, insan kendisinin iyi görünmesini sağlayan şeyler yapar.

² Başka yerlerde yaratıcı endüstri yutturmacasına ve eylemleri endüstri olmayan kültür aktörleri için nasıl bir tuzağı temsil ettiğine değinmiştim. (Anheier and Isar, 2008)

³ Ayrıca bkz. Isar 2011.

⁴ Japon hükümetinin cömertçe ve tarafsız olmayan bir şekilde desteklemeye devam ettiği uygulamaların maliyetleri ...

KAYNAKÇA

Ahearne, J. (2009) 'Cultural Policy Explicit and Implicit: A Distinction and Some Uses' in *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 15, No. 2, May 2009.

Ang, I. (2011) in Anheier, H.K and Isar, Y.R. *Heritage, Memory, Identity*. London: SAGE Publications.

Anheier, H.K and Isar, Y.R. (2008) *The Cultural Economy*. London: SAGE Publications.

Arndt, R. (2006) *The First Resort of Kings. American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*. Washington, D.C.: Potomac Books.

Benhabib, S. (2002) *The Claims of Culture. Equality and Diversity in the Global Era*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Bennett, T. (1995) *The Birth of the Museum – History, Theory, Politics*. London and New York: Routledge.

— (2001) *Differing Diversities. Cultural policy and cultural diversity*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Bound, K., Briggs, R., Holden, J., Jones, S. (2007) *Cultural Diplomacy*. London: Demos.

Commission of the European Communities (2007) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social committee and the Committee of the Regions on a European Agenda for Culture in a Globalizing World*. Brussels: document COM (2007) 242 final.

Cull, N.J. (2009) *Public Diplomacy: Lessons from the Past* (CPD Perspectives on Public Diplomacy). Los Angeles: Figueroa Press.

Cummings, M. (2003) *Cultural Diplomacy and the United States Government : a Survey*. Washington, D.C.: Center for Arts and Culture.

<http://www.culturalpolicy.org/issuepages/culturaldiplomacy.cfm>

Delors, Jacques et al. (International Commission on Education for the 21st Century) (1996) *Education: the treasure within*. Paris: UNESCO Publishing

English, J. (2005) *The Economy of Prestige. Prizes, Awards and the Circulation of Cultural Value*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Fox, R. (1999) *Cultural Diplomacy at the Crossroads*. Conference report. London: The British Council.

García Canclini, N. (1995) *Hybrid Cultures: Strategies for Entering and Leaving Modernity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Hannerz, U. (1996) *Transnational Connections. Culture, people, places*. London and New York: Routledge.

Isar, Y. R. (2009) 'Cultural Policy: Towards a Global Survey', in *Culture Unbound. Journal of Current Cultural Research* (electronic journal). Vol. 1, 2009)

Isar, Y.R. (2011) 'UNESCO and Heritage: Global Doctrine, Global Practice', in H. Anheier and Y.R. Isar (eds.) *Heritage, Memory & Identity, The Cultures and Globalization Series, Vol. 4*. London: SAGE Publications.

Ivey, B. (2008) *Arts Inc. How Greed and Neglect Have Destroyed Our Cultural Life*. Berkeley: University of California Press

Klaic, D. (2007) *Mobility of Imagination*. Budapest: Center for Arts and Culture, Central European University.

Kong, L. (2010) 'Creative Economy, Global City: Globalizing Discourses and the Implications for Local Arts' in H. Anheier and Y.R. Isar (eds.) *Cultural Expression, Creativity and Innovation, The Cultures and Globalization Series, vol. 3*. London: SAGE Publications.

McGuigan, J. (2004) *Rethinking Cultural Policy*. Maidenhead, UK: Open University Press.

Morley, D. and Robins, K. (1990) 'No Place like Heimat: Images of Homeland in European Culture', in *New Formations*, 12 Winter, 1-24.

Tölölyan, K. (1991) 'The Nation-State and its Others: In Lieu of a Preface', in *Diaspora*, 1 (1).

Williams, R. (1984) 'State Culture and Beyond' in L. Appignanesi (ed.) *Culture and the State*. London: Institute of Contemporary Arts, pp. 3-5.

Wright, S. (1998) 'Encaging the Wind' in *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 5, No. 1.

(http://www.cscsarchive.org/cscs/announcements_folder/announcements.2008-11-01.0762716893/announcement.2008-11-01.1130677957)

(<http://www.eunic-europe.eu/EUNIC-website/index.php>).

(http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=34325&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html).

TÜRK TARİHİ PERSPEKTİFİNDEN KAMU DİPLOMASİSİ OLGUSUNA BAKIŞ YA DA TARİHİ POTANSİYELİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Prof. Dr. Yusuf DEVRAN

Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

*“Türkiye’yi çok seviyorum.
Çünkü anne tarafım çok önceleri
Türkiye’den Mısır’a gelip yerleşti...”
Professor Wail Abdel Bary*

Giriş

Kısaca diğer ülke insanların gönlünü ve desteğini kazanmak üzere gerçekleştirilen iletişim çalışmalarını ifade eden kamu diplomasisi kavramı her ne kadar modern bir kavram olsa da salt modern zamanlara özgü bir olgu değildir. Çünkü tarihin değişik dönemlerinde de bu bağlamda çeşitli politikalar uygulanmıştır. Tarih ve kamu diplomasisi kavramları bir araya getirilince akla gelen ilk soru bu kavramın günümüzdeki adıyla icad edilmediği, aktüel veya popüler olmadığı dönemlerde bu bağlamda ne gibi devlet politikalarının uygulandığıdır. Başka bir anlatımla tarihi geçmişin bize öteki ülkelerle kamu diplomasisi yürütmek için ne gibi imkanlar sunduğu sorusu günümüz açısından daha büyük bir önem kazanmıştır. Kuşkusuz tarihin derinliklerinde kalan ortak anıları günümüze taşımak, ortak acıları, mutlulukları, yardımlaşmaları, özverileri vs. ortaya koymak günümüz kamu diplomasisi, politikaları ve stratejileri açısından bilinmesi gereken hususlardır. Tarih boyunca hükümdarlar başka ülkelerle dostluk kurmak, ittifak oluşturmak, sorunlarını çözebilmek ve aralarındaki savaşlara son verebilmek için değişik diplomasi yöntemlerini kullanmışlardır. Örneğin Osmanlı sultanları işgale maruz kalmış kimi ülkelere askeri yardımda bulunmuş; ekonomik bunalıma giren ülkelere finansman desteği sağlamış; kıtlık nedeniyle açlık sorunu yaşayan ülkelere gıda göndermiş; bir

ülkeden toplu halde kovulan aynı etnik aidiyete mensup insanları ülkesine kabul ederek dil, din ve ırk ayrımı yapmaksızın onları mazlum olarak başına basmış; hakimiyeti altındaki toplumları adalet, hoşgörü ve farklılıklarına saygı ile yönetmiş; fethettiği topraklara çok kültürlü yaşamın zenginliğini ve avantajını kazandırmış ve güvenlik sorunu yaşayan ülkeleri tabi ülke ilan ederek hamilik yapmıştır. Belki bu politikalardan en ilginç olanı Bilge Kağan ve Attila örneğinde olduğu gibi, bir hakanın savaştığı ülkenin kralının kızıyla evlenerek o ülkeyle akrabalık bağı kurması ve kamuoyu nezdindeki dirençleri azaltmasıdır. Kısaca, bu tarihi jestler nedeniyle bugün birçok ülke Türkiye'ye karşı minnet ve şükran duyguları içerisinde. Dahası bu tarz duygusal zeminde şekillenen hafıza sözkonusu toplumların Türkiye'ye ilişkin kanaatlerinin oluşmasında ve kalıcılılaşmasında en önemli ikna unsurlarından biri olmuştur.

Türkler tarih içerisinde değişik coğrafyalarda farklı devletler kurmuştur; bunlardan kimisi Türkiye, Türkmenistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan ve Kazakistan gibi farklı adlardaki devletlerde yaşayan akraba milletler olarak günümüzdeki varlığını sürdürürken, kimisi, Etrüksler gibi, güçlü bir devlet kurarak kendisinden söz ettirip daha sonra başka bir etnik yapı içerisinde eridikten sonra tarihin derinliklerinde kalmış ve kimisi de Hazar Türkleri, Bulgarlar, Finliler, Macarlar vs. gibi başka bir millete evrilip etnik kökenini ve bağlarını yitirmiştir. Öte yandan kimi tarih araştırmacılarının ve antropologların dile getirdiği gibi etnik olarak Turani olduğu ileri sürülen Japonya gibi ülkeler veya Meluncanlar gibi halklar sözkonusudur. Zengin tarihi geçmişi, insani zeminde uyguladığı politikaları ve geniş akrabalık bağları kamu diplomasisi bağlamında Türkiye Cumhuriyeti'ne çok önemli bir potansiyel sunmaktadır. İşte yapılması gereken şey bu ortak paydaları, değişik akademik araştırmalarla günümüze aktarmak ve çeşitli faaliyetlerle canlı tutmaktır.

Bu arada şu hususa da dikkatleri çekmek gerekir: Bu makale bir etnik köken incelemesi olmayıp, Türklerin diğer ülkelerle tarihteki kesişme noktalarını açığa çıkararak bunun üzerinde kamu diplomasisi enstrümanlarının nasıl kullanılabileceğine ışık tutmaktır.

1. Tarihte Türklerin Yardımlarına ve Jestlerine Duyulan Minnettarlık Duygularının İfadeleri

1.1. Hollandalıların Barbaros'u Unutamaması

Bu yazının kaleme alınmasında motive edici unsur Hollanda'da yaşadığım bir anım olmuştur. 2008 yılının yaz aylarında bir proje çerçevesinde Hollanda'ya gitmişim. Proje kapsamında Leiden kenti Belediye Başkan Yardımcısı ile mülakat yapmak üzere randevu almışım. Bana verilen tarih ve saatte belediyeye gittim. Buluşma saatini beklerken binanın etrafında dolaşıyordum

ve cephede bir an Barbaros Hayrettin Paşa'nın, Ankara tiftik keçisinin, Zeus ve Neptün'ün heykelleri gözüme ilişti. Doğrusu buna pek bir anlam veremedim ve sonunda bu heykellerin buraya yerleştirilmesi Barbaros'a duyulan hayranlığın ya da ona gösterilen bir şükranın ifadesi olsa gerek diye düşündüm. Ancak kafamdaki soru işareti gitmemişti. Nitekim konuyu belediye başkan yardımcısına sordum; o da gerekli açıklamayı yaptı. Evet, bu olayın öyküsü özetle şöyleydi: Portekizliler Hollanda'yı işgal etmiş, Hollanda da o dönemde askeri olarak güçlü ve adaletiyle ün salmış olan Osmanlı İmparatorluğu'ndan yardım istemişti. Bunun üzerine dönemin padişahı, Barbaros Hayrettin Paşa'yı bölgeye göndererek Hollanda halkına yardım etmesini emretmişti. Bu gelişmeleri öğrenen Portekizliler işgale son vererek geri çekilmişlerdi. Bina üzerindeki Ankara keçisinin öyküsü ise daha başkaydı. Rivayete göre Ankara tiftik keçisi yünü ticareti yapan bir Türk, Hollanda'ya çok fazla ihracat yapar; büyük paralar kazanır ve ardından, toplumsal duyarlılık adına, bu binayı yaptırır. Heykellerin alt kısmında ise "Türk gibi bereketli ve altınla dolu" ibaresi yazıyordu. Leiden'de konuştuğum bütün Türkler bu tarihi anıyı gururla dile getiriyordu. Kimi Hollandalılar da bu olay nedeniyle Türkler'e karşı hiçbir zaman unutmayacakları bir minnetarlık duygusu içindeydiler. Aslında bu olay bir anlamda Leiden kentinde yaşayan Türklerle Hollandalıların ortak hafızası olmuş ve dayanışmalarının en sembolik anısı olarak sürekli tazeliğini ve canlılığını korumuştur. Kısacası bu anı o bölgede yaşayan Türklerle olan ilişkilerin belirlenmesinde, Türklerin sorunlarına yaklaşılmasında ve onlara itibar gösterilmesindeki en belirleyici faktörlerden biri, belki de birincisi olmuştur.

Hollanda'da bir de Türkiye Köyü var. Belçika ve Lübnan'da olduğu gibi... Tarihte yaşanan bazı anılar nedeniyle adı Türkiye köyü olarak değiştirilen bu köylerde geleneksel Türkiye günleri düzenleniyor, kültürel ve turistik aktiviteler gerçekleştiriliyor. Hollanda'nın Zeelan bölgesindeki Sluis kasabasına bağlı Türkiye Köyü'nün ilginç bir öyküsü var: 16. yüzyılda bin beş yüz Osmanlı forsasını esir alan İspanyollar Osmanlıları Sluis kanalına getirmiştir. Bunun üzerine Sultan I. Ahmet Hollanda Kralı'na bir mektup göndererek forsaların İspanyolların elinden kurtarılmasını talep etmiştir. Kral, Sultan'ın bu isteğini geri çevirmeyerek forsaları bu köye yerleştirmiştir. Ardından başlayıp seksen yıl süren İspanya-Hollanda Savaşları'nda, bu forsalar İspanyol ordusu hakkında Hollandalılara önemli bilgiler vermiş ve Hollanda ordusunun savaşı kazanmasına önemli katkı sunmuştur. Bunun üzerine Kral Maurits Osmanlıların bu iyiliğini ve yardımını zihinlerde canlı tutmak ve minnetarlığını göstermek için 1604 yılında bu bölgeye Büyük Türkiye Köyü adını vermiştir.

Belçika'daki Türk köyü Faymonville'nin ilginç öyküsü ise biraz daha yakın tarihlere dayanıyor. II. Dünya Savaşı'nda bu köyde yaşayanlar kendilerini

düşman askerlerinin katliamından koruyabilmek için köyün etrafına Türk bayraklarını asmışlar. Bu bayrakları gören yabancı askerler bu köye girmemişler. Köyle ilgili başka rivayetler de yok değil. Ancak önemli olanın bugün bu köylülerin kendilerini Türkiye'ye ve Türklere yakın ve dost görmeleridir. Nitekim köy sakinleri her yıl Şubat ayında düzenledikleri Türk Karnavalı ile tarihi anılarını hep canlı tutuyor. Hatta Avrupa'nın değişik bölgelerinde yaşayan Türkler ve elçiliklerde çalışan resmi görevliler bu etkinliklere katılarak Belçikalılarla güzel bir dayanışma örneği sergiliyor.

Lübnan'daki Türk köylerinin özelliği ise, önceki iki örneğin aksine, içinde etnik olarak Türk kökenlilerin yaşamasıdır. Lübnan'ın değişik köy ve kentinde otuz bine yakın Türk'ün yaşadığı biliniyor. Örneğin Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) tarafından hazırlanan "Unutulan Türkler: Lübnan'da Türk Varlığı" başlıklı rapora göre Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalan ve bir kısmı Girit'ten göç eden bu Türklerin 20.000'i başkent Beyrut'ta ikamet etmekte, kalanı ise değişik kırsal yerleşim merkezlerinde yaşamaktadır. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan en son Lübnan'a yaptıkları ziyarette bu bölgelere de uğramışlar ve bölge halkı tarafından büyük bir coşkuyla ve sevgiyle karşılanmışlardır (Zaman, Kasım 25, 2010).

1.2. İrlandalıların Unutamadığı Osmanlı Jesti

1847 yılında İrlanda'da yaşanan büyük açlık döneminde bir milyon İrlandalı yaşamını yitirmişti. Dönemin Osmanlı padişahı içi gıda dolu üç gemiyi Drogheda'daki kuzey limanlarına ulaştırmıştı. İrlanda halkı bu eşine az rastlanır yardımseverlik girişimini asla unutmamış ve bunun sonucunda Türk bayrağındaki yıldız ve hilali bölgenin sembolü haline getirmiştir. Bu tarihi jest o günden bugüne İrlandalıların Türkiye'ye sempati ve minnettarlıkla bakmasına neden olmuştur.

İrlanda Cumhurbaşkanı Mary McAleese, Türkiye'yi ziyareti sırasında yaptığı açıklamalarıyla duyduğu minnet duygusunu şu ifadelerle dile getirmiştir: "Avrupa'nın iki ucunda bulunun ülkeler olarak coğrafi anlamda aramızda mesafeler olabilir ama buna rağmen aramızda kökleri geçmişe dayanan ve güçlü bir bağ da vardır. Bir milyon İrlandalının hayatını kaybettiği büyük açlık döneminde Türk halkının bize nasıl yardım ettiğini çok iyi hatırlıyoruz. Dönemin Osmanlı padişahı içi gıda dolu üç gemisini Drogheda'daki kuzey limanlarımıza göndermişti. İrlanda halkı bu eşine az rastlanır insani girişimini asla unutmamış ve bunun sonucunda sizin bayrağımızdaki semboller, bu güzel yıldız ve hilali bölgenin sembolü haline getirmiştir. Hatta futbol takımının formalarının üzerinde de bu güzel Türk sembollerini görüyoruz. Önümüzdeki

Cumartesi günü eğer Drogheda'yı ziyaret edecek olursanız Türk milli takımının sahada futbol oynadığını düşünebilirsiniz.” (Bkz. Ulusal gazeteler, Aralık 21, 2010).

1.3. Kore Savaşı Türkiye ile Güney Kore'nin İlişkilerinin Duygusal Boyutunu Hafızalarda Taze Tutuyor

1950 yılında Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye savaş ilan etmesi nedeniyle Güney Kore'ye destek vermek üzere Türk ordusunun bölgeye 5455 asker göndermesi ve 1950-1955 yılları arasında 462 Türk askerinin şehit olması Kore-Türkiye ilişkilerini duygusal zemine oturtmuştur. O tarihten bugüne Koreliler değişik zaman ve zeminlerde Türkiye'ye karşı duydukları minnettarlığı dile getirmişlerdir. Bu bağlamda bir kaç örnek vermek gerekirse şunlar söylenebilir: Hyundai şirketi yöneticileri Türkiye'ye duydukları minnettarlık nedeniyle Türkiye'ye yatırımlarına ayrı bir önem verdiklerini birçok kez vurgulamışlardır. Ayrıca Kore Savaşı'nı hafızalarında canlı tutsunlar diye her Koreli öğrenci üç ayda bir Birleşmiş Milletler'in (BM) 18 Ocak 1951 yılında yaptırdığı Pusan Şehitliği Abidesi'ni ziyaret etmektedir. Dahası ders kitaplarında Türkiye ve Türk insanından hep sevgi ve saygıyla bahsedilmektedir (Cihan Haber Ajansı, Temmuz 23, 2009).

Öte yandan Koreliler zaman zaman Türkiye'ye gelip bazı çalışmalar yaparak Türklere karşı vefa borçlarını ödemeye çalışmaktadır. Örneğin Güney Koreli doktorlar 2007 yılında Denizli'deki Kore gazileri, gazi ve şehit yakınları ile maddi durumu iyi olmayan vatandaşlara ücretsiz sağlık hizmeti vermiştir (İHA, Temmuz 5, 2007).

1.4. Hindistanlı Kadınların Kurtuluş Savaşında Türkiye'ye Mücevherlerini Göndermelerinin Arkasındaki Tarihi Gerçekler

Osmanlı İmparatorluğu'nun Hindistanla tarihte kurduğu ilişkiler günümüzde Türkiye ile Pakistan, Bangladeş ve Hindistan arasındaki ilişkilerin tarihi arka planını ve özünü oluşturmaktadır. Azmi Özcan, *Pan-İslamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere* başlıklı çalışmasında Türk-Hint ilişkilerinin tarihi geçmişi hakkında, belgelere dayanarak, çok kapsamlı bilgi vermektedir. Özcan Türk-Hint ilişkilerinin tarihinin Gazneli Mahmut'un XI. yüzyıl başlarında Hindistan'a düzenlediği seferlere kadar gittiğini belirtmektedir. Bu tarihten XIX. yüzyılın ortalarına kadar, Hindistan yarımadasının büyük bir bölümü, Seyyidler (1414-1451) ve Ludiler (1451-1526) hariç, değişik Türk hanedanları tarafından idare edilmiştir. Hindistanlılar Orta Asya Türkleri'ni bu kadar erken tanımış olsalar da, Osmanlılarla ilişkileri XV. yüzyılın sonlarına doğru başlamış ve 1870'lerde doruğa ulaşmıştır. Özellikle İslam ülkelerinin Batılıların hakimiyetine girmeye başlamaları Osmanlı İmpa-

ratorluğu'nu onlar nezdinde daha da önemli kılmıştır. Çünkü hiçbir milletin kendilerine yardım etmediği bir günde Osmanlı İmparatorluğu bu ülke insanları için tek umut kapısı olmuştur. Bu nedenle XX. yüzyılın başlarında işgal edilmek üzere dört tarafı düşmanlar tarafından çevrildiğinde Hindistan Müslümanları harekete geçerek Osmanlı Devleti'nin bekası için ellerinden gelen her türlü maddi ve manevi fedakarlığı göstermiştir (Özcan, 1997: 1). Hatta sadece Müslümanlar değil Hindular da insani nedenlerden dolayı bu dönemde Osmanlı'ya maddi yardımda bulunmuştur.

Hindistan yöneticileri Fatih Sultan Mehmet'in padişahlığı sırasında Osmanlı ile irtibata geçmiş ve her iki taraf birbirlerine mektup ve hediyeler göndermiştir. Bunun neticesinde Hindistan malları Osmanlı bölgelerine kadar girebilmiştir. Mısır ve Hicaz'ın 1517'de Osmanlı hakimiyetine girmesi ve akabinde kutsal mekanların ve hilafet müessesesinin Osmanlılara geçmesi iki ülke arasındaki ilişkileri daha dini bir zemine çekmiştir. Hatta Yavuz Sultan Selim Cidde Valisi Emir Kasım Şirvani'ye bir talimat vererek Gucerat hakimi Muzaffer Şah'a bir mektup göndertmiş ve mektupta Portekizlileri Hindistan'dan uzaklaştırmak için elli gemilik bir donanma ile yardıma hazır olduğunu ifade etmiştir. Ancak kısa bir süre sonra Yavuz'un ölümü yüzünden bu yardımın gerçekleşmesi mümkün olmamıştır. Bilahere Portekizlilerin Hindistan ile Akdeniz arasındaki deniz ticaretine mani olmaya başlaması ve Kanuni Sultan Süleyman'ın İran Körfezi'ni kontrol etmek istemesi nedeniyle 1531 yılında 2000 kişilik bir donanmayı bölgeye gönderilmiştir. İkinci Osmanlı donanması ise 1538 tarihinde bölgeye gönderilerek birçok liman Portekizlilerin elinden geri alınmıştır. Daha sonraki tarihlerde birçok kez bölgeye yardım amaçlı donanma gönderilmiştir. Portekizlilerin baskısı altındaki Hindistanlılara yapılan bu yardımlar iki ülkeyi daha da birbirine yakınlaştırmıştır (Özcan, 1997: 6-10).

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı başlamadan önce Hindistanlılar İngiltere'ye mektup göndererek Osmanlı'nın kendileri için ne anlam ifade ettiğini dile getirmişler ve kamuoyunun istedikleri yönde oluşmasını sağlamaya çalışmışlardır. Hatta gazetelerde sert üsluplu bildiriler de yayınlamışlardır. Öte yandan Hindistanlı Müslümanlar Osmanlı hisse senetlerini satın alarak halife-yi yabancılara olan borçların yükünden kurtarmak yolunda bir kampanya da başlatmışlardır. Böylece halifenin sadece Müslümanlara borçlanacağı ve Avrupalı gayri müslimlerin baskısından kurtulacağı hesap ediliyordu (Özcan, 1997: 88). Öte yandan Ruslarla savaşmak üzere ülkenin değişik bölgelerinde çağrılar da yapılmaya başlanmıştır (Özcan, 1997: 90).

Osmanlılarla Hindistanlılar arasındaki bu yakınlaşmanın en önemli göstergesi ülkenin değişik noktalarında açılan yardım sandıkları ve bu sandıklar-da toplanan paralardır. Osmanlı vesikaları bu savaş sırasında 124.843 Osman-

lı lirasının İstanbul'a ulaştığını göstermektedir. Yardımlar toplanırken kimi kadınlar mücevherleriyle kampanyaya katılmışlardır. Oysa bu dönemde ülkede yaşanan açlık, kuraklık ve buna bağlı nedenlerden dolayı altı milyon kişinin yaşamını yitirdiği göz önünde bulundurulursa bu yardımın ne anlama geldiği daha iyi anlaşılabilir (Özcan, 1997: 90-91). Benzer yardımlar Trablusgarp savaşında da yaşanmış, hatta dönemin alimleri toplanarak zekatların Osmanlı İmparatorluğu'na gönderilmesi yönünde fetva yayınlamışlardır (Özcan, 1997: 191).

Hindistanlılar gibi Endonezyalılar da XIX. yüzyılda Hollandalıların tehditlerine maruz kalınca Osmanlı Devleti'nden yardım talebinde bulundular. Bunun üzerine Osmanlı İmparatorluğu bölgedeki bazı adaları "tabi devlet" kabul ederek buraları Hollandalıların baskısından korumuştur (Özcan, 1997: 38).

1.5. Türk Japon İlişkilerinin Başlangıcında Yaşanan Acı Son: Ertuğrul Firkateyni'nin Batışı

Japonlarla Türkler konusunda yapılan akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu anlamdaki en özgün araştırmalardan biri Mehmet Bayrakdar'ın kaleme aldığı *Türkler ve Japonlar* adlı çalışmadır. Bayrakdar bu çalışmasında dili, dini, kültürel faktörleri ele almış ve her iki ülkenin aynı etnik kökene ve kültüre sahip olabileceğini ileri sürmüştür.

Bayrakdar bu çalışmasında Türklerin ve Japonların arkeolojide, mitolojide, kozmolojide, dinde ve geleneklerde soy ve kültür birliği konuları üzerinde durmakta; ev ve aile, hamam geleneği, bahar bayramı, musiki ve şiir, oniki hayvanlı takvim, kan kardeşliği, boğa güreşi ve horoz dövüşü gibi adet ve geleneklerdeki benzerliklerini kapsamlı bir biçimde ortaya koymaktadır.

Bayrakdar'a göre, zaman içerisinde farklı tarihi ve coğrafi nedenlerden dolayı Japonlarla Türkler birbirinden farklılaşmıştır. Japonlar 538 yılından itibaren önce Çinli Budist sonra da Konfüçyanist din adamlarının etkisiyle bu dinleri kabul etmişlerdir. Böylece Çin ve Hint kültürünün etkisi altına girmişlerdir. Ayrıca Orta Asya'dan uzaklaşarak Kore üzerinden bugün yaşadıkları Japon adalarına göç etmeleri neticesinde Turani gelenekten uzaklaşmıştır. Benzer şeyler Türkler için de söylenebilir (Bayrakdar, 2007: 22).

Japonlarla Türkler arasında ilk diplomatik ilişki Kral Meici'nin Sultan II. Abdülhamit Han'a Japonya'nın doğu siyaseti çerçevesinde mektuplar göndermesi ile başlamıştır. Bu mektupların birinde Kral Meici bazı isteklerinin yanı sıra, Japonlara İslamı öğretmek üzere Türk din bilginlerinden bir grup elemanı da göndermesi isteğinde bulunmuştur. Bunun üzerine Abdülhamit Han meşhur Ertuğrul gemisini Japonya'ya göndermiştir. Ancak daha sonra bu ilişkilerin devamı gelmemiştir (Bayrakdar, 2007: 131).

Japonya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki yakınlaşma Sultan II. Abdülhamit döneminde başlamıştır. Bunun rivayetlere göre iki nedeni olabilir. Birincisi Osmanlı-Rus Savaşı (1877-1878) nedeniyle Ruslarla Osmanlı'nın arasının açılması Ruslarla aynı dönemde sorunlar yaşayan Japonya ile Osmanlı'yı yakınlaştırmıştır. İkinci görüşe göre, yukarıda da bahsedildiği üzere, Japon İmparatoru Meici, Sultan II. Abdülhamit Han'a Japonya'nın doğu siyaseti çerçevesinde mektuplar göndermiştir. Üçüncü bir zayıf rivayete göre Osman Paşa'nın Plevne müdafaası sırasında gösterdiği kahramanlık örneği Japonya'da duyulmuş ve samurayların ilgisini çekmiştir. Neticede iki ülke insanının birbirine sempati duymaya başlamasının ardından dönemin Japonya kralının amcası Mikado İstanbul'a gelerek Padişah Abdülhamit'i ziyaret etmiştir. Osmanlı padişahı kendisine gösterilen bu jسته başka bir jسته karşılık vermek istemiştir. Bu nedenle Ertuğrul'u 600 mürettebatıyla birlikte Japonya'ya göndermiştir (İlgaz ve İlgaz, 1990: 10-11).

Ne yazık ki bu derece coşkuyla geçen bir seyahat hiç unutulamayacak bir faciayla noktalanmıştır. Ertuğrul'un Japonya ziyareti ve sonrasında yaşananlar tarihte hiç unutulmayacak bir dramı ortaya koymuştur. Yedi ayı aşkın sıkıntılı ve çileli bir seyahatin ardından gemi Yokohoma yakınlarında azgın deniz dalgalarına dayanamayıp parçalanarak batmıştır. Gemideki 600 mürettebattan sağ olarak karaya çıkabilenlerin sayısı sadece altmış dokuzdu. Japon yetkililer sağ kalan mürettebatla çok yakından ilgilenmiş ve birçok sorunlarını samimiyetle çözmeye çalışmıştır.

Ertuğrul, geçtiği ülkelerin bazı limanlarında durarak personelinin bu vilayetleri gezmelerine imkan sağlamıştır. Hatta gemi Hindistan, Endonezya ve diğer ülkelerin limanlarına uğrarken o ülkelere büyük destek vermiştir. Örneğin Portekiz ve Hollandalılardan zulüm gören bölge halkı için bu gemi önemli bir moral kaynağı olmuştur. Öyleki Ertuğrul, Bombay limanına uğradığında, gazeteler bu konuya geniş yer ayırmışlardır. Hatta gemi limana girerken Türk dostu ve Müslüman olan bütün halk limanda toplanarak gemiyi selamlamış ve gezmek için sabırsızlanmıştır. Dahası civar vilayetlerden de iki yüzbin kişi Ertuğrul'u görmek üzere Bombay'a gelmiştir. Neticede ziyaretçilerin taleplerine hayır diyemeyen Türk heyeti iki bin kişilik gruplar halinde gemiyi ahaliye gezdirerek onları memnun etmeye çalışmıştır (İlgaz ve İlgaz, 1990: 70). Ertuğrul, sadece Hindistan'da değil, uğradığı her limanda benzer bir biçimde sevgiyle, coşkuyla ve heyecanla karşılanmıştır.

Ertuğrul Fırkateyni'nin Kushimoto'da bulunan Şehitlik Anıtı Türk-Japon ilişkilerinin duygusal zeminini her zaman canlı ve diri tutmaktadır. Japonya'ya giden devlet adamları bu anıtı ziyaret ederek 118 yıl önce yaşanan bu dramı bugünün nesline hatırlatmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı düzeyinde bu şehitliğe ilk ziyareti 2010 yılında Abdullah Gül yapmıştır. Cumhurbaşkanı Gül, törende yaptığı konuşmada, “Ayrı dilleri konuşan, ayrı kültürlerde yetişmiş insanların bir felaketle kesişen hayatlarında yaşadıkları dostluk, herkesin insanlık adına ders çıkarması gereken bir hadisedir ve içten gelen şefkat duygularıyla gösterilen bu büyük fedakârlık, kalbimizde her zaman unutulmaz bir anı olarak yaşayacaktır” diyerek Türk-Japon dostluğunun bu duygusal temeline vurgu yapmıştır.

Kısaca birçok ortak özelliği olan bu iki millet arasındaki ortak tarihi geçmişi, akrabalığı ve ortak kültürü ortaya koyacak, bugüne taşıyacak faaliyetlerin ve araştırmaların yapılması ve kamuoyuna iletilmesi iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da gelişmesine katkı sunacaktır. Bu nedenle geleneksel Türk-Japon haftalarının böyle bir amaca dönük planlanması ve gerçekleştirilmesi, iki ülkeyi birbirine daha da yakınlaştıracaktır.

2. Etnik Köken Yakınlığı ve Dayanışma Olgusu

Etnik bağlar açısından dünyada en avantajlı ülkelerden birinin Türkiye olduğuna kuşku yoktur. Günümüzde üç yüz milyonu aşkın Türk kökenli insan dünyanın değişik bölgelerinde ikamet etmektedir. Japonya'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar yayılan coğrafyada akraba Türk devletlerini ve başka devletler içerisinde kalabalık Türk kökenli toplulukları görmek mümkündür. Günümüzde Avrupa kıtasında onbeş milyon Türk kökenli insan Türkiye için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Öte yandan Suriye, Lübnan, Filistin, Mısır, Cezayir ve Libya gibi birçok Ortadoğu ve Afrika ülkesinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma etnik olarak Türk kökenli insanlar yaşamaktadır. Büyükbabası Türk olan Ürdünlü, Cezayirli ve Mısırlı birçok akademisyenin uluslararası konferanslarda yanıma gelerek kendilerini, ailelerinin tarihini heyecanla anlattıklarına ve Türkiye'yi ne derece sevdiklerine hep şahit olmuştum. Hatta bazıları soyadlarının İstanbul'un hangi semtinden geldiğini bana anlatmışlardır. Bu kişilerle kurduğumuz dostluk sosyal medya ve yeni iletişim teknolojileri sayesinde aktif bir biçimde devam etmektedir. Türkiye'de yaşanan olayları bir Türk vatandaşı gibi aynı heyecanla nasıl izlediklerini her geçen gün gözlemliyorum. Bu tecrübe beni de bu tarihi potansiyeli incelemeye, Türk tarihine ilişkin okumalar yapmaya yönlendirmiştir. Bu makalede benzer bir heyecanı yaşayan Meluncanların öyküsü kısaca ele alınmaktadır.

2.1. Meluncanlar: Tarihi Geçmişini ve Köklerini Arayan Bir Halkın Vuslat Sevinci ve Sonrası

Son zamanlarda ülkemizde en çok dikkati çeken konulardan biri Amerika Birleşik Devletleri'nin değişik eyaletlerinde yerleşik ve uzun süredir etnik kökenlerini araştıran kimi Meluncanların kendilerinin Akdenizli ve hatta Türk

kökenli olduklarına kanaat getirmeleri ve bunun ardından Türkiye ile çok kapsamlı ilişkiler kurmalarıdır.

Aslında Meluncanların kökeni konusunda farklı görüşler ileri sürülse de Akdenizli oldukları konusunda belli bir ittifakın olduğu söylenebilir. Meluncanlar Amerika'daki dörtüyük yıllık tarihi geçmişleri sırasında mazilerinin elle-rinden alınması politikasıyla karşı karşıya bırakıldıklarını, etnik ve kültürel te-cavüze maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir (Kennedy ve Kennedy, 1996: 11). Nitekim bazı Amerikan kaynakları Meluncanları şöyle tarif etmektedir: Koyu renk tenli, kızıl kahve saçlı, renkli gözlü olan bu insanların Mağribi Arap soyundan oldukları sanılıyor. Bunlar ne Kızılderili ne de Zenci olmayıp Avrupalıların ince yüz hatlarına sahiptirler ve Portekizli olduklarını iddia et-mektedirler. Hatta kimileri de, bir ondokuzuncu yüzyıl Tennessee senatörünün ifadesiyle, Meluncanları "Portekizli Zenciler" olarak da tarif etmektedir (Ken-nedy ve Kennedy, 1996: 22-27). Neticede kimi Meluncanlar şu kanaati dile getirmektedir: Biz bugün artık pek çok halkın karışımıyız ve büyüklük gücü-müz de buradan gelmektedir (Kennedy ve Kennedy, 1996: 133).

Meluncanların Türk kökenli oldukları iddiaları derinleştikçe Türkiye açı-sından ilginç ve bir o kadar da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Meluncan Kül-tür Derneği (Melungeon Heritage Society) 90'larda konuyla ilgili haberlerin kamuoyunda yer almasının ardından Türk-Amerikan Dernekleri Birliği'ne (Assembly of Turkish American Associations) üye olmuştur. Bunu kurumlar düzeyinde geliştirilen yeni ilişkiler takip etmiştir. Meluncanların yoğun olarak yaşadığı Virginia Eyaleti'nin Wise kenti ile Çeşme kardeş şehir ilan edilmiş-tir. Wise kentindeki Virginia Üniversitesi ile Dumlupınar Üniversitesi arasın-da da akademik değişim programları uygulanmaya başlanmıştır. Kurumsal ilişkilerin yanı sıra bu ilişkilerin güçlülüğüne dair sembolik bir jest olarak da Çeşme'deki ana caddenin adı "Wise" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca girilen bu karşılıklı birbirini tanıma çabası halklar arasında da karşılık bulmuştur. Me-luncanlar birçok defa Türkiye'ye ziyarette bulunurken, Türkiye'den de Ame-rika'da Meluncanların öteden beri yaşadıkları Appalachian bölgelerine giden-ler olmuştur. Bu ilginin sadece turistik bir merak olmadığına işaret eden ör-nekler de ortaya çıkmıştır. 1999'da yaşanan Gölcük depremi sonrasında bazı Meluncan aileleri sahipsiz ve evsiz kalmış Türk çocuklarını evlat edinmeyi teklif etmişlerdir. Meluncanların Türkiye'ye yönelik ilgileri iktisadi ve dış po-litikaya yönelik konulara da yayılmıştır. West Virginia Senatörü Robert C. Byrd'un desteğiyle kurulan Appalachian-Türk Ticaret Projesi bunun örneğidir. Bu proje dahilinde iktisadi ilişkiler kurulması ve işbirliğine gidilmesi düşü-nülmüştür. Ayrıca Meluncanlar Ermeni Sorunuyla ilgili Türkiye'nin gayretle-rine moral ve politik destek vererek Türkiye'nin yanında olduklarını göster-mişlerdir. (Ertan, 2002)

3. Devlet Yöneticilerinin Evlilikleri Sayesinde Kurulan Bağlar

Tarihin değişik dönemlerinde devlet başkanları başka ülkelerin liderlerinin kızlarıyla evlenerek akrabalık ve dostluklar kurmuşlar ve böylece savaşlara, gerginliklere son vermeye ve karşıt tepkileri azaltmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda en bariz bilinen örnek Makedonya Kralı İskender'in Asya seferi sırasında Perslerin dirençlerini kırmak ve engellemelerini aşmak için Pers Hükümdarı Darius'un kızıyla evlenmesidir. *Büyük İskender* (2004) filminde bu stratejik evlilik filme yansıtılmamıştır. Bu tür evlilikler aslında daha öncesinde Türk hükümdarlarının baş vurduğu diplomatik enstrümanlardan biriydi.

Milattan önce 209 yılında Büyük Hun Devleti'nin başına geçen Mo-tun Çin'le ikili bir antlaşma yapmıştı. Antlaşma gereğince Mo-tun'un bir Çin prensesi ile evlenmesi neticesinde Hunlarla Çinliler arasında uzun süren bir dostluk inşa edilmiş oldu (Kafesoğlu, 1977: 40-41). Mo-tun'dan sonra M.Ö. 166 yılında kalabalık ordusuyla Çin'e girerek başkent Ch'ang-an yakınındaki imparator sarayını yakan Tanhu Ki-ok, Çin ile ekonomik ilişkileri dostane bir biçimde devam ettirebilmek için bir Çin prensesi ile evlenmiştir. Çin sarayıyla devam ettirilen bu akrabalık aslında siyasi bir davranıştan ibarettir. Ancak bu akrabalıklar Çinli ajanların, diplomatların ya da özel görevlilerin Hunların içine kadar sızarak onların birçok sırrını öğrenmelerine ve aleyhte propaganda yapmalarına da imkan vermiştir (Kafesoğlu, 1977: 43).

Türk hakanlar sadece doğuda değil batıya yönelik seferleri sırasında da benzer yöntemleri kullanmışlardır. Bilindiği gibi Hunlar Başbuğ Balamir komutasında dördüncü yüzyılda (374), Karadeniz'in üst kısmından, Macaristan'dan ve Roma İmparatorluğu'nun kuzey kısmından geçerek İspanya'ya kadar uzandılar. Hun birliklerinin geçtiği yerleşim alanlarındaki kavimlerin göç etmesiyle Avrupa'nın etnik yapısını karıştıran "Kavimler Göçü" de başlamış oldu. Hunlar bu kez Roma üzerinden Trakya'ya kadar indiler. Bu arada bir kısım Hunlar Balkanlar'dan Trakya'ya inerken (395), Kafkasya'daki Hunlar da Basık ve Kursık adlı iki başbuğun öncülüğünde Anadolu'ya girdiler. Erzurum, Malatya, Urfa ve Çukurova üzerinden Suriye ve Kudüs'e kadar uzandılar (398). Bu tarih Türklerin Anadolu'ya ilk girişlerinin tarihidir (Kafesoğlu, 1977: 52-53). Neticede Attila 448 yılından başlayarak iki yıl süren hazırlıklarını tamamladıktan sonra diplomatik taarruzunu Roma'ya yöneltmiştir. Bunun üzerine Roma İmparatoru Valentinianuss II, kızkardeşi Augusta ünvanlı Honoria'nın nişan yüzüğünü Attila'ya göndermiştir. Bu akrabalık ilişkisi sonucunda Attila çeyiz olarak Roma'nın Honoria'nın hissesine düşen yarısını veya onun kocası olarak imparatorluğun idaresine iştirak hakkını talep etmiştir. Ancak Valentinianuss'un önce biraz oyalaması ve ardından bu istekleri reddetmesi üzerine Hunların Roma'ya akını meşru hale gelmiştir. Nitekim 452 yılında

Attila yüz bin kişilik ordusuyla Alpler'den geçerek Venedik düzlüğüne inmiştir. Dönemin Roma İmparatorluğu'nun başkenti Ravenna'yı tehdit edince Papa, İmparator ve bütün Hristiyan dünyası adına Attila'dan Roma'yı esirgeme ricasında bulunmuştur. Attila Papa'nın ağzından Roma'nın teslim olduğunu öğrendikten sonra ordusu ile tekrar başkentine geri dönmüştür. Attila, İtalya seferinden döndükten sonra, 453 yılında rivayete göre zifaf gecesinde bir iç kanama nedeniyle ağzından ve burnundan kan gelmesi sonucunda altmış yaş civarında iken hayatını kaybetmiştir (Kafesoğlu, 1977: 63-64).

Benzer politikaları Göktürklerin de uyguladığı görülmüştür. Bilindiği gibi, Türk kültürü itibarıyla Büyük Hun imparatorluğundan sonra ikinci güçlü Türk devleti Göktürk Hakanlığı'dır. Türk adını taşıyan bu devlet aynı zamanda temsil ettiği millete de adını vermiş ve Yakut Türkleri ile Ogur Türkleri olarak bilinen Bulgar Türkleri dışındaki bütün Türkleri kendi yönetimi altında toplamıştır (Kafesoğlu, 1977: 75).

Bilge Kağan, Göktürk Hakanlığı'nın en önemli hükümdarları arasındaydı. Babası İltiş Kağan'dı. Vezir Bilge Tonyukuk da kayınpederiydi. Kardeşi Kültigin ile birlikte Çinlilere karşı savaşıyordu. Hatta şehir kurmak ve Buda dinini kabul etme arzusu içerisindeydi. Ancak vezir Tonyukuk'un uyarıları neticesinde bu hataları yapmaktan kurtuldu. Bilge Kağan Çinlilerle yıllarca süren savaşlara son vermek ve iki ülke arasında dostluk kurmak amacıyla Çinli bir prensesle evlenmek istemiş ve Çin tarafı bu isteği memnuniyetle karşılamıştır (Efe, 2007: 71). Nitekim 732 yılında Çin'e gönderilen Türk elçisi, Bilge Kağan'ın bir Çin prensesi ile evlilik isteğini kabul eden Çin imparatoruna teşekkür mektubu götürmüştür. Ancak bu evlilik gerçekleşmemiştir. Çünkü Bilge Kağan düğün hazırlıkları yapılırken 734 yılında yakınlarından birisi tarafından zehirlenerek öldürülmüştür (Kafesoğlu, 1977: 109).

4. Türklerin Adaletli ve Farklılıklara Saygı Anlayışına Dayanan Yöneticilik Felsefesinin Günümüze Yansımaları

Türklerin kendi toplumları içerisindeki dini inanç ve etnik köken gibi farklılıklara ilişkin hoşgörülü yönetim anlayışının en önemli kanıtlarından biri yönetimi altında bulunan ülkelerin mimarisidir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu Balkanlardaki birçok kente çeşme, han, hamam ve cami gibi eserler inşa ederken mevcut kiliselere hiç dokunmamıştır. Hatta İstanbul'un fethinden sonra Bizans eserleri tahrip edilmemiş, dini mekanların hem fiziksel olarak varlıklarını hem de günlük faaliyetlerini sürdürmeleri konusunda hassas davranılmıştır.

Türklerin Batıdaki varlıklarının geçmişi Hunların Batıya yönelmesine kadar gitmektedir. Hunların Batıya hareketi sonucunda Doğu Avrupa'da etnik

olarak Türk kökenli soylar ve kabileler yerleşmiş ve günümüze kadar varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bugün Macaristan'da yaşayan Skellerin Hunların çocukları olduğunu ifade eden bir Başbuğ Çaba efsanesi vardır (Kafesoğlu, 1977: 65). Kimi tarihçiler Macaristan'ın İngilizcede Hungaria olan adının Hun İmparatorluğu'ndan geldiğini ileri sürmektedir. Macarlarla Türklerin etnik olarak ilişkisi kadar Macarların Osmanlı hakkında, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu ülkeyi adaletle yönetmesi sonucu olarak, olumlu bir kanaate sahip olması ve günümüzde bile Osmanlıyı iyi niyetle yad etmesi çok önemli ve anlamlıdır. Bilindiği gibi, Kanuni Sultan Süleyman 1541 yılında Budin'i fethetmiş ve Budin 1686 yılına kadar tam 145 yıl boyunca, Macaristan'ın bazı yerleri ise 160 yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altında kalmıştır. Macaristan Cumhurbaşkanı Pal Schmitt, İspanya'da yayınlanan ABC isimli günlük gazeteye verdiği bir demeçte, "Türkler tarafından 150 yıl boyunca idare edilmemizi şans olarak tanımlıyorum. Ülkemiz Türkler değil de başka bir millet tarafından alınsaydı, dilimizi ve dinimizi değiştirmemizi isteyeceklerdi, biz de asimile olacaktık." demiştir. Osmanlı imparatorluğu hakkındaki bu kanaat Macaristan Yönetimi'nin Türkiye'nin AB'ye girişi konusunda da son derece pozitif bir duruş sergilemesine neden olmuştur. Nitekim Macaristan Cumhurbaşkanı Pal Schmitt, Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin olarak "Türk siyasetçilerle sık sık bir araya gelerek Türkiye'nin AB üyeliği hakkında uzun görüşmeler yaptım" ifadesini kullanmış ve konuya ilişkin olumlu yaklaşımlarını açıkça dile getirmiştir (Zaman, Ocak 25, 2011).

5. Etnik Dönüşüm ve Düşmanlık Politikalarının Yeşertilmesi

5.1. Yahudiler Ne Kadar Turani Ne Kadar Sami

İsrail ve Türkiye arasındaki gerginlik son dönemlerde zirve noktasına ulaşmıştır. Gazze'ye yardım götürən Mavi Marmara gemisine İsrail askerlerinin yaptığı operasyon ilişkileri durdurmuş ve iki toplumun birbirine bakışlarını ciddi ölçüde etkilemiştir. Ama sadece bugün değil daha önceki dönemlerde de özellikle İsrail hükümetlerinin Ortadoğu'da izlediği politikalar, Filistin halkına uyguladığı zulümler ve katliamlar Türk kamuoyunun İsrail aleyhine dönmesindeki en önemli tetikleyici unsurdur. Burada sorulması gereken "1492'de Endülüs'ten kovulan Yahudileri hiç tereddüt etmeden, sadece insani nedenlerden dolayı bağrına basan bir toplum neden bugün İsrail'e aynı iyiniyetle bakmamaktadır?" sorusudur. Bu yazıda bu konu üzerinde durulmayıp tarihte bir Türk devletinin Museviliği resmi devlet dini olarak kabul edip zaman içinde Yahudileşmesinin öyküsüne kısaca yer verilmektedir. Belki de bu tarihi olgunun İsrail-Türkiye ilişkilerinin gelişmesinde, dünyadaki Yahudi lobisinin, sivil toplum örgütlerinin Türk toplumuna, dış politikasına, uluslararası ilişkilerine katkı sunması bakımından günümüzde daha fazla gündeme getirilmesi ve işlenmesi gerekmektedir.

Buna ek olarak son zamanlarda hassasiyetle takip edilmesi gereken bir başka konu, Türkiye’de bazı aydınların sadece politik ve ideolojik hedefler için uydurulmaya çalışılan “Kuzey Irak’taki Barzani aşiretinin Yahudi kökenli olduğu” şeklindeki İsrail menşeli propagandalara inanarak bunu tarihi bir gerçekmiş gibi kamuoyuna anlatmaya çalışmasıdır. Bu propagandaya yönelik iddianın tek amacı İsrail Devleti’nin bu bölgeye yönelik dini ideallerini gerçekleştirirken olası Kürt direncini kırmaktır.

Tarihe dönülecek olursa, Yahudilerle ilgili olarak tarihçiler arasında sürdürülen tartışmalardan biri Sami kökenli olduğu kabul edilen bugünkü Yahudilerin ne kadar Sami olduğudur. Çünkü Turani olan Hazarlar o dönemde güçlü olan Hristiyanlık ve İslam inancının etkisine girerek yok olma endişesini ortadan kaldırmak için M.S. 740 yılında üçüncü bir semavi din olan Musevilğe geçmişlerdir ve böylece bu din Hazarların resmi dini olmuştur. Daha sonraki tarihi süreç içinde Hazarların Yahudilik içinde erimesi tarihçileri bu tür bir tartışmaya itmiştir. Arthur Koestler de kaleme aldığı *13. Kabile* adlı eserinde Doğu Yahudiliğinin ve dolayısıyla dünya Yahudiliğinin büyük çoğunluğunun Sami kökenli olmayıp Hazar-Türk kökenli olduğunu dile getirmiştir (Koestler, 2006;1).

Hazar Hakanlığı VII ve X. yüzyıllar arasında tarihte yer almış, Kafkaslar ve Karadeniz’in kuzey düzlüklerinde Volga’dan Dinyeper’e, Kama ve Kiyef’e uzanan alanda siyasi istikrar sağlamış bir Türk devletidir (Kafesoğlu, 1977: 146). Dolayısıyla Hazar Hakanlığı Karadeniz’le Hazar Denizi arasında önemli bir geçit niteliğinde, stratejik ve kilit öneme sahip bir noktada bulunmaktaydı. Böylece Bizanslıları yüzyıllar boyunca kuzeydeki Rusların, Vikinglerin, Macarların vs. olası saldırılarından koruyan bir tampon bölge olmuştur. Öte yandan Arapların, özellikle halifelik döneminde (M.S. 732), Avrupa’ya doğru çığ gibi ilerlemesini Hazar orduları durdurmuş ve Doğu Avrupa’nın Müslümanlar tarafından ele geçirilmesinin önüne geçmiştir (Koestler, 2006;2). Bizans İmparatoru V. Constantine Hazar ordularının Arapları yenmesinin ardından bir Hazar prensesiyle evlenerek Hazarlarla dost olmaya ve dayanışmaya çalışmıştır.

Hazarlar bal, mum, un, kadife ve kürk ticareti yapıyordu. Ayrıca tüccarların ülkeye giriş ve çıkış noktalarından alınan gümrük vergileri de ülke için önemli gelir kaynağıydı. Denizde ve nehirlerde ise gemi işletmeciliği yapıyorlardı. Ziraatla meşgul olup tarımsal ürün ve meyve de yetiştiriyorlardı (Kafesoğlu, 1977: 151). Bu nitelikleriyle Hazarlar VII. yüzyıldan X. yüzyıla kadar süren parlak çağında gerek Ortaçağ Avrupa’sının ve gerekse modern Avrupa’nın kaderinde önemli bir rol oynamıştır (Koestler, 2006;1).

Yahudi Hazar devleti yıkıldıktan sonra Hazarların XII ve XIII. yüzyıllarda nasıl bir dini inanç sürdürdüğü merak edilen bir konu olmuştur. Bu konuda kesin bir araştırma mevcut değildir. Ancak ortaçağın sonunda Kırım, Ukrayna, Macaristan, Polonya ve Litvanya'da Hazar topluluklarının yerleşmiş bulunduğu görülmektedir. Tarihçiler Hazarların büyük bir kısmının Doğu Avrupa'ya yerleştiğini tespit ederek, Doğu Avrupa ve dolayısıyla dünya Yahudiliğinin büyük bir bölümünün Sami ırkından olmayıp Hazar soyundan olmaları olasılığı üzerinde durmaya yönelmişlerdir (Koestler, 2006;5).

Hazarların bir kısmı buldukları yerde kalmayı tercih ederken bir kısmı da ABD'ye ve İsrail'e göç etmiştir. Koestler'e göre Yahudilerin büyük bir kısmının Doğu Avrupa kökenli olmaları onların atalarının Tur-u Sina'dan değil, Kafkas Dağları'ndan geldiği; Ürdün dolaylarından değil, Volga dolaylarından kopduğu gerçeklik kazanır (Koestler, 2006;6-7).

5.2. Oğurların Bulgarlaşması

1990'lı yıllarda Bulgaristan ile Türkiye'nin ilişkileri çok gerilmiş ve bu yüzden binlerce Bulgaristan Türkü Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu olayların yaşanmasının en önemli nedenlerinden biri aslında Oğur olan Bulgarların tarihi süreç içinde farklı bir etnik hüviyete büründürülmesidir.

Bulgarların 453 yılında ortaya çıkışını şöyle özetlemek mümkündür: Karadeniz'in Kuzeyinde Hun imparatoru Attila'nın ölümünden sonra onun çocukları ile tabi kavimler arasında patlak veren mücadeleler sonunda ve ilk oğlu Dengizik'in ölümünün ardından küçük kardeşi İrnek idaresinde Orta Avrupa'yı terk eden Hun kitleleri Karadeniz kıyılarında buluştukları başka Türk zümreleri ile karışmışlardır. Bu karışımdan doğan yeni topluluk Türk Bulgar olarak anılmaya başlanmıştır. Nitekim Bulgar Hakanları listesinde Attila'nın ikinci oğlu İrnek, Bulgar hükümdar sülalesinin atası olarak kabul edilmektedir (Kafesoğlu, 1977: 178). Hun kitleleri ile karışan bu Türklerin asıl adı Oğur'dur.

6. 2007 Etrüksler Sempozyumu: Tarihin Derinliklerinde Kalan Bir Devletin Günümüz Açısından Önemi

2007 yılında düzenlenen Etrüksler Sempozyumu'nun, bundan 3000 yıl önce İtalya'ya yerleşen ve bölgeye sanat, kültür ve ticaret bakımından önemli katkılar sunan bu Turani devletin günümüz insanlarının idrakine sunması aslında bir tarihi canlı tutma çabası olduğu kadar çağdaş Türk-İtalyan ilişkilerinin de yeni bir tarihi potansiyele de işaret etmesi bakımından son derece önemlidir.

Etrüksler Herodot'a göre Anadolu topluluğu olup Truva savaşları sırasında Ön Asya'daki Lidya topraklarından İtalya yarımadasına göç etmişlerdir.

Bazı bilim adamları ise Etrükslerin Alplerin kuzeyinden yarımadaya indiklerini dile getirirken kimileri de Etrükslerin İtalya'nın yerli halkı olduğunu iddia etmişlerdir.

Arkeolojik bulgulara göre Türkler İtalya yarımadasına M.Ö. 10. ve 8. yüzyılda olmak üzere iki aşamada göç etmişlerdir. Troyalılar'ın İtalya kıyılarına ayak bastıkları bu ikinci göç hareketi devam ettiği sırada Avrasya steplerinden gelerek Kafkaslar üzerinden Doğu Anadolu'ya giren iki Türk kavmi ile karşılaşırız. Bunlar Kimmer ve İskit (Saka) kavimleridir. Kimmerler Frig Devletini yıkarak yaklaşık bir asır hüküm sürmüşler ancak daha sonra Lidyalılar tarafından ortadan kaldırılmışlardır. Diğer Türk kavmi olan Sakalar (İskitler) ise yirmi sekiz yıl Doğu Anadolu'ya hükmettikten sonra Kimmerlerin boşalttığı Güney Rusya'ya yerleşerek orada Büyük İskit İmparatorluğu'nu meydana getirmişlerdir. Ancak Anadolu'daki bir kısım Sakalar Güney Rusya'ya dönmek yerine batıya doğru yürümeye devam ederek, Anadolu'yu baştan başa geçtikten sonra deniz yoluyla İtalya'ya ulaşmışlardır. İşte Sakaların bu grubu ile daha önceden İtalya'ya göç eden Batı Anadolu'lu Troyalılar İtalya'da karışıp kaynaşmışlar ve tarihte Etrüksler veya Tursakalar denilen kavmi meydana getirmişlerdir. Dolayısıyla bu kavmin kökeni hem Anadolu'ya hem de Orta Asya'ya dayanmaktadır (Ekrem Memiş, 2007; 109). Etrükslerin kullandığı kurt motifi ve krallarının asalarında yer alan kartal motifi Asya kökenli olduklarının bir işaretidir. Öte yandan Türklerde olduğu gibi Etrükslerde de kırmızı renk kutsal kabul edilmiştir (Ekrem Memiş, 2007: 110).

Etrükslerin tarih açısından önemi sadece Turani olmalarından değil aynı zamanda Roma medeniyetinin doğuşuna yaptığı pozitif katkıdan kaynaklanmaktadır. Çünkü Etrüksler sanata düşküncü, dönemin koşullarına göre ileri düzeyde tarım ve ticaretle uğraşıyordu, duvar resimleri ve yazı tabletleri yapıyordu. Hatta Etrüks alfabesinin Latin alfabesine temel teşkil ettiği de bilinmektedir (Gürsoy, 2007: 42-43). Etrüksler İtalya'ya şehir yaşamını getirmenin yanı sıra ziraati ve madencilik de geliştirmiştir. Hatta İtalya'da bağcılığı, zeytinciliği bu kavmin geliştirdiği ifade edilmektedir. Deniz ticaretini de geliştirmişler ve uzun süre Akdeniz ticaretini ellerinde tutmuşlardır (Memiş, 2007: 111).

Sonuç

Türk tarihi kimilerin zannettiği gibi ne 1923'te Cumhuriyet'in, ne de 1299'da Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşuyla başlar. Binlerce yıllık bir mazisi olan Türk tarihi gerçeğini başta yöneticiler ve aydınlar olmak üzere her bilinçli vatandaşın bilmesi gerekir. Çünkü bu tarih, Türk toplumunun en büyük hazinesi, dayanağı ve hafızasıdır.

Türk tarihi günümüzde kamu diplomasisi politikaları uygulamak isteyen ülkeler için çok önemli ve anlamlı örneklerle doludur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu tarihi potansiyeli iyi değerlendirmeli ve günümüz politikalarının zemininin oluşturulmasında ondan yararlanmalıdır.

Türkiye'nin en önemli avantajı geçmişte Türk kökenlilerin kurduğu devletlerin Asya'dan Avrupa'ya uzanan geniş bir coğrafyaya uzanmış olmaları, buralarda tarihi ve kültürel eserler, unutulmaz anılar ve izler bırakmalarıdır. Bu nedendir ki, zaman zaman yabancı ülke aydınlarının veya devlet adalarının Türklere, tarihteki jestleri nedeniyle, şükran ve minnettarlık duygularını dile getirdiklerine tanık oluyoruz. Bu nedenle bu tarihi hafızanın, günümüze aktarılması ve hep canlı tutulması çok önemlidir. Bu yapılmadan devlet yöneticilerin ikinci ülkelerle kamu diplomasisi politikası yürütmesi o kadar da kolay gerçekleşemez.

Türkiye'nin diğer bir avantajı çok sayıda akraba devlete, farklı devletin çatısı altında yaşayan akraba topluluklara sahip olmasıdır. Yazının sınırı göz önünde bulundurularak birer örnekle bu potansiyel açıklanmaya çalışılmıştır. Bu potansiyel gerektiği gibi değerlendirilmez, ya da görmezden gelinirse hiçbir zaman avantaja dönüştürülemeyecektir. Türkiye ne yazık ki bu akraba topluluklarla ilişkilerini öteki devletlerle olduğu gibi devlet yöneticileri düzeyinde yürütmüş ve halkla olması gereken münasebetleri kurmaya, onlarla farklı enstrümanları kullanarak iletişim kurmaya yanaşmamıştır. Mevcut dış politika yürütücülerinin kamu diplomasisi kavramını önceleyerek yeni bir paradigma geliştirmeleri son derece önemlidir. Çünkü hiçbir ülke Türkiye kadar zengin bir tarihi potansiyelle sahip değildir.

Geçmişte Türklerin devlet eliyle yaptığı kamu diplomasisi uygulamalarını günümüz devletleri özellikle sivil toplum üzerinden gerçekleştirebilirse daha inandırıcı olabilir ve devletin yanına sivil toplumu da alarak daha kapsamlı ve güçlü politikalar gerçekleştirebilir. Özellikle insani yardım projeleri bu anlamda önemlidir. Türkiye'deki insani yardım dernek ve vakıflarının dünyanın dört bir yanında gerçekleştirdiği eğitim, gıda, sağlık, su, yol ve ev kurma gibi projelerin Türkiye'ye ilişkin sözkonusu ülke kamuoylarında nasıl iz bıraktığı aşikardır. Devlet bu kurumları en azından işleyiş prosedürlerini kolaylaştırarak desteklemelidir.

KAYNAKÇA

- Bayrakdar, M. (2007). *Türkler ve Japonlar*. Ankara: Minima yayıncılık.
- Morello, Carol. (20 Mayıs 2000). Beneath Myth, Melungeons Find Roots of Oppression. *The Washington Post*, sf. A10.
- Efe, A. (2007). *Nasıl öldürüldüler*. Ankara: Alperen.
- Ertan, Sevgi Zübeyde. (2002). Amerika'daki Türklerin Tarihi. Hasan Celal Guzel, Prof. Dr. Kemal Cicek, ve Prof. Dr. Salim Koca (Ed.) *Türkler*. Ankara: Yeni Türkiye.
- Gürsoy, Akile. (2007). Tarihten Bir Kesit: Etrüksler Türkiye'de Türk tarihini incelemede Antropolojinin katkısı. *Tarihten Bir Kesit Etrüksler (Sempozyum Bildirileri)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İlgaz, Arif Hikmet Fevzi & İlgaz Hasene. (1990). *Ertuğrul Firkateyni*, İstanbul: Türkiye Şehitlikleri İmar Vakfı Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1977). *Türk Milli Kültürü*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Kennedy, N. Brent & Kennedy Robyn Vaunhan. (1996). *Meluncanlar Gururlu Bir Halkın Direnişi*. İstanbul: Güncel yayıncılık.
- Koestler, A. (2006). *13. Kabile*, İstanbul: Plato Film yayınları.
- Meluncan Society Wants to Adopt Child Victims of Quake. (4 Eylül, 1999). *Anadolu Haber Acentesi*.
- Memiş, E. (2007). Etrüks kavminin oluşumunda Troyalılar'ın ve İskitlerin Rolü. *Tarihten Bir Kesit Etrüksler (Sempozyum Bildirileri)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özcan, A. (1997). *Pan-İslamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere*, İstanbul: İSAM yayınları.
- This Historical Tragedy Hits Closer Than We Think. 27 Mart 2001. *Bristol Herald Courier*.

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KAMU DİPLOMASİSİ

Doç. Dr. İbrahim KALIN

Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörü

Türkiye'nin iç ve dış değişim dinamiklerinin son yıllarda sergilediği ivme, ekonomiden dış politikaya, bilim ve teknolojiye kadar geniş bir alanda cereyan etmekte ve yeni risk ve fırsat alanlarının doğmasına imkân tanımaktadır. Kendi tarihi ve coğrafyasıyla yeniden barışmaya çalışan Türkiye, küreselleşen dünyada bu iki unsuru yani zaman ve mekânı stratejik bir değer haline getirmekte ve Soğuk Savaş döneminin tek boyutlu ve indirgemeci ayrımlarını hızla geride bırakmaktadır. Dış politikadan ekonomiye Türkiye'nin yeni aktörleri, kendilerini tarihin bir seyircisi değil aktörü olarak konumlandırmakta ve küresel merkez-çevre ilişkilerinin değişmesini ve daha demokratik ve adil bir yapıya kavuşturulmasını talep etmektedirler. Ekonomik kaynaklar, uluslar arası kurum ve kuruluşlar, medya, popüler kültür, girişim ve seyahat özgürlüğü gibi jeo-politik sistemi oluşturan unsurların tek bir merkezden ve tek bir model üzerinden tanzim edilmesinin ürettiği maliyet, giderek ileri sanyai toplulukları tarafından da taşınamaz hale gelmektedir.

Bu maliyetin bir diğer temel kaynağı, siyasi meşruiyet meselesidir. Küresel sistem içerisinde meşruiyeti olmayan herhangi bir politikayı temellendirmek ve uygulamak mümkün değildir. Bu meşruiyetin sağlanamadığı durumlarda sistem her zaman krize girmiş ve büyük maliyetler üretmiştir. Dünya kamuoyu, ülkelerin dış politikalarını belirlerken ve uygularken dikkate almak zorunda oldukları önemli referans noktalarından biri haline gelmiştir. Modernitenin meşruiyet krizi büyük oranda kendini merkeze alan ve bunu başkalarına izah etme ihtiyacı duymayan tutumundan kaynaklanmaktaydı. Bugün küresel sistemin temel meşruiyet sorunlarından biri, mevcut önceliklerinin ve yöntemlerinin dünya kamuoyunun kahir ekseriyeti tarafından benimsenmemesidir. Meşruiyetin birinci şartı adil paylaşım ve bu ilke, uluslar arası sistem için de geçerliliğini muhafaza etmektedir. Küresel sistemin meşruiyet krizinin

aşılması, dünyanın ekonomik, siyasi ve kültürel kaynaklarının adil bir şekilde paylaşılması ve etno-sentrik hiyerarşilerin terk edilmesi ile mümkün olacaktır.

Küresel ekonomik sistemin giderek derinleşen bağımlılık ilişkileri üretmesi, küresel siyasal sistemin tek bir merkezden kontrol edilmesinin ağırlaşan maliyeti ve çoğul modernite tecrübesi, ulusal ve bölgesel dinamikleri doğrudan etkilemekte ve yeni ilişki biçimlerinin doğmasına imkan sağlamaktadır. 11 Eylül sonrasında ortaya çıkan “kaotik düzen” hali, merkezkaç güçlerin merkezi güçler üzerinde doğrudan etki yapabilmesini mümkün hale getirmektedir. Soğuk savaş döneminin başlıca aktörü olan ulus-devletlerin ve bölgesel blokların yanına medya, kamuoyu araştırmaları, insan hakları örgütleri ve sivil toplum kuruluşları (STK’lar) gibi yeni aktörler eklenmekte ve bu, küresel sistemin daha dinamik, çok boyutlu ve daha az kontrol edilebilir bir nitelik kazanmasını zorunlu hale getirmektedir.

Bu baş döndürücü gelişmelerin en önemli sonuçlarından biri, yeni bir jeo-politik muhayyilenin ortaya çıkması ve Avrupa-merkezci tarih ve toplum tasavvurunun aşılmasına yönelik çabaları güçlendirmesidir. Modernitenin Batı medeniyeti içinde yaşadığı kırılmalar ve Batılı olmayan toplumlarda sergilediği zikzaklı tarihi süreçler, yeni bir küresel düzen fikrini hem zorunlu kılmakta hem de mümkün hale getirmektedir. 21. yüzyılda Aydınlanma anlatısının ve Fransız Devrimi’nin insanlığın tarih ve coğrafya, zaman ve mekân, birey ve toplum, akıl ve din, ben ve öteki, merkez ve çevre arasındaki dinamik ilişkiye yön veren tek anlatı olduğunu söylemek artık mümkün değildir. Yeni bir “coğrafi muhayyile” kendini her gün biraz daha hissettirmektedir.¹

Güçlü bir özgüvenle derinlik kazanan bu yeni zaman ve mekân tasavvuru, Türkiye’nin kendine özgü kavramlar üretmesine ve yeni bir dil evreni inşaatmesine de imkân sağlamaktadır. Semiyolojik açıdan bakıldığında Türk siyasetinin ve dış politikasının yeni kelimeleri ve kavramları, derindeki zihinsel dönüşümün kayda değer göstergeleri olarak not edilmelidir. Bu yeni tasavvur ve idrak düzlemi, Türk bilim adamlarının, aydınların ve politika yapıcılarının kendi kavramlarını ve kuramlarını üretmelerine imkân tanımakta ve Türk düşünce hayatının ufku genişletmektedir. Ufuk metaforunun işaret ettiği gibi, bu değişim sürecinin sağladığı “açık ufuk”, Türkiye’nin temel meselelerinin yeni bir gözle ele alınmasını sağlamaktadır. Ahmet Davutoğlu’nun *Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu* adlı çalışmasına ortaya koyduğu dünyaya Türkiye’den bakma gayreti, giderek normal bir söylem haline gelmekte ve yeni kavramsallaştırmaların önünü açmaktadır.² Türkiye’nin bir üçüncü dünyacılık hevesine kapılmadan böyle bir zihinsel çabanın içinde olması, kaydedilmesi gereken önemli bir gelişmedir.

Türkiye toplumunda ve dış politikasında yaşanan bu değişim, Türkiye’de olduğu kadar bölgede ve küresel sistemde meydana gelen büyük kırılmalar tarafından da tetiklenmektedir. Küresel sistemin önemli aktörlerinden biri haline gelen Türkiye, bu değişimi aynı zamanda kendi özgün şartlarında yaşamaktadır. Bu manada “yeni bir Türkiye hikayesi”nin zuhur etmekte olduğunu söylemek yanlış olmaz. Türkiye’nin iç dinamiklerinden kaynaklanan bu değişim ve bunun dış politikaya yansımaları, Avrupa’dan Amerika’ya, Ortadoğu’dan Asya’ya kadar geniş bir coğrafyada ve uluslar arası ilişkilerden siyaset bilimine ve kültür çalışmalarına kadar farklı zeminlerde yeni bir Türkiye tartışmasının doğmasına da neden olmaktadır.³ Türk modernleşmesinin bu son evresinde ortaya çıkan yeni dinamikler, Türkiye’nin Avrupa ve Amerika ile olan geleneksel ilişkilerine de yeni boyutlar eklemektedir.⁴ Bir başka yazımızda ele aldığımız üzere Türkiye’nin sergilediği bu değişim, bir tarafta yeni bir jeo-politik tasavvurun ve küresel muhayyilenin, öbür tarafta Türkiye’nin ekonomik ve güvenlik temelli önceliklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu manada Türk dış politikasında değişim ne tek başına ideolojik mülahalalara ne de *realpolitik* kaygılara indirgenebilir.⁵

Bu yazıda Türk dış politikasının iki önemli unsuru olan ince güç (soft power) ve kamu diplomasisi kavramlarını, özet olarak işaret ettiğimiz bu dönüşüm bağlamında ele alacağız. Türkiye’nin ince güç kapasitesi, onun tarihinin, coğrafyasının, kültürel derinliğinin, ekonomik gücünün ve demokrasisinin sağladığı imkânların bileşkesi olarak değerlendirilecek ve dış politikadaki yerine işaret edilecektir. İnce gücün bir uygulama alanı olan kamu diplomasisi, Türkiye’de yeni bir kavramdır ve Başbakanlık bünyesinde bir Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün kurulmasından sonra yaygın bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Dünyanın önde gelen ülkelerinin etkin bir siyasi iletişim dili olarak kullandığı kamu diplomasisi, bir ülkenin dünyayla paylaşmak istediği hikâyesinin tutarlı ve ikna edici bir şekilde ortaya konma çabasıdır. Yazının ikinci bölümünde kamu diplomasisine ilişkin kavramsal bir çerçeve sunulacak, dünya pratiklerinden kısa örnekler sunulacak ve Türkiye’nin kamu diplomasisi konsepti üzerinde bazı gözlemlerde bulunulacaktır.

Türkiye’nin İnce Gücü

“İnce güç” kavramını ilk olarak 1980’li yıllarda kullanmaya başlayan Joseph Nye, uluslararası ilişkilerde ekonomik ve askeri yığınak yapmanın ötesinde farklı güç biçimlerinin bulunduğu düşüncesinden hareket eder. Nye’ya göre istediğiniz bir şeyi elde etmenin üç yolu var: Karşınızdakini kaba kuvvetle tehdit etmek ve gerekirse savaşmak; muhatabınızı çeşitli biçimlerde “satın almak”; ve “ince güç” kullanarak ikna etmek. İnce güç, “istediğiniz bir şeyi,

kaba güç kullanarak değil, başkalarının sizin hedeflerinizi kabul etmesini sağlayarak elde etmenizdir”. Bu, karşı tarafı *inandırıcı* argümanlar ve rasyonel politikalarla *ikna ederek* mümkündür. Burada *inandırıcılık* ve *ikna kabiliyeti*, temel güç unsurlarıdır. Bunlar aynı zamanda güç kullanımına meşruiyet sağlayan unsurlardır.

Bir ülkenin izlediği politikaların doğruluğu ve etkinliği kadar, sahip olduğu ince güç potansiyeli de kamu diplomasisinin başarısını belirleyen unsurlar arasındadır. “Değer-merkezli” bir güç tanımına dayanan ince güç, bir ülkenin başkaları tarafından ne kadar cazip ve örnek alınmaya değer görüldüğünü ifade eder. Kavramı formüle eden Joseph Nye’ a göre ince güç, “bir ülkenin kültürünün, siyasi fikirlerinin ve politikalarının çekiciliğini” ifade eder.⁶ Bir ülkenin izlediği politikaların başkaları nezdinde meşru kabul edilmesi, o ülkenin ince güç kapasitesini de artırır.

Nye, Amerika’nın soğuk savaşın ardından ve özellikle 11 Eylül’den sonra inandırıcılığını, ikna kabiliyetini ve cazibesini kaybettiğini, bunun maliyetinin ise hiç bir ekonomik göstergıyla ölçülemeyeceği görüşündedir. Ona göre Amerika’nın soğuk savaş dönemindeki başarısını devam ettirebilmesi, Afganistan ve Irak gibi ülkeleri işgal etmesine değil, kaybettiği ince gücünü yeniden kazanmasına bağlıdır. Amerikan karşıtlığının küresel bir olgu haline geldiği bir dünyada Amerika’nın tercih edilen ve güvenilen bir siyasi güç ve cazibe merkezi olması giderek zorlaşmaktadır. Barak Hüseyin Obama’nın 2008 yılında başkan seçilmesiyle Amerikanın küresel algısında önemli bir değişiklik yaşanmış ancak son bir buçuk yılda yaşanan hadiseler ve Obama’nın bu sürede beklentileri karşılayacak düzeyde büyük başarılarla imza atamaması, Amerikan algısının tekrar negatife doğru kaymasına neden olmuş görünmektedir.⁷

“Kaba gücün” (hard power) tersine ince güç, askeri ve ekonomik göstergelerin ötesinde farklı nüfuz ve çekim alanlarını ifade eder. İnce gücü pek çok unsur besler: Kültür, eğitim, sanat, yazılı ve görsel medya, film, şiir, edebiyat, mimari, yüksek öğretim (üniversiteler, araştırma merkezleri, vd.), sivil toplum kuruluşları, bilim ve teknoloji alt yapısı ve inovasyon kapasitesi, turizm, ekonomik işbirliği platformları ve diplomasi. Bu unsurların bileşkesinden ortaya çıkan ince güç, bir ülkenin sosyal sermayesinin derinliğini de ortaya koyar.

Bunların yanı sıra bir ülkenin ince güç kapasitesini belirleyen en önemli unsurlardan biri de sahip olduğu siyasal sistemdir. Özgürlüklerin önünü açan, paylaşımcı, insanı merkeze alan, adil, şeffaf ve demokratik bir siyasal düzen, bir ülkenin ince güce sahip olmasını sağlayan unsurların başında gelir. Bu manada Türkiye’nin ince gücünün temel dayanaklarından biri, onun demokrasi tecrübesidir. İnişli çıkışlı tarihine rağmen Türkiye’de demokrasinin her gün bi-

raz daha kurumsallaşması ve halk arasındaki meşruiyetinin güçlenmesi, Türkiye'nin bölgesel ve küresel bir aktör olmasını sağlayan dinamiklerin başında gelmektedir.

Bu meyanda ince güç, bir ülkenin askeri ve ekonomik kuvvetinin dışında ürettiği bütün değer unsurlarını ihtiva eder. Kaba güçle ince güç arasında zorunlu bir oran ilişkisi yoktur. Kaba gücün varlığı, ince gücün garantisi değildir. Nye, sınırlı ekonomik ve askeri gücüne karşın etkin ince gücü olan ülkelere örnek olarak Kanada, Hollanda ve İskandinav ülkelerini gösterir. Bu ülkeler, ürettikleri değerler, organizasyon kapasitesi, eğitim, inovasyon ve uluslararası platformlardaki iş tutma biçimleri sayesinde askeri ve ekonomik güçleriyle orantılı olmayan bir etki alanına sahipler.

Türkiye'nin sahip olduğu ince güç, hem biçimi hem de kapsamı itibariyle diğer ülkelerden farklılıklar arz eder. Balkanlarda başlayıp Orta Asya'nın içlerine kadar uzanan Türkiye'nin ince güç potansiyeli, askeri yahut teknolojik üstünlükten ziyade, tevarüs ettiği tarih ve kültür derinliğinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin bu coğrafyada temsil ettiği değerler, tarihi birikim ve kültürel derinlik, bir tarafta bölge dinamiklerini harekete geçirmekte, öbür tarafta yeni etkileşim alanlarının doğmasına imkân sağlamaktadır. Balkanlardan Ortadoğu'ya ve Asya'nın içlerine uzanan geniş coğrafyada Türklerin, Kürtlerin, Boşnakların, Arnavutların, Çerkezlerin, Abazaların, Arapların, Azerilerin, Kazakların, Kırgızların, Özbeklerin, Türkmenlerin ve diğer etnik grupların ortak paydası, paylaştıkları ve beraber inşa ettikleri Osmanlı tecrübesidir. Bu farklı grupları bir araya getiren, onların ortak bir zaman ve mekân tecrübesini idrak etmelerini sağlayan, bu Osmanlı mirasıdır. Bugün Türkiye bu mirasın merkez coğrafyasını temsil etmektedir. Fakat bu, bazılarının iddia ettiği gibi "yeni-Osmanlılık" adı altında ortaya çıkan yeni bir emperyal güç macerası değildir. Tersine, şu anda tecrübe edilen şey, yukarıda işaret ettiğimiz yeni geo-politik tasavvurun ve küresel muhayyilenin bölge insanının kendi referanslarıyla barışık hale gelmesine imkân tanınmasıdır. Bu tecrübenin yeniden hatırlanması, bugüne ve yarına ilişkin ince güç alanlarının teşekkülü açısından önemli bir işleve sahiptir.⁸

Bütün bu unsurlara ilaveten, Türk demokrasisi ve Türk sivil toplum sektörünün canlı yapısı, Türkiye'nin ince gücünün en önemli dayanaklarını oluşturmaktadır. Çok partili hayata geçtiğimiz 1950 yılından bu yana Türk demokrasisi inişli çıkışlı bir tarihi serüven yaşamıştır. Türk toplumunun farklı kesimlerinin adil paylaşım, katılım, temsil, şeffaflık ve hesap verebilirlik talebi, Türk demokrasisini besleyen ve gelişmeye zorlayan en önemli saiklerdir. Türkiye'nin doğal coğrafi hinterlandı olan Balkanlarda ve Ortadoğu'da bir cazibe merkezi haline gelmesi, özgürlük-güvenlik dengesini tutarlı bir şekilde kurabilmesine ve demokratik fırsat alanlarını genişletebilmesine bağlıdır.

Bu noktada Türkiye son derece önemli kaynaklara ve değerlere sahiptir. Joseph Nye'in formüle ettiği ince güç kavramı, son tahlilde Amerikan gücünün dayandığı "havaç-sopa" diyalektiğine dayanmaktadır. Oysa Türkiye'nin merkezinde yer aldığı coğrafyada her şeyi havaç-sopa diyalektiğinde izah etmek mümkün değildir. Ortak hafızanın, vicdanın ve kelimenin en geniş manasıyla efkâr-ı umumiyenin sunduğu tahayyül ve idrak düzeyi, içinde yaşadığımız coğrafyanın en büyük imkânları arasında yer almaktadır. Bu imkânların doğru ve etkili bir şekilde kullanılması halinde sorunların çözümünde yeni imkânlar devreye girecek ve yeni fırsat alanları doğacaktır. Türkiye ve Türkiye gibi ülkelerin gerçek ince güç kapasitesine ulaşması, bu dinamikleri harekete geçirmesine bağlıdır. Bunun için Türkiye'nin yeni hikâyesinin ne olduğunu ve nasıl anlatmamız gerektiğini bilmemiz gerekmektedir. Kamu diplomasisi, bu hikâyenin mahiyetine ve aktarılmasına ilişkin bize önemli ipuçları sunmaktadır.

Kamu Diplomasisi

Stratejik bir iletişim aracı olarak kamu diplomasisi, "kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi" faaliyetlerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır.⁹ Bu sürecin önemli bir parçası olan siyasi iletişim ise "siyasi bir imkan ve kaynak olarak bilginin devletler, örgütler yahut bireyler tarafından üretilmesi, dağıtılması, kontrolü, kullanımı ve proses edilmesi" olarak tasvir edilmektedir.¹⁰ Kamu diplomasisinin amacı propaganda değil, nesnel verilere ve gerçeklere dayalı stratejik bir iletişim dili inşa etmek ve farklı kesimlerin hizmetine sunmaktır.

Kamu diplomasisi faaliyetleri, "devletten-halka" ve "halktan-halka" iletişim olmak üzere iki ana çerçevede yapılmaktadır. Devlet-halk eksenindeki faaliyetler, devletin izlediği politikaları, yaptığı faaliyet ve açılımları resmi araçları ve kanalları kullanarak kamuya anlatmasıdır. Halktan halka doğrudan iletişim faaliyetlerinde ise STK'lar, araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi devlet dışı sivil araçların kullanılması esastır. Bu manada kamu diplomasisi, kavramın orijinal anlamında mündemiç olan "diplomatlar" ile "yabancı kamuoyları" arasında cereyan eden iletişim faaliyetlerinin ötesine geçer.¹¹ Kamu diplomasisi "diplomatik iletişim"den daha geniş bir alanı kapsar.

Kamu diplomasisi çift taraflı bir iletişim ve etkileşimi öngörür. Öncelikli hedef, muhatap kitlenin dinlenmesi ve önceliklerinin tespit edilmesidir. İkinci olarak bilgilendirme, paylaşım, ikna ve etkileme amaçlanır. Bu yüzden kamu diplomasisi, dinamik ve çok boyutlu bir iletişim sürecidir. Konuşmak kadar dinlemek, anlatmak kadar anlamak, iletmek kadar iletişime açık olmak önemlidir.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi ince güç, kamu diplomasisinin en önemli araçlarından biridir. Kamu diplomasisinin bir diğer önemli unsuru, ulusal ve küresel politikaların belirlenmesinde giderek daha merkezi bir rol üstlenen, kamuoyudur. Ulusal ve uluslar arası politika süreçleri, yakından izlenmekte ve basın aracılığıyla dünya kamuoyuna duyurulmaktadır. Kamuoyunun belli bir desteğini almadan ekonomi, dış politika, enerji yahut çevre konularında bir politika belirlemek ve uygulamak mümkün değildir.

Fakat başarılı bir kamu diplomasisinin en temel şartı, izlenen politikaların rasyonel, ikna edici ve savunulabilir olmasıdır. Evrensel hukuk kurallarını ihlal eden, adaletten uzak, tehdit, zorbalık ve işgal gibi gayr-ı meşru yöntemlere dayanan ve benzer çağrışımlar yapan bir politikayı ne savunmak ne de dünya kamuoyuna anlatmak mümkündür. Örneğin insan haklarını sistematik bir şekilde ihlal eden yahut bir başka ülkeyi işgal altında tutan bir ülkenin başarılı bir kamu diplomasisi izlemesi mümkün değildir. Çin'in Doğu Türkistan bölgesindeki politikaları, İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesi ve Bush döneminde Afganistan ve Irak'ın işgal edilmesi ve Ebu Gureyb hapishanesi gibi skandalların ortaya çıkması, birbirinden farklı siyasi ve coğrafi özelliklere sahip bu ülkelerin başarılı bir kamu diplomasisi yapmasını imkânsız hale getirmektedir. Aşağıda temas edeceğimiz gibi Türkiye de izlenen yanlış politikalar yüzünden uzun yıllar negatif bir imaja sahip olmuş ve fiilen kamu diplomasisi yapabilecek bir noktaya gelememiştir.

Kamu Diplomasisinde Dünya Pratikleri

Dünyada çeşitli ülkeler farklı biçim ve tarzlarda kamu diplomasisi yapmakta ve kendi görüş, politika ve tezlerini ulusal ve uluslararası kamuoyuna anlatmaktadırlar. Her ülkenin kullandığı dil ve araçlar, şüphesiz önemli farklılıklar arz etmektedir. Bu farklılıklar ülkelerin izlediği politikalar kadar, sahip oldukları tarihi ve kültürel birikimle de yakından ilgilidir. Aşağıdaki örneklerin de gösterdiği gibi, Avrupa'nın kamu diplomasisi hem öncelikleri hem de kültürel-toplumsal kodları itibariyle Çin'in yahut İsrail'in kamu diplomasi faaliyetlerinden farklıdır. Bu yüzden kamu diplomasisinde genel ilke ve kurallar olmakla beraber, ülkeden ülkeye değişen ve zengin bir tecrübe alanının doğmasına imkân tanıyan unsurlar da bulunmaktadır. Aşağıdaki birkaç örnek bu hususu aydınlatacaktır.

Avrupa Birliği

Alman Dışişleri Bakanlığı'nın 2002 yılında hazırladığı bir rapora göre, "kamu diplomasisi Avrupa'da bütün meselelerin yanında en öncelikli konu olarak değerlendirilmektedir"¹² Kendini etkin bir "ince güç" olarak konumlandırmaya çalışan Avrupa Birliği, hem Avrupa kamuoylarına hem de Balkanlar,

Ortadoğu, Kafkaslar ve Afrika gibi yakın komşu bölgelerinde kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Avrupa Komisyonunun 1999 yılında yaptığı yenilikler sonucunda AB, hem iç hem de dış kamuoyuna yönelik etkin bir iletişim politikası geliştirmiş bulunmaktadır.

Bu iletişim stratejisi, ilk başarısını 1 Ocak 2002 yılında hayata geçirilen yeni para birimi Euro'nun lansmanında göstermiştir. 1999'da kurulan AB Basın Genel Müdürlüğü (Director-General Pres), Avrupa ülkelerinde var olan AB şüphecilğine karşı çeşitli programlar uygulamaktadır. Bu politikaları uygularken AB Basın Genel Müdürlüğü, üye ve üye olmayan ülkelerde var olan çeşitli basın kuruluşlarını ve iletişim ajanslarını sürece dâhil etmekte ve onların kaynaklarından faydalanmaktadır.¹³

Avrupa Birliği, harici iletişim alanına da büyük kaynaklar ayırmakta ve AB dışındaki kamuoylarına yönelik iletişim ve diplomasiyi, dış politikasının stratejik bir unsuru olarak görmektedir. Ortak bir AB dış politikası oluşturma sürecinin zorluklarına rağmen Avrupa Komisyonu ve ona bağlı iletişim birimleri, AB'nin dış politikasını hem AB hem de yabancı kamuoyuna etkin bir şekilde anlatmaya çalışmaktadır. AB ülkelerinin 2003 Irak işgali sırasında sergilediği bölünmüşlük, ortak bir dış politika vizyonunun geliştirilmesi ihtiyacını açık bir şekilde ortaya koymuş ve bu konudaki çabalara hız kazandırmıştır. Bu durum, Kasım 2003 tarihinde yeni bir "Avrupa Güvenlik Stratejisi"nin kabul edilmesine yol açmıştır.

İngiltere

Bir zamanlar "üzerinde güneşin batmadığı imparatorluk" olarak bilinen İngiltere'nin kamu diplomasisi ve stratejik iletişim alanındaki çalışmaları, İngiltere'nin görece azalan gücüne rağmen yoğun ve etkin bir şekilde devam etmektedir. İngiliz kamu diplomasisi, siyaset, dış politika, ticaret, kültür, dil, eğitim, turizm ve "markalaşma" gibi unsurları başarılı ve dengeli bir şekilde mezceden bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. İngilizcenin dünyanın en fazla rağbet edilen *lingua franca'sı* haline gelmesi, İngiliz kamu diplomasisi faaliyetlerine muazzam bir avantaj sağlamak ve dil öğretimi üzerinden kültürel diplomasi ve sosyal empati yapılmaktadır.

İngiltere'nin kamu diplomasi faaliyetleri, başlıca üç kurum tarafından yürütülmektedir: İngiliz Dışişleri Bakanlığı, British Council ve BBC Dünya Servisi. Son iki kurum resmi hüviyet taşımaya ve kamu kaynaklarını kullanmasına rağmen, özerk bir niteliğe sahiptir ve hükümetin propaganda amaçlı kontrolüne tabi değildir. Bu kurumlar arasında etkili bir iş bölümü vardır: Dışişleri diplomatik iletişimi, British Council kültürel iletişimi, BBC medya iletişimini sağlamaktadır. Bu üç kurumun dışında İngiliz kamu diplomasisine katkı

veren pek çok kurum daha bulunmaktadır.¹⁴ Bu kurumların etkin kullanımı, İngiliz kamu diplomasisinin başarısında önemli bir rol oynamaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti

Çin Halk Cumhuriyeti, kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanmaya çalışan ülkelerden biridir. Her ne kadar “kamu diplomasisi” kavramı Çin siyasi literatüründe yaygın bir şekilde kullanılmasa da, Çin devletinin bu yönde pek çok faaliyet yaptığı bilinmektedir. Çin kendini “barışçıl, kalkınmakta olan, güvenilir, işbirliğine açık ve devasa nüfusuna hizmet eden bir ülke” olarak tanıtmeyi hedeflemektedir. Bu amaca ulaşmak için Çin, ASEAN’daki etkinliğini arttırmış, Kuzey Kore nükleer silah krizinde sorumlu bir arabulucu rolü oynamaya çalışmış ve 2008 Dünya Olimpiyatlarını büyük bir PR aracı olarak kullanmıştır. Aynı şekilde Çin, kendisinden korkmamaları gerektiği konusunda komşularını ikna etmek için diplomatik araçları kullanmaktadır.

Otoriteryen bir şekilde ve tek bir komünist parti tarafından yönetilen Çin’in iç ve dış kamuoyuna yönelik olumlu bir Çin imajı çizmesinin zorlukları ortadadır. İnsan hakları ihlalleri, Tibet ve Hong Kong sorunları ve son olarak Uygur Özerk Bölgesi’nde yaşananlar, bu imajın ne kadar kırılğan olduğunu ve Çin yönetiminin işinin zorluğunu göstermektedir. Ekonomik kalkınmasını dış politikasının ve kamu diplomasisinin merkezine yerleştiren Çin, “demokratik değerler olmadan ekonomik kalkınma olmaz” diyen Batı devletlerine de dolaylı bir cevap vermekte ve iç işlerine karışmamalarını garanti altına almaya çalışmaktadır.

Batılı devletlerden ve kamuoylarından gelen eleştirilere rağmen, Çin Halk Cumhuriyeti’nin bu alandaki propaganda ve diplomasi çalışmaları, yakın bölgesinde etkili olmaktadır. Ekonomi, ticaret ve diplomasi ağırlıklı bir imaj çalışmasına yoğunlaşan Çin, şu andaki komünist yönetimine rağmen geleneksel Çin kültürünün zengin imkânlarından yararlanmaya çalışmaktadır. Bu noktada Çinli sanatçılar, edebiyatçılar ve özellikle Çin sineması, yeni bir Çin imajının inşa edilip yaygınlaştırılmasında kayda değer bir rol oynamaktadır.¹⁵ Çinli yöneticilerin modern dönemden önce de Çin kültür ve medeniyetinin tarihi derinliğini ve zenginliğini yabancıları etkilemek için etkin bir şekilde kullandığı bilinmektedir.¹⁶

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri, kamu diplomasisi alanında dünyanın en geniş imkânlarına sahip ülkesidir. Diğer ülkelere göre Amerikan kamu diplomasisinin uzun bir tarihi vardır. Mevcut literatürde Amerikan tecrübesinin Soğuk Savaş dönemindeki propaganda faaliyetlerinden yakın zamanlardaki stratejik iletişime nasıl evrildiği geniş bir şekilde tartışılmaktadır. Ayrıca 11 Eylül son-

rasında Amerika'nın imajını düzeltmesi ve itibarını yeniden kazanması için çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır.

ABD, kamu diplomasisi başlığı altında yapılan faaliyetleri, beş kurum aracılığıyla yürütmektedir. Bunlar Broadcasting Board of Governors (Amerikanın Sesi gibi askeri olmayan bütün yayın faaliyetleri bu birim tarafından yürütülmektedir), Dış İşleri Bakanlığı, Beyaz Saray, USAID (Amerika'nın teknik yardım kuruluşu) ve Savunma Bakanlığıdır. Bu kurumlar arasında koordinasyon sağlayan herhangi bir birim yoktur. Fakat faaliyetler hem planlama hem de uygulama aşamasında belli bir işbirliği içerisinde yapılmaktadır.

Doğrudan kamu diplomasi faaliyetlerine 2008 yılı Amerikan bütçesinde toplam 1,6 milyar dolar ayrıldığı tahmin edilmektedir. Bu rakam 2003 yılında 1,3 milyar dolar olarak belirlenmiştir.¹⁷ İslam ülkelerine yönelik faaliyetlere ayrılan ödeneğin 400 milyon dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu bütçeye Amerikan ince gücünün ve kamu diplomasisinin diğer unsurları, örneğin Fullbright, üniversite ve araştırma bursları, mübadele programları ve medya faaliyetleri dâhil değildir. Faaliyet alanları olarak televizyon ve radyo, uluslararası değişim programları, araştırma ve eğitim projeleri, dil eğitimi programları ve diplomatların görev yaptıkları ülkelerde yürüttüğü faaliyetler öne çıkmaktadır.

Dünyanın en büyük kamu diplomasi faaliyetini yürütmesine rağmen 11 Eylül sonrasında ABD'nin imaj ve güvenilirlik sorunu var olmaya devam etmektedir. Bu noktaya dikkat çeken Amerikan Genel Kurmay Başkanı Mike Mullen, “politikalarımızı değiştirmedığımız müddetçe yapacağımız hiçbir iletişim faaliyeti başarılı olmayacaktır” diyerek izlenen politikalar ile kamu diplomasisi arasındaki ilişkinin altını çizmektedir. Bu, bizim yukarıda işaret ettiğimiz başarılı bir kamu diplomasisinin ancak makul ve savunulabilir politika- lar izlendiği zaman mümkün olduğu gerçeğini teyit etmektedir.

Türkiye ve Kamu Diplomasisi

Aynı anda hem küreselleşen hem de yerleşen (“glocalization”) dünyamızda benzerliklerin ve farklılıkların aynı anda tecrübe ediliyor olması, uluslararası ilişkiler ve kamu diplomasisi faaliyetlerini doğrudan etkilemektedir. Bu manada Türk kamu diplomasisi, hem küresel verileri hem de kendi hikâyesinin öngördüğü hususi özellikleri dikkate almak durumundadır.

Bu noktada Türkiye'nin kamu diplomasisini, üç soru etrafında ele almak mümkündür. Kamu diplomasisi Türkiye için bir öncelik midir? Türkiye'nin yürütmesi gereken kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesi, muhtevası ve öncelikleri nelerdir? Türk kamu diplomasisinin araçları nelerdir?

Bu sorulara cevap vermeden önce Türkiye algısı hakkında birkaç nokta-ya değinmek yerinde olacaktır. Yukarıda başarılı bir kamu diplomasisinin ancak makul ve ikna edici politikalar izlenmesi halinde mümkün olduğunu ifade etmiştik. Bugün Türkiye hakkındaki olumsuz algılar, Türkiye aleyhine yürütülen propaganda faaliyetleri kadar, geçmişte izlenen yanlış politikaların da bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 12 Eylül darbesinden sonra yaşanan fail-i meçhul cinayetler, hapishanelerdeki işkenceler, Kürt meselesinde izlenen politikaların ürettiği maliyet, insan hakları ihlalleri ve din ve vicdan hürriyeti sorunları, Türkiye'nin içerde baskıcı ve otokratik bir ülke olduğu söylemini güçlendirmiştir. Yurt dışındaki bazı çevrelerde ise Türkiye Kıbrıs'ı işgal eden, Ermenileri katleden ve PKK ile mücadele adı altında komşu ülkelerin topraklarına askeri operasyon düzenleyen bir ülke olarak takdim edilmektedir.

Bugün Türkiye bu alanlarda hızla mesafe aldığı için bu algının değişmeye başladığını söyleyebiliriz. Bazı diaspora topluluklarının keskin tutumu dışında bugün Türkiye'yi işgalci, baskıcı, inkarcı, vs. olarak tanımlayan çevrelerin sayısı azdır. Doğudan Batıya dünya kamuoyu Türkiye içinde yaşanan sosyal değişime, ekonomik büyümeye ve bunların dış politikadaki yansımalarına odaklanmaktadır. Ulusal olanla uluslararası olan arasındaki çizginin giderek belirsizleştiği dünyamızda, Türkiye algısının düzelmesi ve bir başarı hikayesi haline gelmesi, iç ve dış politikasını doğru kurgulaması ve tutarlı bir şekilde uygulamasına bağlıdır.

Fakat yaşadığımız çağda imajın, hakikatin önüne geçtiği de bir gerçektir. Bir ülkenin ve izlediği politikaların nasıl algılandığı, hangi anahtar kelimelerle tahlil edildiği, hangi atf çerçevesine yerleştirildiği, genellikle o ülkenin nesnel gerçekliğinden daha önemlidir. Moda dünyasının “imaj her şeydir” sözü, sadece bireyler için değil, toplumlar, ülkeler ve bölgeler için de geçerlidir.

Yüzlerce yıla sâri ve kök salmış bir imajı ve tasavvuru bir anda değiştirmek şüphesiz mümkün değildir. Örneğin Avrupa'nın bilinç dünyasında yer etmiş olan Türk-Osmanlı imajını değiştirmek, “güncellemek” ve bugünün gerçekleriyle uyumlu hale getirmek, zor bir görevdir. Türkiye'nin iki asırlık modernleşme tecrübesine, küreselleşmenin sunduğu yeni iletişim imkânlarına, Avrupa'da yaşayan beş milyona yakın Türkün varlığına ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin üyesi olma çabalarına rağmen Avrupa toplumlarının çoğunda Türk, Osmanlı, Müslüman ve Ortadoğulu imajı, Ortaçağlardan tevarüs edilen algı ve tutumlar tarafından beslenmeye devam etmektedir. Gadamer'in de işaret ettiği gibi tarih, kullandığımız dilde, kelimelerde, remizlerde, zihnimizdeki resimlerde ve anlattığımız hikâyelerde yaşamaya devam etmektedir. Bu unsurlar Avrupa'nın Türkiye algısında hala etkin bir rol oynamaktadır.¹⁸

Bu noktada bölgesel bir güç ve önemli bir küresel aktör haline gelen Türkiye'nin, yeni dinamizmini ve gelişme trendlerini ulusal ve uluslar arası kamuoyuna doğru ve etkin bir şekilde anlatabilmesi, izlenen politikalar kadar stratejik önemi haizdir. Dünya kamuoyunun bu politikaları nasıl algıladığı, çoğu zaman hakikatin önüne geçmektedir zira "kamuoyu" uluslararası ilişkilerin ve küresel eğilimlerin belirleyici etkenlerinden biri haline gelmiştir. Küçük bütçelik, açık kapalı, demokratik otokratik, Doğulu Batılı hiçbir toplumun kamuoyunun gücüne bigâne kalması artık mümkün görünmemektedir. Ekonomi politikalarından enerji kaynaklarının kullanımına, çevre sorunlarından göç politikalarına, medyadan ulusal ve bölgesel ihtilaf ve çatışmalara kadar çok geniş bir alanı kapsayan dünya siyasetinin şekillenmesinde, takip edilen politikaların uygulanmasında ve sonuç alınmasında yahut başarısız olunmasında, ulusal ve uluslar arası kamuoyunun rolü her gün biraz daha artmaktadır. Bu gerçeğin farkında olan ülkeler, uluslar arası örgütler, STK'lar ve diğer kuruluşlar, kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanmaya çalışmaktadırlar.

Türkiye, BM Güvelik Konseyinden G-20'ye, İslam Konferansı Örgütünden Avrupa Konseyine, NATO'dan AGİT'e kadar bölgesel ve küresel pek çok platformda aktif bir rol oynamakta, bölge ve dünya siyasetini belirleyen gelişmelerin merkezinde yer almaktadır. Türkiye ile ilgili son yıllarda meydana gelen iç ve dış gelişmeler, kendine özgü yeni bir "Türkiye hikayesi"nin doğmakta olduğunu göstermekte ve bu, dünya kamuoyunun ilgisini her geçen gün biraz daha Türkiye'ye yöneltmektedir. Bu hikâye Türkiye toplumunun kendisi kadar çok katmanlı ve dinamik özelliklere sahiptir. Türkiye'nin yeni kimliklerini, ben-tasavvurunu, hayal ve vizyonunu, açık ve geniş ufku, iç mücadelelerini, sorunlarını ve açılımlarını, müzakereci demokrasi süreçlerini, çok boyutlu sosyal ve siyasal dönüşümünü ve bütün bu konulardaki başarı ve başarısızlıklarını, sevinç ve hüznelerini, heyecan ve hayal kırıklıklarını tek bir hikâye, söylem ve anlatı üzerinden anlatmak mümkün değildir.

Çoğul modernite ve çok-merkezli küreselleşme süreçleriyle eş zamanlı olarak Türkiye'nin yeni kimlikleri de çoğulluk, çeşitlilik ve farklılık arz etmektedir. Bu da Türkiye'ye duyulan ilgiyi her gün biraz daha arttırmakta ve bu ilginin çeşitlenmesini sağlamaktadır. Son on yılda Türkiye'nin yükselen profili, uluslararası basında artan görünürlüğü, Türkiye'de kayıtlı yabancı gazeteci sayısının artması, akademik çevrelerde çağdaş Türkiye çalışmalarının hız kazanması, Türkiye'ye yapılan üst düzey ziyaretler ve bunların dünya kamuoyundaki yansımaları ve benzer pek çok unsur, "Türkiye hikâyesini" Doğudan Batıya küresel anlatıların en önemlilerinden biri haline getirmiştir.¹⁹

Bu dinamik sürecin hem iç hem de dış kamuoyuna doğru bir şekilde anlatılması, Türkiye'nin bundan sonra sergileyeceği değişim ve izleyeceği poli-

tikalar açısından büyük önemi haizdir. Yükselen bir güç olarak Türkiye'nin stratejik iletişim ve kamu diplomasisi alanlarında etkin ve başarılı olması, ulusal çıkarlarının, bölgesel etkinliğinin ve küresel sorumluluklarının vazgeçilmez bir unsurudur. Bu hususlar göz önüne alındığında kamu diplomasisinin Türkiye için stratejik bir öncelik olduğunu söyleyebiliriz.

Türk Kamu Diplomasisinin İmkânları

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Türk kamu diplomasisi, Türkiye'nin yeni "hikayesi"nin etkin ve kapsamlı bir şekilde dünya kamuoyuna anlatılması faaliyetidir. Bu faaliyetlerin muhtevasını belirleyen, Türkiye'nin tarihinden ve coğrafyasından tevarüs ettiği birikimdir. Türk dış politikasının derinlik kazanması, bu birikimi stratejik bir değer haline getirmesiyle doğrudan orantılıdır. Adalet, paylaşım, meşruiyet, temsilde eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, farklılıklara saygı, erdemli toplum, din ve vicdan hürriyeti, insan onurunun korunması ve temel hak ve hürriyetlerin anayasal güvence altına alınması, Türkiye'nin yeni toplumsal muhayyilesinin kurucu unsurlarıdır. Türkiye'yi hem Doğuda hem de Batıda bir cazibe merkezi haline getiren bu unsurlar, aynı zamanda Türk dış politikasına ve kamu diplomasisine mukayeseli üstünlük sağlamaktadır.

Son yıllarda görsel ve yazılı medyadan düşünce kuruluşlarına, ekonomi platformlarından akademik çalışmalara kadar geniş bir alanda giderek zenginleşen Türkiye tartışması, bu değerler etrafında şekillenmekte ve Türkiye'nin sınırlarını aşarak modernite ve küresel düzen hakkında daha kapsamlı ve dinamik bir söylemin oluşmasına imkân tanımaktadır. Örneğin gelenek-modernite bağlamında Türkiye, Osmanlı-İslam kültürünün temsil ettiği gelenek ile çağdaşlaşmanın temsil ettiği moderniteyi görece başarılı bir şekilde mezcedebilmiş bir ülke olarak görülmektedir. Türk modernleşmesi, klasik modernite, çoğul modernlikler, çok kültürlülük ve küreselleşme tartışmalarının içinde ele alınmakta, bu da Türkiye tartışmalarını ulusal sınırların ötesine taşımaktadır. Gelenek ile modernite arasında kurulan ilişki, aynı zamanda muhafazakâr değerlerle modern araçlar arasında bir denge ilişkisi kurulması fikrini ve ideali de ihtiva etmektedir. Türkiye, geleneksel-muhafazakâr değerlerine sahip çıkarak moderniteyi dönüştüren bir ülke olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'nin tarihi birikimine dayanarak etkin bir dış politika izlemesi, yeni Türkiye tasavvurunun temel unsurlarından biridir. Türkiye'nin Osmanlı tecrübesini tevarüs eden bir ülke olması, Balkanlar'dan Ortadoğu'ya uzanan geniş coğrafyada doğal ünsiyetler kurmasını ve bölge politikalarında etkin bir rol oynamasını sağlamaktadır. Bunun bir sonucu olarak Türkiye ile Arap dünyası arasındaki duygusal ve siyasi mesafe giderek azalmakta ve ilişkiler uzun

bir süre sonra yeniden normalleşmektedir. 20. yüzyılda uğradığı hezimetlere rağmen bölgesel Arap milliyetçiliğinin hala etkin olduğu göz önünde bulundurulursa, Türkiye'nin Arap kamuoyu tarafından yakından takip edilen bir ülke haline gelmesi, kayda değer bir gelişmedir. Türkiye'nin bu özelliği, sadece Araplar değil, Avrupalılar, Ruslar, Amerikalılar, Afrikalılar, Japonlar ve diğer Asyalılar tarafından dikkatle izlenmektedir.

Yeni Türkiye tasavvurunun bir diğer önemli unsuru, değişim-süreklilik ekseninde ortaya çıkan dinamiklerdir. Türkiye'de merkez-çevre ilişkileri yeniden tanımlanmakta, yeni sosyal sınıflar ve elitler ortaya çıkmakta, farklı sosyal sınıflar arasındaki mesafe azalmakta ve etkileşim alanları artmakta, çoğul tecrübeler eş-zamanlı olarak yaşanmakta ve tabu kabul edilen konular özgürce tartışılmaktadır. Bu toplumsal ve siyasal dönüşüm, geleneksel değerleri ve ilişki ağlarını bütünüyle ortadan kaldırmamakta, onları yeni bağlamlara taşımakta ve modernliğin yeni kurucu ve taşıyıcı unsurları haline getirmektedir. Bu manada Türk modernleşmesinin son yıllardaki seyri, değişim ile sürekliliği aynı anda içinde barındırmaktadır. Bu da Türkiye'nin yaşadığı özgün ve dinamik tecrübenin farklı kamuoylarının ilgi alanına girmesine imkân sağlamaktadır.

Burada son olarak kısaca temas edeceğimiz tahlil unsuru, küreselleşme ve yerelliktir. Türkiye'deki yeni sosyal sermaye ve hareketlilik, bir tarafta köksüz, kimliksiz ve ulusal değerleri yok sayan küreselleşme modellerini reddetmekte, öbür tarafta dünyaya kapalı bir kimlik tasavvurunu ve aidiyet duygusunu yetersiz bulmaktadır. Türkiye'de son yıllarda modernleşmenin ve küreselleşmenin aktörleri çeşitlenmiş ve çok farklı kesimleri ve unsurları ihtiva eder hale gelmiştir. Bu aktörler artık sadece bürokratik elitlerden yahut patron sınıfından ibaret değildir. Çok farklı sosyal bağlara ve kimlik temellerine sahip yeni aktörler sürecin başat unsurları haline gelmektedir. Bu da dünyadaki küreselleşme-yerellik tartışmaları açısından özgün bir nitelik arz etmektedir.

Kısaca temas ettiğimiz bu hususlar, Türkiye'nin kamu diplomasisi konseptini ve pratiğini temellendiren ve farklı biçimlerde şekillendiren unsurlardır. Türk dış politikasının ve kamu diplomasisinin başarısı, bu unsurları tutarlı ve etkin bir şekilde kullanabilmesine ve yeniden üretebilmesine bağlıdır. Bu programın hayata geçirilebilmesi için Türkiye'nin elinde devlet kurumlarından STK'lara, iş çevrelerinden sanatçılara, medya mensuplarından bilim adamlarına, aydınlardan akademisyenlere, insani yardım kuruluşlarından insan hakları örgütlerine kadar geniş bir aktörler manzumesi bulunmaktadır. Türkiye'nin yükselen bir güç olması, bütün bu aktörlerin bu tarihi sürece yapıcı katkı vermelerine bağlı olacaktır.

NOTLAR

- ¹ Bkz. Bülent Aras ve Hakan Fidan, “Turkey and Eurasia: Frontiers of a New Geographic Imagination”, *New Perspectives on Turkey*, No. 40, 2009, s. 195–217.
- ² Türk bilim dünyası tarih, siyaset, sosyoloji, uluslar arası ilişkiler, felsefe yahut antropoloji alanlarında kendine özgü bir kavram ve kuram dünyası inşa etmede henüz arzu edilen noktada değildir. Bu konunun interdisipliner bakış açısıyla ayrı bir çalışmada detaylı olarak ele alınması gerektiğini ifade etmekle yetinelim. Bu yönde dikkat çeken birkaç çalışma olarak şu eserler zikredilebilir: İsmail Kara, *Bir Felsefe Dili Kurmak: Modern Felsefe ve Bilim Terimlerinin Türkiye’ye Girişi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2001), Cüneyt Kaya (haz.), *Türkiye’de/Türkçede Felsefe Üzerine Konuşmalar* (İstanbul: Küre Yayınları, 2009) ve Ersel Aydınlı, Erol Kurubaş, Haluk Özdemir, *Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslar arası İlişkiler Disiplininde Vizyon Araştırmaları* (Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2009).
- ³ Örneğin son yıllarda Arap dünyasında Türkiye’ye duyulan ilgi bu dinamiklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konuda bkz. benim “Debating Turkey in the Middle East: The Dawn of a New Geopolitical Imagination”, *Insight Turkey*, Vol. 11 No 1 (2009 Winter), s. 83-96.
- ⁴ Türk-Amerikan ilişkilerine bu açıdan yaklaşan bir değerlendirme için bkz. benim “US-Turkish Relations under Obama: Promise, Challenge and Opportunity in the 21st Century”, *The Journal of Balkan and Near East Studies*, Vol. 12, No 1, (2010), s. 93-108.
- ⁵ Türk dış politikasının değer ve real-politik eksenli dönüşümünün bir analizi için bkz. benim “Turkey and the Middle East: Ideology or Geopolitics?”, *Private View*, (Autumn 2008), s. 26-35.
- ⁶ Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Succeed in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004), s. x.
- ⁷ Joseph Nye ve Richard Armitage’ın yürüttüğü ince güç projesi için bkz., <http://www.csis.org/smartpower>
- ⁸ İnce güç kavramının uluslararası literatürdeki yeri ve Türkiye açısından anlamı için Bilgin, Elis, Beng, Altunışık ve Altınay’ın *Insight Turkey*, Cilt 10, No 2 (April-June 2008) ince güç özel sayısındaki makalelerine bakınız.
- ⁹ Peter Krause ve Staphen van Evera, “Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas”, *Belfer Center for Science and International Affairs*, Harvard Kennedy School, (September 2009).
- ¹⁰ Jarol B. Manheim, “The War of Images: Strategic Communication in the Gulf Conflict”, Stanley A. Renshon (ed.), *The Political Psychology of the Gulf War. Leaders, Publics, and the Process of Conflict* içinde (Pittsburgh/London: University of Pittsburgh Press, 1993), s. 166-7.

- ¹¹ Jan Melissen (ed.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* (New York: Palgrave MacMillan, 2005), s. xix.
- ¹² Ambassador K. T. Paschke, *Report on the Special Inspection of 14 German Embassies in the Countries of the European Union* (Berlin: Auswärtiges Amt, 2002).
- ¹³ Anna Michalski, “The EU as a Soft Power: The Force of Persuasion”, Jan Melissen (ed.), *The New Public Diplomacy* (New York: Palgrave Macmillan 2007) içinde, s. 128.
- ¹⁴ Ali Fisher, “Four Seasons in One Day: The Crowded House of Public Diplomacy in the UK”, Nancy Snow ve Philip M. Taylor (ed.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (New York: Routledge, 2009) içinde, s. 251-261.
- ¹⁵ Ingrid d’Hooghe, “Public Diplomacy in the People’s Republic of China” Jan Melissen (ed.), *The New Public Diplomacy* içinde, s. 88-9.
- ¹⁶ Gary D. Rawnsley, “China Talks Back: Public Diplomacy and Soft Power for the Chinese Century”, Snow ve Taylor (ed.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, s. 284.
- ¹⁷ Richard Armitage ve Joseph Nye, “A Smart Funding Strategy?”, 24 Nisan 2009, <http://www.csis.org>
- ¹⁸ Bu konuda bkz. benim *İslam ve Batı* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2007).
- ¹⁹ Örneğin Türkiye’de kayıtlı yabancı gazeteci sayısı 2002 yılında sadece 36 iken, bu sayı 2009 yılında 265’e çıkmıştır. Yabancı basın mensupları arasındaki ulusal ve bölgesel çeşitlilik de Türkiye’ye duyulan ilginin farklı kesimler arasında paylaşıldığını göstermektedir.
- *Bu makale daha önce “Yükselen Değer Türkiye” adlı kitapta yayınlanmıştır. (ed. Ali Resul Usul, İstanbul: MÜSIAD Yayınları, 2010)

KAMU DİPLOMASİSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE TÜRK DIŞ POLİTİKASININ DURUMU: AK Parti ve MHP'nin Söylemlerinin Karşılaştırılması

Doç. Dr. Ertan EFEGİL

Sakarya Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, uluslararası politikaya, temelde iki faktör eklemeli. Öncelikle iç ve dış politikalar arasındaki ayırım tümüyle ortadan kalktı. Soğuk Savaş döneminde, uluslararası siyaset ile iç politika arasında daha belirgin bir ayrılık mevcut idi. Dış politika; o dönemde daha çok ulusal güvenlik, askeri tedbirler, enerji kaynaklarına ulaşım, devletlerarası çatışmalar, ideolojik rekabet ve ekonomik kalkınma planları gibi yüksek politika konularından oluşuyordu. Bu nedenle, dış politika planlaması, devlet içinde aktif durumda olan, ama devlet dışı bir konuma sahip bulunan aktörlerin (medya, sivil toplum kuruluşları, kamuoyu, çıkar grupları gibi) etkisinden uzak bir şekilde gerçekleştiriliyordu.¹ Böylece karar vericiler, sadece diğer devlet(ler)in resmi aktörlerini/karar vericilerini ikna etme gayreti içerisindeydi.

Fakat Soğuk Savaş döneminin bitmesinin ardından, yukarıdaki paragrafta izah edilen görüş geçerliliğini yitirmeye başladı. Öncelikle dış politika analizi üzerine çalışan akademisyenlerinde ifade ettiği gibi, iç politika ile dış politika arasındaki ayırım hızla muğlâk hale geldi. Artık bir alanda verilen kararların etkisi, doğrudan diğer alanda da hissedilmektedir.² Örneğin, enerji politikalarının, hem uluslararası politikayı hem de iç politikayı yakından etkilemektedir. Diğer taraftan, artık dış politikanın değişik konuları arasında bağlantılar/bağıntılar bulunmakta ve özellikle karşılıklı bağımlılığın dünya siyasetini etkisi altına aldığı mevcut dönemde, dış politika konularının çeşitliliğinde de artış görülmektedir.³

Sonuçta, karar vericiler, dış politikayı planlarken, her iki yapıdaki aktörleri de ikna etmek zorundadır. Diğer bir ifadeyle, iç ve dış politika arasındaki

karşılıklı etkileşimden ötürü, dış politika, hem yerel insanların hem de yabancı aktörlerin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda, karar verici, hem kendi iç siyasetinin aktörlerini (kamuoyu, medya, çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları gibi), hem de uluslararası düzeyde ve/veya diğer devlet içerisinde hareket eden devlet dışı birimleri de etkilemek ve onların görüşlerini, kendi dış politika hedefleri doğrultusunda yönlendirmek zorundadır.⁴

Diğer bir sonuç ise, askeri ve siyasal yöntemler, uluslararası ilişkilerde geçerliliğini büyük oranda yitirmiştir. Günümüzde sadece askeri güce dayalı olarak karşı tarafı caydırmak ve/veya karşı tarafı ikna etmek ve/veya karşı tarafa kendi taleplerimizi kabul ettirmek mümkün değildir. Daha çok ikincil güç kaynakları denilen, kültür, diplomasi, sosyal ilişkiler ve ticari yatırımlar gibi yumuşak güç unsurları, sert güç denilen askeri gücün önüne geçmiştir.⁵ Bu durumda, kamu diplomasisini, devletlerin dış politika araçları arasında ön sıraya yerleştirmek gerekmektedir. Bu nedenle, günümüzde devletler, kamu diplomasisine, askeri güçlerini geliştirmekten daha fazla önem vermek zorundadır.

Mevcut çalışmada, kamu diplomasisinin kavramsal tanımı yapılacak ve bu alana ilişkin akademik görüşler ortaya konulacaktır. Ardından mevcut hükümetin ve muhalefetteki Milliyetçi Hareket Partisi'nin söylemlerinin kamu diplomasisine uygunluğu karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Kamu Diplomasisinin Kavramsal Tanımı

Devletlerin karar vericileri, kendilerinin ve diğer ülkelerin kamuoylarını dikkate almak zorunda olduğundan, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bu aktörler, etkilenmesi gereken hedef kitlenin “kalplerini ve beyinlerini, karşılıklı duygudaşlık kurarak, kazanmakla yükümlüdür”.⁶ Bu zorunluluk da bizi kamu diplomasisi kavramına götürmektedir.

Akademisyenler ve pratisyenler, kamu diplomasisini, “geleneksel açıdan, yabancı kamuoyu ile etkileşim halinde olmak” şeklinde tanımlamaktadır. Buradaki amaç, “ilgili ülkenin vatandaşlarını etkileyerek, yabancı ülkenin davranışını ulusal çıkarları bağlamında değiştirmektir”. Bu nedenle, “diğer ülkelerin kamuoylarının eğitilmesi, bilgilendirilmesi ve sürece bir şekilde dâhil edilmesi” gerekmektedir.⁷

Amerikalı diplomatlar, yeni dünya düzeni içerisinde, bir ülkenin politikalarının, değerlerinin ve kültürünün, doğrudan ve dolaylı bir şekilde, diğer devletlerin politikalarını, kültürlerini ve değerlerini etkilediğini vurgulamaktadır. Ayrıca, kendi kamuoyunun desteğini alamamış bir dış politikanın, etkin bir şekilde yürütülmesinin mümkün olmadığını⁸ savunan Amerikalı diplomatlar, ancak hem kendi insanını ikna edebilen, hem de diğer ülkelerin vatandaşlarının

değerlerini ve kültürlerini anlayabilen ülke yöneticilerinin, siyasi açıdan daha güçlü dış politika hedefleri güdebileceklerini ve diğer ülkeleri de daha fazla kendi anlayışları doğrultusunda etkileyebileceklerini düşünmektedir.⁹ Sonuçta, diğer ülkelerin vatandaşlarının kalplerini ve düşüncelerini fethetmesi gereken kamu diplomasisi, bir ülkenin dış politikasına, ciddi düzeyde güçlendirici/olumlu yönde katkıda bulunabilmektedir.

Kamu Diplomasisi Bağlamında Karar Vericilerin İzlemesi Gereken Yöntemler

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, mevcut uluslararası sistem içerisinde, karar vericiler, hem içyapıya hem de diğer ülkelerin kamuoylarına yönelik olarak politikalar/tutumlar izlemek zorundadır.

Hedef Kitle Analizi

Kamuoyu dediğimiz zaman, teorik metinlere göre, dış politika konusunda ilgisiz olan “sokaktaki insandan” ziyade, “karar vericileri harekete geçirme becerisine ve etkileme gücüne sahip olan bir kesimden” bahsetmiş oluyoruz. Bu gruba dâhil olan kişileri şöyle sıralayabiliriz: siyasi parti temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, işadamları, akademisyenler, sanatçılar, düşünürler, çıkar grupları, medya mensupları ve eğitilmiş, dış politikaya ilgi duyan kişiler. Yine ABD kamuoyunu inceleyen akademisyenlere göre, bu grubu oluşturan kişiler, genel nüfusun, en fazla yüzde 10’una tekabül etmektedir.¹⁰

Bu araştırmaya göre ABD kamuoyu, dört farklı gruptan oluşmaktadır: a) Kanaat önderleri (devlet birimleri, medya mensupları, öğretim üyeleri, STK temsilcileri, araştırma merkezleri, işverenler gibi), bu da, %1’lik dilime tekabül ediyor, b) dış politika ile ilgilenen eğitilmiş kişiler (% 5), c) kendi şahsi menfaatleri dışında görüşü olmayan geniş halk kitlesi (% 71) ve ç) herşeyden habersiz olan kesim (%20).¹¹

Sonuçta, karar vericiler, hem kendi ülkelerindeki hem de diğer ülkelerdeki kanaat önderlerini ve dış politikaya ilgi duyan, geniş halk kitlelerini harekete geçirme kabiliyetine sahip eğitilmiş kişileri hedef almak zorundadır.

Bu amaçla, ABD Dış İşleri Bakanlığı, hem ABD hakkında olumlu görüşler oluşturmak, hem de bu kişilerin bilgi kaynağı haline gelebilmek için, kamu diplomasisi bağlamında yoğun bir çaba harcamaktadır.¹² Bu bağlamda, bölge ülkelerinin medyalarını, yayın kuruluşlarını yakından izlemektedir. Büyükelçiliklerin internet sayfalarına yoğun şekilde bilgiler yüklemektedir. Kanaat önderlerine ve halkı etkileyebilecek kapasiteye sahip kişilere, “CIA Tur” şirketi vasıtasıyla, ABD’de en az “15’er günlük” turistik gezi imkânlarını ücretsiz sunmaktadır. Diğer taraftan, ABD, sanatçılara, akademisyenlere, siyaset

adamlarına ve medya mensuplarına karşılıksız araştırma/inceleme bursları sağlamaktadır.

Medya kurumları ve akademisyenler ile ilişkilerini geliştiren ABD, mesajlarında, mutlaka “ortak değerler, ortak çıkarlar ve ortak anlayışlar üzerinde koyu vurgu” yapmaktadır.¹³

İç Yapıya İlişkin Atılması Gereken Adımlar

Karar vericiler, devlet birimleri ile kamuoyu arasında tatmin edici düzeyde bir görüşbirliği sağlayarak dış politikayı belirlemek zorundadır. Özellikle demokratik rejimlerin, neredeyse tek geçerli rejim olarak kabul edildiği günümüzde, karar vericilerin, kamuoyunun ve anayasal gücünü paylaştığı diğer devlet birimlerinin desteğini alarak hareket etmesi gerekmektedir. Tabii bu durumda, “her kesimi bir şekilde memnun edecek tatmin edici seçeneği bulmak” amacıyla, dış politika yapım sürecini işletecektir. En iyi seçeneği bulması mümkün olmayan devlet elitleri, yine de kamuoyunun desteğini alan bir dış politika seçeneğini, daha bir özgüvenle yürütme imkânı bulacaktır.

Kamuoyunun dış politika yapım sürecine dâhil edilebilmesi için, Türkiye’de bir demokratikleşme sürecinin yaşanması veya diğer bir ifadeyle katılımcı demokrasinin inşası kaçınılmazdır. Zaten Cumhurbaşkanı Gül ve Başbakan Erdoğan, katılımcı demokrasinin inşası konusunda ciddi adımların atılması taraftarıdır. Böylece sivil toplum kuruluşlarının, medyanın, kamuoyunun, dış politika etkisinin artması gerektiğini savunmaktadır.¹⁴

Sonuçta, demokratikleşme sayesinde, kamuoyu karar vericiler nezdinde sesini duyurabilecek ve etkisini arttırabilecektir. Bu durumun gerçekleşmesi içinde, üç koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir:

1. Siyasi iktidarlar ve devlet birimleri, hesap verebilir hale getirilmelidir. Bunun da göstergesi, hür iradeyle genel seçimlerin gerçekleştirilmesidir.

2. Kamuoyunun iç siyasi ve dış politika yapım süreçlerine dâhil edilmesi için, geniş bir katılıma olanak sağlanmalıdır.

3. Vatandaşların, kendilerini özgürce ifade etmelerine imkân tanınmalıdır.

Bu koşullara ilave olarak, karar vericilerde, kendi zihinlerini, daha demokratik bir yapıya kavuşturmaları gerekmektedir. Yani sivillerde, “otoriter düşünce yapısına” sahip olmaktan hızla uzaklaşmalıdır. Diğer bir ifadeyle, herkesin özgür iradesiyle kendisini ifade etmesinin normal olduğu kabul edilmeli ve kültürel ve düşünsel farklılıklara anlayışla yaklaşılmalıdır. İktidarlar, kamuoyunu oluşturan kanaat önderlerini ve aktif grubu, “iktidarın görüşlerini meşrulaştıracak bir grup” olarak görmemelidir. Aksine Onları, fikirlerinden

ve görüşlerinden istifade edilmesi gereken etkin bir sosyal tabaka olarak düşünmelidir. Sonuçta, karar vericiler, bu sosyal gruplar ile “insani değerler içerisinde duygudaşlık kurabilmelidir”.

Diğer Ülkelerin Vatandaşlarına İlişkin Yapılması Gerekenler

Diğer ülkelerdeki hedef kitlesine baktığımızda, karar vericilerin, diğer ülkelerin kanaat önderlerini, ilgili diğer aktif kuruluşları ve uluslararası/bölgesel örgütlerdeki kişileri ikna etmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, Amerikalı meslektaşlarının yaptığı gibi, Türk hariciyesi, bu kişiler için bilgi kaynağı haline gelmelidir. Hatta diplomasi, artık reaktif diplomasi anlayışından, pro-aktif diplomasi anlayışına gerçek manada geçmiştir. Diğer bir ifadeyle, vakit kaybetmeden, gelişmelere önceden tepki göstermeli, haberleri yönlendirmelidir.¹⁵

Bilgi kaynağı olurken, Türkiye, “kendi görüşlerini yansıtan, ancak rasyonel bir şekilde hazırlanmış, resmi politikaları tekrarlamaktan uzak, bilimsel veriler ışığında kendi politikalarını izah etmeye çalışan, duygusal, ruhsal etkilerden uzak bilgileri, belgeleri ve görüşleri”, dış kamuoyuna sunulmalıdır. Bu kişilerin, Türkiye’de araştırma yapmasına, incelemelerde bulunmasına imkân tanınmalı, Türkiye’yi ziyaret etmeleri teşvik edilmelidir. Hatta bu ülkelere yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin gelmeleri sağlanmalı, bu ülkelere yönelik akademik çalışmalarda yaygınlaştırılmalıdır. Ortak doktora ve yüksek lisans programları hazırlanmalı ve ortak projeler teşvik edilmelidir.

Sonuçta, kişisel ve kurumsal temelde karşılıklı temaslar artırılmalıdır. Bu sayede, kişilerin yerinde olayları görmeleri sağlanmalı, duygudaşlık kurmalarına olanak verilmeli, kanaat önderlerinin psikolojik çevreleri yeniden şekillendirilmelidir. Ancak bu sayede, diğer ülkelerin kamuoyları ikna edilmiş olabilecektir.

Neden psikolojik çevreyi değiştirmek gerekmektedir? Bilindiği üzere, karar vericiler, kararlarını, kendi psikolojik çevrelerine uygun olarak belirlemektedir.¹⁶ Maddi koşullar, psikolojik çevre sayesinde bir anlam kazanmaktadır. Bu nedenle, eğer insanları ikna etmek istiyorsanız, o kişilerin algılamalarını, psikolojik çevrelerini değiştirmek zorundasınız. Bunu yapabilmenin yolu da, devlet tezlerini sürekli tekrarlamak değildir. Aksine karar vericilerin, kendi planlama kabiliyetlerini arttırarak, daha rasyonel görüşlerin ortaya çıkmasına olanak sağlaması gerekmektedir. Yani diğer ifadeyle inandırıcı olmak zorundadır. Bunun içinde, karşı tarafın algı çerçevesine girmeli, kendi tezlerine mantıklı, bilimsel ve objektif değerlendirmeler eklemeli ve en önemlisi diğer ülkelerin vatandaşları ile empati kurarak, ortak yanları, değerleri ve çıkarları vurgulamalıdır.

Kamu Diplomasisini Kim Uygulayacak?

Bu görevi, sadece Dış İşleri Bakanlığı diplomatları gerçekleştiremez. Aksine gerçekleştirilmemesi de gerekir. Zaten imkânlarının çok üzerinde görev yüklenen diplomatlar, kendilerine verilen ihtisas bilgilerine dayanarak, ancak medya önünde sözcülüğü ve temsili sağlayabilir. Bunun dışında, diğer birimler ve uzmanlardan oluşan kadrolar, bu görevle yükümlü hale getirilmelidir.

Ancak bu yaklaşıma rağmen, Dış İşleri Bakanlığı Enformasyon Birimi, kamu diplomasisini yürütmekle yükümlü hale getirilmiş ve Başbakanlık bünyesinde Kamu Diplomasisi Müsteşarlığı da, bu konuda görevlendirilmiştir.¹⁷

AK Parti Yönetiminin Söylemleri

AK Parti yöneticileri, kamu diplomasisinin mantığına ve özüne uygun olarak, dış politika konuşmalarında, ortak çıkarları, ortak tarihi geçmişi, ortak kültürel değerleri, ortak geleceği, birlikte yaşanmışlığı ve kardeşliği vurgulamaktadır. Özellikle diğer devletler ile işbirliği içerisinde olunması gerektiğini belirten AK Parti hükümeti, uluslararası düzenin, barış, hoşgörü, istikrar, kardeşlik, farklılıklara saygı, refah, ortak dini ve kültürel değerler gibi olguların üzerine inşa edilmesini savunmaktadır. Bölgesel ve küresel işbirliğinin, yapıcı bir anlayış ve samimi bir diyalog ile kurulması taraftarıdır.

Geçmişte yaşanan ihtilafların yeniden gündeme getirilmesine karşı çıkan Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, devletlerin siyasi temasları sırasında, mevcut problem alanlarını ortaya koymak yerine, pozitif düşünme bağlamında, ortak geleceği inşa etme yönünde adımlar atmasını istemektedir. Kültürlerin birleştirici olmasını talep eden Davutoğlu, Soğuk Savaş mantığıyla bakmadıklarını, mutlak çıkarların ve yaklaşımların birbirlerine zıt olması gerektiği yönünde görüşü savunmadıklarını belirterek, devletlerarasında işbirliğinin mümkün olduğunu savunmaktadır.¹⁸

Yine yukarıdaki düşüncelere bağlı olarak, Davutoğlu, küreselleşme nimetlerinden herkesin hakkını şekilde faydalanmasını ve bu bağlamda Türkiye'nin, "İnsanoğlunun önce sömürgecilik, daha sonrada çift kutuplu yapı içerisinde ihmal edilmiş, geri bırakılmış ülkelerin adalet arayışının sözcülüğünü" yapmak istemektedir.¹⁹

Davutoğlu, Türkiye'nin aktif dış politikasından komşu ve bölge ülkelerinin rahatsız olmasından endişe etmekte ve bu ülkeleri rahatlatacak söylemlerde bulunmaktadır. Bu nedenle, Davutoğlu, Yeni-Osmancılık yaklaşımının, yayılmacı amaçlar gütmeyeceğini söylemekte ve aksine Türkiye'nin kendi tarihi ve coğrafyasıyla barışmaya çalıştığını belirtmektedir. Örneğin, Davutoğlu, Balkanlar ile ilişki kurarken, "bu bölgeye, Osmanlı devletinin toprak kayıpları olarak bakmadıklarını" ifade etmektedir.²⁰

Türkiye'nin, Avrasya'nın merkezinde sahip olduğu jeopolitik konumuyla sadece AB'ye, sadece çevresindeki bölgelere değil, küresel sisteme de barış getirmeyi amaçladığını ve hiç kimseye hükmetme düşüncesinde olmadıklarını vurgulayan Davutoğlu, komşu ve bölge ülkelerin ortak hedefinin, güvenlik ve istikrar olduğunu ve bunun da birlikte gerçekleştirilmesi gerektiğini söylemektedir. Böylece ortak geleceğin birlikte inşa edilmesi taraftarı olan Davutoğlu, komşu ülkeler arasındaki işbirliği arayışlarını bir tehdit unsuru olarak görmekte, aksine bu tür girişimleri, bölgesel işbirliği arayışları olarak nitelendirmektedir ki bu da, dışarıya daha olumlu mesaj vermektedir. Uluslararası sistemde karşılıklı bağımlılığın ve etkileşimin arttığını vurgulayan Davutoğlu, dinler ve kültürler arasında husumet tohumlarının ekilmemesini istemektedir.²¹

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan da, Bakan Davutoğlu ile benzer söylemleri dile getirmektedir. Dünya siyasetinde halen nefret, korku ve hoşgörüsüzlüğün mevcut olduğunu belirterek; medeniyetler, kültürler ve dinler temelinde şekillenen önyargılardan ve çatışmalardan arınmış, barış ve işbirliğinin hâkim olduğu bir dünya arzu etmektedir. Bu amacı hayata geçirmek için, kültürlerarası diyalogun geliştirilmesinin, toplumların birbirlerini tanımmasının ve böylece yanlış anlaşımaların ortadan kaldırılmasının gerekliliğini savunan Erdoğan, dış politikada, hoşgörünün, tahammülün, toleransın, diyalogun, iletişimin, paylaşmanın ve dayanışmanın hâkim kılınması taraftarıdır. Genç nesillerin de, özellikle farklı din ve kültürlerden gelen gençlerin, bu hedefler doğrultusunda eğitilmesini ve kaynaştırılmasını öneren Erdoğan, biz ve öteki temelindeki anlayışların ortadan kaldırılmasını istemektedir. Bu bağlamda, Erdoğan, hükümetinin politikasını şöyle özetlemektedir: “bir güler güz, bir sıcak dokunuş, bir samimi el uzatış, gönülden gönüle sağlam köprüler kurmaktır. Bu yolda, kalpleri ve zihinleri nasıl kazanabiliriz?” Bu görüş, kamu diplomasisinin temel felsefesini özetlemektedir.²²

Komşu ülkeler ve bölge ülkeleri ile ilişkileri tanımlarken, ortak tarihsel, kültürel, toplumsal ve siyasi değerlere vurgu yapan Erdoğan, ortak hedeflere, amaçlara, beklentilere ve sıkıntılara odaklı mesajlar vermektedir. Bölge ülkeleriyle saygın, seviyeli ilişkiler kurmayı hedefleyen Erdoğan, iyi komşuluk, karşılıklı saygı, güvenlik, işbirliği kavramlarını, dış politikasının temel ölçütleri olarak açıklamaktadır. Dünya siyasetinde barış istediklerini vurgulayan Erdoğan, bu bağlamda, silaha yatırılan paraların, yoksulluk ve açlık ile mücadeleye harcanmasını önermektedir. Türkiye'nin kendi coğrafyasında barış ve istikrar istediğini sıklıkla vurgulayan Erdoğan, sorunların barışçıl yöntemler ile çözülmesi gerektiğini belirtmektedir. Geçmişte yaşanan tarihsel sarsıntıların bir kenara konularak, geleceğe önyargısız bakılmasını öneren Erdoğan, Türkiye'nin diğer bütün ülkelerin değerlerini önemseydiğini ve aynı anlayışı da diğer devletlerden beklediğini söylemektedir.²³

Böylece Erdoğan, uluslararası ilişkilerde asıl olanın, ortaklıkları, benzerlikleri, uyumu, uzlaşmayı, yardımlaşmayı ve dayanışmayı hedeflemek olduğunu ifade etmektedir. Hangi dinden, mezhepten, kültürden, dünya görüşünden olursa olsun, herkesin biraraya gelmesini isteyen Erdoğan, diğer devletler ile ilişkilerde, sıfır toplamlı anlayışı bir kenara bıraktıklarını ve kazan-kazan anlayışını benimsediklerini açıklamaktadır.²⁴

MHP'nin Söylemleri

AK Parti'nin aksine, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), söylemlerinde, ortak hedefleri, beklentileri ve geleceği gündeme getirmemekte, halen güvenlik temelli bir dış politika anlayışını dile getirmekte ve diğer devletlerin düşüncelerini dikkate almayan bir paradigma benimsemektedir.

Bütün mazlum milletlerin huzur, barış ve hakkaniyet içinde yaşamalarını savunan küresel bir düzenin kurulmasını ve Türkiye'nin kucaklayıcı kültürünün bölgede bir çekim alanı oluşturmasını savunan Bahçeli, yine de esas olanın karşılıklı menfaatlerin korunması olduğunu belirtmektedir.²⁵ Türkiye'nin varlığının ve mevcudiyetinin korunması yönünde, her vatandaşın fedakârlıkta bulunmasını normal karşılayan Bahçeli, bu bağlamda, TSK'nın Kuzey Irak'a düzenlediği sınır ötesi operasyonlara destek verirken, bölgede güvenlik şeridinin kurulmasında ısrar etmektedir. Kuzey Irak Bölgesi lideri Mesut Barzani'yi ve PKK'yı, ABD'nin taşeronu olarak nitelendirmektedir.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerini, aldatma ve oyalama süreci olarak gören Bahçeli, hükümetin bu yöndeki girişimlerini tavizler olarak nitelendirmektedir. Büyük Ortadoğu Projesi'ni ABD'nin Orta Doğu ülkelerini terbiye etme ve düzene sokma projesi olarak gören Bahçeli, Kıbrıs'ta dayatmaların olduğunu söylemektedir.²⁶

Demokrasi, insan hakları, temel hak ve özgürlükler, hukuk devleti gibi evrensel değerlerin, hain hesaplara hizmet eden kavramlar haline getirildiğini öne süren Bahçeli, Irak'ta Türkmenlerin ezildiğini, Kerkük'ün zorla ele geçirmeye çalışıldığını iddia etmektedir.²⁷

Ermenistan ile protokoller konusunda ise, tarihsel sarsıntılara atfı yaparak, bu girişime şiddetle karşı çıkmaktadır. Hatta Ermenistan'ı, Kafkasya bölgesinde istikrarsızlık unsuru olarak nitelendirmektedir.²⁸

Sonuç olarak Bahçeli, diğer ülkelerin görüşlerini dikkate alan ve ortak çıkarları, anlayışları, beklentileri ortaya koyan bir dış politika anlayışına sahip değildir. Sıklıkla tarihte yaşanan sarsıntılara atıfta bulunarak, Ermenistan, ABD, Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer bölgesel devletleri, emperyalist emeller gütmekle suçlamaktadır.

Sonuç

Günümüz dünyasında, kamu diplomasisi, devletlerarasındaki ilişkilerin işbirliği temelinde geliştirilmesi için gerekli bir kurumu oluşturmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde, iç siyaset ile dış politika arasındaki kesin sınırların kalkması, zamanla devletlerin birbirlerinin halklarını ikna etmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Artık iç aktörler, dış politika yapım sürecinde, eskisine nazaran daha fazla etkili hale gelmiştir.

Batılı ülkeler, kamu diplomasisini, dış politikanın hedeflerini hayata geçirmek için etkin bir şekilde kullanmaktadır. Türkiye de son zamanlarda bu konuya özel önem vererek, bazı kurumsal yapılanma içerisine girmiştir. Ancak yumuşak gücüne güvenen Türkiye'nin, kamu diplomasisi konusunda, daha uzun bir süreç geçirmesi gerekmektedir. Özellikle medyada ve siyasi partilerin söylemlerinde, kamu diplomasisine aykırı görüşler ifade edilmektedir. Örneğin, Milliyetçi Hareket Partisi'nin söylemleri, kamu diplomasisinin anlayışına uygun değildir. Söylemlerinde daha çok tarihsel sarsıntılara atıfta bulunmakta, diğer ülkeler ile ortak çıkarlardan ziyade, farklılıklara vurgu yapmaktadır.

Mevcut hükümetin söylemleri ise, kamu diplomasisi açısından oldukça uygundur. Özellikle dünya siyasetinde, barış, istikrar, hoşgörü, karşılıklı saygı, kardeşlik vb. kavramları ön plana çıkaran AK Parti, söylemlerinde sürekli olarak ortak geleceğe bakılmasını ve geçmişte yaşananların bir kenara bırakılmasını istemektedir. Ancak hükümetin, bu söylemlerini, yurt dışındaki etkin kamuoyuna da yönlendirmesi gerekmektedir. Bu amaçla, dış politika söylemlerini duygusal çizgiden, daha inandırıcı ve bilimsel yapıya kaydırması elzemdir. Diğer bir ifadeyle, söylemden öteye geçerek, dış politika anlayışını, daha ikna edici cümleler ile desteklemelidir.

Türk kültürünün unsuruna baktığımızda, kamu diplomasisinin birçok açıdan Türklerin yapısına uygun olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, Türk kültüründe, diğer devletlerin ve halkların çıkarlarını gözetmek; şefkat, merhamet, saygı ve sevgi gibi kavramlar etkin durumdadır. Bu kavramlarda, kamu diplomasisinin temelini oluşturmaktadır.

Son olarak, Kamu Diplomasisi bağlamında aşağıdaki diğer sonuçlara ulaşmak mümkündür.

- Devlet, özgürce, korkmadan, “devlet sırrı, ulusal güvenlik, ulusal çıkar” gibi muğlâk kavramları öne çıkararak, ihtiyaç duyulan bilgileri kamuoyundan uzak tutmamalıdır. Aksine her iki kesimin bilgi kaynağı haline gelmelidir.

- Dış politikanın özgürce tartışılmasına olanak sağlanmalıdır. Devlet birimleri, diğerlerine “kendî görüşlerini dayatmak yerine, onların da görüşlerini dikkate almalıdır”.

• Devlet elitleri, devletin sınırları dışındaki gelişmelerin maddi koşullarını gerçekçi bir şekilde tespit etmek zorundadır. Diğer toplumlardaki ve siyasi alandaki gelişmeleri yerinde gözlemlemelidir. Diğerlerinin düşünce yapısını, inançlarını, siyasal kültürünü vs. iyice algılamalıdır.

• Klasik söylemlerden, “insanların ağzına gereken payı verdim” tarzı anlayıştan uzaklaşılmalıdır.

• Diplomatların ve bakanların, kahvehanelerde tavla oynaması, kamu diplomasisi anlamına gelmemektedir.

• Siyasi elitler, kanaat önderleri ve medya mensupları, sert ve realist söylemlerden uzaklaşmalıdır. Daha teknik ve daha bilimsel veriler üzerinden konuşmalar yapmalıdır.

NOTLAR

¹ Selahaddin Bakan, “Foreign Policy in the Light of Theories”, *Foreign Policy (Dış Politika)*, 1999, sayı 1 – 4, s. 6 – 25.

² Binnur Özkeçeci-Taner, “How to study foreign politics: systemic constraints vs. domestic politics and decision-making structure”, *Perceptions: Journal of International Affairs*, Cilt 6, Sayı 4.

³ Mark Weber ve Michael Smith, *Foreign Policy in a Transformed World*, Prentice Hall, 2002.

⁴ Christopher Hill, *The Changing Politics of Foreign Policy*, New York: Palgrave Macmillan, 2003.

⁵ İbrahim Kalın, “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/100-tuerk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi.html> (Erişim Tarihi: 27 Şubat 2011).

⁶ Amitai Etzioni, “What’s wrong with the State Department’s public diplomacy effort”, *American Scholar*, Yaz 2010, Cilt 79, Sayı 3; Michael J. Zwiebel, “Why we need to reestablish the USIA”, *Military Review*, Kasım – Aralık 2006, s. 26 – 35.

⁷ Benjamin E. Goldsmith ve Yusaku Horiuchi, “Spinning the Globe? U.S. Public Diplomacy and Foreign Public Opinion”, *The Journal of Politics*, Cilt 71, Sayı 3, Temmuz 2009, s. 863–875; Walter R. Roberts, “What Is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future”, *Mediterranean Quarterly*, Cilt 18, Sayı 4, s. 36 – 52.

⁸ Örneğin, Türk hükümeti, PKK sorunu, Kıbrıs’ta Ek Protokol ve Ermenistan ile imzalanan protokoller konusunda istediği adımları atamamıştır. Çünkü Türk kamuoyu, hükümeti, bu konuda yoğun şekilde eleştirmiş ve mevcut politikaları desteklememiştir.

- ⁹ Nicholas J. Cull, “Speeding the Strange Death of American Public Diplomacy: The George H. W. Bush Administration and the U.S. Information Agency”, *Diplomatic History*, Cilt 34, Sayı 1, Ocak 2010, s. 47 – 69.
- ¹⁰ Bruce Russett ve diğerleri (1992), *World Politics: The Menu for Choice*, Boston: St. Martin’s, 116 – 176; H. Whitt Kilburn, “Personal Values and Public Opinion”, *Social Science Quarterly*, Cilt 90, Sayı 4, Aralık 2009, s. 868 – 885; T. Knecht ve M. S. Weatherford, “Public Opinion and Foreign Policy: The Stages of Presidential Decision Making”, *International Studies Quarterly*, 2006, Cilt 50, s. 705–727.
- ¹¹ Bruce Russett ve diğerleri (1992), *World Politics: The Menu for Choice*, Boston: St. Martin’s, 116 – 176; Jacquie L’Etang, “Public Relations and Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication”, *American Behavioral Scientist*, Cilt 53, Sayı 4, s. 607–626.
- ¹² Peter Krause ve Stephen Van Evera, “Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas”, *Middle East Policy*, Cilt XVI, Sayı 3, Güz 2009, s. 106 – 134.
- ¹³ Richard J. Kilroy, Jr., “Public Diplomacy: Government, Universities, and the War on Terrorism”, *The Journal of Public Affairs*, s. 124 – 144; Colleen Graffy, “Public Diplomacy: A Practitioner’s Perspective”, *American Behavioral Scientist*, 2009, Sayı 59, s. 791 – 796.
- ¹⁴ Başbakan Erdoğan, MÜSİAD’ın yeni genel merkezinde yaptığı konuşma metni, 6 Ekim 2010; “Dışişleri Bakanı Gül: İnsan Hakları Alanında Mevzuattaki Eksiklikleri Gidermeye Kararlıyız”, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=34480&l=1>, 18 Mayıs 2004.
- ¹⁵ Dışişleri Bakanlığı, Türkiye’nin pro-aktif dış politika güttüğünü söylemektedir. Ancak, Libya, Mısır ve Tunus’ta yaşanan gelişmeleri önceden öngörerek, gerekli tedbirleri alması gerekirdi. Maalesef bu konuda başarı gösterememiştir.
- ¹⁶ Ali Yaşar Sarıbay, “Dış Politika Kararlarını Belirlemede Psikolojik Etkenler ve Türkiye”, (der.) Faruk Sönmezoglu, *Türk Dış Politikasının Analizi*, İstanbul: Der Yayınları, 2004, s. 383 – 390.
- ¹⁷ Dışişleri Bakanlığının yeniden yapılanmasına ilişkin bilgi için bakınız: <http://www.mfa.gov.tr/data/ENFORMAS-YON/T.C.%20D%C4%B1%C5%9Fi%C5%9Fleri%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda%20Yeni-den%20Yap%C4%B1land%C4%B1rma%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1%20Notu,%209%20Ocak%202010.pdf> (15 Ocak 2011).
- ¹⁸ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun konuşması, 14 Haziran 2008, *TASAM*; Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun 9 Mayıs Avrupa Günü vesilesiyle AB büyükelçilerine verdiği yemekte yaptığı konuşma, 8 Mayıs 2009.
- ¹⁹ Devlet Bakanı Ali Babacan ile Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun devir teslim töreninde yaptıkları konuşma, 2 Mayıs 2009.

- ²⁰ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Sırbistan Politika gazetesinde yayınlanan makalesi, 23 Temmuz 2009; Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Romanya Adevarul gazetesinde yayınlanan makalesi, 3 Temmuz 2009.
- ²¹ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun 3. Büyükelçiler Konferansı'nın açılışında yaptığı konuşma, 3 Ocak 2011.
- ²² Başbakan Erdoğan'ın Medeniyetler İttifakı Birinci Forumunda yaptığı konuşma metni, 15 Ocak 2008; Başbakan Erdoğan'ın Medeniyetler İttifakı'nın İkinci Forumunda yaptığı konuşma metni, 6 Nisan 2009.
- ²³ “Başbakan Erdoğan: Birleşik Arap Emirliklerine gitti”, www.akparti.org.tr, 17 Ocak 2010; Başbakan Erdoğan'ın Moskova Devlet Üniversitesinde Yaptığı Konuşma metni, 13 Ocak 2010; Başbakan Erdoğan'ın AK Parti Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma metni, 1 Haziran 2010; Başbakan Erdoğan'ın AK Parti TBMM Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma metni, 19 Şubat 2008.
- ²⁴ “Başbakan Erdoğan: Yunan-Türk İş Forumu”, www.akparti.org.tr, 14 Mayıs 2010; Başbakan Erdoğan'ın Türkiye'de Eğitim Gören Yabancı Diplomatlarla yaptığı konuşma metni, 26 Mayıs 2010; Başbakan Erdoğan'ın Dış İlişkiler Başkanlığı'nın iftar yemeğinde yaptığı konuşma metni, 16 Eylül 2008.
- ²⁵ MHP lideri Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma metni, 14 Nisan 2009.
- ²⁶ MHP lideri Devlet Bahçeli'nin hükümetin Lübnan'a asker gönderme hazırlığı hakkında yaptıkları yazılı basın açıklaması, 2 Eylül 2006; MHP lideri Devlet Bahçeli'nin Avrupa Birliği ile Kıbrıs Pazarlığı hakkında yaptığı yazılı basın açıklaması, 8 Aralık 2006.
- ²⁷ MHP lideri Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma metni, 6 Mayıs 2008.
- ²⁸ MHP lideri Devlet Bahçeli'nin Hocalı Katliamının 17. Yıldönümü ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri konusunda yaptığı yazılı basın açıklaması, 25 Şubat 2008.

KAYNAKÇA

“Başbakan Erdoğan: Birleşik Arap Emirliklerine gitti”, www.akparti.org.tr, 17 Ocak 2010.

“Başbakan Erdoğan: Yunan-Türk İş Forumu”, www.akparti.org.tr, 14 Mayıs 2010.

“Dışişleri Bakanı Gül: İnsan Hakları Alanında Mevzuattaki Eksiklikleri Gidermeye Kararlıyız”, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=34480&l=1>, 18 Mayıs 2004.

BAKAN, Selahaddin (1999). “Foreign Policy in the Light of Theories”, *Foreign Policy (Dış Politika)*, 1999, sayı 1 – 4, 6 – 25.

Başbakan Erdoğan, MÜSİAD’ın yeni genel merkezinde yaptığı konuşma metni, 6 Ekim 2010.

Başbakan Erdoğan’ın AK Parti Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma metni, 1 Haziran 2010.

Başbakan Erdoğan’ın AK Parti TBMM Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma metni, 19 Şubat 2008.

Başbakan Erdoğan’ın Dış İlişkiler Başkanlığı’nın iftar yemeğinde yaptığı konuşma metni, 16 Eylül 2008.

Başbakan Erdoğan’ın Medeniyetler İttifakı Birinci Forumunda yaptığı konuşma metni, 15 Ocak 2008.

Başbakan Erdoğan’ın Medeniyetler İttifakı’nın İkinci Forumunda yaptığı konuşma metni, 6 Nisan 2009.

Başbakan Erdoğan’ın Türkiye’de Eğitim Gören Yabancı Diplomalara yaptığı konuşma metni, 26 Mayıs 2010.

Başbakan Erdoğan’ın Moskova Devlet Üniversitesinde Yaptığı Konuşma metni, 13 Ocak 2010.

CULL, Nicholas J. (Ocak 2010). “Speeding the Strange Death of American Public Diplomacy: The George H. W. Bush Administration and the U.S. Information Agency”, *Diplomatic History*, Cilt 34, Sayı 1, 47 – 69.

Devlet Bakanı Ali Babacan ile Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun devir teslim töreninde yaptıkları konuşma, 2 Mayıs 2009.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun 3. Büyükelçiler Konferansı’nın açılışında yaptığı konuşma, 3 Ocak 2011.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun 9 Mayıs Avrupa Günü vesilesiyle AB büyükelçilerine verdiği yemekte yaptığı konuşma, 8 Mayıs 2009.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun konuşması, 14 Haziran 2008, *TASAM*.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Romanya Adevarul gazetesinde yayınlanan makalesi, 3 Temmuz 2009.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Sırbistan Politika gazetesinde yayınlanan makalesi, 23 Temmuz 2009.

Dışişleri Bakanlığının yeniden yapılanmasına ilişkin bilgi için bakınız: <http://www.mfa.gov.tr/data/ENFORMASYON/T.C.%20D%C4%B1%C5%9Fi%C5%9Fleri%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda%20Yeniden%20Yap%C4%B1land%C4%B1rma%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1%20Notu,%209%20Ocak%202010.pdf> (15 Ocak 2011).

ETZIONI, Amitai (Yaz 2010). "What's wrong with the State Department's public diplomacy effort", *American Scholar*, Cilt 79, Sayı 3.

GOLDSMITH, Benjamin E. ve Yusaku Horiuchi (Temmuz 2009). "Spinning the Globe? U.S. Public Diplomacy and Foreign Public Opinion", *The Journal of Politics*, Cilt 71, Sayı 3, 863–875.

GRAFFY, Colleen (2009). "Public Diplomacy: A Practitioner's Perspective", *American Behavioral Scientist*, Sayı 59, 791 – 796.

HILL, Christopher (2003). *The Changing Politics of Foreign Policy*, New York: Palgrave Macmillan.

KALIN, İbrahim (2011). "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi", <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/100-tuerk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi.html> (Erişim Tarihi: 27 Şubat 2011).

KILBURN, H. Whitt (Aralık 2009). "Personal Values and Public Opinion", *Social Science Quarterly*, Cilt 90, Sayı 4, 868 – 885.

KILROY, Richard J. Jr., Public Diplomacy: Government, Universities, and the War on Terrorism", *The Journal of Public Affairs*, 124 – 144.

KNECHT, T. ve M. S. Weatherford (2006). "Public Opinion and Foreign Policy: The Stages of Presidential Decision Making", *International Studies Quarterly*, Cilt 50, 705–727.

KRAUSE, Peter ve Stephen Van Evera (Güz 2009). Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas", *Middle East Policy*, Cilt XVI, Sayı 3, 106 – 134.

L'ETANG, Jacquie (2009). "Public Relations and Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication", *American Behavioral Scientist*, Cilt 53, Sayı 4, 607–626.

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin Avrupa Birliği ile Kıbrıs Pazarlığı hakkında yaptığı yazılı basın açıklaması, 8 Aralık 2006.

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin Hocalı Katliamının 17. Yıldönümü ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri konusunda yaptığı yazılı basın açıklaması, 25 Şubat 2008.

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin hükümetin Lübnan'a asker gönderme hazırlığı hakkında yaptıkları yazılı basın açıklaması, 2 Eylül 2006.

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma metni, 14 Nisan 2009.

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yaptığı Konuşma metni, 6 Mayıs 2008.

ÖZKEÇECİ-TANER, Binnur, “How to study foreign politics: systemic constraints vs. domestic politics and decision-making structure”, *Perceptions: Journal of International Affairs*, Cilt 6, Sayı 4.

ROBERTS, Walter R., “What Is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future”, *Mediterranean Quarterly*, Cilt 18, Sayı 4, 36 – 52.

RUSSETT, Bruce ve diğerleri (1992), *World Politics: The Menu for Choice*, Boston: St. Martin's, 116 – 176.

SARIBAY, Ali Yaşar (2004). “Dış Politika Kararlarını Belirlemede Psikolojik Etkenler ve Türkiye”, (der.) Faruk Sönmezoğlu, *Türk Dış Politikasının Analizi*, İstanbul: Der Yayınları, 383 – 390.

WEBER, Mark ve Michael Smith (2002), *Foreign Policy in a Transformed World*, Prentice Hall.

ZWİEBEL, Michael J. (2006). “Why we need to reestablish the USIA”, *Military Review*, Kasım – Aralık 2006, 26 – 35.

YÜKSELEN GÜÇ ÇİN'İN KAMU DİPLOMASİSİ

Emine AKÇADAĞ

Strasbourg Siyasal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Doktora Öğrencisi

Joseph Nye'in, 1990'da yayınlanan *Bound to Lead* kitabı ile literatüre kazandırıp, 2004'te yayınlanan *Soft Power* kitabı ile daha da kapsamlılaştırdığı yumuşak güç," bir ülkenin dünya siyasetinde isteği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşmasıdır."¹ Sadece askeri güç tehdidini ya da ekonomik yaptırımları kullanarak diğerlerini değişime zorlamak değil, dünya siyasetinde gündemi oluşturmak ve onları kendine çekmek de önemlidir. Yumuşak güç, yani diğerlerinin senin istediğin sonuçları istemelerini sağlamak, insanları zorlamak yerine kendi yanına çekmektir"². Yumuşak gücün en önemli dayanağı ise basitçe, bir hükümetin başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, bu ulusun politikalarını kendi avantajına döndürmek amacıyla etkilemeye çalışması olarak tanımlanabilecek kamu diplomasisidir³.

Uluslararası araştırmalar, gösterdiği ekonomik büyüme sebebiyle son dönemde uluslararası arenada adından en çok söz edilen ülkelerden biri haline gelen Çin'in, ülkeden ülkeye değişen farklı algılamalara sahip olduğunu göstermektedir⁴. Dolayısıyla Çin, hakkındaki ön yargıları yıkabilmek ve güven kazanmak için uluslararası arenada görünür olmaya, dış dünyaya güvenilir, işbirliğine yatkın, barışçıl ve gelişmiş bir ülke imajı vermeye çalışmaktadır. Kuzey Kore nükleer silah programını sona erdirmeyi amaçlayan Altılı Görüşmeler'e (Güney Kore, Kuzey Kore, ABD, Japonya, Çin ve Rusya) dahil olması, Japonya ile ilişkilerin geliştirilmesi amaçlı faaliyetleri, İran'ın nükleer politikasına barışçıl çözüm yaklaşımı bu çalışmalara örnek gösterilebilir. Ayrıca Çin, Şanghay İşbirliği Örgütü, ASEAN+1(Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği ve Çin) , ASEAN+3 (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği ve Çin, Japonya, Güney Kore), Çin-Afrika Zirvesi, Çin-Latin Amerika Zirvesi gibi oluşumlarda da temel aktör konumundadır.

Ekonomik yükselişini sürdürürken bir yandan da olumlu bir imaj sağlama amacıyla olan Çin için kamu diplomasisi dış politikanın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Joshua Kurlantzick, Çin'in yumuşak gücünün görünür olmaya başladığı tarih olarak 1997'de Pekin'in finansal krize rağmen Asya'nın kalkınmasına katkı için parasını devalüe etmeyi reddetmesini almaktadır.⁵ Bu karar özellikle ASEAN ülkeleri (Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Birmanya, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam) nezdinde oldukça olumlu karşılanmıştır. 1997'den itibaren Pekin'in yumuşak güç stratejisi, kazan-kazan politikası olmuştur. Bölge ülkeleriyle Güneydoğu Asya Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalanmış, Güney Çin Denizi'ndeki trafik hakkında ortak kanunlaştırma çalışmaları yapılmıştır.

ABD'nin özellikle Başkan Bush dönemindeki politikaları, teröre karşı girişilen savaş ve Asya finansal krizine olan yaklaşım bu ülkenin yumuşak gücünün önemli oranda azalmasına neden olmuş ve ekonomik gelişimi ile adından söz ettiren Çin bu boşluğu değerlendirmeye girişmiştir. ABD ile ilişkileri sorunlu hale gelmiş ülkelere yönelik bir dış politika izlemiş, bu ülkelerle ikili ilişkileri geliştirmeye önem vermiştir. Örneğin Filipinler, Kamboçya, Venezuela, Sudan ve Özbekistan ile ilişkiler önemli ölçüde geliştirilmiştir.

Çin Kamu Diplomasisini Şekillendiren Faktörler

Çin'in öncelikli hedefleri, ekonomik gelişimini sürdürebileceği güvenlik ortamının korunmasını sağlamak, Güneydoğu Asya'da deniz üsleri elde ederek Asya deniz yollarında söz sahibi olmak ve Güney Çin Denizi'nin kontrolünü ele geçirmek, bölgenin önemli güçleri Tayvan ve Japonya'nın bölgedeki etkisini azaltmak ve Tayvan'ı izole hale getirmektir. Öte yandan Çin, Güneydoğu Asya bölgesindeki Amerikan etkisini azaltmak istemektedir. Joshua Kurlantzick, Çin'in bölgede yeni bir Monroe Doktrini tatbik ederek bölge ülkelerinin çıkarlarını Çin'inkilere bağlamayı ve bölgesel sorunlarını çözümünde artık ABD'nin rol almasını engellemeyi istediğini öne sürmektedir.⁶ Ayrıca Çin'in ekonomik gücüne dayanan Çin-ASEAN Serbest Ticaret Antlaşması, bölge ülkelerine ekonomik bir blok oluşturulabileceğine ilişkin bir düşünce aşlamıştır.

Bununla birlikte Çin'in ekonomik yükselişi özellikle Batılı siyasi çevreler ve iş dünyası tarafından kaygısıyla karşılanmıştır. Bu kaygının nedeni de bazı endüstri kollarını ve iş alanlarını Çin'e kaptırma korkusu ve Çin'in para politikasının ticari ilişkilerde Pekin'e karşı taraflar açısından adil olmayan bir avantaj sağlamasıdır.

Ayrıca Çin'in küresel ısınmaya ve iklim değişikliğine etkisinin büyüklüğü global bir tehdit olarak algılanmaktadır. Zira enerji ihtiyacının % 70'ini kömürden sağlayan Çin, atmosfere en yüksek oranda karbon gazı bırakan ülke

konumundadır ve önlem alınmadığı takdirde 2025 yılında Çin'in sera gazı emisyonunun 3 milyar tona ulaşacağı öngörülmektedir⁷.

Bir diğer kaygı unsuru da Pekin'in ekonomik gücüne dayanarak askeri güç olmaya çalışmasıdır. Savunma Bakanlığı bütçesindeki artış, askeri harcamaların belirsizliği ve yürütülen Tayvan politikası⁸ şüphelere yol açmaktadır.

Siyasi alanda da Çin, özellikle Tibet ve Sincan Uygur Bölgesi'ndeki insan hakları ihlalleri, baskı politikası ve otoriter rejime sahip ülkelerle kurduğu sıkı ilişkiler nedeniyle uluslararası toplumun tepkisini çekmektedir. Tüm bu sebeplerden ötürü Çin, kamu diplomasisini kullanarak uluslararası toplumu barışçıl bir yükseliş politikası izleyeceğine, komşuları için bir tehdit unsuru olmayacağına inandırmaya ve kendini daha iyi ifade etmeye çalışmaktadır.

Çin'in ekonomik yükselişi özellikle Batı'da kaygılara yol açarken farklı ülkelerden de takdir kazanıp model haline gelmiştir. Daha da önemlisi Çin, uluslararası düzene uygun biçimde kalkınma yolları arayan devletlere bağımsızlıklarını koruyarak kendi siyasi seçimleri çerçevesinde kalkınabileceklerini gösteren bir örnek teşkil etmektedir. Gazeteci Robert Kaplan, bu durumu “bazen otokrasi özgürlük üretir” şeklinde özetlemektedir⁹. Greg Sheridan, *The Australian*'daki yazısında “Çin siyasi özgürlüğe sahip olmadan ekonomik özgürlüğe sahip olunacağını gösterdi”¹⁰ saptamasında bulunmuştur.

Çin tarzı kalkınma modeli pek çok ülke için örnek teşkil etmektedir. Başkan Putin, demokrasiyi kısıtlarken ekonomiye önem vermektedir, aynı şekilde Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan gibi eski Sovyet Cumhuriyetleri de IMF'den çok Çin'in ekonomik düşünce tarzını örnek almaktadır¹¹. Hindistan Başbakanı Monmohan Singh, Hindistan'ın Çin'in ekonomik kalkınma ve global ticaret modelini incelemesi gerektiğini dile getirmiştir¹². Brezilya Başkanı Lula da Silva, Pekin'e Çin deneyimini öğrenme amaçlı bir eğitim ekibi gönderdiğini açıklamıştır¹³. Orta Doğu'da da Çin modeli özellikle İran'ın muhafazakar liderleri tarafından benimsenmiştir¹⁴.

Çin Kamu Diplomasisinin Aktörleri

Pek çok ülkede kamu diplomasisinin en önemli aktörü Dış İşleri Bakanlığı iken Çin'de bu aktör, Çin Komünist Partisi Propaganda Ofisi ve Tiananmen olayından sonraki izolasyon döneminden çıkıp daha açık bir toplumsal politika benimseyen Çin'in imajını düzeltmek amacıyla kurulmuş Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi'dir.

Çinli liderler de kamu diplomasisi çalışmalarında ön plana çıkmaktadır. Başkan Jintao ve Başbakan Jiabao yoğun diplomatik temasları ve ziyaret programlarıyla Çin'in uluslararası arenadaki görünürlüğüne katkıda bulunmaktadır.

Üçüncü aktör ise kuşkusuz Dış İşleri Bakanlığı'dır. Kamu diplomasisi stratejilerinin geliştirilmesinde lider konumundaki kurum olmamakla birlikte bu stratejilerin yürütülmesinde görev almaktadır. Ayrıca Dış İşleri Bakanlığı, kamu diplomasisi alanında uzman diplomatların yetiştirilmesine önem vermekte, diplomatlarını yabancı ülkelerin kültürü ve dili hakkında eğitime tabi tutmaktadır¹⁵. Bakanlık, büyükelçiliklere yabancı basına yapacakları açıklamalarda da daha fazla özgürlük tanımaya başlamıştır. Örneğin Çin'in Hollanda Büyükelçisi Xue Hanquin, Hollanda basınına pek çok röportaj vermiş ve önde gelen gazeteler için haftalık yazılar yazmıştır¹⁶.

Öte yandan pek çok devlet dışı aktör Çin'in kamu diplomasisi sürecine katkıda bulunmaktadır. Bu sürece katılan Sivil Toplum Kuruluşları'nın artışı Çin'de ifade özgürlüğüne verilen önemin kanıtı olarak da lanse edilmektedir. Ancak devlet dışı aktörler Batılı ülkelerdeki kadar "devlet dışı" ve bağımsız değildirler¹⁷. Bu aktörler politika yapma sürecine katılmakla birlikte hükümetin kontrolünde faaliyet göstermektedirler¹⁸. *Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries* ve *Institute of Foreign Affairs* kamu diplomasisinin önde gelen Sivil Toplum Kuruluşları'ndandır. Bu kuruluşlara dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan yaklaşık 40 milyon Çinli'nin buldukları ülkelerde oluşturduğu örgütlenmeleri de eklemek gerekmektedir, zira Çin diasporası, Pekin'in dış politika oluşumunda sürekli göz önünde tuttuğu bir etkiye sahiptir¹⁹.

Çin Kamu Diplomasisinin Araçları

Joseph Nye'a göre uluslararası arenada kendi fikirlerini yaymak için uygulanacak en iyi diplomatik strateji, basit ve kapsayıcı temalar seçmek ve geliştirmektir²⁰. Çin dış politikasına bakıldığında bu stratejinin örneklerini görmek mümkündür. Çin, ekonomik gelişimini sürdürebilmek için gereken hammadde ve enerjiye güvenle ulaşabilmek için barışçıl ve istikrarlı bir uluslararası ortama ihtiyaç duymakta, dolayısıyla çatışmaların önlenmesi ve çok kutpluluğun sağlanması için çaba sarf etmektedir. Bu nedenle de "Barış içinde bir arada yaşama" ilkesine dayanan barışçıl bir dış politika takip etmektedir. Barış içinde bir arada yaşamak ilkesi beş temaya vurgu yapmaktadır: diğer ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüklerine saygı, müteakabiliyete dayalı olarak saldırmazlık, başka devletlerin iç işlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı fayda²¹. Bu ilkelerin benimsenmesindeki bir diğer etken az gelişmiş ülkelerin 19. ve 20. yüzyıllarda maruz kaldığı sömürgecilik politikasıdır. Zira bu ülkeler, ilişkilerde iç işlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı fayda esaslarına büyük önem vermektedir.

Ayrıca "Barış içinde bir arada yaşama" ilkesi uyarınca Çin, 1960'larda Burma, Nepal, Moğolistan ve Afganistan ile olan sınır tartışmalarını çözümler-

miş, son yıllarda Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile arasında söz konusu olan sınır tartışmalarını ortadan kaldırmış, Vietnam ile Beibu (Tokin) Körfezinin sınırının belirlenmesi konusunda 2000 yılında bir anlaşma imzalamıştır²². Çin, Hindistan ile arasındaki anlaşmazlığın çözümlenmesi için de bir anlaşma paketi teklif etmiştir. Baskıcı rejimleri nedeniyle Batı tarafından izole hale getirilmiş Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki ülkelerle kalkınma yardımları ve iş bağlantıları ile ilişkiler geliştirmiştir.

Çin diline ve kültürüne artan ilgiden yararlanan *Hanban* (Yabancı dil olarak Çince eğitiminden sorumlu Çin Ulusal Ofisi) pek çok ülkede Konfüçyüs Enstitüsü ve Konfüçyüs Koleji kurmuştur. 2007 yılında 46'sı Asya, 26'sı Kuzey Amerika, 6'sı Afrika ve 4'ü Okyanusya'da olmak üzere 128 Konfüçyüs Enstitüsü bulunmaktaydı²³. Ayrıca geliştirilen öğrenci değişim programları ve özellikle Güneydoğu Asya ve Afrika'dan gelen öğrencilere verilen burslarla, 2005 yılında 141.000 yabancı öğrencinin Çin'e eğitim amacıyla gelmesi sağlanmıştır. Bu öğrencilerin % 75'i Asya, % 12'si Avrupa, % 9'u Amerika, % 2'si Afrika kökenlidir²⁴. *Foreign Affairs University*'nin kurulması ile de yabancı diplomatlar için üç ay boyunca Çinli diplomat ve profesörler eşliğinde formasyon staj programı başlatılmış, böylece geleceğin politika belirleyicilerinin gözünde olumlu bir Çin imajı oluşturulması amaçlanmıştır.

Çin, kamu diplomasisi çalışmalarında kültüründen de yararlanmaktadır. *Crouching Tiger, Hidden Dragon*, *Hero* gibi filmler, Bruce Lee, Jet Li, Gang Li, Zhang Ziyi gibi oyuncular, besteci Tan Dun ve piyanist Lang Lang, Edebiyat Nobel Ödülünü kazanan Gao Xinjian, ressam Fang Lijun tüm dünyada tanınmaktadır. Öte yandan Çin mutfağı, Çin astrolojisi, geleneksel Çin tıbbi, akupunktur, Dragon Festivali gibi kültürel çekicilik öğelerinden de yararlanılmaktadır. Çin kamu diplomasisini besleyen bir diğer unsur tarihsel öğelerdir. Örneğin Çin'in en büyük amirali olarak tarihe geçen Müslüman denizci Zheng He'nin Afrika'ya yaptığı seferlerde kolonyalist olmayan politika izlemesi, 1955'deki Bandung Konferansı sırasında Çin'in Afrika kıtasına destek vermesi gündeme getirilerek Batılı ülkeler ve Rusya'nın aksine sömürgeci bir politika izlenmediğini vurgulanmaktadır.

Pekin, önde gelen kamu diplomasisi araçlarından medyaya da büyük önem vermektedir. *Voice of America* benzeri *China Radio International* 43 dilde yayın yapmaktadır²⁵. Çin haber kanalı *Xinhua*, İngilizce dilinde de yayın gerçekleştirmektedir. Çin Devlet Televizyonu uydu aracılığıyla tüm dünyaya ulaşmaktadır. Ayrıca internet olanaklarından da etkin biçimde faydalanılmaktadır. Enformasyon Ofisi'nin kontrolünde kamu diplomasisine katkıda bulunacak pek çok Çince web sayfası hazırlanmakta, bu sayfalar Çin dili ve kültürü

hakkında bilgilere, Çin ile ilgili güncel haberlere, resmi bilgilere veya Tibet Bölgesi, 2008 Olimpiyat Oyunları gibi spesifik konulara ulaşmaya imkan sağlamaktadır.

Kamu diplomasisi çalışmalarında, düzenlenen etkinlikler ve forumlar da yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Bunu göz önünde bulunduran Çin, önemli etkinliklere ev sahipliği yapmak için yoğun çaba sarf etmektedir. Çin, 1990'lar da Asya Oyunları ve Birleşmiş Milletler uluslararası Kadın Konferansı'na, 2001'de Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği(APEC) Zirvesi'ne, 2008'de Olimpiyat Oyunları'na, son olarak da Şanghay Dünya Fuarı'na ev sahipliği yapmıştır. Bu etkinliklerin yanı sıra pek çok uluslararası forumun organizasyonunu yapmıştır. Bunlar arasında en bilineni, Davos Ekonomik Forumu'nun Çin versiyonu kabul edilen ve Asyalı politikacılar ile iş çevrelerini bir araya getiren Boao Forumu'dur. Ayrıca daha küçük çapta pek çok etkinlik Pekin tarafından organize edilmektedir: Berlin'de Çin Kültürü Haftası (2001), Fransa'da Çin Kültürü Yılı (2004), Washington'da Çin Festivali (2005), Rusya'da Çin Yılı (2007)...

Ayrıca Çin, özellikle Afrika'daki barış koruma operasyonlarında da görünür olmaya başlamıştır: Sudan'da UNMIS, Batı Sahra'da MINURSO, Fildişi Kıyıları'nda UNOCI, Etiyopya-Eritre'de UNMEE, Liberya'da UNMIL, Kongo'da MONUC... Bu operasyonlardaki Çin varlığı, sorumlu ülke imajına katkıda bulunurken şüphesiz Pekin'in bu kıtadaki jeoekonomik ve politik çıkarları için de önem taşımaktadır. Örneğin Liberya'daki operasyona ancak bu ülke Tayvan ile ilgili olarak tek Çin politikasını benimsedikten sonra asker göndermiştir²⁶. Öte yandan her ülkenin bir oya sahip olduğu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda, Çin ile yakın ilişkilere sahip ülkelerin Japonya'nın olası Güvenlik Konseyi üyeliğini desteklememesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Öte yandan deniz haydutluğu olaylarının büyük bir artış gösterdiği Somali açıkları ve Aden Körfezi'nin güvenliğini sağlamak amacıyla Çin Halk Cumhuriyeti, bölgeye üç gemiden oluşan bir filo göndermiştir. Çin'in modern tarihinin ilk deniz aşırı deniz misyonu olması nedeniyle bu açılım önem taşımaktadır. Çin'in saygın düşünce kuruluşlarından Çin Çağdaş Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Araştırmacısı Li Wei bu gelişmeyi, Çin'in artan iktisadi ve askeri gücü ile birlikte dünya barışı ve güvenliğinin korunmasında daha büyük bir rol oynamak istediği konusunda uluslararası topluma verdiği güçlü bir siyasi mesaj olarak yorumlamıştır²⁷.

Joseph Nye'a göre, "Silahlı kuvvetler de yumuşak gücün oluşturulmasında önemli bir rol oynayabilir. Sert güç yeteneğinin oluşturduğu güç aurasının yanı sıra, barış zamanlarında silahlı kuvvetlerin, diğer ülkelerle çok sayıda de-

ğişim, ortak tatbikat ve yardım programları vardır.”²⁸ Bu bağlamda Çin Ulusal Savunma Üniversitesi farklı uluslardan pek çok askeri personeli bir araya getirmektedir. Çin, 15’ye yakın ülke ile askeri ilişkiler kurmuş ve 100’e yakın ülkeye askeri ataşeler göndermiştir²⁹. Kuşkusuz bu politika, ataşelerin gönderildiği ülkenin askeri kapasitesi ve kurumları hakkında bilgi sahibi olmayı da kolaylaştıran bir etkidir. Ayrıca Çin, ABD’yi örnek alarak (ABD’nin *Global Fleet Station* programı) Ocak 2009’da 10.000 tonluk bir hastane-gemiye, insancıl müdahale amaçlı olarak Asya’ya konuşlandırmıştır. Bazı uzmanlar bu geminin olası bir Tayvan çatışması esnasında medikal destek amaçlı kullanılmasının planlandığını öne sürmektedir³⁰.

Gelişmekte olan ülkelere yönelik ekonomik yardımlar da Çin kamu diplomasisinde büyük önem taşımaktadır. Ekonomik büyümeye bağlı olarak Çin’in dış yardımları da önemli oranda artmıştır. Örneğin 2006 yılındaki dış yardım miktarı 1,1 trilyon dolara yükselmiştir³¹. Bu bütçenin 5 milyar doları Afrika kıtasına ayrılmış ve yaklaşık 30 ülkenin 1,5 milyar dolarlık borcu da silinmiştir³². Ayrıca Pekin 2002 yılında Afganistan’daki yeniden inşaa faaliyetlerine 150 milyar dolarlık, 2005 yılında da Hint Okyanusu’ndaki tsunamiden zarar gören ülkelere 83 milyar dolarlık yardımda bulunmuştur³³.

Latin Amerika ülkeleri ile de ilişkilerini ilerletmek için yoğun çaba sarf eden Çin, Surinam gibi yoksul ülkelere karşılıksız yardımlarda bulunurken, Brezilya, Venezuela, Küba gibi ülkelerle ticaret hacmini genişletmek gayretindedir. OECD’nin 2008 rakamlarına göre Çin’in Latin Amerika ile ticaretinin boyutu 140 milyar dolara civarındadır³⁴. Bölge ülkelerindeki komünist ve sosyalist partiler ile iyi ilişkilere sahip Çin için Latin Amerika bölgesinin önemli sahip olduğu petrol ve enerji kaynaklarından ileri gelmektedir. Bir diğer önemli husus da dünyada Tayvan’ı tanıyan 20’ye yakın ülkenin 12’sinin bu bölgedeki ülkelere olması (El Salvador, Dominik Cumhuriyeti, Kosta Rica, Paraguay ...) ve Çin’in Tayvan’ı izolasyon politikası adına bu durumun önem arz etmesidir.

Dünyanın farklı ülkelerine yayılmış Çin diasporası da kamu diplomasi açısından önem taşımaktadır. Pekin, özellikle *Huaren* denilen, son 150 yılda Çin’den Güneydoğu Asya ülkelerine göç etmiş ama Çin’le hala bağı olan Çin kökenli nüfus ile tarihi ve kültürel bağlarını güçlü tutmaya çalışmaktadır³⁵. Güneydoğu Asya ülkelerinde yaşayan Çin diasporası, Singapur nüfusunun % 78’ini, Malezya’nın % 30’unu, Brunei’nin % 15’ini, Tayland’ın % 10’unu, Endonezya’nın % 4’unu oluşturmaktadır³⁶. Ciddi bir ekonomik güce sahip Çin diasporası, bulunduğu ülkede önemli bir baskı grubu oluşturmaktadır. Çin diasporası Batı’da da özellikle ABD, Kanada, İngiltere ve Fransa’da yaşamaktadır.

Çin Kamu Diplomasisinin Limiti

Etkin bir kamu diplomasisi süreci başlatmış olan Çin, bu sürecini sınırlandıracak pek çok faktörle karşı karşıyadır. Öncelikle Pekin'in diktatör yönetimlere sahip ülkelerle sıkı ticari ve siyasi ilişkiler kurması yumuşak gücünü azaltan bir etmendir. Haziran 2005'te Çin, sıkı ilişkiler kurduğu Zimbabve Başkanı Mugabe'yi ağırlarken Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, Mugabe'nin uygulamaya koyduğu kentsel tahliye programının ne kadar adaletsiz olduğundan söz etmekteydi³⁷. 2004 yılında Batılı ülkelerin Darfur sorunu nedeniyle Sudan'a uyguladığı yaptırımlara rağmen Çin, toplam petrol ihtalınının %5'ini bu ülkeden sağlayarak mevcut yönetime dolaylı da olsa destek vermiştir³⁸.

Çin'in bu tür otoriter rejimlere yönelik desteği, bu ülkelerdeki demokratikleşme ve iyi yönetim çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Kamboçya Muhalefet Partisi, baskıcı bir politika izleyen iktidar partisinin Çin tarafından desteklendiğini ve Çin politikalarını eleştiren gazetecilerin de Çin Büyükelçiliğinin baskısı altında olduğunu belirtmektedir³⁹.

Ayrıca Tayvan sorunu ile ilgili olarak Çin'in gerektiğinde güç kullanmaktan çekinmeyeceğine ilişkin açıklamaları, Tibet ve Sincan Uygur Bölgesi'ndeki insan hakları ihlalleri uluslararası toplumun tepkisine neden olmaktadır.

Uluslararası araştırmalar Çin'in imajının ülkeden ülkeye değiştiğini göz önüne sermektedir. Bununla birlikte 2007'de *Program on International Policy Attitudes*'ün yaptığı araştırma Çin hakkında olumlu düşüncelerin daha fazla olduğunu göstermiştir. Afrika ve Orta Doğu ülkeleri daha olumlu düşüncelere sahipken Avrupa ülkeleri ve ABD daha negatif düşüncelere sahiptir⁴⁰. *BBC World*'ün gerçekleştirdiği bir araştırmada da katılımcıların %70'i Çin'deki demokrasi eksikliğini, nüfus artışı, bürokrasi ve siyasi yozlaşmayı dile getirmiştir⁴¹.

Ancak üzerinde hassasiyetle durduğu etkin kamu diplomasisi çalışmalarının, Çin'in tanıtımına ve olumlu imajına katkıda bulunduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Ekonomik gelişmişlik dışında Çin'in olumlu imajı, yaptığı önemli miktarlardaki kalkınma yardımlarına, sömürgeci bir geçmişe sahip olmamasına, çok kutuplu bir düzeni savunmasına, kültürüne, yabancı öğrencilere sunduğu olanaklara, iletişim teknolojilerini verimli kullanmasına ve uluslararası kuruluşlarda daha görünür olmasına bağlıdır. Tartışılmaz ekonomik gücünü yumuşak güç ile tamamlamak isteyen Çin'in kamu diplomasisi çalışmalarının ileride de artarak süreceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Notlar

- ¹ Joseph NYE, *Yumuşak Güç*, Ankara, Elips Kitap, 2005, s. 14
- ² *Ibid.*, s. 15
- ³ Evan POTTER, « Canada and the New Public Diplomacy », *Netherlands Institute of International Relations*, 2002, s.3
- ⁴ Bkz. [www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/mr07/BBC ViewsCountries Mar07pr. pdf](http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/mr07/BBC%20ViewsCountries%20Mar07pr.pdf) (erişim 20 Mayıs 2010)
- ⁵ Joshua KURLANTZIC, “China’s Charm: Implications of Chinese soft power”, *Carnegie Endowment*, No. 47, June 2006, p.2
- ⁶ *Ibid.*, p. 4
- ⁷ Ahmet Cangüzel TANER, “Sera gazı emisyonları”, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, 2006, s.2
- ⁸ Çin’in Tayvan sorunuyla ilgili politikası “barışçıl bir şekilde yeniden bir araya gelmek” ve “bir ülke, iki sistem”dir. Yani tek bir Çin’in varlığıdır.
- ⁹ Robert KAPLAN, “Sometimes, Autocracy Breeds Freedom”, *New York Times*, 28 June 1998
- ¹⁰ Greg SHERIDON, “Chinese Model Passes the Test”, *The Australian*, 25 August 2005
- ¹¹ Howard FRENCH, “China Moves Toward Another West, Control Asia”, *New York Times*, 28 March 2004
- ¹² “Monmohan Singh Sees China as a Model for Economic Growth”, *India Daily*, 23 January 2005
- ¹³ Joshua Cooper RAMO, “The Beijing Consensus”, *Foreign Policy Center*, London, 2004
- ¹⁴ “Iran’s Islamic Conservatives Ponder Chinese Model”, *Reuters*, 25 February 2004
- ¹⁵ Ingrid d’HOOGHE, “The rise of China’s public diplomacy”, *Netherlands Institute of International Relations*, July 2007, p. 23
- ¹⁶ *Ibid.*, p.24
- ¹⁷ *Ibid.*
- ¹⁸ *Ibid.*, p.25
- ¹⁹ *Ibid.*, p.26
- ²⁰ Joseph NYE, *op.cit.*, s.108
- ²¹ Qimao CHEN, “Çin’in Güvenlik Anlayışı ve Politikası”, *Geleğin Süper Gücü Çin*, Editör: Atilla Sandıklı-İlhan Güllü, TASAM Yayınları, İstanbul, 2005, s. 57
- ²² *Idem.*, Çin’in Yeni Güvenlik Anlayışı ve Politikası, *Stratejik Öngörü*, Sayı 4, 2005, s. 104
- ²³ Ingrid d’HOOGHE, *op.cit.*, p.29
- ²⁴ *Ibid.*, p.30

- ²⁵ Joshua KURLANTZIC, *op.cit.*, p.3
- ²⁶ B. THOMPSON, “Beijing’s Participation in UN Peacekeeping Operations” *ChinaBrief*, Vol V, Issue 11, 10 May 2005
- ²⁷ “Sailing to Strengthen GlobalSecurity,” *People’sDaily*, 26 Aralık 2008, Bkz. www.english.people.com.cn/90001/90776/90786/6562488.html (erişim 24 Mayıs 2010)
- ²⁸ Joseph NYE, *op.cit.*, s.115
- ²⁹ P. BROOKES, “China’s Influence in the Western Hemisphere”, Heritage Lectures, No.873, 19 April 2005
- ³⁰ C. O’BRIEN, “China tries soft power with aid ship”, *Washington Times*, 26 January 2009
- ³¹ “No Time Like the Present, Survey of China”, *The Economist*, 25 March 2006
- ³² Laurent DELCOURT, « La Chine en Afrique: avantages ou inconvénients pour le développement ? », *Centre Tricontinental*, Avril 2008
- ³³ *Ibid.*
- ³⁴ Anne CHEYVIALLE, “Chine et Amérique latine sont très liées”, *Le Figaro*, 16 Avril 2010
- ³⁵ Sabine SCIORTINO, “Diaspora et nation: un rapport problématique”, *CERI-Science Po*, 2004, p. 9
- ³⁶ Ying Qing QIAO, Lijuan YIN et Pierre SIMON, “La diaspora chinoise” Bkz. def.blogspot.com/list/analyse/diaspora_chinoise.ppt (erişim 23 Mayıs 2010)
- ³⁷ Secretary-General Calls for Immediate Halt to Evictions, Demolitions in Zimbabwe, Saying Envoy’s Report Confirms Catastrophic Injustice, *United Nations Information Service*, 25 July 2005 Bkz. www.unis.univie.ac.at/unis/pressrels/2005/sgsm10012.html (erişim 23 Mayıs 2010)
- ³⁸ Abraham MCLAUGHLIN, “A Rising China Counters US Clout in Africa”, *Christian Science Monitor*, 30 March 2005
- ³⁹ Joshua KURLANTZIC, *op.cit.*, p.5
- ⁴⁰ Rapor için Bkz. www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/mr07/BBCViewsCountriesMar07_pr.pdf (erişim 20 Mayıs 2010)
- ⁴¹ Rapor için Bkz. www.bbc.co.uk/pressoffice/bbcworld/Worldstories/pressreleases/2006/05_may/emerging_giants.shtml (erişim 21 Mayıs 2010)

KAYNAKÇA

BROOKES, P., “China’s Influence in the Western Hemisphere”, Heritage Lectures, No.873, 19 April 2005

CHEN, Qimao, “Çin’in Yeni Güvenlik Anlayışı ve Politikası”, *Stratejik Öngörü*, Sayı 4, 2005

CHEYVIALLE, Anne, “Chine et Amérique latine sont très liées”, *Le Figaro*, 16 Avril 2010

D'HOOGE, Ingrid, "The rise of China's public diplomacy", *Netherlands Institute of International Relations*, July 2007

DELCOURT, Laurent, « La Chine en Afrique: avantages ou inconvénients pour le développement ? », *Centre Tricontinental*, Avril 2008

FRENCH, Howard, "China Moves Toward Another West, Control Asia", *New York Times*, 28 March 2004

GLASER, Bonnie and Phillip SAUNDERS, "Chinese Foreign Policy Research Institutes: Evolving Roles and Increasing Influence", *The China Quarterly*, No.171, September 2002

KAPLAN, Robert, "Sometimes, Autocracy Breeds Freedom", *New York Times*, 28 June 1998

KURLANTZIC, Joshua, "China's Charm: Implications of Chinese soft power", *Carnegie Endowment*, No. 47, June 2006

LUM, Thomas, Wayne WORISSON and Bruce VAUGHN, "China's Soft Power in Southeast Asia", *Congressional Research Service*, 4 January 2008

MCGIFFERT, Carola (ed.), "Chinese Soft Power and Its Implications for the United States", Centre for Strategic and International Studies, March 2009

MCLAUGHLIN, Abraham, "A Rising China Counters US Clout in Africa", *Christian Science Monitor*, 30 March 2005

NYE, Joseph, *Yumuşak Güç*, Ankara, Elips Kitap, 2005

O'BRIEN, C., "China tries soft power with aid ship", *Washington Times*, 26 January 2009

POTTER, Evan, « Canada and the New Public Diplomacy », *Netherlands Institute of International Relations*, 2002

RAMO, Joshua Cooper, "The Beijing Consensus", *Foreign Policy Center*, London, 2004

SCIORTINO, Sabine, "Diaspora et nation: un rapport problématique", *CERI-Science Po*, 2004

SHERIDON, Greg, "Chinese Model Passes the Test", *The Australian*, 25 August 2005

THOMPSON, B., "Beijing's Participation in UN Peacekeeping Operations" *ChinaBrief*, Vol.V, Issue 11, 10 May 2005

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KAMU DİPLOMASİSİ VE GÜÇ PROJEKSİYONU

Yrd. Doç. Dr. Sait YILMAZ

Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürü

Giriş

Devletler çıkarlarını sağlamak ve korumak, belirledikleri hedeflerine kavuşmak için diğer devletleri belli davranışlara yöneltmek veya olası davranışlardan caydırmak için çeşitli araç ve yöntemlere başvurur. Klasik yöntemler; diplomasi ve diplomatik yöntemler, propaganda, ekonomik araçlar, iç işlerine karışma, güç kullanma tehdidinde bulunma veya silahlı güç kullanımı'ni kapsamaktadır. Bir devletin dış politika alanında aldığı kararları uygulamak için kullandığı çeşitli yöntemler arasında en çok bilinen yöntem 'diplomasi'dir. Diplomasi tarihi M.Ö. 4. ve 5. yüzyıllarda şehir devletleri arasında özel temsilcilerin kullanıldığı eski Yunan'a kadar geri götürülmektedir. Modern anlamda daimi elçilikler ise 15. yüzyıl sonlarına doğru İtalya'da teşkil edilmeye başlandı. 20. yüzyılın başlarında açık diplomasi, ad hoc ve düzenli konferanslar ile Fransız sistemine geçildi. Dışişleri Bakanlığı'nın ilk örneği ise Kardinal Richlieu ile Fransa'da görüldü. 1782'de İngilizler Dışişleri Dairesi kurdular, onları 1789'da yeni kurulan ABD izledi. Çin, Japonya ve Türkiye ise ancak 19. yüzyıl ortalarında Dışişleri Bakanlığı kurdular.

Uluslararası sistemin etkin güç merkezlerinde iktidar, bilgi ve bugün 'kamuyu diplomasisi' adını alan propagandanın iççeliği en önemli güç çarpanıdır. Bilgi ve iktidar ya da devlet ve üniversite arasındaki etkileşim, sosyal, ekonomik ve politik hayata oldukça belirleyici olabilmektedir. Öte yandan, uluslararası sistemde yer alan bütün uluslararası aktörlerin karar alıcıları, potansiyel bir propaganda yapımcısı durumundadırlar. Değişen şartlar göz önüne alınarak "toplumla ilişkiler", "halkla ilişkiler" veya ABD'de kullanılmaya başlanan "kamu diplomasisi" gibi yeni isimlerle ve kısmen görev alanlarındaki şe-

kil değişikliği ile uluslararası ilişkilerin psikolojik harekât yapısı değişime uğramıştır. Gelişen teknoloji ve karar alma süreçlerinin daha karmaşıklaşması propaganda yapıcılığını, büyük ölçüde uzmanlaşmış kuruluşların üstlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu aynı zamanda diğer ülkelerde milliyetsiz bir elitin kendi çıkarlarının doğrultusunda örtülü propaganda faaliyetleri yerine getirdiği, etki ajanlarının bulunduğu bir ağ sistemini de içermektedir.

21. yüzyıl, müdahalelerin kapsam ve yöntem değiştirdiği bir hegemonya düzeni içinde evrilmektedir. Söz konusu evrim sürecinde hegemonyayı temsil eden ABD ile ona en yakın güç merkezlerinden biri olan Avrupa Birliği (AB) başı çekmektedir. Küreselleşme ile birlikte ulus-devlet anlayışı radikal bir değişime girmişken, dünya, ulus-devletler topluluğundan ağlar topluluğuna doğru gitmektedir¹. Bu ağ sadece küresel ekonominin getirdiği bilgisayarlar, yatırımcılar ve şirketler ağı değil; ulus-devlet ile halk arasına gizlice örülen yapılanmaların sözde demokrasi adına ancak, ulus-devlet egemenliği aleyhine oluşturduğu ittifakların ağı ile de ilgilidir. Artık iç ve dış müdahaleler ağ stratejisi ile ulus-devlet yapılarının etki ve kontrol altına alınmasını hedeflemektedir. Söz konusu ağ, hegemon güçlerin diğer ülkelerde ulus-devlet egemenliğini istismar etmek, etkilemek, yıkmak, sınırlamak için kendilerine hizmet edecek maniple sivil toplum örgütleri, vakıflar vb. kurumlar ve etki ajanlarını ihtiva eden bir yapılanmadır. Bu yapılanma hegemonik ülkelerin güç projeksiyonu ile diplomasi, özelde ise kamu diplomasisi arasındaki bağın analizini gerekli kılmaktadır.

Değişen Diploması Anlayışı; Zorlayıcı Diploması ile Kamu Diplomasisi Arasındaki İlişi

Çağdaş ve demokratik bir ülkenin ulusal hedeflerine ulaşmak için en hesaplı ve uluslararası hukuk ve etik açısından kabul edilebilir yöntem diplomasiyi kullanmaktır. Diploması, uluslararası ilişkilerde bulunulan durumun doğru tespiti ve savaş dışındaki uygun vasıtaların seçimi ile en kestirme yollardan amaca ulaşmayı gerektirir. Diplomasinin oyuncusu olan diplomatlar; görüşmelerde etkinlik, uygun taktiklerin saptanması, kamuoyunu etkileme ve bilgi toplama maharetleriyle üstünlük saęlarlar². Diploması ve diplomatik yöntemler hem barışçı, hem de daha az masraflı olmalarından dolayı en sık kullanılan yöntem olarak gözükmektedir. Diplomatik yöntemlerin başında ikili, çok taraflı, gizli, açık ya da dolaylı biçimleri görülen “müzakereler” gelir. Ancak, diplomasi II. Dünya Savaşı’ndan beri değişim içerisinde.

Bu değişimin temelinde diplomasinin zorlayıcı ve örtülü niteliğindeki gelişmeler yatmaktadır. Egemen devlet kendi kararını bizzat kendi verebilme hâkimiyetini kendisinde bulabilen devlettir³. Zorlayıcı diplomasinin stratejisi ise

diğer devletin egemenlik hakkına sinsice nüfuz edilmesidir. Bir dış müdahale biçimi olarak zorlayıcı diplomasi, hedef ülkenin yönetim sistemine demokratik müdahale görüntüsü altında normal ve düzenli temellere dayandırılarak gerçekleştirilmektedir. Eski tip müzakereci diplomasinin yerini, zorlayıcı unsurlar ile takviye edilen “zorlayıcı diplomasi” almıştır. Zorlayıcı diplomasi, uluslararası ortamın iyi okunması ve ulusal hedeflere ulaşmak için durumun gerektirdiği maliyet etkin hareket tarzlarının tespiti yanında; başta haber alma üzere propaganda ve örtülü operasyonlar gibi istihbarat fonksiyonlarının yerine getirilmesinin diplomasinin niteliği ile bağdaştırılmasıdır.

Diplomasi öncelikle diğer aktörleri istediklerimizi yapmaya ikna etme ve rızasını sağlama rolü oynar. Saf diplomasi etkili olmak için diğer vasıtalarla desteklense de istişare kabiliyeti geleneksel diplomasi sanatı için merkezi role sahiptir. Askeri, ekonomik ve bozucu fonksiyonlar ile birleştirilen diplomasi karma (mixed) diplomasi olarak adlandırılır⁴. Karma diplomasi diğer taraflar üzerinde zorlayıcı vasıtaları kullanmak veya kullanma tehdidinde bulunmak için bir iletişim kanalıdır. Zorlayıcı diplomasi ile karşı tarafın ikna edilmesi veya algılamasının değiştirilmesi çeşitli örtülü baskı yöntemlerini ve propaganda tekniklerini kapsayan istihbarat fonksiyonlarını gerektirir. Rakip aktörün gerçek gücünü ve muhtemel tutumunu tespit etmek için haber alma yöntemleri kullanılırken, karar alıcıları etkilemek için de haber alma sistemleri yanında özel ve örtülü teknikler kullanılır.

Zorlayıcı diplomasi yöntemi içinde uygulanan istihbarat fonksiyonları aşağıdakiler olabilir;

(1) Görüşmeler esnasında karşı tarafın uzun vadeli çıkarlarını ve pazarlık taktiğini tespit etmek.

(2) Karşı tarafa baskı unsuru olacak çeşitli vasıtalar kullanmak.

(3) Yanlış bilgi verme ve şaşkırtma (dezenformasyon).

(4) Oldu-bittiye getirecek komplolar düzenleme.

(5) Kamuoyu, diğer devletleri ve uluslararası kuruluşları haklılığına ikna edecek yöntemler kullanma.

(6) Karşı tarafın diplomatik misyonunu psikolojik baskı altına alma, hata yapmaya zorlama.

(7) Şantaj türü baskılar.

(8) Hedef ülke içerisinde daha önceden şekillendirilmiş iç ve dış istikrar-sızlık unsurlarının harekete geçirilmesi. (Örtülü faaliyetler).

(9) Propaganda.

Anlaşmazlık ve çatışmaların çözüm süreci öncelikle ‘pazarlık’ ve ‘müzakere’, bir dereceye kadar da ‘ikna’ ve ‘zorlamayı’ gerektirir. Sonuçta taraflardan birisi; ya başka seçenek olmaması, bazen karşı tarafın pazarlık gücü veya arabulucu mekanizmanın yasal yaptırımları, ya da müteakip mahkeme sürecinin getireceği riskler karşısında anlaşmaya yani dikte edilen çözüme razı olur⁵. Zorlayıcı diplomasi, rakibin statükoyu kendi lehine değiştirmek için yaptığı eylemleri durdurmayı veya değiştirmeyi hedefleyen bir savunma stratejisidir⁶. Ekonomik veya siyasi yaptırımlarla zorlamanın diğer yüzü teşvikleri kullanmaktır. Tecrübeler teşviklerle birlikte geleneksel zorlayıcı yöntemlerin kullanılmasının sorunların çözüm olasılığını artırdığını göstermektedir.

Zorlayıcı stratejinin üç temel unsuru; vasıtalar, kurgu (mekanizma) ve istenen sonuçlardır⁷. Bu konsept dahilinde vasıtalar rakibin zarar görmesine yol açan tehdit unsurları iken kurgu ise rakibin reaksiyon göstermesine yol açan tehdidin kullanıldığı süreçtir. En çok kullanılan beş kurgu şu şekilde sıralanabilir; (1) Güç üssü aşınması; ülke iç taraflardan birini kullanarak rejimi etkilemek. (2) Rejim ile ilgili huzursuzluk çıkarmak. (3) Lideri yok etmek. (4) Ülkeyi bir bütün olarak zayıflatmak, güçsüzleştirmek. (5) Rakibin askeri başarısını yok sayacak diplomasi uygulamak. Bir ülke için güç üssü; rejim içinde etki ve kontrolü sağlamak için kritik önemi olan kişi, grup ve kurumlardır. Elit tabakadan liderliğe gelen baskılar, iç güvenliğe yönelik huzursuzluk tehlikesi ile birlikte güç üssünü hem aşındırmaya hem de davranışlarını değiştirmeye yöneltir⁸. ‘Huzursuzluk’ stratejisi ise ülkeyi yönetenlerin karar veya tutumlarını değiştirmek için baskı unsuru halkasına kendi halkını da dâhil etmeyi öngörmektedir.

1970’lerde ‘kamuoyu diplomasisi’ terimi ‘propaganda’ kelimesinin kötü ünü nedeni ile Amerikan hükümetinin uluslararası bilgi, kültürel ilişkiler ve yayın (medya) faaliyetlerini tanımlamak (örtmek) için ortaya atıldı⁹. Kamuoyu diplomasisi 20. yüzyılda fikirler, savaşlar, siyasi baskılar ve profesyonel normlar etrafında oluşurken, 21. yüzyılda küreselleşme, ağ yapıları ve yeni teknolojiler tarafından yeniden şekillendirilmektedir. Bununla beraber kamuoyu diplomasisi artık örtülü propaganda vasıtası olmaktan çıkmış seçilen diğer ülke kamuoyu ya da halkı ile ‘iletişim’ ve ‘toplum oluşturma (community building)’ yöntemi olmuştur¹⁰. Amerikan terminolojisi ile kamuoyu diplomasisi başka ülkelerdeki kamuoyunun etkilenmek üzere kendi ülkenizdeki liderlerin yaptığı açıklamaları ve hareketleri kapsamaktadır. Kamuoyu diplomasisi alanında en başarılı lider olarak Bill Clinton gösterilmektedir.

Kamuoyu diplomasisi sadece liderlerin söz ve davranışlarından ibaret değildir. Kamu diplomasisi Dışişleri Bakanlığı’nın doğrudan ya da diplomatik misyonları vasıtası ile yaptığı veya yönettiği propaganda faaliyetlerinin örtülü

adıdır¹¹. Klasik diplomasi hükümetler arasında yürütülürken kamuoyu diplomasisi bir ülkedeki hükümetin diğer bir ülkedeki kamuoyunu etkilemesi için yapılan gayretlerdir¹². Örneğin Türkiye’de Cumhuriyet Bayramı’nın kutlandığı 29 Ekim 2010 günü Türkçe gazeteler ve on-line olarak sitelerde ABD Dışişleri Bakanı’nın (Hillary Clinton) kutlama mesajının yayınlanması ve burada uzun uzun ABD için Türkiye’nin öneminden bahsedilmesi böyle bir gayrettir¹³. Kamuoyu diplomasisi aşağıdaki dört stratejik hedefe yönelik kuruluşları, programları ve uygulamaları içermektedir¹⁴;

- Dünyaya Amerikan politikaları hakkında düzenli ve açık bilgi vermek,
- Amerikan halkının inanç ve değerlerini ortaya koymak,
- Demokrasinin nasıl refah, istikrar ve fırsat yarattığını göstermek,
- Eğitime ABD desteği için kanal yaratmak.

Diplomasinin en önemli unsuru pazarlık gücüdür. Önemli olan vermeden almaktır. Bu nedenle Amerikan diplomasisi bunun yollarını bulmak konusunda uzmandır. Kamuoyu diplomasisi ile Amerikan değerleri (demokrasi, insan hakları vs.), çıkarları ve tehdit algılamaları diğer ülkelere kendi düşünceleriymiş gibi kabul ettirilir. Bunun karşılığı ise Amerikanın isteklerine ve uygulamalarına rıza göstermek ve ikna olmaktır. Bu yüzden pazarlıklarda Türkiye’ye sunulan karşılıklar hep sanaldır. Yani Amerika, cebinden bir şey çıkmadan sözlerle uyutmaktadır. Bu yüzden Türkiye genellikle; PKK’ya karşı sözde destek açıklamaları, Ermeni Soykırım Yasası’nın Senato’da bir yıl daha onaylanmaması, Türkiye’nin AB üyeliğinin desteklenmesi gibi vaatlerle oyalanır ama karşılığında ABD’nin aldığı üsler, Amerikanın işgal ettiği yerlere asker desteği ya da deposunu yenilemek için sattığı silahlar gibi maddi şeylere kendisine empoze edilen düşünce sistemi ile evet demiştir. Amerika, -eski başkanlarından Lincoln’ün dediği gibi, ‘düşmanını dost yaparak yok eder.’ Bu yüzden ABD dış politikalarının en önemli unsuru müttefik ittifaklarının geliştirilmesidir.

ABD elçileri de zorlayıcı diplomasinin en uçtaki manivelalarıdır. ABD elçileri buldukları ülkelerde adeta ABD yönetiminin baskı unsuru olarak nüfuzlarını kullanırlar. Türkiye ile ilgili bir örnek olarak Irak Savaşı öncesi Türkiye’ye tezkere ile ilgili yapılan baskıların argümanlarını hatırlamakta fayda vardır. ABD Kongre üyesi Robert Wexler başkanlığında bir heyet tezkere öncesi sözde lobi faaliyeti için Türkiye’ye gelmişti. ABD’nin Irak harekâtı öncesi tezkerenin geçmemesi halinde Türkiye’ye yönelik gündeme getirdiği politik baskı unsurları şunlardı: Irak’ın kuzeyinde Kürt devleti kurulması; PKK terörünün tekrar hortlaması; Ermeni soykırımının kabul edilmesi; Kıbrıs ve Ege konularının tehlikeye düşmesi; ABD’nin ambargo uygulaması; Türkiye’nin yalnız bırakılması; dış kredilerin engellenmesi; Türkiye’nin zararının 100 milyar dolara ulaşacağı ve borçlarını ödeyemeyeceği.

Kamuoyu diplomasisi ise ya baskıyı halka yayarak ya da halkın hoşuna gidecek veya ön yargılarının değişmesine yardımcı olacak detayları kullanarak kendi ülkesinin politikalarının rıza görmesine yardım eder. Bush Türkiye'ye geldiğinde CNN Türk TV'de Dolmabahçe Sarayı avlusundan arkasına camileri ve Boğaz Köprüsünü alarak yürütmesi ve bu arada pek çok devlet büyüğümüzü arka planda figüran yapması kamuoyu hafızasında ABD'nin gücüne referans yaparken, Obama'nın Ayasofya'da bir kediyi sevmesi, Dünya Bankası Başkanı Paul Wolfowitz'in çorabının yırtık olarak görüntülenmesi ise onu masum göstermeye yönelik kamuoyu diplomasisi çalışanlarının ürünüdür. Bir bütün olarak Avrupa Birliği'nin de üyelik adayı ve komşu ülkelere uyguladığı politikalar da temelinde zorlayıcı diplomasi ve kamuoyu diplomasisinin baskı ve kolaylaştırıcı unsur olarak kullanılmasının örnekleri ile doludur. Hedef ülkedeki seçimleri etkilemek için çeşitli sivil toplum örgütlerini tetiklemekten, medya ağları kurmaya kadar yakın zamanda yaşanan pek çok örnek sayabiliriz.

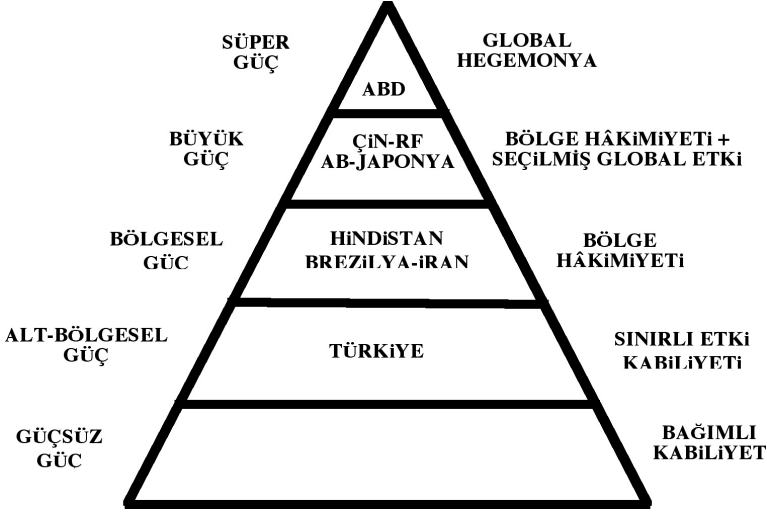
ABD ve Avrupa Birliği Hegemonya Anlayışı Kavramsal Temeller

A. Küresel Güç Dengesi ve Hegemonya

Dünya tarihinin hemen her devrinde tüm uluslararası sistemi ve güç dengelerini kendi değerlerine göre yeniden biçimlendirecek kuvvet, irade ve moral güce sahip olan aktör ve ilkeler ortaya çıkmıştır. Modern dünya sisteminin ilk hegemonik gücü İngiltere idi¹⁵. 1870'lerden itibaren İngiliz hegemonyası inişe geçerken onun halefi olabilmek için yarışan ABD ve Almanya arasındaki mücadeleyi II. Dünya Savaşı'nın sonunda ABD kazandı. ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan, o zaman kadarki en öncü güç olarak çıktı. Teknoloji ve üretimde üstünlüğü ele geçirdi. Dünya altın arzının desteğini arkasına alan dolar en değerli para ve bu paranın askeri aygıtı diğerlerine göre en güçlü ordu haline geldi. Uluslararası ilişkilerde ABD, kendisini özgürlüklerin ve özel mülkiyet haklarının baş savunucusu olarak sundu. "Özgür Dünya" içinde ABD, ticaret, ekonomik kalkınma ve hızlı sermaye birikimi için açık bir uluslararası düzen oluşturmaya çalıştı.

Soğuk Savaş'ın sonunda 2 + 3 (ABD – Sovyetler Birliği + Çin – Japonya - Almanya) güç dengesinin yerini son 15 yıldır Rusya'nın bir alt kademeye düşmesi ile 1 + 4 (ABD + Rusya – AB – Japonya – Rusya) almıştır¹⁶. Soğuk Savaş sonrası sistemin tanımını yapmaya çalışan Charles Krauthammer, yeni sistemin "tek kutuplu (unipolar)" bir hegemonya olduğunu söylemişti¹⁷. Bu düzende hegemonyanın en üst düzeydeki gücü ve lideri doğal olarak tek süper güç olarak kalan ABD idi. Buzan'a göre süper güç; sahip olduğu birinci sınıf askeri-politik kabiliyetler ve bunları destekleyen ekonomisi ile uluslararası güvenliğin aktif oyuncusu, her istediği bölgede tehdit, garantör, müttefik veya müdahaleci konumundadır. Bu yönünün dışında uluslararası toplumu kendi yanına çekecek evrensel değerleri sahiplenmiştir.

Şekil 1: 21. Yüzyılda Güç Dengesi Piramidi

Hegemonya, uluslararası sistemin kuralları ve normlarını kendi motivasyon ve isteklerine göre değiştirme yeteneğine ve gücüne sahip olma konumudur¹⁸. Amerika gelişmiş anlamda bir imparatorluk değil ancak hegemonyadır, hükmetmeyi değil, kontrol etmeyi amaçlar. Hegemonya ise öncelikle düzene uydurulması gerektiren ülkeler için gönüllü olmayı gerektirir. Amerikan hegemonyası, müttefiklerinin ABD'ye üs ve destek sunduğu bir pazarlığın parçasıdır¹⁹. Amerikan bakış açısıyla ülkeler müttefik olmayı tercih edebilirler ya da konunun dışında kalırlar ve bunun sonucunda tek başına bırakılırlar. Eğer bir tehdit olmaya başlarsa sonunda en azından potansiyel hedef haline gelirler. ABD hegemonyasının üç temel unsuru bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, ABD'nin askeri ve siyasi liderliğinin küresel kabul görmesidir. İkinci unsur ise, ABD'nin dünya ekonomisine ilişkin önerdiği ve genel kabul gören düzenleme sistemidir. Bunları ABD'nin yumuşak gücünün temsil ettiği kültürel hegemonya sistemi tamamlamaktadır.

ABD, küresel gücün belirleyici dört alanında en üstün durumdadır. Askeri olarak eşi olmayan bir küresel erişime sahiptir. Ekonomik olarak, her ne kadar Japonya ve Almanya bazı bakımlardan rakip olsalar da küresel büyümenin lokomotif olmaya devam etmektedir. Teknolojik olarak yeniliğin tüm ileri uçlarında önderliği elinde tutmaktadır ve kültürel olarak, bazı aşırılıklara karşın, özellikle dünya gençleri arasında rakipsiz bir cazibeye sahiptir. Tüm bunlar Amerika'ya başka hiçbir devletin yakınlarına bile yaklaşmadığı siyasi bir nü-

fuz sağlamaktadır. Amerika'yı tek kapsamlı küresel süper güç yapan bu dönün birleşimidir²⁰. ABD on yıllardır olduğu gibi bugün de dünyanın, kendisini sonsuz sermaye birikimine adanmış kesimine liderlik etmektedir. Susan Strange, Amerikan hegemonik gücünü uluslararası politik ekonomideki güvenlik, üretim, finans ve bilgi yapılarından kaynaklanan, bölgeselliği aşan yapısal gücünün sağladığını ifade etmektedir²¹.

Amerika'nın dünyadaki rolü zamanımızın iki yeni ana gerçekliğinden kaynaklanmaktadır; daha önce benzeri görülmemiş amerikan askeri gücü ve küresel karşılıklı iletişim²². Soğuk Savaş döneminde kurulan siyasi ve askeri bölgesel ittifaklar ile ABD'nin resmi güç projeksiyonu ABD'nin askeri gücünün temel çerçevesini oluşturmaktadır. ABD kültür ve değerleri Hollywood sayesinde tüm dünyayı etkilemektedir. Amerikan popüler kültürü İkinci Dünya savaşıdan sonra tüm Avrupa'ya yayılmış ve Avrupa'nın demokratikleşmesini hızlandırmıştır. İngilizce dünya dili ve Amerikan kültürü bir miktatıs gibi herkesi çekmektedir. Amerika eğitimde ve idari becerilerde olduğu kadar film, popüler müzik, internet, markaların bilinirliği, mutfak, dil ya da kısaca bilim adamlarının Amerikan hegemonyasının "acıtmayan gücü" dedikleri alanların tamamında dünyanın her yerinde egemen durumdadır. Amerika'nın geniş çaplı kültürel egemenliğinin ne benzeri ne tarihsel anlamda öncülü ne de ufukta bir rakibi vardır²³.

B. ABD Hegemonya Kurgusunun Teorik Temelleri

Tarihsel olarak iki hegemon gücün (ABD ve İngiltere) kavramsal olarak kullandığı düşünce temeli "serbest ticaret" idi. Serbest ticaret, hegemonu diğer çevrelere ve pazarlara nüfuz etmek için gerekli yolu açacaktı. ABD, bu anlayış çerçevesinde neo-liberalizm ile bugün de hegemonya üretmeye devam etmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD hegemonyasının hangi kavramsal çerçeveye oturtulacağı ile ilgili ABD kaynaklı çalışmalar Realizm'in biçimlenmesini sağlamıştır. Kavramsal altyapıya temel teşkil eden diğer bir düşünce yapısı ise kökleri Rönesans ile doğan moderniteye dayanan ve Sanayi Devrimi ile birlikte şekillenen Modernizm olgusudur. Modernizmin pratikteki işlevi; dünya arenasında rol almak isteyen küçük ve güçsüz devletler için anahtar parametrelerin çoğunun dışarıdan belirlenmesine imkân veren bir kuramsal çatı teşkil etmektedir.

Modernleşmenin ilan edilen mutlak hedeflerinden biri de demokratikleşmedir. Modernizasyon teorisyenleri yeni devletlerin ulus-inşası denilen bir süreçten geçerek demokratikleşeceklerine ve kapitalist kalkınma için Batılı modeli taklit etmeleri gerektiğine inanıyorlardı²⁴. Modernist kuram ABD'nin Realist uluslararası ilişkiler anlayışındaki etkinliğini korumaktadır²⁵. ABD'yi modernizm ışığında izleyecek ve realizmin gereği olarak ABD hegemonyasını

kabullecek ülkeler “demokrasi”, “serbest piyasa ekonomisi” ve “insan hakları” gibi içinde ulusal güvenliği ve egemenliği geçirmen kılan pek çok kriter bulunduran ve ideal olarak sunulan dogmalara uydukları derecede “Batılı” ve “Modern” kabul edilmektedir.

Modernizm kuramı, üçüncü dünya ülkelerinin iç politikası bakımından, ABD hegemonyasının sorunsuz bir şekilde sürmesini en iyi sağlayacak mekanizmaları saptamakta ve bu ülkelerin politika uygulayıcılarına tavsiyeler sunmaktadır. Politik gelişmenin önerdiği sosyal düzenin oluşturulması ABD müdahale anlayışını geliştiren; **devlet-yapma (state-building), ülke-inşası/ulus-yapıcılık (nation-building), kurum-yapma, bürokrasi-yapma** gibi rollerin doğmasına yol açtı²⁶. ABD, kendisi dışında küresel bir hegemonik gücün doğuşuna mani olmayı ve bölgesel olarak bu hegemonyayı etkileme veya riske sokma kabiliyetine sahip olan güçlerin ufanmasını ve kontrol edilebilir halde tutulmasını yani hegemonyanın sürdürülmesini hedeflemektedir. Bu sistemde hegemonya düşüncesi sabit iken onu sürdürecektir güç ve yapı ise her durum ve coğrafyaya göre farklı şekillere büründürülmektedir.

Realizm, bugüne kadar dünya politikasının baş aktörü ABD'nin ihtiyaçlarını, bakış açılarını ve çıkarlarını göz önünde tutan bir paradigma olma niteliğini korumuştur. Kuramsal çalışmalara öncülük eden ABD, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile kuramsal alanda meydana gelen yeni önermelerle birlikte Realizme dayalı hegemonya sistemine düşünsel alt yapı sağlayacak yeni bir vizyon arayışına girdi. Önce Başkan (Baba) George H.W. Bush tarafından ‘**Yeni Dünya Düzeni (New World Order)**’ kavramı ortaya atıldı ama içeriği doldurulamadığı için kısa sürede izleri silindi. Clinton'ın vizyonu ise daha çok siyasi ilişkiler ve özellikle ekonomik bağlar ile dünya'da barış ve güvenliğin sağlanmasında ana itici unsurun ‘**Küreselleşme**’ olacağını öngörüyordu.

Küreselleşme Amerika'nın dünyanın tek süper gücü olma konumunu tamamlayan teorik bir boşluğu doldurdu ve küresel hegemonyanın doğal öğretisi oldu²⁷. Clinton, küreselleşmeden bahsederken tarihsel kaçınılmazlığına, sosyal olarak gerekliliğine, Amerikanın siyasi liderliğinin buna ihtiyacı olduğuna vurgu yapmaktaydı. Küreselleşme uluslararası arenaya ABD hegemonyasına global düzeyde sürekliliği için gerekli manivelaları sağlayan üç yeni aktörü takdim etmektedir²⁸; küresel sermaye pazarları, uluslararası organizasyonlar ve küresel sivil toplum. Küreselleşme ile ne türde olursa olsun bir Amerikan Barışı (Pax Americana) dünyayı kaplamak zorundadır. Ancak bunu, Amerika bile kendi başına başarmaya yetecek kadar güçlü değildir. ABD hegemonya kurgusu ortak çıkarları kapsamında AB ile işbirliği yapmaktadır.

ABD çıkarlarına çok daha düşkün olan oğul Bush yeni muhafazakâr kadro ile birlikte 11 Eylül saldırıları sonrası büyük stratejisinin esaslarını yerine oturttu²⁹; uluslararası terörizme karşı bitmeyen savaş, önleyici müdahale, sal-

dırgan tek taraflılık (agressive unilateralism) ve ABD askeri üstünlüğünün korunması. George W.Bush, ABD dış politikası için yeni bir kavram tanımladı; ‘Terörizmle Savaş Sırasında Küresel Hegemonya (War on Terror)’³⁰. 2002 yılında ABD Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından açıklanan güvenlik politikası; hem Amerika’nın herhangi diğer bir güç üzerindeki askeri üstünlüğünü sürdürmekteki kararlılığını hem de askeri faaliyetlerle tehditleri ortadan kaldırma konusundaki özel hak iddiasını ifade etmekteydi. Bush döneminde ABD stratejisine hâkim olan paradigmanın adı ‘**Demokratik Realizm (Democratic Realism)**’ olarak isimlendirildi³¹. Obama’nın ‘Yeni İdealizm’i ise Amerikan çıkarlarının korunmasında dış dünyaya daha fazla kulak verme iddiasındadır. Bu nedenle, özellikle önceki Bush yönetiminin kötü mirası üzerinden kamuoyu diplomasisi onun döneminde daha önemli bir yöntem haline gelmiştir.

C. Modern ve Postmodern Hegemonya

ABD bir yandan modern jeopolitik kapsamında devlet aktörlü dünya düzeninde askeri üstünlüğü ile hegemonya kurgusunu sürdürürken diğer yandan AB ile post-modern jeopolitik kapsamında işbirliği yapmaktadır. Postmodern jeopolitik, ulus ötesi dinamikleri de içerecek şekilde devletten sivil topluma kayarak ve ekonomik küreselleşmeyi kullanarak insan hakları ve küresel demokrasi dayanakları üzerine bir post-modern dünya düzeni inşa etmeyi hedeflemektedir³². Post-modern anlayışın ekonomik güvenlik fonksiyonu; küreselleşme ile birlikte, ulus-devletlerin güçlü merkez sermayeler yörüngesinde ve denetiminde ufak adacıklar halinde sömürü merkezleri haline getirilmesi, dünya kaynaklarının paylaşılmasında, merkezin beslenmesine yönelik olarak ve merkezin hâkimiyetine uygun bir dünya sistemi ortaya çıkarma riski taşımaktadır³³. Post-modern güvenlik arayışları hegemonya anlayışının aktör, yöntem ve vasıtaları ile çerçevesinin yeniden kurgulanmasıdır.

Tablo 1: Modern & Post-modern Jeopolitik Kıyaslaması

Modern Jeopolitik (ABD)	Post-modern Jeopolitik (AB)
* Devlet Aktörlü	* Çokuluslu
* Sert güç öncelikli	* Yumuşak güç öncelikli
* Ulusal çıkar esaslı	* Uluslar. hukuk & rejimler
* Küreselleşme	* Avrupa odaklı
* Başarısız Devletler	* Kırılgan devletler
* İyiler ve Kötüler	* Gri bölgeler
* Demokrasi	* İyi yönetim
* Zorlama	* Diplomasi
* Amerikalılaştırma	* Avrupalılaştırma

Yeni hegemonyayı temsil eden uluslararası sermaye sadece liberalizm karşıtlarına değil, ulusalcılara da karşıdır. Yapısı gereği uluslararası olan yeni hegemonya düzeni hem ekonomik hem de siyasal ve toplumsal uluslararası “düzenleyici” kurumlardan yanadır. Dünya düzeninde ‘hukuksal düzenlemeleri’, ‘serbest piyasa ekonomisi’ ile bire bir ilişkilendirilen ‘demokrasi’ ve demokrasi kültürüyle gelişen “insan hakları”nı savunmaktadır. Hegemonyanın ekonomik modeli olan ‘serbest piyasa ekonomisi’ kendi siyasal düzenlemelerini de beraberinde getirmektedir. Bu değişimin merkezinde ‘devlet’ olma anlayışında yaşanacak değişimler bulunmaktadır.

Barış ortamı savunma harcamalarını asgariye indirecek, uluslararası barış ‘kontrol altında tutmak’ (containment) ve ‘caydırıcılık’ gibi saldırgan olmayan daha ucuz yumuşak güç yöntemleri ile korunacaktır. Bütün bu gelişmeler, yavaş yavaş devletlerin içinde merkezi yer tutan askeri bürokrasinin önemini azaltacaktır. Piyasa ekonomisi kendi kendini düzenleyeceği için devletin ekonomideki rolü asgariye inecek; bu da sivil bürokrasinin merkezi önemini azaltacaktır. Ayrıca yeni hegemonyanın önerdiği toplumsal model ‘orta sınıfın’ var olması ve mümkünse genişlemesi üzerine kurulu olduğundan, ‘demokrasi’ yaygınlaştırılacak ve böylece devlete hâkim (bürokrasi gibi) odakların gücü erozyona uğrayacaktır.

D. Avrupalılaştırma ve Amerikalılaştırma

ABD’nin hegemonyayı devraldığı II. Dünya Savaşı’nın sonu ile birlikte Amerikan tipi özgürlükler, yaşam biçimi ve demokrasisi dünyanın herhangi bir yerine uygulanabilecek olgular olarak kabul edildi. Ancak Avrupa Birliği fikrinin ivme kazanması ile birlikte Amerikan modeli artık Avrupalıların siyasi kontrol peşinde olduğu yeni bölgelerde Avrupalılaştırma projeleri ile karşılaşmaya başladı. Avrupalıların bu bölgeleri bir dereceye kadar Avrupalılaştırma gayreti, Amerikalıların kendi modellerini ihraç faaliyetleri ile iç içe girmektedir³⁴. Ancak Avrupalılaştırma ve Amerikalılaştırma birbirinden ayrı birer geçmişe ve yaklaşım farkına sahiptir.

Amerikalılaştırmanın 1960-1970’li yıllardaki ilk adımları Amerikan ekonomisinin en uzun, en sürekli ekonomik büyümesi sayesinde çok başarılı oldu. Ancak sağlanan zenginlik ve verimlilik Amerika dışındaki ülkelerde gelir eşitsizliklerinden kaynaklanan sosyal istikrarsızlıkları körükledi. Son 40 yılda dünya nüfusunda en zengin ve en fakir arasındaki fark 7’den 75 kata çıktı. Başarısız ülkeler ABD’nin ilgisini çeken petrol gibi doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen ABD yanlısı hükümete sahip değillerse dünya gündemine geldiler ve müdahale edildiler. Avrupa ise ya küresel çıkarları için ABD ile işbirliği yapmakta ya da ondan artanlarla yetinmeye çalışmaktaydı. Ancak artık

Amerikalılaştırma ile Avrupalılaştırmanın bugün geldiği aşamayı iyi tanımlama zamanıdır.

Avrupalılar, Avrupalılaştırma işinin bizzat içinde ve peşinde iken Amerikalılar evrensel idealler ve değerler yaydıklarını düşündükleri için Amerikalıları kullanmamışlardır. Amerikalılaştırma bir yandan dünyanın her köşesinden insanları Amerika'ya çekerken Amerikan kültürü büyük bir dönüşüm içine girmiş durumdadır. Tüm dünyayı kendine çeken Amerikan yaşam biçimi ülkede kaybolmak üzeredir. Bugün dünyada pek az kimse açıkça Amerikalıları sevmediğini söyleyebilir ama bir yandan Amerikan karşıtlığı artmaktadır. Bunun temel nedeni ise -tıpkı düşmanla doğrudan savaşımadan zafer kazanmayı öngören Amerikan askeri stratejisi gibi, Amerikalılar olmadan Amerikalılaştırma sürecidir. Amerikan kimliği niteliğini kaybederken Amerikanlaştırma süreci artık bir sona doğru gitmektedir.

Amerikalılar dünyayı siyah ve beyaz, iyi ve şeytanın merkezleri olarak ayırma, dünyayı çok basite alma alışkanlığındadır. Dünyayı daha iyi yapma sloganı ile önerdiği özgürlükler ve insan hakları kültürel ve ideolojik olarak farklı diğer halkların sosyal düzenlerine yansımamaktadır. Afganistan ve Irak'ta gerekli olan kültürel toleransı sağlamak yerine resmi demokrasi formatının peşine düştükleri için başarısız oldular. Kültürel iletişim beslenmeden ve güven telkin etmeden demokrasi projelerinin başarısız olmaya mahkûm olduğu görüldü. Üstelik dünyanın seçilmiş enerji bölgelerine demokrasi anlayışını dayatırken farklı amaçlar peşinde oldukları ortaya çıktı.

Avrupalılar ise her zaman götürmek istedikleri uygarlığa diğer ülkelerin hazır olamayabileceklerinin farkında idiler. Gittikleri yerlerdeki açıklık ve isabetli tutumları oralarda Avrupalı kimliğinin ayakta kalmasını sağlamıştır. Amerikalılar için Amerika ve dünyanın diğer kalan kısmı arasında bir sınır görülmemektedir. Amerikan projesi hem dünyada çökmekte hem de Amerikan kimliğine zarar vermektedir³⁵. Bu yüzden Amerikan projesinin geleceği giderek Batı uygarlığının en merkezi endişesi olmaktadır. Avrupa Birliği'nde ise büyük ölçüde yumuşak güce dayanan bir güvenlik anlayışı hâkim olsa da gerek ABD ve gerek AB'nin birbirleri ile işbirliği kanalları açık olan yumuşak güç konusunda özel birer kurgusu vardır. Burada yumuşak güç ile kastettiğimiz Joseph S. Nye'in "hayranlık uyandıran, cazibe merkezi ülke" tarifi değil, sert güç dışındaki siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel güç unsurlarının dış politikada sonuç olacak şekilde kurgulanmasıdır.

ABD, 1983 yılında geliştirmeye bu kurgu ile Varşova paktı ve Sovyetler Birliği'ni silahlı bir şekilde devirdi. Artık Japonya ile başladığı 'ülke inşası' misyonuna 'rejim restorasyonu'nu ekledi. 2000 yıllardaki kadife devrimler bu kurgunun sonuçları idi. AB ise 'havuç ve sopa' modeli ile 'demokratik devlet

inşası' görevini başarı ile yerine getirmektedir. Bu kurguların ortak hedefi kendilerine müzahir (demokratik?) rejimler meydana getirmek, kontrol altında tutmak, isteklerine ikna etmek, uygulamalarına rıza gösterilmesini sağlamak ve eğer itiraz eden kesimler varsa rejim içinde restorasyon yapmaktır. İşte bu ikna ve rıza düzeyinin yaratılması demokrasi kalkınma ve iletişim projelerinin dâhilinde büyük ölçüde zorlayıcı ve kamuoyu diplomasisi ile yoluna konmaktadır.

Bu projelerin eylem planının stratejisi, ülkelerin iç düzenlerinde toplumla devlet arasına giren bir örgütlenme sağlamak böylece, devlet egemenliğine paralel bir egemenlik kurmaktır. Paralel yönetimin oluşturulma süreci, uygulamada ülkeden ülkeye küçük değişiklikler gösterse de ana program değişmemektedir. İçine sızılan devlet bürokrasisinin de yardımıyla, yaygın bir “medyatik” ve “entelektüel” yedek güç oluşumu ile “**manufacturing public perception**” adı verilen “kamu-oyunun algılama dizgesini üretme” sürecinde, ülke insanlarının, aslında kendilerine benimsetilmiş olan düşünceleri, ya da eylem planlarını, bizzat kendi kurumlarının, kendi beyinlerinin ürünüymüş gibi algılayıp, uygulamaya geçmeleri sağlanmaktadır³⁶. **Kamuoyu diplomasisi büyük oyunun önemli bir kolaylaştırıcı işlevidir.**

ABD Hegemonya Kurgusu

A. ABD Ulusal Güvenlik Sistemi ve Diplomasi

ABD ulusal güvenlik sistemi dâhilinde ABD Başkanı, merkezi rolü oynamakta ve Başkana etki eden üç temel güç grubu bulunmaktadır. Birinci grubu Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve Başkanın Uluslararası Güvenlik Danışmanı'nın oluşturduğu üçlü oluşturmaktadır. İkinci grubu ise Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI) ve Genelkurmay Başkanı oluşturmaktadır. Üçüncü grupta ise Beyaz Saray Karargâhı Başkanı ve Başkanın Danışmanları bulunmaktadır³⁷. ABD ulusal güvenlik sistemi **ulusal çıkar** endekslidir ve küresel bir **güç projeksiyonu** (power projection) uygulamaktadır. Ulusal Güvenlik Konseyi (UGK), ulusal güvenlikten sorumlu en yüksek organdır. ABD hegemonya kurgusuna uygun olarak siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarda yapılanan yumuşak güç unsurları ile ilgili alt yapı yaklaşık 25 yıldır geliştirilmektedir.

1999 yılında ABD yumuşak güç kurgusunu Kamu Diplomasisi Başkanlığı'nı kurarak takviye etti. Böylece aynı yıl USIA³⁸ ve onun dış servisi USIS³⁹ Dış İşleri Bakanlığı içinde yeni kurulan Kamu Diplomasi Başkanlığı bünyesine katıldı⁴⁰. Her bahar Dış İşleri Bakanlığı'nın büyükelçileri sorumlu olduğu ülke ile ilgili tüm uzantılar (Savunma İşbirliği, CIA, Dış Ticaret, Tarım, Göçmen vb.) ve Bakanlığın ilgili (Siyasi, Ekonomik, Halkla İlişkiler vb.) dairelerinin temsilcileri biraya gelerek o ülke ile ilgili Görev Programı'nın (MPP)⁴¹

tatbikatını yapmaktadırlar. Tatbikatın amacı verilen yıllık mali bütçe çerçevesinde Amerikan çıkarlarının o ülkede nasıl sağlanacağını prova edilmesidir⁴². Bu tatbikattan bir ay sonra ilgili dışişleri memurlarına terfi ve fonksiyonlarına esas olmak üzere bir etkinlik raporu (ERR)⁴³ verilir. Politika tasarlayıp uygulamaktan doğrudan sorumlu olan Amerikan görevlilerinin analizcilerden talep ettikleri özel hizmetleri sağlamak için oluşturulan analitik çalışma üreten ekiplerin fonksiyonu *en üst düzey istihbarat çalışması* olarak nitelenir.

Müzakere destek ekipleri; uluslararası bir konferans veya iki taraflı bir müzakere söz konusu olduğunda Amerikan politika ekibine brifing hazırlanmasını, Amerika tarafında olmayanların taktiklerinin gözlenmesini ve zaman zaman da Amerikan hedeflerine ulaşmak için mevcut olan taktiksel alternatif yaklaşımlarla ilgili kar-zarar değerlendirmelerinin tablolaştırılmasını içeren destek sağlarlar. Çok çeşitli disiplinlerden gelen üyeler; karmaşıklık düzeyi yüksek değerlendirmeler hazırlar veya analitik çalışmaların yenilenmesini gerektiren ve kamuoyunu meşgul eden bir meselenin etkin bir biçimde gözlenmesini organize ederler. Hedef ülke ile ilgili çalışmalarda; ülke hakkındaki istihbaratın esas kullanıcısı olan veya fonksiyonel bir görevde bulunan 5 ila 10 politika görevlisi belirlenir. Analizci bu görevlilerin önemli konularla ilgili olarak ne yazdığını veya ne söylediğini araştırır ve esas istihbarat kullanıcıları için çalışan politikacıları, olayın istihbarat tarafında olan ve bu politikacıların meslekî alışkanlıklarını bilen biri gibi sorgular. Amaç, önemli görevlilerin hâlihazırda öncelikli çıkarlarını öğrenmenin yanında bilgiyi ne şekilde özümseyip, nasıl yargıya vardıklarını öğrenmektir⁴⁴.

ABD dış politika uygulamalarında “Klasik Diplomasi” uygulamasının yerini; 2000 yılının Ulusal Güvenlik Stratejisi içinde geçen, bugün medya ve özellikle internet kanalıyla diğer ülke insanları ve ulusal güçlerini ABD’nin düşünce sistemini benimsetecek şekilde yönlendiren “Açık Diplomasi” almıştır. Açık diplomasi içerisinde ilk defa ABD istihbarat sistemleri de açık olarak önemli roller ile görevlendirilmektedir. Amerikan diplomasisinin idaresini, ordunun organizasyonunu ve önceliklerini, istihbarat servisinin operasyonlarını denetleyen Kongre komisyonları yürütme organında kısmen engeller yaratsa da geniş bir uzman kadrosu, bilgiye erişim ve yurtdışındaki çıkarlar ağı açık bir şekilde siyasi-askeri gücün elindedir. Bu, izlenecek siyasi tercihe göre güçlü bir deneyim, gerçekler ve ikna kombinasyonunu herhangi bir noktada destekleyebilen elit ve çok yüzlü bir topluluk yaratmaktadır.⁴⁵

Diplomasi alanında; think-tank ya da düşünce topluluğu, araştırma merkezi, savunma kuruluşu, sivil toplum örgütü, vakıf, enstitü ya da bağımsız şirket olarak tanıtılan örgütlerle ilişki demek yere sağlam basmak demektir. Sadece kendi ülkenizde değil çıkarınızın olduğu tüm ülke ve coğrafyalarda işle-

rin kolaylaşması demektir. Bu ilişkiler kişilerle kurular ve dünyanın dört bir yanında görev yapan ilahiyatçılardan devlet adamlarına kadar uzanan bir ağın içinde olmanın karşılığıdır. Farklı hakikatler üreten bu bilgi odakları, bilimsel anlayışı ve gelişmeleri de kendi temelleri üzerinde şekillendirmektedir. Vakıflar, üniversiteler ve devlet istihbarat kuruluşlarının içiçeliği diplomasi alanına da yayılmıştır. Bugün bilgi-iktidar ilişkisindeki sacayağının birini üniversiteler, diğerini devlet oluştururken, üçüncüsünü büyük çokuluslu şirketler oluşturmaktadır.

Kamu diplomasi memurları bugün pek çok ülkede veya bölge ofislerinde çalışmaktadır. Görünüşte görev Amerikan politikalarının yürütülmesinde imaj problemini çözmek yani ikna etmek ve Amerika'nın çirkinleşen imajına makayaj yapmak, kamuoyuna verilecek mesajları belirlemektir. Diğer bir açıdan bakıldığında Amerikan dış politikasının propaganda ve psikolojik harekât programlarını yürütmek, daha geniş ölçekte ise kültürel diplomasıdır. Ancak kamuoyu diplomasisinin görevi sanıldığı gibi Amerika'yı sevdirmek değil, ev ödevlerine iyi hazırlanmak için gerekli bilgi alt yapısını hazırlamak ve bunun için Karen Hughes'ın yaptığı gibi bol bol dinlemek, bilgi toplamaktır.

Uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde yabancı dilleri en az ana dilleri kadar iyi konuşan ve tek işleri yerel gazetecilerle birlikte televizyon programlarına çıkmak olan diplomatlara ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Bu elit tabakanın güç merkezini; ABD ve Batı Avrupa'da yönetimlerin arkasındaki asıl gücü temsil eden genellikle enerji sektöründeki şirket yöneticileri-medya patronları ve onlara teorik açıklamalar sağlayan düşünce kuruluşları-üniversiteler temsil etmektedir. Tabii ki iş sadece bu kampanyalar ile bitmemekte, ülke içinde Amerikan müzahiri seslerin bulunup-desteklenmesinden, öğrenci değişimine, Amerikanın sesi olacak radyo ve TV'ler oluşturulmasından, müzahir sivil toplum örgütlerinin ve medya ağlarının teşkiline, kültürlerarası diyalog projelerine kadar geniş bir kapsamda yürütülmektedir.

Her ülkede bu elit tabakanın pastasından faydalanmak isteyen şirket sahipleri, işveren dernekleri, gazete ve TV sahipleri, akademisyenler, köşe yazarları gibi şöhret, kariyer ve maddi çıkar peşindeki pek çok kimse bu ağın içinde yer edinme gayreti içindedir. Devlet, parti, üniversite gibi çok farklı yapılar içinde güçlü bir bilgi, çıkar ve milliyetsizlik duygusuyla harekete geçmiş bu kişilerin tanınması ve takibi önemli bir güvenlik sorunu olarak yüzyıla damgasını vurmaktadır. Etki ajanları genellikle; gazeteci, devlet memuru, diplomatlar, milletvekilleri, sivil toplum örgütü lideri, ticaret odası başkanı, politikacılar veya gizli servis mensupları gibi çok çeşitli çevrelerden olabilir. Bir insanın ABD'ye etki ajanı olmasını sağlayan özelliklerin başında devlet, ordu, iş ya da medya içinde önemli bir kişi olması veya bağlantılarının iyi olması aranır.

B. ABD Hegemonya Kurgusu; Ağ Stratejisi

Hegemonik güç çatısı arkasında ikna ve rıza düzeyi yaratacak, meşruiyetine zemin hazırlayacak kuramsal bir çerçeve gerektirir. Böylece hegemonya güç uygulamalarına uluslararası düzeyde gerekçe bulur ve diğer ülkelerin kendi uygulamalarını istenilen yönde algılamalarını sağlayacak bir örtü sağlar. Bu iş diplomasi ve özelde kamuoyu diplomasisini gerektirir. Amerikan hegemonyası temel olarak iki yöntemle işlemektedir; yumuşak gücün kullanıldığı '**rejim restorasyonu**' (Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan'daki renkli devrimler ve diğer içten içe kurgulamalar) ve Irak örneğinde olduğu gibi sert gücün kullanıldığı '**ülke inşası (nation-building)**'. Eğer hedef olarak seçilen ülkeler zaten Batılı olmaya meyilli ya da siyasi, ekonomik ve kültürel olarak içine sızılmaya ve ağ örülmeye müsait ise yumuşak güç unsurları vasıtası ile ülkedeki rejimin Batılı düzene uygun bir yönetime kavuşturulması için rejim restorasyonu metodu kullanılmaktadır.

Amerikan hegemonyasının temel kuramı olan Realizm; İkinci Dünya Savaşı'ndan bugüne Modernizm düşüncesi temelinde; 1980'lerden itibaren siyasi olarak demokrasi, ekonomik olarak gelişme (kalkınma) ve 1990'lardan itibaren ise kültürel kod olarak ise iletişim (diyalog) projesi adı verilen üç alt konsept ile pratikte uygulama alanı buldu. Söz konusu üç proje ülkeleri içten ve dışarıdan saran 'ağ stratejisi' ile pratiğe geçmiştir. Ulus-devlet yapısı ile toplum arasına örülen ve devlet yapısına paralel bir egemenlik kuran devlet dışı aktörlerin oluşturduğu iç ağ ve çok merkezli dünyanın (ulus egemenliği ve otoritenin ulus aşan aktörler tarafından paylaşıldığı tabaka) ördüğü dış ağ ile birlikte çifte yapı bir dünya ortaya çıkmıştır. Klasik böl ve yönet politikasının yerini 'dönüştür-ufala-ekleme-yönet' almıştır. Bu politika dâhilinde demokrasi ve iyi yönetim gibi Batılı değerlere yumuşak güçle dönüştürülmemeyen ülkeler sert güç ile (ülke yapıcılık) dönüştürülmekte, azınlık ve kültürel haklar söylemi ile başlatılan reformların sonucunda ülke kalıcı çizgiler ile bölünmekte ve ülke Batılı diye adlandırılan ülkeler arasında (ABD'nin müvekkili veya AB'nin ortağı) yerini almaktadır.

Demokrasi, kalkınma ve kültürlerarası diyalog kapsamındaki projeler kapsamında seçilen aktör, yöntem ve programlar ile hedef ülkenin sivil toplumuna nüfuz edilmekte ve ulusal aktörler kısa devre edilmektedir. NGO-vakıf-enstitü-sivil toplum örgütü gibi kurumlar aracılığıyla, hedef ülkedeki iktidar ve kitlelerle doğrudan ilişkiye geçilerek ülkelerin iç düzenlerinde toplumla devlet arasına giren kuramsal ve bireysel bir ağ oluşturarak, devlet egemenliğine paralel bir egemenlik kurulmaktadır. ABD güvenlik projelerinin işleyişini sağlayan hegemonya mekanizmasının arkasındaki güç ve yapılanmayı aşğıdaki şekilde kategorilendirmek gereklidir⁴⁶;

- Daha çok dinleme, görüntü ve insan istihbaratına dayanan ve modern teknolojinin keskin uçlarını kullanan küresel bir istihbarat ağı.

- Yönlendirilmiş küresel medya başta olmak üzere, çeşitli uluslararası baskı grupları, uluslararası kurumlar, vakıflar, düşünce kuruluşları ile hedef ülke veya ülkeler için yetiştirilmiş ve kazanılmış etki ajanlarının da yer aldığı demokrasi, serbest piyasa ekonomisi, insan hakları vb. terminolojinin savunularından oluşan küresel bir propaganda ve etki (nüfuz) ağı yapılanması.

- Dünyanın her köşesinde alt yapısı bulunan, hedef ülke veya bölge üzerinde kontrolü sürdürmeye yönelik, gerektiğinde zorlayıcı diplomasiden, ekonomik ve askeri yöntemlere kadar bütün yöntemleri harekete geçirecek, uygulayacak veya destekleyecek örtülü faaliyet ve operasyon gücü. (IMF, STK'lar gibi ulus aşan siyasi ve ekonomik kurumlar, askeri güç, istihbarat servisleri ve özel kuvvetler).

- Devlet-yapma, ulus-kurma ve rejimi takviye etme gibi senaryolar içerisinde; hedef ülke yapısı veya organizasyonlar içinde kullanılmak üzere uydu veya ajanlaştırılmış devlet adamları, operatörler ve diğer ajan şekillerini yetiştirecek kurum, kaynak, vasıta ve programlar.

- Tüm bu gizli ve örtülü yapı ve faaliyetlerin gizliliğini ve emniyetini sağlayacak koruyucu güvenlik sistemleri.

C. Amerikan Yumuşak Güç Projeksiyonu

Bush yönetimine kadar olan dönemde hükümet içinden ve dışından binlerce kişi ile hükümet kuruluşları, çokuluslu örgütler ve özel kuruluşlar bünyesinde ABD merkezli küresel ve çokuluslu bir ağ geliştirildi. Demokrasi projelerinin daha sempatik gözükmesi maksadı ile bu tür faaliyetler için '**demokrasi geliştirme (democracy promotion)**' tanımı tercih edildi. Alt programlarına ise 'demokrasi ve yönetim', 'hukukun üstünlüğü', 'savunma reformu', 'partiler arası diyalog' gibi isimler verildi. Demokrasi geliştirme işlerinin başını NED, USAID ve Dışişleri Bakanlığı'nın DRL (İnsan Hakları ve Çalışma İşleri Bürosu)'si çekmekte idi⁴⁷. Bush ile birlikte bütün aktör ve programların daha etkili ve kontrollü kullanılması ile ilgili strateji arayışları başladı.

Mart 2005'de ABD Başkanı'nın demokrasi işlerine öncelik verilmesi ile ilgili konuşmalarından sonra UGK yapısı yeniden organize edilerek 'Küresel Demokrasi Stratejisi' için bir *Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı* kadrosu yaratıldı. Böylece Clinton döneminde bakan yardımcısı seviyesinde yapılan bakanlıklar arası çalışmalar artık bakan düzeyine taşınmış oldu. Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Küresel İşler Bakan Yardımcılığı da Temmuz 2005'de ABD Başkanı'nın özgürlük ve demokrasi işleri gündemini belirleyecek olan

liştirilmesi faaliyetleri örtüsü altında Amerikan müdahale sisteminin bir vasıtası olarak Amerikan ulusal güvenlik hedeflerine hizmet etmektedir. Bu aynı zamanda Amerikan güvenlik politikalarına uluslararası alanda yasallık boyutu (meşruiyet) kazandıran bir örtülü sistemin işleyişini sağlamaktadır. Bu sistem, politika yapıcılara özel hedefleri için büyük esneklik ve çeşitli seçenekler imkânı tanımaktadır.

- Çokuluslu Şirketler

ABD’de birçok çokuluslu şirket (ÇUŞ), diğer ülke hükümetleriyle dışişleri bakanlıkları aracılığıyla doğrudan ilişkiye girebilmektedir. Bu alanda ün yapmış şirketlerin başında General Motors, General Electric, Microsoft, AT&T, Mobil Oil, Texaco, Shell, BP, Ford Motor gibi şirketler sayılabilir⁵¹. Washington tarafından yürütülen hegemonik politikalar en büyük ÇUŞ’ların ABD ekonomisi içindeki güç ve merkeziliğinin doğrudan bir ürünüdür. Serbest ticaret anlaşmaları, IMF ve Dünya Bankası politikaları, özelleştirmeler, gümrük duvarlarının indirilmesi, 130’dan fazla ülkede 180 askeri üssün kurulması ABD ekonomisinin ve daha özel olarak da dünya çapında faaliyet sürdüren ABD ÇUŞ’larının yapısal dayatmalarıdır. Çokuluslu şirketler gibi yapısal ekonomik öğeler ABD siyasetinin genel çerçevesini çizerken, politikacılar çıkarlarını gerçekleştirmek üzere çeşitli politikalar üzerinde çalışırlar. Bu çalışmalar büyük ölçüde genel kamuoyundan saklı yürütülür ama bunlar ÇUŞ’lara rağmen gerçekleşmezler.

- ABD ve Medya

ABD’de ulusal medyanın görevi, ABD halkının hükümetin ulusal çıkarlar kapsamındaki açık ve örtülü faaliyetlerine izin vermesini sağlamaktır⁵². NPR, VOA, Radio Free Europe, Radio Liberty, Florida’dan Küba’ya yayın yapan Castro karşıtı Radio Marti gibi Amerikan Hükümeti’nin dünyanın her yerine yayılmış yayın ve propaganda birimleri mevcuttur. Amerikan yapımı filmler, film endüstrisinin yıllık cirosunun % 80’ini kazandırmaktadır. Filmler gibi Amerikan TV dizileri de dünyada yüz milyonlarca kişiye kendilerine has (idealleştirilmiş ve çarpıtılmış) Amerikan hayat tarzını aşılamaştır⁵³. Büyük ölçekte ABD kökenli popüler müzik gençler için kendini ifade etmenin vazgeçilmez bir kaynağıdır. İlave olarak, dünya çapında otuz üç kanaldan yayın yapan MTV, Nickelodeon gibi uydu TV kanalları toplam bir milyar insana ulaşmaktadır. Dünyadaki bütün internet sitelerinin % 70’inin Amerika’da bulunması ve İngilizcenin hem eğlence hem de iş amaçlı iletişimde en çok kullanılan dil olması nedeniyle hızla yayılan küresel sohbet odaları büyük ölçüde Amerikan etkisine sahiptir.

- ABD Think-Tank Merkezleri

ABD’de akademik görünüşlü “Institute” ve ideolojik görünüşlü “Heritage Foundation” gibi tutucuların örgütlediği vakıflar ile CFR, Carnegie Endowment, Woodrow Wilson Centre gibi dış siyaseti tepeden yönlendirici seçkinler kulüpleri aslında birer think-tank kuruluşudur. Bunların yanı sıra, devlet tarafından kurulmuş CSIS gibi raporcu şirketler, IRFC gibi doğrudan Dışişleri Bakanlığı’na bağlı bürolar, Middle East Forum, Washington Institute, Freedom House, CMCU, USIP gibi yarı resmi merkezler de “think tank” olarak nitelenmektedir⁵⁴. CSIS raporlarını incelemeyen, Amerikan dış politikasını ve bölge senaryolarını kavramak olanaksızdır.

ABD hegemonyası kurgusu içinde kendi nüfuzlarını devam ettirmek ve stratejik projelerini pratiğe dökülebilmek için dünya anlayışlarını temsil eden çokuluslu şirketler, özel eğitim kurumları, güçlü bir medya ağı, modern bir teknolojiyle donatılmış bir askeri güç, milyarlarca dolarlık bütçelerle beslenen istihbarat birimleri, dini tarikatlar-kiliseler işbirliği içerisinde. Kamuoyunu yönlendiren ve terbiye eden siyasi, iktisadi, kültürel ve sosyal temalarla uğraşan ve bünyesinde en etkili politikacıları, diplomatları, akademisyenleri ve gazetecileri barındıran think-tank merkezleri bu maksatla tesis edilmiştir. Elemanların büyük çoğunluğu, devlet deneyimine sahip eski ve yeni görevlilerdir. İkinci eleman kaynağıysa, yine devlet organlarıyla içli dışlı olmuş akademisyenleri barındıran üniversitelerdir.

- Vakıflar

ABD Vakıfları, sadece yardım yapan, vergi muafiyeti cennetleri değildir. İstihbarat fonksiyonları dışında, kültür ve değişim politikalarının yönlendirildiği, formlaştırıldığı ve kültür devşirmelerinin gerçekleştirildiği merkezlerdir. CIA, vakıf faaliyetleri aracılığıyla Amerikan şirketleri ve mali kuruluşları için uluslararası casusluk yapmaktadır⁵⁵. USAID (ABD Ulusal Kalkınma Ajansı) demokrasi ve yönetim programlarının baş kalkınma program stratejisi belirleyicisidir. NED’in işbirliği yaptığı onlarca Avrupalı ve Asyalı kuruluş ve vakıf arasında aşağıdakiler dikkati çekenlerdir⁵⁶; (1) Rusya ve diğer BDT (CIS) devletleri için AB’nin kurduğu TACIS, (2) Doğu Avrupa için AB’nin PHARE ve “The Institute For Democracy”, (3) Almanya’da Parti Enstitüleri, (4) İngiltere’de “The Westminster Foundation”.

- Üniversiteler

CIA, yüzden fazla Amerikan üniversitesi ve kolejinde, çok sayıda profesör ve yönetici ile rapor hazırlamaktan, eleman kazandırmaya kadar geniş bir alanda işbirliği yapmaktadır. Projelerde çalışan öğrencilerin -doğrudan ajan-

laştırılmış olanlar dışında- genellikle bu ilişkilerden haberi yoktur. Projelerin dışında en önemli etkinlik, yabancı öğrencilerin elemanlaştırılmasıdır. ABD, ileride kendi ülkelerinde seçkin konumlar elde edecek olan bu kişilerden, iç politikanın yönlendirilmesinde ya da devletlerden iç bilgi sızdırılmasında yararlanmayı planlamıştır⁵⁷. “Master” ve “doktora” çalışmalarındaki uluslararası ilişkiler öğrencileri de, ilgili ülkedeki dinsel-siyasal-bölgesel çatışma alanlarında sözde akademik olarak çalıştırılmaktadır. Uluslararası politika için bunca elemanlaştırmayı göze alanların arkasında önemli şirketler de bulunmaktadır.

- Etki Ajanları

Amerikan literatüründe etki ajanı (influence agent) temin edilmesi başta gelen örtülü faaliyet türlerinden biridir⁵⁸. Bir insanın ABD’ye etki ajanı olmasını sağlayan özelliklerin başında devlet, ordu, iş ya da medya içinde önemli bir kişi olması veya bağlantılarının iyi olması gelir. Bu kişi bir gazeteci, editör, paralı asker, gümrük memuru, bankacı, işletmeci, başkan yardımcısı ya da bu tarz başka birisi olabilir. Toplum mühendisi olarak etki ajanlarının temel rolü propaganda operatörü olmaktır. Özellikle basın dünyasında dış bağlantıları ile güdümlü, görüş yayıcı ve görüş oluşturucu işlevi bulunan gazete ve televizyonlarda ihaleci ve rant peşindeki holding sahiplerinin egemen olmasıyla seçkin köşe yazarları ve haber programı sunucuları; yükseltilecek ücretlerle, gazetecilik kimliğinden ayrılmadan etki ajanı olarak yönlendirici eleman konumuna getirilmişlerdir.

- İstihbarat Servisleri

Sayıları on beş civarında olan ABD istihbarat servisleri yeni yüzleri ile Amerikan ağ stratejisinin tüm kilit noktalarında. Yeni istihbaratçılar kimi zaman CIA çalışanı, kimi zaman akademisyen, iş adamı, sivil toplum örgüt lideri veya bir şirketin uzmanı rolündedir. Öte yandan, bir diplomatın açık bilgi toplama faaliyetleri ile gizli istihbarat edinme gayretleri arasındaki makas gittikçe daralmaktadır⁵⁹. CIA ajanlarının diplomatik örtüsü onlara gittikleri ülkede güvenli çalışma imkânı sağlar. Bu güvene (sözde dost olması nedeni ile ama daha çok korkudan) Amerikan ajanlarına göz yumulması da katkı sağlar. Amerika işi öyle abartır ki doğrudan zaten ülke istihbaratının içindedir ve işbirliği adı altında istediğini alır. Hatta ülkeye yönelik bir CIA operasyonu fark edilse bile genellikle sessizlikle halledilir. Aksi takdirde ülkedeki hükümet başına neler gelebileceğini bilir.

D. Amerikan Gücünün Düşüşü

ABD; sert, yumuşak ve ekonomik güç açısından en üst seviyede olmasına rağmen yapısı çatlarmaktadır. ABD gibi hegemon bir gücün uluslararası

ilişkilerdeki etkisinin artması ve politikalarını uygulamasının daha az maliyetli olması, yumuşak gücünü sert gücü kadar etkili kullanabilme yeteneğine bağlıdır. 1990'ların sonu ve 2000'lerin başında ABD, yumuşak gücünün zirvesinde idi. Amerikanın bilgi teknolojisindeki üstünlüğü ekonomisine güç vermiş, internet ve bilgi teknolojisi devriminin keskin uçlarındaki liderlik iş dünyasına yerleşmişti. Amerikan müzik, sinema ve televizyonları dünyanın her yerindeki yerel piyasalara hâkimdi. Amerikan sembolleri ve ABD liderlerinin karışılmış biçimi tüm dünyada ABD'nin temsil ettiklerinin ve etkisini kabullenişin görülmemiş örnekleri idi. Yumuşak gücünün azalması Amerikanın çirkin yüzünün ortaya çıkışı ile yakından ilgilidir⁶⁰.

Sovyetlerin çöküşünden sonra tek süper güç olarak kalan ABD 1990'larla birlikte dışarıdan göçlere karşı çok sıcak bakmamaya başladı. Küresel ısınmayı önleme konusunda Kyoto Protokolünü onaylamaması, Uluslararası Ceza Mahkemesi kararlarını tanımaması gibi gelişmeler imajını olumsuz etkilemeye başladı. Küreselleşmenin vahşi kapitalizm nedeni ile Amerikan sosyal modelinden kaynaklandığı düşüncesi de ABD imajını olumsuz etkilemeye devam etti. Ancak hepsinden öte Irak Savaşı ABD'nin dünyadaki rolünün ve meşruluğunun küresel kabul oranını keskin bir şekilde düşürdü. ABD yönetiminin uluslararası forumlardaki girişimleri ABD'nin dünyayı düşünmekten çok kendi çıkarları peşinde olduğu imajına katkıda bulundu. Bu nedenle bu imajın yenilmesi ABD kamuoyu diplomasisi çalışanlarının önceliği oldu. Bugün Orta Doğu'da onlarca sivil toplum örgütü, TV ve radyo dolarla Arapların kalbini kazanmaya çalışmakta, cami bile yapmaktadır.

AVRUPA BİRLİĞİ VE POSTMODERN JEOPOLİTİK

A. Post-Modern Dünya Anlayışı

Batı politikalarının özünde Soğuk Savaş bitene kadar modern devlet vardı. Post-modernlere göre Batı Avrupa için post-modern çağ 1989'da başlamıştır. Avrupalılar artık post-modern bir kıtada yaşayan post-modern devletler bütünüdür. Post-modern bir düzen, post-modern devletler ve karşılıklı bağımlılığı gerektirir. "Çıkar" modern devlet ve varisi post-modern devlet için farklı anlamlar taşımaktadır. AB post-modern sisteminin en gelişmiş örneğidir. AB post-modern bir varlıktır; dünyadaki ağırlıklarını ve etkilerini artırmak amacıyla egemenliklerini birleştirmeyi ve ortak yasalara uymayı gönüllü olarak kabul eden bir devletler topluluğudur.⁶¹ Post-modern dünyada geleneksel anlamda güvenlik tehditleri yoktur; çünkü üyeler birbirlerini işgal etmeyi düşünmezler. AB içinde tartışılan çıkarlar öncelikle politik tercih ve sorumlulukların paylaşımı meseleleridir. AB'nin büyük stratejisi '**Post-Modern Realizm**' olarak tanımlanabilecek, içinde "yapısalcılık (construtivism)" ve "neoliberal kurumsalcılık" unsurlarının bulunduğu bir konsept çerçevesi arayışı içindedir⁶².

Post-modernler, ABD'nin temsil ettiği Realizm'in devletlerarasında güvenlik rekabetine yol açtığını ve devletleri savaşa teşvik ettiğini ifade etmektedir. Bunun yerine işbirlikçi normların, bireylerin, devletlerin ve bölgelerin bir-biri ile çalışmayı öğreneceği barışçı bir küresel politığın gelişmesi programlanmalıdır. Realizmin yerine toplumcu söylemler ve fikirler öne çıkmalıdır. Post-modernlere göre uluslararası ilişkilerin doğası; güvenlik hakkında düşünme ve konuşma yöntemimize göre değişebilir.⁶³ Post-modern anlayışa göre bugün dünyada ne yeni bir dünya düzeni, ne de yeni bir dünya düzensizliği söz konusudur. Bunun yerine Avrupa'da bir güvenlik kuşağı, dışında ise tehlike ve kaos kuşağı bulunmaktadır. Post-modern düzenin tehditlere cevabı, işbirliği imparatorluğunun sınırlarını genişletmektir. Post-modern ağ ne kadar genişletilebilirse, komşulardan gelebilecek risk de o kadar azalacaktır ve aşırı silahlanmaya gerek kalmadan topluluğu savunacak daha fazla kaynak sağlanacaktır.

Post-modern düzen, otoriter ve ulusalcı yaklaşımları reddeden, buna karşılık bireyci ve tüm insanların mümkün olduğu kadar bir arada refahı ve gelişimini öngören bir ideal dünya düzeni öngörmektedir. Ancak bunun ne AB içinde başat rolüne soyunan ülkeleri, ne de başta ABD olmak üzere dünyanın geri kalanındaki ülkeleri kendi ulusal çıkarlarının peşinde koşmaktan ve kendi uluslarının önceliklerini gözetmekten ve bu kapsamda gerekirse güç kullanmaktan alıkoymayacağı aşikârdır. **Sistemin temeli; küçük devletlerin bir arada tutulması ve yönlendirilmesi için sözde post-modern birer kavram gibi sunulan karşılıklı bağımlılık ve paylaşım anlayışı içerisinde ülkelerin iç yapılarının geçirgen hale getirilmesi, diğer yandan bu ülkelerin dış politikaları ulus aşan organizasyonlar vasıtası ile ipoteğe alınarak ağın tamamlanmasıdır.** Güç artık bir seçenek olmadığından, bir tür hukuk, pazarlık ve hakemlik karışımı gereklidir. Ancak AB henüz, Avrupa çıkarının değil, ulusal çıkarların daha etkin biçimde peşine düşen bir örgüt konumundadır. Avrupa Birliği'ni politika ve güvenlik konularında bir blok olarak görmek mümkün değildir. Burada ayrışımı sağlayan tek tek ulusların çıkarlarıdır. AB anlayışı içerisinde ulusal çıkarlar tanımlanırken milliyetçiliğin nasıl reddedileceği olgusu cevabı hala araştırılan bir sorudur.

B. Avrupa Birliği ve Demokrasiyi Yayma

Demokrasi dalgalarının Avrupa'da 1989-1991 döneminden itibaren iki safhalı bir demokratikleşme süreci başlattığı söylenebilir. İlk safha olan 1989'dan 2004 yılına kadar olan dönemde AB üyelik aday ülkeleri kendilerine verilen haritayı izleyerek gerçek birer demokrasi olma yolunda istenen (Kopenhag) kriterleri yerine getirdiler. 1993 yılında kabul edilen Kopenhag kriterleri içerisinde demokrasiye resmi dokümanlarda şu şekilde atıfta bulunmaktadır; *“Üyelik aday ülkenin demokrasiyi garanti eden kurumsal istikra-*

rı, hukuk düzeni, insan hakları ve azınlıkların korunmasını sağlamış olmasını gerekli kılar.” İkinci safhanın başlangıcını temsil eden 2004 yılında ise demokratik kurumları henüz adapte etmekte olan, rejimi ve hukuk düzeni sorunu diğer Avrupa ülkeleri için yeni bir demokratikleşme süreci başlatıldı.

Avrupa Birliği'nin demokrasi yayma girişimleri içerisinde dört aktör öne çıkmaktadır; Komisyon, Parlamento, Konsey ve Dışişleri Bakanı. Komisyon, ekonomik ve teknik yardım vasıtalarını kullanarak demokrasi ve Pazar ekonomisine geçiş ile ilgili kriterleri yaptırım olarak kullanmaktadır. Parlamento ise daha çok demokrasi ve insan hakları ile ilgili konularda bütçe üzerindeki gücünden istifade etmektedir. Demokrasi projeleri için EIDHR⁶⁴ inisiyatifi kapsamında özel bir bütçe bulunmaktadır⁶⁵. Konsey'in demokrasi geliştirme rolü dış ve güvenlik politikası uygulamalarından sorumlu Yüksek Temsilci (Javier Solana) tarafından güvenlik ve askeri konulardaki sorumlulukları kapsamında yerine getirilir. Komisyon'da görev yapan AB Dışişleri Bakanı ile birlikte Yüksek Temsilci, Komisyon ve Konsey'in girişimlerini entegre eden bir yapısal işbirliği oluşturmaktadırlar.

Demokrasi ve Avrupalılaştırma (Europeanisation) konseptleri, AB için birbirini tamamlayan kategoriler olarak görülmektedir. Avrupalılaştırma, demokrasiyi de kapsamakla birlikte daha geniş bir konsepttir. Avrupalılaştırma -Modernizmin Avrupa ayağı olarak, modern Avrupa normları ve değerlerinin aşağıdaki üç dinamiğin etkileşimi içerisinde bir araya getirilmesi süreci olarak görülmektedir⁶⁶; (1) Demokrasi ve insan hakları için AB tarafından gerekli görülen normların yasal olarak geliştirilmesi, (2) Artan entegrasyonun sonucu olarak girişimci ve bireylerin gerçek çıkarlarının adapte edilmesi, (3) Sosyal seviyede subjektif değerlerin ve kimliklerin adapte edilmesi.

AB'nin demokrasi yayma rolü güvenlik rolüne benzer şekilde daha çok kendisine çevre ülkeleri hedef alan bir coğrafya içerisinde yürütülmektedir. Nitekim AB Yüksek Temsilcisi Solana, genişleyen AB'nin komşularını ve bu kapsamdaki işbirliğini; Akdeniz (Barselona Süreci), Balkanlar (İstikrar ve İşbirliği Süreci) ve RF, BDT ve diğer Avrupa ülkeleri (Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması) olarak sınıflandırmaktadır. Demokrasi alt yapısı bakımından hedef bölgeler üç ayrı kategoride değerlendirilmektedir; yeni AB üyesi ülkeler ve diğer aday ülkeler demokrasi kulübünün ciddi üyeleridir. İkinci grubu Sovyetler Birliği'nden ayrılmış ve sorunlu demokrasilere sahip ülkeler oluşturmaktadır. Üçüncü grupta ise Akdeniz ve Orta Asya coğrafyasında yer alan ve demokrasiden henüz çok uzak kabul edilen Arap ve Müslüman devletler yer almaktadır.

Demokrasi geliştirme projeleri strateji ve kurumsal vasıtalar bakımından ABD'ninkilerden farklılıklar taşımaktadır. Projelerin bir kısmı AB'nin genişleme stratejisi içerisinde, bir kısmı ise daha çok lider konumdaki ülkelerin

kendine vazife edindiği bir dış politika stratejisi olarak ele alınmaktadır. Genişleme sürecini temel alanlar hedef ülkelerde demokrasinin geliştirilmesi için AB'nin cazibe merkezi olarak örnek alınmasını ve açık siyasi şartların öne sürülmesini vasıta olarak kullanmaktadır. Dış politika eksenli demokrasi zorlamaları ise AB'nin kurumsal ve tarihsel gelenekleri ile kısmen de olsa çatışan farklı ülkelerin öncelikleri ile karmaşık bir hal almaktadır.

AB'nin 'Avrupa İyi Komşuluk Politikası' oluşturmak yolunda attığı adımlar, tam üyelik ile AB'nin dış ilişkileri arasındaki mesafeyi azaltmak için bir araçtır⁶⁷. Demokratikleşmeyi birinci öncelik olarak belirleyen AB'nin resmi komşuluk politikası (ENP⁶⁸), bunu bir dış politika olarak gören veya giriş süreci stratejisi olarak kabul eden çeşitli (daha çok Eski Sovyetler Birliği'ne komşu) ülkelere AB yumuşak gücü (sopa ve havuç) vasıtası ile istenen baskıların yapılabilmesi için çerçeve oluşturmaktadır. Söz konusu baskılar; uzun dönemdeki hedefi AB'ye üyelik olan Batı Balkan ülkelerine İstikrar ve İşbirliği Anlaşması Süreci (SAP⁶⁹), Akdeniz ülkelerine ise Akdeniz Diyalogu (EMP) ya da diğer adı ile Barselona Süreci yolu ile uygulanmaktadır. Üyelik sürecinde SAP ve ENP politikaları için aynı kurumlar kullanılmasına rağmen aralarındaki fark AB değerleri, normları ve standartlarına uyum için uygulanan baskının yoğunluğu ve teşvik edici unsurları ile ilgilidir. Üyelik için tam uyum mecburidir. SAP ülkeleri için daha esnek ve zamana yayılmış bir süreç içerisinde tam uyum beklenir. ENP ülkeleri için ise uyum daha esnek veya seçici unsurlar içerir. SAP, üyelik sürecinin birinci türevi, ENP ise ikinci türevi olarak özetlenebilir. Her üç politikada bir yol haritasına bağlı olarak Komisyon tarafından görev tanımı ve izleme esasları belirlenen bir süreç dâhilinde uygulanır.

Avrupa Birliği entegrasyonunun geleceği büyük ölçüde komşu ülkeler ve bölgelerle stratejik bağlantı kurmasının başarısına bağlanmıştır⁷⁰. Bu yüzden öncelikle Sovyetler Birliği sonrası Doğu Avrupa'da ortaya çıkan güç boşluğunu doldurmak istemiş, sonra Balkanlar, Kafkasya ve Akdeniz gibi bölgelere yönelmiştir. AB, bir yandan genişlemeye çalışırken diğer yandan ekonomik birlik özelliğini siyasi birlik ile tamamlamak ve güvenlik sorunları için bir kriz yönetim kabiliyeti geliştirmekle işe başladı. 2001 yılına kadar olan bu dönemde AB, karşısına çıkanlara 'istikrar' ve 'entegrasyon' önerdi, entegrasyonu istemedi ise 'ortaklık' ile kendi safında tutmaya çalıştı⁷¹. Bu yıllardan sonra bir türlü askeri kabiliyetlerini geliştiremeyen AB için yumuşak güce dayanmak bunun için de 'diplomasi' ve '**karşılıklı bağımlılık**'ı öne çıkarmak stratejik kültürün önceliği oldu⁷². Ancak, barışı korumadan ülke inşasına kadar görev spektrumu için bir kuvvet havuzu geliştirmek, hızlı müdahale için hazır kuvvetler bulundurmak ve muharebe grupları ile takviye etmek askeri planların parçası oldu.

C. AB'nin Yumuşak Güç Kurgusu ve Kırılğan Devletler

Yüksek Temsilci Javier Solana tarafından hazırlanan AB Taslak Strateji dokümanı tehdit temellidir ve AB için beş büyük tehlike belirlemiştir; uluslararası terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, başarısız/kırılğan devletler ve organize suçlar⁷³. Dokümanda ABD tanımlaması olan 'serseri devletler'in yerine 'kırılğan' veya 'başarısız olmakta olan ülkeler' ifadesi yer almakta ve ABD'nin aksine bu tür ülkeler için 'rejim değişikliği' yerine 'iyi yönetimin geliştirilmesi' önerilmektedir⁷⁴. Yeni strateji dokümanı güvenlik politikası için Birliğe üç temel unsura dayanan bir anlayış ve kimlik önermektedir; (1) Avrupa etrafındaki güvenlik bölgesini genişleterek uluslararası sınırı kuvvetlendirmek; (2) Yukarıda sayılan tehditlere tedbir getirmek ve (3) İki yeni konsept; 'önleyici angajman' ve 'etkili çok taraflılık (effective multilateralism)'.

Önleyici angajman konsepti, birliğin istikrar ve ulus-inşası yaklaşımını ifade etmektedir⁷⁵. Bu yaklaşım ABD'nin askeri güç kullanma metodundan farklı olarak birlik dışında kullanılacak 5.000 polis, sivil yönetim ve sivil koruma memurları ile hukukun üstünlüğünü sağlayacak adalet görevlilerinin kullanılmasını öngörmektedir. Bu yaklaşım öncelikle Moldova, Ukrayna ve Beyaz Rusya gibi komşu ülkeleri hedef aldı. AB Komisyonu (Eski) Başkanı Romano Prodi önleyici angajman stratejisini; Doğu Avrupa ve Akdeniz'deki komşu ülkelere topluluğun değerlerinin taşınması, açık pazarı ve sınırlarının genişlemesi, işbirliğini yayacak kurumların yerleştirilmesi ve böylece "dostlar zinciri (ring of friends)" (ağ) oluşturulması olarak açıklıyordu⁷⁶. ABD ile kıyaslandığında AB stratejisinin istikrar operasyonlarının daha çok askeri olmayan yönlerine odaklanmış olduğu söylenebilir. AB klasik anlamda bir sert güç olmak yerine daha çok yumuşak gücü ile uluslararası bir aktör olma niyetindedir.

AB'nin Genişlemeden Sorumlu Temsilcisi Olli Rhen'e göre AB 'sömürgeci' veya 'emperyalist' değil 'sivil güç'tür; çevresini kendi çıkarlarına uyacak biçimde şekillendirmeye çalışır. Rhein, Avrupalıların sorunlarını çözme biçimlerini anlatmaya uygun benzetmenin çekiç (ABD'nin sert gücü) değil tornavida olduğunu söylemektedir. Rhein AB'nin elinde çok sayıda tornavida olduğunu söylemekte ve bunları şu şekilde sıralamaktadır⁷⁷. (1) *Para; AB ortak kalkınma programları ve yardımları ile dünyanın en fazla kalkınma yardımında bulunan kurumudur.* (2) *Ticaret politikası; dünya nüfusunun %7'sini oluşturan AB ülkeleri dünya ticaretinin beşte birinden fazlasını yapmaktadır.* (3) *Diplomasi; ODGP ile birlikte Yüksek Temsilcinin atanması AB'nin dış politika ve güvenlik politikalarına kurumsal bir ivme kazandırmıştır.* (4) *Askeri; AB askeri güç kapasitesini geliştirmektedir.* (5) *Sivil görevler; hukukun üstünlüğünü sağlamak amacı ile insan hakları ve seçimlere önem vermekte, izleme ve*

eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır. (6) AB'nin adaleti, özgürlüğü ve güvenliği temin kabiliyeti; kimlik kartlarından istihbarat servisleri arasında güçlendirilmiş işbirliğine kadar çeşitli politikaları kapsamaktadır.

Son zamanlarda Bush yönetimi politikalarının dünya çapında Amerika'ya karşı yarattığı nefret ve güvenlik önlemlerinin yabancıların ABD'de okuyup çalışmasını güçleştirilmesi nedeni ile Avrupa'nın 'yumuşak güç' alanında ABD'den avantajlı konuma geçtiği iddia edilmektedir. Üstelik 'rejim değişikliği'nin yol ve yöntemi hakkında da bu avantaj AB'dedir. Çünkü AB'ye girmek isteyen ülkeler; ekonomik, sosyal, hukuki ve siyasi sistemlerinde derin değişiklikler yapmaya gönüllü olmaktadır. Gerçekten de, üyelik sürecinde AB, aday devletlerin işlerine derinden müdahale etmekte ama bu müdahale, o ülkelerin hükümetlerinin onayıyla olmaktadır. ABD ile AB'nin yaptığı iş özünde aynı olmakla beraber; ABD bu işi kendine has kaba sabalığı, kovboyluğu ile yürütürken, Avrupa Birliği'nin yöntemi, Avrupa burjuvazisinin yüzlerce yıllık deneyimine dayanan 'sinsi' bir yöntemdir⁷⁸.

- AB ve Demokrasi Geliştirme

Demokrasi geliştirme tüm AB politikalarının en geniş konsepti ve temel müdahale yöntemidir. AB ulus aşan modeli ile demokratik ülke inşası için başarılı bir güç olduğunu gösterdi.⁷⁹ AB doğrudan demokrasi inşası faaliyetlerine girişmektedir.⁸⁰ Bunun en görünen yüzü ise çeşitli ülkelerdeki seçimlere destek olunması ve izlenmesidir. Ancak 1990'ların sonuna doğru AB'nin diğer ülkelerde demokrasi geliştirme vasıtaları geliştirilmiştir. AB, seçilen ülkelerin demokratik reformlar yapması için ortaklık, ikna ve yerel sahiplenme yöntemlerinden birini kullanmaktadır. AB politik yardım programları hukuk reformu ile ilişkilendirilir. EIDHR (Avrupa İnsan Hakları İnisiyatifi⁸¹) kapsamındaki hukuk, insan hakları ve demokrasi reformları ESDP'in güvenlik reformları ile birleştirilmektedir. Sivil toplum örgütleri ve bağımsız medyanın desteklenmesi için hemen her mali kaynak kullanılmaktadır.

Avrupa Güvenlik Stratejisi (ESS⁸²) 'devlet başarısızlığı'nı beş temel tehditten biri saymakta ve bu tür potansiyele sahip devletlere 'kırılgan devlet' adı vermektedir. Bu tehditlere karşılık olarak ESS şu şekilde ifade edilmektedir; "*diplomatik, politik ve askeri vasıtaların tamamının uyumlu ve etkili bir şekilde kullanılması*". Kırılgan devlet; halkının çoğunluğu için güvenlik, yönetim ve kamu hizmetleri gibi temel fonksiyonlarını yerine getiremeyen devlet olarak tanımlanmaktadır. Milenyum Kalkınma Hedefleri (MDGs)'ni başaramayacağı düşünülen 59 ülke küresel barış ve güvenlik için bir engel olarak görülmektedir⁸³. AB'ye göre kırılgan devletler 'iyi yönetilen devletler'e dönüştürülecektir⁸⁴.

Diğer ülkelerde 'iyi yönetim'in geliştirilmesi Avrupa'nın bu ülkelere yaklaşması ve işbirliğini geliştirmesi bakımından AB'nin çıkarıdır. Amerikalıların 'demokrasi' dayatmasının yerini alan 'iyi yönetim' Avrupalılar için daha muğlak bir biçimde (kırılgan görülen) diğer ülkeler ile üzerinden pazarlıkların ve müdahalelerin yapılacağı bir kurumlaşmayı temsil etmektedir⁸⁵. AB, kırılgan devletlerde demokratikleştirme ve stratejik barış yapma görevleri arasında tercih yapacaktır. ESS, 'iyi yönetilen devletler'in çatışma ve istikrarsızlıkları önlemedeki gerekliliğine dikkat çekmekte ve onların temsil kabiliyetine dayalı, kabullenilmiş ve açık siyasi, adalet ve güvenlik yapı ve süreçlerine sahip olduğunu ifade etmektedir. İyi yönetilen devletler uluslararası ortak yatırım ve işbirliği de dahil kaynaklarını iyi yönetebilen devlettir. AB'nin kırılgan ülkelerde demokrasi inşası Bosna, Kosova, Cezayir ve Gazze, Nijerya, Uganda, Sierra Leone, Nepal, Afganistan ve Gürcistan gibi ülkelerde test edilmiştir. EIHDR programı 2002-2004 döneminde 29 olan kırılgan ülke miktarını daha sonra 32'ye çıkarmıştır. Bu ülkeler arasında Endonezya, Kamboçya, Meksika, Bosna, **Türkiye**, Rusya, Cezayir, Sudan, Kongo, Kolombiya gibi ülkeler bulunmaktadır⁸⁶. 2005-2006'da ise listedeki dönüştürülecek, kırılgan ülke sayısı 68'e ulaşmış olup, çoğu Orta Doğu ve Orta Asya ülkesidir.

- AB ve Ekonomik Müdahale

Kırılgan ülkelere müdahalenin ekonomik boyutu kalkınma konseptinin uygulanmasıdır. ECHO⁸⁷, insani yardım ve fon desteği kapsamlı politikaların uygulanmasında önemli bir organdır ve AB dış politikasından bir ölçüde bağımsız tutulmaktadır. ECHO alan temsilcilerinin değerlendirmeleri AB ülke delegasyonları ile koordineli olarak hazırlanmaktadır. Kırılgan bir ülkenin ortalama ekonomik maliyeti 100 milyar dolardır. AB kalkınma yardımı bu tür ülkelerin zayıf yönetim, doğal kaynakların yanlış yönetimi, hizmetlerde eşitsizlik ve etkisiz güvenlik sektörü gibi yapısal problemlerinin çözümünü hedeflemektedir. Ekonomi projelerinin AB içindeki adresleri kalkınma, dış ilişkiler ve ticaret (DG Dev, DG Relex, DG Trade) direktör yardımcılarıdır. Kalkınma projelerinin geliştirilmesinde ODA⁸⁸ gibi NGO'lar kullanılmaktadır. Ekonomi stratejisinin temelini de iyi performans karşılığı kalkınma yardımı oluşturmaktadır. Temel prensipler için OECD'nin kırılgan ülkeler için ilkelerinden istifade edilmektedir⁸⁹. Yardımların verilmesinde ülke strateji kağıdındaki kontrol listelerinden ve analizlerden istifade edilmektedir. Dünya Bankası yardım edecek ülkeler ile ilgili düzenlemeleri yerine getirmekte ise de verici ülke olmadığına EDF⁹⁰ fonundan istifade edilmektedir. AB ticari anlaşmalar ile de ülkelerin kalkınmasına yardımcı olma yanında elmas ve kereste gibi kaynaklarının kullanılmasına (!) yardımcı olmaktadır.

Tablo 2: AB Mekanizmaları

Mekanizmalar	Süreçler	Vasıtalar
Politik; CFSP	* Siyasi Diyalog * Müşterek Faaliyetler * Ortak Pozisyonlar * Havuç-Sopa	* Özel Temsilciler * Özel Haberciler * Deklarasyonlar * Troyka Görevleri
Kriz Yönetimi; ESDP, ESS	* Sivillerin korunması * Önleyici strateji * Petersberg görevleri * İnsani Yardım * Güvenlik reformu	* RRF * AB Polisi * ECHO * EUMS * Sivil-Asker Planlama Ofisi
Demokratikleştirme; EIHDR, RRM	* İyi yönetim * Hukukun Üstünlüğü * Sivil toplum desteği * Medya desteği * NGO desteği * İnsan hakları	* Delegasyonlar * Sivil Toplum Koordinatörü * Alan temsilcileri ağı * NGO'lar * Sivil toplum * Medya
Kalkınma; OECD Prensipleri, Ülke Stratejileri	* Bölgesel İşbirliği Anlaşmaları (PIARE, TACIS, MEDA, ALA vb.) * Kalkınma Yardımı * Ekonomik Ortaklık Anl. * Ticari Anlaşmalar	* DGF'ler (Dev, Relex, Trade) * EDF * IMF * Dünya Bankası * BM Kalkınma Fonu * ODA

- AB ve Siyasi Müdahale

Ülkelerle siyasi diyalogun sürdürülerek krizlerin kontrol altında tutulması öncelikli stratejidir. Müdahale edilecek ülkeler ile AB'nin gerçek sahibi ülkelerin sömürgecilik döneminden kalma bağlarının olması yanında bu ülkelerin BM, Dünya Bankası ve IMF üyesi olması ve yeni AB üyesi ülkelerin komşuluk ilişkileri işleri daha da kolaylaştırmaktadır⁹¹. AB'nin siyasi nüfuz vasıtalarının başında AB Özel Temsilcileri (EUSRs), özel haberciler, üçlü misyonlar, bakanlık toplantıları gelmektedir. Siyasi mesajlar gayri resmi olarak veya deklarasyonlar, müşterek faaliyet ve ortak pozisyon başlığı ile yayınlanmaktadır. Yöntem; hedef ülkenin durumuna, AB'nin çıkarlarına ve siyasi nüfuz için mevcut çerçeve yapılar göre değişmektedir. Örneğin AB-Afrika Zirvesi veya AB-Rusya Zirvesi gibi üçüncü taraflar ile de bakanlık seviyesinde diyalog yolu seçilebilir. AB'nin 120 ülkede bulunan delegasyonu metot seçimlerini kolaylaştırır.

AB'nin müdahaleleri genellikle 'havuç ve sopa' stratejisini öngördüğünden siyasi ve ekonomik vasıtaların karışımı ile uygulanır. Eğer havuçlar işe yaramaz ise AB'nin demokratik ve insani yüzü bir anda değişerek ekonomik yardımların iptali, siyasi izolasyon gibi yumuşak yaptırımlardan askeri müdahaleye kadar varan zorlayıcı yöntemler devreye girer. Havuçlar ise Avrupa Ortaklığı veya Cotonou gibi anlaşmalar kullanılarak ülkelerin iyi yönetim ve insan hakları adı altındaki AB isteklerini kabul etmesi ve bunun karşılığında

AB'nin yardım ve ticaretinin artmasıdır. Ancak AB istekleri yap-kurtul cinsinden olmayıp sürekli iyileştirmeyi gerektirdiğinden ve üye ülkelerin müştereken anlaştığı ekonomik, sosyal ve siyasi performans kriterlerine dayandığından AB ortağı olarak kabul edilmek zor iştir.

AB, bölgesel özel temsilciler atayarak siyasi diyalog için zemin oluşturulması yanında bölgesel çerçeve anlaşmalarının diğer aktörlerle birlikte uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda devlet dışı aktörlerin bölgeye ve kırılan ülkelere nüfuz etmesi için alternatif giriş noktaları seçilmektedir. EIHDR ve Hızlı Reaksiyon Mekanizması (RRM⁹²) AB hükümetlerinden onay almadan yeni sivil toplum, demokrasi, insan hakları ve çatışmayı önleme projelerine fon sağlamaktadır. AB, bir yandan da sivil toplum, yerel iş çevreleri, çokuluslu iş dünyası ve parlamentoları geniş bir siyasi çerçevede bir araya getirmektedir. Dikkat edilmesi gerekli bir aktörde AB Delegasyonları içindeki Sivil Toplum Koordinatörleri (SCOs⁹³)'dir. AB, Sivil Toplum Koordinatörü faaliyetlerini ve atölye çalışmalarını destekleyerek veya NGO ve iş dünyasına kaynak sağlayarak yerel sivil toplum ve iş dünyası arasında kurulan ağları geliştirir. AB ile ilgili ülke arasındaki tüm bilgiler SCO ile paylaşılır ve bilgi akışına göre stratejiler gözden geçirilir. AB Komisyonu Ülke Strateji Kağıdı ve diğer analizler Politika Planlama ve Erken İkaz Ünitesi (PPEWU⁹⁴) ile tartışılır.

- AB ve Kriz Yönetimi

Kurulan istişare sistemi sürecinde özel temsilciler ve raporların neden olabileceği AB ile ilişkilerde her an bir donma veya duraklama söz konusudur. AB Konseyi için erken ikaz amaçlı bir izleme listesi de hazırlanmıştır. Her altı ayda bir sadece Konsey'e sunulan 'Özel' gizlilik dereceli dokümanlar ile durum gözden geçirilir. AB Komisyonu Ülke Çatışma Değerlendirmeleri (CCAs⁹⁵) ise açık ve detaylı dokümanlar olarak AB ortak üyelerinin çoğunu ve delegasyonlarını bilgilendirir. Bu tür dokümanlar her beş yılda bir revize edilir. CCA uzun dönemli analitik gözden geçirmeler, izleme listesine uygun olarak kısa dönemli kriz yönetim perspektifleri hazırlar. CCA, Konsey'in yıllık ülke izleme listesi ile ilişkilendirilir ve gerek AB Görev Başkanları gerek ülkelerdeki görevli saha aktörleri ve gerekse diğer uluslararası kuruluşlar için ilgili ülke hakkında bir izleme ve haber toplama planı oluşturur.

Ülke izleme listelerindeki emareler 6-12 ve 6-36 aylık periyotlara ayrılır. İzleme Listesi'nin bilgi kaynakları arasında Siyasi Ünite (siyasi istihbarat), EUMS (askeri istihbarat), CIVCOM (sivil toplum istihbaratı) ve CPU (DG Dev, ECHO ve DG Relex masalarından alınan ekonomik ve insani istihbarat) bulunmaktadır. 2004 yılında başlatılan Göteborg Yükümlülükleri inisiyatifi ile önleyici stratejiler ile izleme listeleri ilişkilendirilerek erken ikazın erken ey-

leme dönüştürülmesi hedeflendi⁹⁶. Bu amaçla oluşturulan Konsey Bölgesel Çalışma Grupları, Komisyon'dan aldığı bilgiler ile AB politika vasıtalarının (diplomatik, ekonomik, ticaret) en iyi nasıl kullanılacağını değerlendirmektedir. Bir ülkeye askeri müdahale zamanının gelmesi demek ESDP ile AB stratejisinin kırılgan ülkeye uygulanması için AB kriz yönetim sisteminin devreye girmesi demektir. İşin kitabına uydurulması için önce 'gerçeği tespit-bulma ve izleme görevleri (fact-finding and monitoring missions)' düzenlenir. Kriz gene ülkenin kendi halkı vasıtası ile çözüleceğinden irtibat ofisleri oluşturulur. CIVCOM⁹⁷, NGO uzmanları ile toplanırken sivil toplum örgütlerinin katkısı ile uygulanacak senaryolar da görüşülür.

SONUÇ

Türkiye'nin de bulunduğu coğrafya modern ve post-modern jeo-politikaların kesiştiği hatta iç içe geçtiği bir nitelik taşımaktadır. Bir yandan modern jeopolitiğin öncüsü ABD kendi ulusal çıkarları doğrultusunda bu coğrafyada büyük bir dönüşüm başlatmışken, Post-modern anlayışın yegâne örneği olan Avrupa Birliği de kendine has ancak ABD ile çoğunlukla paralel bir kurgu ile bu dönüşümde rol almaktadır. Söz konusu dönüşümlerin ortak kurgusu ülkelerin içeriden ve dışarıdan ağ stratejisi ile sarmalanması, hedefi ise ulus-devlet yapılarını etki ve kontrol altında tutarak, güç kullanmalarının ve siyasi iradelerinin ipotek altına alınmasıdır. Bu tehdidi aşmanın yolu ise tek boyutlu ve salt güvenlik odaklı politikalar yerine ulusal çıkar endeksli olarak belirli stratejiler içinde bitişik coğrafyalara açılım sağlayan yeni kavramsal açılımlar; hegemonun biçtiği rol yerine hegemon ile ortak veya bağımsız düşünme, uygulama refleksi sağlamaktır.

Soğuk Savaş sonrasındaki dönemde Türk yetkililerin strateji ve strateji geliştirme hususunda kendilerini yeni güvenlik ortamına uyduramadıklarını ve hala eski dönemin alışkanlıklarını aşamadıklarını söyleyebiliriz. Ülke liderlerinin vizyonsuzluğu AB üyeliğine körü körüne sarılmakla aşılmaya çalışılırken, ABD ile ilişkilerde tehlikeli surlarda sürmektedir. Yeni güç politikalarının savaşçuları; kamu diplomasisi örtüsü altında kurgulanan yumuşak güç vasıtaları yani sivil toplum örgütleri, hükümet dışı örgütler, şirketler, etkinlik sağlanan uluslararası örgütler gibi yapısal ve kurumsal unsur ve süreçlerdir. Eğitim kuruluşları, vakıflar, araştırma merkezleri, enstitüler, STK'lar gibi örgütlenmeler aracılığı ile bir yandan dış politikayı destekleyecek örtülü kamuoyu diplomasi fonksiyonları yerine getirilirken, yumuşak güç ile güvenlik ortamı şekillendirilmelidir.

NOTLAR

- ¹ John Naisbitt: *Megatrendler Asya*, Altın Kitaplar, Çev. U. KAPLAN, (İstanbul, 1997), s.31.
- ² Hüner Tuncer: *Eski ve Yeni Diploması*, Ümit Yayıncılık, (Ankara, Haziran 1995), s.78-82.
- ³ Ernst-Otto Czempe: *Dış Müdahale (İç İşlerine Karışma*, Der. Karl Kaiser- Hans-Peter Schwatz: *Yeni Yüzyılda Yeni Dünya Politikası*, Çev. Müjdat Kayayerli, Simenis Yayınları, (Ankara, 2005), s.428.
- ⁴ John Baylis, Steve Smith: *Globalization of World Politics*, Oxford Press, (2005), p.399.
- ⁵ John Graham Merrills. *International Dispute Settlement*, Cambridge University Press, (Cambridge, 2005), p.17-46.
- ⁶ Alexander George, William E. Simons: *The Limits of Corecive Diplomacy*, Westview Press, (Boulder, 1994), p.7-8.
- ⁷ Barry R. Posen and Andrew L. Ross: *Competing Visions for US Grand Strategy*, International Security Vol.21, No.3, (Winter 1996-1997), p.5-53.
- ⁸ Mohammed Ayoob: *The Security Problemetaic in the Third World*, World Politics, Vol. 43, No.2, (Jan 1991), p.257-283.
- ⁹ Bruce Gregory: *Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field*, Academy of Political and Social Science, SAGE Publications, <http://ann.sagepub.com/content/616/1/1274>, (2008), p.1.
- ¹⁰ Dean Kruckeberg, Marina Vujnovic: *Public Relations, Not Propoganda, for US Public Diplomacy in a Post-9/11 World: Challenges and Opportunities*, Journal of Communication Management Vol.9, No.4, Emerald Publishing Limited, (2005), p.296.
- ¹¹ G.R. Berridge: *Diplomacy Theory and Practice*, Third Edition, Palgrave MacMillan, (New York, 2005), p.17.
- ¹² Glenn P. Hastedt: *American Foreign Policy Past, Present, Future*, Sixth Edition, Prentince Hall, (New Jersey, 2006), p.28.
- ¹³ Hürriyet: *ABD Dışışleri Bakanı'ndan Cumhuriyet Bayramı Kutlaması*, (29 Ekim 2010), <http://www.hurriyet.com.tr/planet/16165537.asp?gid=286>
- ¹⁴ Glenn P. Hastedt: a.g.e., (2006), p.294-295.
- ¹⁵ Immanuel Wallerstein: *Amerikan Gücünün Gerileyişi*, Metis Yayınları, (İstanbul, 2004), s.19.
- ¹⁶ Barry Buzan and Ole Waever: *Regions and Powers, The Structure of International Security*, Cambridge University Press, (Cambridge, 2003), p.3.
- ¹⁷ Charles Krauthammer: *The Unipolar Moment in Rethinking America'Security*, Allison and Treverton, (New York, 1992), p.295-306.

- ¹⁸ Thomas J. Volgy, Kristin Kanthak, Derrick Fraizer, Robert S. Ingersoll: *Resistance to Hegemony within the Core*, Matthew B. Ridgway Center for International Security Studies, University of Pittsburgh. (2005), p.1-2.
- ¹⁹ Noam Chomsky: *Medya Gerçeği*, (Çev. A. Yılmaz), Tüzm zamanlar Yayıncılık, (İstanbul, 2001), s.27.
- ²⁰ Zbigniew Brzezinski: *Büyük Satranç Tahtası*, İnkılâp Kitapevi, (İstanbul, 2005), s.43.
- ²¹ Susan Strange: *The Persisting Myth of Lost Hegemony*, International Organisation, C.41, No.4, (1987), p.565.
- ²² Zbigniew Brzezinski: *Tercih*, İnkılâp Kitapevi, (İstanbul, 2004), s.163.
- ²³ Brzezinski: a.g.e., (2005), s.221.
- ²⁴ Baylis: a.g.e., (2005), p.715.
- ²⁵ Burcu Bostanoğlu: *Türkiye - ABD İlişkilerinin Politikası*, İmge Yayınevi, (Ankara, 1999), s.123.
- ²⁶ Mark Kesselman: *Order or Movement?, The Literature of Political Development As Ideology*, World Politics, (Oct 1973), pp.139-154.
- ²⁷ Brzezinski: a.g.e., (2004), p.178.
- ²⁸ Daniel W.Drezner: *Who Rules? The Regulation of Globalization*, Chicago University Press, (Chicago, 2004), p.271-272.
- ²⁹ Tom Barry: *Toward A New Grand Strategy For U.S. Policy*, IRC Strategic Dialogue No.3. (2004), p.1.
- ³⁰ John Ikenberry: *American Grand Strategy in the Age of Terror*, Survival, Vol.: 43, Issue: 4, (February 4 th, 2001), p.21.
- ³¹ The Progressive Policy Institute, *Progressive Internationalism: A Democratic National Security Strategy*, (2003), www.ndol.org/documents/Progressive_Internationalism_1003.pdf.
- ³² Richard Falk: *Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, Metis Yayınları, (İstanbul, 2005), p.44.
- ³³ Thomas P.M. Barnett: *Pentagon'un Yeni Haritası, 21 nci Yüzyılda Savaş ve Barış*, Çev Cem Küçük, 1001 Kitap Yayınları, (İstanbul, 2005), s.7-8.
- ³⁴ Vladislav Inozemtsev: *Two Faces of Globalization: Europeanization vs Americanization*, Russia in Global Affairs, Vol.4, No.1, (January-March 2006), p.171.
- ³⁵ Inozemtsev: a.g.e., (2006), p.175.
- ³⁶ Mustafa Yıldırım: *Şifre Çözücü: Project Democracy*, Sivil Örumceğin Ağında, Ulus Dağı Yayınları, (İstanbul, 2004), p.31.

- ³⁷ Yılmaz: a.g.e., (2007), s.125. Sam C. Sarkesian: *U.S. National Security: Policy Makers, Processes, and Politics*, Sec.Ed., Lynne Rienner Publishes, (Colorado, 1995), p.11.
- ³⁸ USIA: U.S. Information Agency.
- ³⁹ USIS: U.S. Information Service.
- ⁴⁰ Kiesling: a.g.e., (2006), p.146.
- ⁴¹ MPP: Mission Program Plan.
- ⁴² John Brady Kiesling: *Diplomacy Lessons*, Potomac Books Inc., (Washington D.C., 2006), p.108.
- ⁴³ ERR: Employee Efficiency Report.
- ⁴⁴ Sait Yılmaz: *Güç ve Politika*, Alfa Yayınları, (İstanbul, 2007), s.221.
- ⁴⁵ Brezezinski: a.g.e., (2004), s.246.
- ⁴⁶ Sait Yılmaz: *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, (İstanbul, 2006), s.120.
- ⁴⁷ Thomas O. Melia: *The Democracy Bureaucracy, Infrastructure of Amerikan Democracy Promotion*, Georgetown University. (2005),p.5-6.
- ⁴⁸ Melia: a.g.e., (2005), p.10-12.
- ⁴⁹ Carol Lancaster, Ann Van Dusen: *Organizing U.S. Foreign Aid; Confronting the Challenges of the 21 st Century*, Brooking Institution Press, (2005), p.12.
- ⁵⁰ Council on Hemispheric Affairs/Resource Center (CHA/RC): *National Endowment For Democracy*, (Washington D.C., 1997), p.23-29.
- ⁵¹ Mustafa Çınkır: *Rant Lordları*, Ümit Ofset Matbaacılık, (Ankara, 2004), s.215-216.
- ⁵² Chomsky: a.g.e., (1993), s.151.
- ⁵³ Brzezinski: a.g.e., (2004), s.222.
- ⁵⁴ James A. Smith: *Idea Brokers: Think-Tanks and The New Policy Elite*, The Free Press, (New York, 1993), p.xiii-xiv.
- ⁵⁵ Halid Özkul: *Gizli Ordular-CIA*, Sorun Yayınları, (İstanbul, 2001), s.142.
- ⁵⁶ Michael McFaul: *Democracy Promotion As A World Value*, The Washington Quarterly, (Winter 2004-2005), p.156.
- ⁵⁷ William R. Corson: *Armies of Ignorance*, The Dial Press, (New York, 1989), Robert Witaneck: *Students, Scholars, and Spies: The CIA on Campus*, Caq., p.27.
- ⁵⁸ John Jacob Nutter: *CIA'nın Karanlık Operasyonları, Örtülü Operasyonlar, Dış Politika ve Demokrasi*, Güncel Yayıncılık, Çev. A. Saraçoğlu, (İstanbul, 2005), p.509.
- ⁵⁹ Kiesling: a.g.e., (2006), p.241.

- ⁶⁰ Joshua Kurlantzick: *The Decline of American Soft Power*, Current History. Vol. 104, Iss. 686, (Philadelphia, Dec 2005), p.419-424.
- ⁶¹ Olli Rhen: *Avrupa'nın Gelecek Sınırları*, Çev. O.Şen, H.Kaya, 1001 Kitap Yayınları, (İstanbul, 2007), s.73.
- ⁶² Pascal Vennesson: *Europe's Grand Strategy: The Search for a Postmodern Realism*, (Edt.) Nicolas Casarini and Costanza Musu: European Foreign Policy in an Evolving International System, Palgrave MacMillan, (Hampshire, 2007), p.25-26.
- ⁶³ Jim George: *Discourse of Global Politics: A Critical (Re) Introduction to International Relations*, Boulder, (1994), p.27.
- ⁶⁴ EIDHR: The European Initiative for Democracy and Human Rights.
- ⁶⁵ Centre For European Policy Studies: *The Reluctant Debutante, The European Union as Promoter of Democracy in its Neighbourhood*, CPS Working Document No.223, (Brusselles, July 2005), p.3.
- ⁶⁶ Alexander Douglas: *Europe in Global Age*, Foreign Policy Centre, (London, Oct 2005), p.35-36.
- ⁶⁷ Kemal Derviş, Daniel Gros, Michael Emerson, Sinan Ülgen: *Çağdaş Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü*, Çev. Entra Dil Hizmetleri, Doğan Kitapçılık, (İstanbul, Aralık 2004), s.16.
- ⁶⁸ ENP: European Neighborhood Policy.
- ⁶⁹ SAP: The Stabilization and Association Agreement Process
- ⁷⁰ Roland Dannereuther (Edt.): *European Union Foreign and Security Policy*, Routledge Francis & Taylor, (London, 2004), p. 2.
- ⁷¹ Antonio Missiroli: *The EU and its Changing Neighbourhood Stabilization, Integration, and Partnership*, Roland Dannereuther (Edt.): European Union Foreign and Security Policy, Routledge Francis & Taylor, (London, 2004), p.12-13.
- ⁷² Janne Haaland Matlary: *When Soft Power Turns Hard: Is an EU Strategic Culture Possible?*, Security Dialogue, Vo.37, No.1., (March 2006), p.106.
- ⁷³ Kori Scahake: *Constructive Duplication: Reducing EU Reliance on US Military Assets*, Center for European Reform, (London, January 2002), p. 15.
- ⁷⁴ Jean-Yves Haine: *Union Inaugural Address*, Edit. Jess PILEGARD, The Politics of European Security, Danish Institute For International Studies, (Copenhagen, 2004), 44.
- ⁷⁵ Hain: a.g.e., (2004), 45.
- ⁷⁶ Commission Communication of March 2003: *Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*.
- ⁷⁷ Rehn: a.g.e., (2007), s.178-183.

- ⁷⁸ Timothy Garton Ash: *Regime Change by European Method*, New York Times, (17 Sep, 2006).
- ⁷⁹ Kiesling: a.g.e., (2006), p.45.
- ⁸⁰ Malcolm Chalmers: *Rescuing the State: Europe's Next Challenge*, British Council, European Commission, Foreign Policy Centre, (2005).
- ⁸¹ EIHDR: European Initiative on Democracy and Human Rights.
- ⁸² ESS: European Security Strategy.
- ⁸³ UNDP Human Development Report, 2003 and DFID, 2004.
- ⁸⁴ DFID: *Why We Need to Work More Effectively in Fragile States*, (January 2005), <http://www.dfid.gov.uk/pubs/files/fragilestatespaper.pdf> Prime Minister's Strategy Unit, UK Cabinet Office: *Investing in Prevention: an International Strategy to Manage Risks of Instability and Improve Crisis Response*, (February 2005), <http://www.strategy.gov.uk/output/Page5426.asp>.
- ⁸⁵ Vennesson: a.g.e., (2007), p.18-19.
- ⁸⁶ Saferworld-International Alert: *Developing an EU Strategy to Address Fragile States: Priorities for the UK Presidency of the EU in 2005*, (June 2005), p.36.
- ⁸⁷ ECHO: Directorate General for Humanitarian Aid.
- ⁸⁸ ODA: (İngiliz) Overseas Development Agency.
- ⁸⁹ OECD Principles for Good International Engagement with Fragile States.
- ⁹⁰ EDF: European Development Fund.
- ⁹¹ Saferworld-International Alert: a.g.e., (2005), 22.
- ⁹² RRM: Rapid Reaction Mechanism.
- ⁹³ SCOs: Civil Society Co-ordinators in EU Delegations.
- ⁹⁴ PPEWU: the Policy Planning and Early Warning Unit (PPEWU) for Council
- ⁹⁵ CCAs: Commission's Country Conflict Assessments.
- ⁹⁶ Secretary General/High Representative and the Commission: *EU Programme for the Prevention of Violent Conflicts*, endorsed by the Göteborg European Council, (June 2001).
- ⁹⁷ CIVCOM: The Committee for the Civilian Aspects of Crisis Management.

KAYNAKÇA

Ash, Timothy Garton: *Regime Change by European Method*, New York Times, (17 Sep, 2006).

Ayoob, Mohammed: *The Security Problemetaic in the Third World*, World Politics, Vol. 43, No.2, (Jan 1991).

Barnett Thomas P.M.: *Pentagon'un Yeni Haritası, 21 nci Yüzyılda Savaş ve Barış*, Çev Cem Küçük, 1001 Kitap Yayınları, (İstanbul, 2005).

Barry, Tom. Toward: *A New Grand Strategy For U.S. Policy*, IRC Strategic Dialogue No.3, (2004).

Baylis, John and Smith, Steve: *The Globalization of World Politics, An Introduction to International Studies*, Oxford University Press, (New York, 2005)

Berridge, G.R.: *Diplomacy Theory and Practice*, Third Edition, Palgrave MacMillan, (New York, 2005).

Bostanoğlu, Burcu: *Türkiye - ABD İlişkilerinin Politikası*, İmge Yayınevi, (Ankara, 1999).

Brzezinski, Zbigniew: *Tercih*, İnkılâp Kitapevi, (İstanbul, 2004).

Brzezinski, Zbigniew: *Büyük Satranç Tahtası*, İnkılâp Kitapevi, (İstanbul, (2005).

Buzan, Barry and Waever, Ole: *Regions and Powers, The Structure of International Security*, Cambridge University Press, (Cambridge, 2003).

Centre For European Policy Studies: *The Reluctant Debutante, The European Union as Promoter of Democracy in its Neighbourhood*, CPS Working Document No.223, (Brusselles, July 2005).

Chalmers Malcolm: *Rescuing the State: Europe's Next Challenge*, British Council, European Commission, Foreign Policy Centre, (2005).

Chomsky, Noam: *Medya Gerçeği*, (Çev. A.Yılmaz), Tüzm zamanlar Yayıncılık, (İstanbul,1993).

Commission Communication of March 2003: *Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*.

Corson, William R.: *Armies of Ignorance*, The Dial Press, (New York, 1977).
Witanek, Robert: *Students, Scholars, and Spies: The CIA on Campus*, Caq., (1989).

Council on Hemispheric Affairs/Resource Center (CHA/RC): *National Endowment For Democracy*, (Washington D.C., 1997).

Czempe, Ernst-Otto: *Dış Müdahale (İç İşlerine Karışma)*, Der. Karl Kaiser-Hans-Peter Schwatz: *Yeni Yüzyılda Yeni Dünya Politikası*, Çev. Müjdat Kayayerli, Simenis Yayınları, (Ankara, 2005).

Çinkı Mustafa: *Rant Lordları*, Ümit Ofset Matbaacılık, (Ankara, 2004).

Dannereuther, Roland (Edt.): *European Union Foreign and Security Policy*, Routledge Francis & Taylor, (London, 2004).

Derviş, Kemal, Gros Daniel, Emerson Michael, Ülgen Sinan: *Çağdaş Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü*, Çev. Entra Dil Hizmetleri, Doğan Kitapçılık, (İstanbul, 2004).

Douglas, Alexander: *Europe in Global Age*, Foreign Policy Centre, (London, Oct 2005).

Drezner Daniel W.: *Who Rules? The Regulation of Globalization*, Chicago University Press, (Chicago, 2004).

Falk Richard: *Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, Metis Yayınları, (2005, İstanbul).

George, Alexander, William E. Simons: *The Limits of Corecive Diplomacy*, Westview Press, Boulder, (1994).

George, Jim: *Discourse of Global Politics: A Critical (Re) Introduction to International Relations*, Boulder, (1994).

Goh, Evelyn: *Hegemonic Constraints: The Implications of September 11 For America Power*, Institute of Defence and Strategic Studies, (Singapore, 2002).

Haine, Jean-Yves: *Union Inaugural Address*, Edit. Jess Pilegard, The Politics of European Security, Danish Institute For International Studies, (Copenhagen, 2004).

Hastedt, Glenn P.: *American Foreign Policy Past, Present, Future*, Sixth Edition, Prentince Hall, (New Jersey, 2006).

Ikenberry, John: *American Grand Strategy in the Age of Terror*, Survival, Vol.: 43, Issue: 4, (February 4 th, 2001).

Inozemtsev, Vladislav: *Two Faces of Globalization: Europeanization vs Americanization*, Russia in Global Affairs, Vol.4, No.1, (January-March 2006).

Kesselman, Mark: *Order or Movement? The Literature of Political Development As Ideology*, World Politics, Oct 1973.

Kiesling, John Brady: *Diplomacy Lessons*, Potomac Books Inc., (Washington D.C., 2006).

Krauthammer, Charles: *The Unipolar Moment, in Rethinking American Security*, Allison and Treverton, (New York, 1992).

Kruckeberg, Dean, Marina Vujnovic: *Public Relations, Not Propoganda, for US Public Diplomacy in a Post-9/11 World: Challenges and Opportunities*, Journal of Communication Management Vol.9, No.4, Emerald Publishing Limited, (2005).

Kurlantzick, Joshua: *The Decline of American Soft Power*, Current History. Vol. 104, Iss. 686, (Philadelphia, Dec 2005).

Lancaster, Carol, Ann Van Dusen: *Organizing U.S. Foreign Aid; Confronting the Challenges of the 21 st Century*, Brooking Institution Press, (2005).

Matlary, Janne Haaland: *When Soft Power Turns Hard: Is an EU Strategic Culture Possible?*, Security Dialogue, Vo.37, No.1., (March 2006).

McFaul, Michael: *Democracy Promotion As A World Value*, The Washington Quarterly, (Winter 2004-2005), (Washington D.C., 2005).

Melia, Thomas O.: *The Democracy Bureaucracy, Infrastructure of Amerikan Democracy Promotion*, Georgetown University, (2005).

Merrils, John Graham: *International Dispute Settlement*, Cambridge University Press, (Cambridge, 2005).

Missiroli, Antonio: *The EU and its Changing Neighbourhood Stabilization, Integration, and Partnership*, Roland Dannereuther (Edt.): European Union Foreign and Security Policy, Routledge Francis & Taylor, (London, 2004).

Naisbitt John: *Megatrendler Asya*, Altın Kitaplar, Çev. U.Kaplan, (İstanbul, 1997).

Nutter, John Jacob: *CIA'nın Karanlık Operasyonları, Örtülü Operasyonlar, Dış Politika ve Demokrasi*, Güncel Yayıncılık, Çev. A.Saraçoğlu, (İstanbul. 2005).

Özkul, Halid: *Gizli Ordular-CIA*, Sorun Yayınları, (İstanbul. 2001).

Posen Barry R. and Andrew L. Ross: *Competing Visions for US Grand Strategy*, International Security Vol.21, No.3, (Winter 1996-1997).

Rehn Olli: *Avrupa'nın Gelecek Sınırları*, Çev. O.Şen, H.Kaya, 1001 Kitap Yayınları, (İstanbul, Haziran 2007).

Saferworld-International Alert: *Developing an EU Strategy to Address Fragile States: Priorities for the UK Presidency of the EU in 2005*, (June 2005).

Sarkesian, Sam C.: *U.S. National Security: Policy Makers, Processes, and Politics*, Sec.Ed., Lynne Rienner Publishes, (Colorado, 1995).

Schake, Kori: *Constructive Duplication: Reducing EU Reliance on US Military Assets*, Center for European Reform, (London, January 2002).

Secretary General/High Representative and the Commission: *EU Programme for the Prevention of Violent Conflicts*, endorsed by the Göteborg European Council, (June 2001).

Smith, James A.: *Idea Brokers: Think-Tanks and The New Policy Elite*, The Free Press, (New York, 1990).

Strange, Susan: *The Persisting Myth of Lost Hegemony*, International Organisation, C.41, No.4, (1987),

Tuncer, Hüner: *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ümit Yayıncılık, (Ankara, 1995).

Vennesson, Pascal: *Europe's Grand Strategy: The Search for a Postmodern Realism*, (Edt.) Nicolas Casarini and Costanza Musu: European Foreign Policy in an Evolving International System, Palgrave MacMillan, (Hamsphire, 2007).

Volgy, Thomas J., Kanthak, Kristin, Fraizer, Derrick, Ingersoll, Robert S.: *Resistance to Hegemony within the Core*, Matthew B. Ridgway Center for International Security Studies, University of Pittsburgh, (2005).

Wallerstein, Immanuel: *Amerikan Gücünün Gerileyişi*, Metis Yayınları, (İstanbul, 2004).

Woodward, Bob: *The Commanders*, Simon&Schuster, (New York, 1991).

Yıldırım, Mustafa: *Şifre Çözücü: Project Democracy, Sivil Örumceğin Ağında*, Ulus Dağı Yayınları, (İstanbul, 2004).

Yılmaz, Sait: *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, (İstanbul, (2006).

Yılmaz Sait: *Güç ve Politika*, Alfa Yayınları, (İstanbul, 2007).

Web Siteleri:

Gregory, Bruce: *Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field*, Academy of Political and Social Science, SAGE Publications, <http://ann.sagepub.com/content/616/1/1274>, (2008).

Hürriyet: *ABD Dışışleri Bakanı'ndan Cumhuriyet Bayramı Kutlaması*, (29 Ekim 2010), <http://www.hurriyet.com.tr/planet/16165537.asp?gid=286>

The Progressive Policy Institute: *Progressive Internationalism: A Democratic National Security Strategy*, (2003), [www.ndol.org/documents / Progressi ve Internationalism 1003.pdf](http://www.ndol.org/documents/Progressive%20Internationalism%201003.pdf).

AB'NİN KAMU DİPLOMASİSİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

Emine AKÇADAĞ

Strasbourg Siyasal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Günümüzde devletlerin artık sadece diğer hükümetleri veya uluslararası örgütleri değil, yabancı kamuoylarını da hedefleyen politikalar geliştirmek zorunda oldukları bir döneme girilmiştir. İletişim ve bilgi devrimleri ile yeniden yapılanan uluslararası sistemde, kamuoyları ve gündemi etkileme becerisinin önem kazanmasıyla kamu diplomasisi dış politikanın vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur. Dolayısıyla bugün pek çok uluslararası aktör gibi Avrupa Birliği (AB) de yabancı kamuoyları nezdinde daha iyi tanınmak, algılanmak ve olumlu imaj yaratmak amacıyla kamu diplomasisi alanına daha fazla eğilme ihtiyacı hissetmiştir.

Şüphesiz gerek ekonomik, gerek politik, gerekse kültürel olarak AB, etkin bir kamu diplomasisi yürütecek yumuşak güç araçlarına sahiptir. Her şeyden öte, bugün AB'nin dünyaya anlatacağı hayranlık uyandıracak çağdaş bir hikâyesi bulunmaktadır. Bir zamanlar birbirleri ile kanlı savaşlar yapmış, sükrekleri sınırları değişmiş, ataları can düşman olmuş ülkeler bugün “birlik“ halinde barış, refah ve istikrar içinde yaşamaktadır. Avrupa kıtasının en önemli revolüsyonu ve hikâyesi olan Avrupa Birliği, sadece bu emsalsiz özelliği ile uluslar arası kamuoyunun takdir ve hayranlığını kazanmaktadır.

Bu durumda sorulması gereken soru, John McCormick'ın tanımı ile “yumuşak gücün şampiyonu”¹; François Duchene'in tanımı ile “sivil güç”²; Ian Manners'ın tanımı ile” normatif güç”³ olarak nitelendirilen AB'nin, yumuşak güç adına sahip olduğu unsurları kamu diplomasisinde ne kadar etkin şekilde kullandığı ve ne kadar başarılı bir kamu diplomasisi politikası ortaya koyduğudur.

Bu soruya yanıt aranırken AB'nin yumuşak gücü, önde gelen AB ülkelerinin ve birlik olarak AB'nin kamu diplomasisi araçları ve AB'nin farklı ülkelere ve Türkiye'ye yönelik kamu diplomasisi uygulamaları tartışılacaktır.

AB'nin Yumuşak Gücü

Yumuşak Güç adlı eserinde Joseph Nye, Avrupa ülkelerinin bazılarının iddialı yumuşak güçler olmasına karşın, ülkelerin hepsinin bir arada oluşturacağı yumuşak gücün, Amerikan yumuşak gücü ile boy ölçüşebilecek boyutta olduğunu ifade etmektedir⁴. Yazar, ABD'nin yumuşak gücüne yönelik uluslararası algılamalarla karşılaştırıldığında, "AB'nin küresel sorunları çözme konusunda pozitif rol oynayabileceğine yönelik Amerikan kamuoyunca bile paylaşılan bir iyimserlik göze çarpıyor" saptamasında bulunmuştur⁵. Nye, "çıplak güç kullanımı, meydan okuma ve tek taraflılık" gibi yöntemleri "diplomasi, ticaret ve kalkınma yardımı" gibi yöntemlerle ikame eden AB'nin gelişmekte olan ülkelerin sempatisini kazandığını ve bu ülkelerin modernleşme amacıyla yürürlüğe koyduğu yasal ve ekonomik düzenlemelerde AB standartlarının esin kaynağı olduğuna dikkat çekmektedir.

ABD'nin 11 Eylül sonrası dönemde yürüttüğü politikalar neticesinde artan Amerikan karşıtlığına karşılık, AB'nin uluslararası hukuka, insan haklarına ve çevre sorunlarına önem verdiğini göstermesi (Guantanamo'nun kapatılması, ölüm cezasının kaldırılması, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kabul edilmesi, silah kontrolü antlaşmalarına ve Kyoto antlaşmasına onay verilmesi için yapılan baskıların başta internet olmak üzere tüm medya araçlarıyla duyurulması) bunun yanında genel olarak askeri gücü tercih etmeyip barış gücü operasyonlarını desteklemesi ve bölgesel kalkınmayı teşvik edici fonlar sağlaması AB'ye güvenilirlik kazandırmakta ve dış dünyada olumlu bir imaj yaratmasına katkıda bulunmaktadır.

Öte yandan bir bütün olarak ele alındığında Birlik, oldukça geniş bir pazara ve nüfusa sahiptir. Dolayısıyla ekonomi alanında da büyük bir güç olan Avrupa'nın, çok uluslu şirketlerine ait markalar tüm dünyada tanınmaktadır. (Fin Nokia, İsveç Ericsson, İngiliz Unilever, Fransız Peugeot, Alman BMW, Almanya, Fransa, İspanya, İngiltere ve Hollanda ortaklığından oluşan Airbus...) İnsanlar, Avrupa'nın sosyal güvenlik ağı ve sendikaları hakkında Amerika ile karşılaştırıldığında daha olumlu görüşlere sahiptirler. Ekonomi politikaları konusunda, birçok insan Amerikan ekonomisinin başarısına hayranlık duysa da, hepsi, diğer ülkeler için onu bir model olarak göstermemektedir; bazıları devletin ekonomide ABD'de olduğundan daha fazla rol oynadığı Avrupa yaklaşımı tercih etmektedir⁶. Ayrıca ABD'deki yüksek oranlı gelir eşitsizliği ve emniyetsizlik bu ülkenin ekonomik gücüne şüpheyle yaklaşılmasına

yol açmaktadır. Buna ilaveten, yoksul ülkelere yapılan denizaşırı kalkınma yardımının % 70'ini Avrupalılar yapmaktadır ki bu da Amerika'nın yaptığından dört katıdır⁷.

AB'nin ünlü Erasmus öğrenci değişim programı sayesinde her yıl binlerce öğrenci AB üyesi ülkelerde eğitim almakta ve Avrupa kültürünü yakından tanımaktadır. Ayrıca Avrupa'nın en önemli sporu olan futbol, dünya çapında Amerikan futbolu veya beyzboldan çok daha popülerdir. Örneğin, dünyanın en popüler takımı, 24 ülkede 200 fan kulübüyle *Manchester United*'tir⁸.

AB'nin yumuşak gücünü besleyen tüm bu unsurlar dışında, yüzyıllar boyunca şiddetli savaşlar görmüş ve birbirine düşman olmuş ülkeler arasında barış ve refah temelinde kurulan birlik, başlı başına AB'nin olumlu bir imaj yaratmasındaki en önemli faktördür.

Soğuk Savaşın bitmesi ile AB üyeliği, Doğu Avrupa'daki ülkelerin temel dış politika hedefi haline gelmiştir. 1991 yılında yapılan bir anket, Çekoslovakya halkının % 75'inin AET hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğunu göstermiştir⁹. "Sadece milyonlarca insanın değil, aynı zamanda bütün ülkelerin Avrupa'ya dahil olmak istemesi Avrupa'nın yumuşak gücünü göstermektedir. Örneğin, Türkiye..."¹⁰.

Yumuşak güç anlamında böylesine büyük bir potansiyele sahip olmak şüphesiz, Joseph Nye'in yumuşak gücün bir politikası olarak nitelendirdiği kamu diplomasisinin yürütülmesine de önemli katkı sağlayacaktır. "Bir hükümetin kendi ulusunun ideallerini, fikirlerini, kurumlarını, kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve hali hazırdaki politikalarını yabancı kamuoyuna anlatmak için girdiği bir iletişim süreci"¹¹ olarak tanımlanabilecek kamu diplomasisi, bugün AB üyesi pek çok ülke tarafından titizlikle yürütülmektedir.

AB İçin Kamu Diplomasisinin Önemi

Ekonomi temelli bir topluluk olarak doğan Avrupa Birliği, ortak dış ve güvenlik politikasını 1992 yılında imzalanan ve AB'yi kuran Maastricht Antlaşması ile kabul etmiştir; dolayısıyla Birlik düzeyinde bir dış politika deneyimi çok eskilere dayanmamaktadır. Bu nedenle her şeyden önce daha etkin bir dış politika izleyebilmek ve uzun vadeli dış politika hedeflerine ulaşabilmek için AB kamu diplomasisine ihtiyaç duymaktadır.

Günümüzün global hale gelmiş tehditleri (terörizm, yasa dışı göç, organize suçlar, iklim değişikliği, açlık, doğal felaketler) ile mücadele sadece ülkeler arası işbirliğini değil; gerek resmi gerekse halk tabanlı bir desteği gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla yabancı ülkelerin yöneticileri ve özellikle de halkı üzerinde olumlu bir imaj yaratmak ve "kendi istediklerini onların da istemesi-

ni sağlamak” bu anlamda büyük önem taşımaktadır. Bu çekiciliğe ve görünürlüğe sahip olmanın yolu da etkin bir kamu diplomasisinden geçmektedir.

Ayrıca kamu diplomasisi olumlu tanıtım sayesinde AB’ye yabancı yatırımcı ve turist çekilmesini, AB mallarına, firmalarına ve para birimine güven duyulmasını sağlayarak ekonomik performansı arttıracaktır. Böylece son yıllarda diğer ülkeler gibi AB üyelerini de zorlayan ekonomik krizin etkilerinin daha az hissedilmesine yardımcı olabilecektir.

Kamu diplomasisi AB üyesi ülkelerin tarihine ilişkin stereotiplerin aşılmasına da katkıda bulunacaktır. Örneğin İkinci Dünya Savaşı’nın sorumlusu kabul edilen, saldırgan Nazi Almanyası imajından Fransa ile husumetini bitiren, Avrupa’daki barışın ve istikrarın mimarı, AB ekonomisinin lokomotifini olan Almanya imajına geçiş şüphesiz etkin bir kamu diplomasisi sürecine ihtiyaç duymuştur.

AB veya AB üyesi bir ülke hakkındaki negatif bir düşüncenin yıkılması da kamu diplomasisi ile mümkündür. Danimarka’da ortaya çıkan karikatür krizi Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya ve İspanya’nın da dâhil olmasıyla derinleşmiş ve AB içinde bir İslamofobi olup olmadığının sorgulanmasına neden olmuştur. Şüphesiz bu durum milyonlarca Müslüman’ın yaşadığı Avrupa için son derece vahimdir. Bu nedenle, İslam karşıtı bu imajın yıkılabilmesi için etkin bir kamu diplomasisi yürürlüğe koymak kaçınılmazdır.

Öte yandan 1999 Kosova krizinden sonra NATO, bir Kamu Diplomasisi Birimi oluşturmuş ve Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi kaleme almıştır. Bu birim, akademik programlar; radyo ve televizyon yayıncılığı; yabancı ülkelerde görev yapan personelin iletişimi için bir ağ ve Kiev ile Moskova’da enformasyon ofislerinin açılmasında görev almıştır. Yumuşak gücüyle ön plana çıkan AB’nin, askeri temelli bir güvenlik örgütü olan NATO’nun gerisinde kalması hem prestij kaybına hem de ABD politikalarının daha çok sivrilmesine yol açacaktır.

Tüm bu sebepler dışında, yapılan çalışmalar yabancı kamuoylarının AB hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını gözler önüne sermektedir. Avrupa Komisyonu bünyesinde kurulan ve 42 araştırma merkezi ile üniversiteden oluşan GARNET Network of Excellence’in Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Mısır, Hindistan, Japonya ve Güney Afrika ülkelerinde AB’nin imajı konusunda yaptığı çalışmanın sonucunda: Avustralya’nın AB hakkında bilgi sahibi olduğu ve olumlu görüş bildirdiği ancak AB’nin Avustralya medyasında ABD’ye oranla görünürlüğünün çok az olduğu; Brezilya’nın AB hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı, AB’yi ekonomik bir ortak olduğu kadar rakip

olarak da gördüğü; Kanada'nın AB'ye pozitif baktığı ve ABD'ye karşı bir denge unsuru olarak gördüğü; Çin'in AB'yi bir yumuşak güç (*soft power*) ve ekonomik ortak gördüğü ancak AB'nin insan hakları politikalarına şüpheyle yaklaştığı ve AB kurumları hakkında bilgi sahibi olmadığı; Mısır'ın AB'yi sadece ekonomik bir partner ve ABD'nin dengeleyicisi olarak gördüğü; Hindistan'ın ise AB hakkında çok az bilgi sahibi olduğu ve AB'yi çok kutupluluğun savunucusu ve güvenlik aktörü olarak gördüğü ortaya çıkmıştır¹².

Bu çalışmanın en önemli sonucu dünya çapında AB'nin genel olarak ekonomik dev imajının baskın olduğu ve yabancı halkların ekonomik alan dışında AB politikaları, amaçları ve hedefleri hakkında fazla bilgi sahibi olmadığıdır. Siyasi elitler ve medya nezdinde AB, güçlü bir ekonomik ortak ve doğrudan yabancı yatırım aracı olarak görülmektedir. Çinli, Hintli, Güney Afrikalı ve Brezilyalı elitler için AB, ekonomik kalkınma ve ilerlemede önem taşıyan ticari bir ortak ve büyük bir pazardır¹³. Özellikle Güney Asya ülkelerinin AB hakkındaki bilgisi oldukça sınırlıdır ve bu ülke medyalarında AB fazla yer bulamamaktadır. Çin'de AB hakkında bilgi sahibi olanların sayısı %23, Güney Afrika'da % 45, Brezilya'da ise %43'tür¹⁴. Öte yandan yabancı hakların oldukça az bir kısmı AB'yi küresel bir güç olarak nitelendirmektedir. (Brezilya, Çin, Japonya ve Hindistan'ın yaklaşık %13'ü)¹⁵ Dolayısıyla bu ülkelerde AB'nin daha iyi tanınması ve olumlu bir imaj kazanması için planlı kamu diplomasisi çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Görüldüğü üzere etkin bir kamu diplomasisi politikası pek çok bakımdan önem arz etmektedir. Bu bağlamda AB'nin birlik olarak gerçekleştirdiği çalışmalara değinmeden önce Birlik'i oluşturan ülkelerin bu alandaki faaliyetlerini incelemek faydalı olacaktır. Zira ortak bir kamu diplomasisi politikası bu faaliyet ve deneyimler baz alınarak şekillendirilecektir.

Önde Gelen Avrupa Ülkelerinde Kamu Diplomasisi

Joseph Nye, bugün kamu diplomasisi kaynakları açısından ABD'nin en yakın rakibinin Avrupa olduğunu ifade etmektedir¹⁶. Birçok Avrupa ülkesinin kültürel açıdan güçlü bir cazibesi vardır: dünyada yaygın olarak konuşulan on dilin yarısı Avrupa dilidir (en çok konuşulan Avrupa dilleri, İngilizce, İspanyolca, Portekizce, Rusça ve Almancadır)¹⁷. İspanyolca ve Portekizce, Latin Amerika'yı, İngilizce İngiliz Milletler Topluluğunu, Fransızca ise çoğunluğu Afrika'daki olan çok sayıda Frankofon ülkeyi Avrupa'ya bağlamaktadır. Kültürel alanda bazı Avrupa ülkeleri, dillerinin ve kültürlerinin yayılması için faaliyet gösteren ulusal ajans ağlarına sahiptirler. Hükümetleri tarafından finanse edilen Fransız Enstitüsü ve Kültür Merkezleri veya *British Council* bu ajanslara örnektir. Bu resmi kurumlar dışında sivil toplum tarafından kurul-

muş, aynı amaca hizmet eden enstitüler de bulunmaktadır. *Alliance française* ve Alman *Goethe Enstitüsü* gibi¹⁸. Uluslararası kültürel ilişkilerde, Avrupa daha eski bir geleneğe sahiptir ve bu konuda daha çok harcama yapılmaktadır; en çok harcama yapan AB ülkesi Fransa'dır, ikinci İngiltere, üçüncü ise Almanya'dır¹⁹.

Fransa, geniş bir diplomatik ağa, güçlü kültürel ilişkilere ve uluslararası yayın kuruluşlarına sahiptir. Dünya genelinde 650'den fazla büyükelçilik, konsolosluk ve diplomatik temsilciliğe sahip olan Fransa, yabancı ülkelerde 200'e yakın enstitü ve kültür merkezi kurmuştur.²⁰ *Institut français* gibi devlet destekli, Fransız dili ve kültürünü öğretme amaçlı merkezler özellikle Afrika'da çok yaygın ve prestijli kurumlardır.

Fransa kamu diplomasisi genel olarak Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülmekle birlikte Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Departmanı, Kültür Bakanlığı ve Ulusal Yüksek Öğretim ve Araştırma Bakanlığı da bu çalışmalara katılmaktadır. Sadece Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Departmanı'nın kamu diplomasisi faaliyetlerine ayırdığı bütçe 2 milyar Euro olup 550 milyon Euro yabancı ülkelerdeki Fransız liselerine, 350 milyon Euro ekonomik yardımlara, 300 milyon Euro *TV5* ve *Radio France International* gibi yayın organlarına, yine 350 milyon Euro kültürel programlar ve *Alliances Françaises*'e, kalan miktar da burslar ve araştırmalara ayrılmıştır.²¹

Eğitim alanında Dışişleri Bakanlığı her yıl ülkeye gelen 22 000 yabancı öğrenciye finansal destek vermektedir. Yabancı öğrencilere verilen bursların % 80'i diğer hükümetler ile Fransa arasında imzalanan ikili anlaşmalara dayanmaktadır. Bunun dışında Latin Amerika ve Asya'dan gelen öğrencilere yönelik *Eiffel* ve yabancı ülkelerde yaşayan Fransız Bakaloryasına (lise diploması) sahip öğrenciler için *Major* programları bulunmaktadır.

Ayrıca Fransız kamu diplomasisi çalışmalarına kültürel merkezler ve enstitülerden oluşan bir ağ katkı sağlamaktadır. Örneğin, 2003 yılındaki Çin'de Fransa yılı organizasyonu bu ağın yürütmüş olduğu bir kampanyadır. Bunun dışında yirmiye yakın dilde yayın yapan *Radio France Internationale* yaklaşık 45 milyon dinleyiciye ulaşarak Fransız kültürünün yurtdışında tanıtılmasına katkıda bulunmaktadır.²²

İngiliz kamu diplomasisinin en öne çıkan ve hükümet tarafından en çok bütçe ayrılan kurumları, *Foreign and Commonwealth Office* (Yurtdışı ve Commonwealth Bürosu), *British Council* ve *BBC World Service*'dir. Dünya çapında 153 Büyükelçilik ve Yüksek Komiserlik, Uluslararası örgütler bünyesinde 10 delegasyon ve 70 konsolosluktan oluşan Yurtdışı ve Commonwealth Bürosu, İngiliz dış politikasının uygulanması ve koordinasyonundan ve ulusal çı-

karlar çerçevesinde İngiltere'nin etki alanının güçlendirilmesinden sorumludur²³. Büro bünyesinde kamu diplomasisi faaliyetlerinden sorumlu olan birim Strateji ve Enformasyon Müdürlüğü'dür. Müdürlük bünyesinde 2000 yılında kurulan, Ticaret, Kalkınma ve Eğitim bakanlıkları temsilcileri ile turizm ve kültürel ilişkiler alanındaki uzmanlardan oluşan Kamu Diplomasisi Strateji Yönetim Merkezi, İngiltere'nin kamu diplomasisi çalışmalarına yön vermektedir.

Bu merkez, 2003 yılında yayımladığı Strateji belgesi ile İngiliz kamu diplomasisinin ana hatlarını çizmiş ve beş ülke grubunu İngiliz kamu diplomasisi çalışmalarının temel sahası olarak belirlemiştir: Yükselen güçler (Brezilya, Çin, Güney Afrika, Hindistan), AB'ye aday ülkeler, öne çıkan İslam devletleri (Endonezya, İran, Mısır, Pakistan, Suudi Arabistan), önde gelen gelişmiş ülkeler (Almanya, Fransa, Japonya) ve Amerika²⁴.

109 ülkede 220 merkezi bulunan *British Council*, akademik ve kültürel ilişkiler kapsamında faaliyet göstermektedir. Sanattan bilime, dil eğitiminden toplumsal çalışmalara kadar geniş bir çalışma alanına sahiptir²⁵. Kırk üç dilde yayın yapan *BBC World Service* de İngiliz kültürünü 150 milyon insana ulaştırmaktadır²⁶. BBC radyo ve televizyon servislerinden farklı olarak *BBC World Service* hükümet tarafından finanse edilmektedir.

Almanya'ya geldiğinde, Alman dili ve kültürünün öğretilmesi için kurulan ve sayısı 120'nin üzerinde olan *Goethe Enstitüsü* ile akademik değişim programlarını yöneten Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD) Alman kamu diplomasisinin en önemli elemanlarından biridir. 29'dan fazla dilde yayın yapan dünyanın önde gelen uluslararası yayın kuruluşlarından *Deutsche Welle* 40 milyona yakın dinleyiciye ulaşmaktadır²⁷. Bu kuruluşu Federal hükümet tarafından 287 milyon Euro bütçe ayrılmış olup kuruluş bünyesinde çalışan personel sayısı yaklaşık 1635'tir.²⁸

Latin Amerika ile olan kültürel bağlar, İspanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinde elini güçlendiren başlıca unsurdur. İspanyol Dış İşleri Bakanlığı tarafından verilen bursların % 40'i Latin Amerika ve Karayip ülkelerine, % 14'u Kuzey Amerika ve Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrencilere verilmektedir.²⁹ Bunun dışında İspanya ve Latin Amerika ülkeleri arasında üniversiteler arası özel işbirliği programları bulunmaktadır. Kültürel ilişkiler bağlamında üç önemli kurumdan bahsedilebilir: 1991 yılında kurulmuş, hükümet destekli, İspanyol dili ve kültürünün öğretilmesi amacını taşıyan *Cervantes Enstitüsü*; 2000 yılında İspanya'daki uluslararası etkinlikleri yönetmek için kurulmuş Denizaşırı Kültürel Etkinlik İşbirliği Kurumu ve yine 2000 yılında kurulmuş, Latin Amerika ve İspanya ile tarihi bağları bulunan diğer ülkeler arasında eğitim ve kültür alanında işbirliği için kurulmuş Carolina Vakfı.

Görüldüğü üzere önde gelen Birlik üyesi ülkeler kamu diplomasisi çalışmalarına büyük önem vermekte ve yüksek miktarda bütçe ayırmaktadır. Ancak Birlik düzeyinde baktığımızda AB kamu diplomasisi çalışmaları, ulusal çalışmalardan daha farklı şekilde ilerlemektedir.

Avrupa Birliği'nde Kamu Diplomasisi

AB'yi bütün olarak ele aldığımızda aktif kamu diplomasisi çalışmaları ve iletişim politikalarının çok eskiye dayanmadığı görülmektedir. Nitekim özellikle AB Anayasa Taslağı'nın Hollanda ve Fransa halkları tarafından referandumda reddedilmesinden sonra AB kendi vatandaşları ile olan eksik iletişimi nedeniyle eleştirilmiştir. Ancak bu iletişim eksikliği yabancı ülkelerle olan ilişkilerinde daha fazla göze çarpmaktadır. AB'nin ekonomik dev, siyasi küce olarak nitelendirilmesi, ünlü "Avrupa ile görüşmek istediğimizde kimi arayaçağız?" sorusu en azından ilk başlarda AB'nin etkin bir iletişim ve kamu diplomasisi politikası uygulayamadığının göstergesidir.

Kamu diplomasisi, pek çok AB üyesi ülke için ulusal çıkarlara yönelik bir çaba olarak görüldüğünden bu konuda üye ülkeler arasındaki işbirliği çok gelişmiş değildir. Bu durum, AB'nin bir bütün olarak etkin bir kamu diplomasisi yürütmesinin önünde engel teşkil etmektedir. Corina Suteu "Doğu Avrupa'nın neden Batı kültürüne ait enstitülerin birlikte çalışmadığını, neden programlarının zaman zaman çakıştığını ve neden bu kadar çok işbirliğinden bahsedip bu kadar az sonuç aldıklarını anlayamadığını" ifade etmektedir. Şüphesiz devletler, bir çeşit silah olarak gördükleri kamu diplomasisini bağımsız olarak kendi yöntemleriyle sürdürmeyi tercih etmektedirler. Ayrıca AB, kuruluşunun ilk yıllarında özellikle eski sömürgelerle olan ilişkilerinde propaganda yapmakla ve iç işlerine karışmakla itham edilmemek için kamu diplomasisine gereken önemi verememiştir. Dolayısıyla uzun vadeli bir kamu diplomasisi stratejisi belirlenememiştir.

Ancak, bu durum ortak kamu diplomasisi konusunda hiçbir çalışma yapılmadığı anlamına gelmemektedir. Üye ülkeler arasında bu konuda etkin bir işbirliği sağlama ve pek çok Avrupa kültürel ilişki enstitüsünün aktivitelerini bir çatı altında toplama amaçlı olarak 1997 yılında kurulan, on iki üyeye sahip *CICEB* (Consortium of the National Cultural Institutes of the European Countries in Belgium) bunun göstergesidir. *CICEB* Birlik içindeki dil zenginliğinden yararlanılması, gazeteciler için iletişim ağları oluşturmayı, aktif Avrupa vatandaşlığı programı gibi çalışmalar ortaya koymayı, böylece sadece Birlik üyelerine değil diğer ülkelere de ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu kurum 2006 yılında AB Ulusal Kültür Enstitüleri (European Union National Institutions of Culture) adını almıştır.

Kamu diplomasisinde AB Kurumlarının Yeri

AB kurumları içinde Parlamento ve Konsey kamu diplomasisi çalışmalarında sembolik role sahip olmakla birlikte bu konudaki esas aktör Komisyon'dur. Komisyon, 2006 yılında yayımladığı bildiri ile doğrudan kamu diplomasisi terimini kullanmasa da yabancı ülkelere yönelik etkin bir iletişim politikası uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bildiride doğru ve güvenilir bilginin AB politikalarının etkinliğini ve görünürlüğünü arttıracığı belirtilmektedir³⁰. Öte yandan yine Komisyon tarafından hazırlanan 2006-2009 dönemini kapsayan AB Dış Politikası için İletişim Stratejisi (Communication Strategy for the European Union's external policy) AB dış politikasının önceliklerini, hedeflerini, karşılaştığı güçlükleri ve ana mesajlarını yabancı ülkelere gerektiği gibi duyurmak amacıyla yapılacak çalışmaların ana hatlarını belirlemektedir³¹. Ayrıca iletişimde kullanılacak araçları da listelemiştir: delegasyonlar, sosyal ağlar, internet, halka yönelik etkinlikler, medya bağlantıları, yayınlar...³² Bir diğer önemli belge de Komisyon'un Avrupa Yardım ve İşbirliği Ofisi İletişim Birimi tarafından kaleme alınan "Görünürlük Rehberi"dir. Bu rehber AB yardımlarının medya konferansları, broşürler, web sayfalarında ne şekilde ifade edilmesi ve duyurulması gerektiği konusunu ele almaktadır³³.

Komisyonla bağlı Dış İlişkiler (RELEX), Ticaret, Genişleme, Kalkınma, Ekonomik ve Finansal İşler (ECFIN), İnsani Yardım ve Sivilleri Koruma Genel Müdürlükleri (ECHO) ile dış ülkelerdeki delegasyonlar AB kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütmektedirler. Bu Genel Müdürlükler birbirlerinden bağımsız olmakla birlikte Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Enformasyon ve İletişim Birimi tarafından aylık olarak düzenlenen toplantılar aracılığıyla bir araya gelmektedirler.³⁴

RELEX'e bağlı olarak kurulan ilk delegasyonlar daha çok enformasyon sağlama amacını taşımaktaydı. Ancak 1977'de Komisyon tarafından Konsey'e sunulan bildiride bu delegasyonların amacının Avrupa Topluluğu kurumları ile iletişime geçmek isteyenler için irtibat noktası oluşturmak, AT'nin amaç ve hedeflerini duyurmak, kuruldukları ülkenin AT'nin politikalarından haberdar olmasını sağlamak şeklinde ifade etmiştir.³⁵

Günümüzde delegasyonlar, yerel dillerdeki internet sitelerinin hazırlanması, organizasyonlar (9 Mayıs Avrupa Günü gibi.), ev sahibi ülkelerdeki ziyaretler, üniversiteler bünyesinde düzenlenen faaliyetler, AB'yi tanıtıcı broşür ve gazetelerin çıkarılması, gazeteci eğitim programları, AB bilgi merkezleri açılması ve sivil toplum diyalogunun desteklenmesi gibi çalışmalarda bulunmaktadır. Genişlemeden Sorumlu Genel Müdürlük aday ülkelerde, Kalkınmadan Sorumlu Genel Müdürlük ise kalkınma yardımlarının yapıldığı geliş-

mekte olan ülkelerde, AB'nin daha iyi tanınması ve ortak projeler geliştirilerek yakınlaşmanın sağlanması amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kamu diplomasisi bağlamında ECHO, AB insani yardım ve destek programlarının görünürlüğü üzerinde yoğunlaşırken; ECFIN daha çok Washington, Tokyo, Singapur, New York, Kuala Lumpur gibi finans merkezlerinde AB'nin görünürlüğüne sağlama amaçlı konferanslar ve temaslara öncelik vermektedir³⁶.

Ayrıca 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'nın getirdiği yeni hükümler kamu diplomasisi alanını da etkileyecektir. Lizbon Antlaşması ile kurumsal yapıya getirilen en önemli düzenlemelerden biri, AB Başkanlığının oluşturulmasıdır. Üye ülkeler tarafından 2,5 yıllığına ve en fazla iki dönem için seçilecek Başkanın görevi, "AB Komisyonu Başkanlığı ile işbirliği içinde AB Konseyi'nin çalışmalarının sürekliliğini sağlamak" ve "Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'nin görevi ile çelişmeyecek ve ona bağlı kalacak şekilde AB'yi ortak dış ve güvenlik politikası alanında temsil etmektir"³⁷.

Kurumsal yapıdaki bir diğer önemli değişiklik, Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamının oluşturulmuş olmasıdır. Bu makam Avrupa Birliği Ortak Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana ile AB'nin Dış İlişkilerden sorumlu Komiseri Ferrero-Waldner tarafından ayrı ayrı temsil edilmekte olan iki ayrı makamın birleştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu iki yeni kurumun, Birliğin dışa dönük eylemlerinde birlik, uyum ve sürekliliğin daha büyük ölçüde gerçekleştirilmesine katkıda bulunması beklenmektedir. Bu bağlamda kamu diplomasisi çalışmalarının da bu yeni yapılanmadan olumlu etkileneceği söylenebilir. Ayrıca yine Lizbon Antlaşmasıyla kurulan ve Yüksek Temsilciye bağlı Avrupa Dış ilişkiler Servisi (European External Action Service), AB kordiplomatiği unsurlarının bir araya getirilmesi ve entegre hale dönüştürülmesi neticesinde kamu diplomasisi faaliyetlerine daha etkin şekilde katılabilecektir.

AB Yüksek Temsilcisi'ne bağlı ve AB'nin o bölgedeki delegasyonu ile işbirliği içinde çalışan Özel Temsilciler de AB kamu diplomasisi çalışmalarında aktif görev alabilecek şahıslardır. Zira 2010 itibarıyla sayıları 11 olan Özel Temsilciler, "belli bölge ve ülkelerde, AB politikalarının ve çıkarlarının savunulması; barış, istikrar ve hukukun üstünlüğünün sağlanması için aktif rol oynamak amacıyla" atanmaktadır³⁸.

AB Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Genel Müdürlüklerin, delegasyonların ve özel temsilcilerin faaliyetleri dışında, AB'nin en önemli kamu diplomasisi inisiyatiflerinden biri Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'dır. Bu ortaklık sadece bölge ülkelerinin değil, toplumlar, kültürler ve uygarlıkların diyalogu için oluşturulmuş tek bölgesel etkinliktir.

Ortaklığı kuran Barselona Süreci'nin amacı, Akdeniz'in iki yakasını yakınlaştırmak, karşılıklı anlayış ve algıyı sağlamaktır. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı bünyesinde bölge kalkınmasına destek için oluşturulan 10 milyon dolarlık bütçe; araştırma-geliştirme alanındaki değişim programı *EuroMed Heritage*; gençlerin diğer ülke kültürlerini tanıması için oluşturulan *EuroMed Youth AB*'nin önemli kamu diplomasisi çalışmaları arasındadır.

Bir diğer önemli inisiyatif Avrupa Komşuluk Politikası'dır. 2004 yılındaki on ülkeyi (Güney Kıbrıs, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya) kapsayan büyük genişlemeden sonra; Avrupa Birliği'nin sınırlarının ve dolayısıyla da komşularının değişmesi, Birliği sınırlarının güvenliğini sağlayacak ve komşularıyla ilişkilerini geliştirecek yeni bir politika arayışına itmişti. Bu arayış, 2004 yılında AB'nin doğuya genişlemesinin neticesinde ortaya çıkacak yeni komşuluk ilişkilerini olumlu bir biçimde yönlendirmek amacını taşıyan Avrupa Komşuluk Politikası'nın yürürlüğe konmasının temel nedenidir.

Bu amaca yönelik politika kapsamındaki her bir komşu ülkenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ülkelere özgü bir şekilde farklılaştırılmış projeler oluşturulmuştur. Bu projelerin ortak amaçları; ortak değerler ve çıkarlar çerçevesinde siyasi işbirliğini geliştirerek özgürlük ve demokrasinin yayılması, önemli boyutta ekonomik bütünleşme sağlamak ve ekonomik reform süreçlerini destekleyerek komşu ülkelerde refah düzeyini artırmaktır.

Eşleştirme (Twinning) ve Teknik İşbirliği ve Bilgi Değişimi (TAIEX) gibi programlar komşu ülkelerin kullanımı için hazırlanmakta ve bu politika, geliştirilen mali ve teknik yardımlarla desteklenmektedir³⁹. Ayrıca, komşuluk politikasına dâhil ülkeler Avrupa pazarında daha çok yer almaları için cesaretlendirilmektedir. Kısaca, uzun vadede AB ile uyuma yönelik olarak bu ülkelerin siyasi, iktisadi ve sosyal yapılarını modernize etmeleri hedeflenmektedir.

Komşuluk Politikası'nda, AB tarafından komşu ülkeler için ayrılan fonlar büyük önem taşımaktadır. 2000-2006 bütçe döneminde bölgesel olarak kullanılan TACIS (Doğu Avrupa ve Rusya'ya yönelik), MEDA (Güney Akdeniz kıyıları), CARDS (Batı Balkan ülkeleri), EIDHR (Demokrasi ve İnsan Hakları Konusunda Avrupa Girişimi) gibi çeşitli mali ya da tematik programlar uygulanmaktadır. Tüm bu programlar 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren "Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı" adı altında oluşturulan ve komşuluk politikasının finansmanını sağlayan bir mali mekanizmanın çatısı altında toplanmıştır⁴⁰. Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında, 2007-2013 dönemi için komşu ülkelere yaklaşık 12 milyar Euro mali yardım yapılması planlanmıştır⁴¹.

Bu iki büyük çaplı inisiyatif dışında farklı konularda kısa veya uzun vadeli pek çok kamu diplomasisi uygulamaları bulunmaktadır. Örneğin ünlü

Erasmus programı AB üyesi olmayan ülkelerde yüksek lisans eğitimi almakta olan öğrencilerin eğitimlerinin bir kısmını burslu olarak AB ülkelerinde devam edebilmelerini ve üniversiteler arası işbirliğinin geliştirilmesini sağlamaktadır. Avrupa Ziyaretçi Programı kapsamında AB üyesi olmayan ülkelerdeki hükümet yetkililerinin, gazetecilerin ve STK liderlerinin AB kurumlarını tanıyıp anlayabilmesi için 5-8 günlük tanıtım gezileri düzenlenmektedir.

2007 yılında kuruluşunun 50. Yılı kutlayan Avrupa Komisyonu'nun bu vesile ile dünya çapında düzenlediği aktiviteler de AB'nin kamu diplomasisi çalışmalarına örnek teşkil etmektedir. Üye devletlerin farklı ülkelerdeki büyükelçilik ve kültür merkezlerinin aktif katılımı ile düzenlenen organizasyon ve aktiviteler ile AB'nin amaçları, hedefleri, değerleri ve politikaları hakkında yabancı toplumlar bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla 78 özel TV ve radyo programı yayınlanmış, 12 özel gazete çıkarılmış, 105 konferans, workshop ve seminer düzenlenmiş, 62 sergi açılmış, konser, müzikal, film gösterileri ve tiyatrolar dahil 106 kültürel aktivite, 48 yarışma ve 19 spor organizasyonu düzenlenmiştir⁴².

Avustralya'nın AB entegrasyonuna bakışı üzerine gazetecilik yarışması, Bolivya'da öğrencilere yönelik AB entegrasyonu konulu makale yarışması, Brezilya'da üniversite öğrencilerine yönelik 50. Yılında AB konulu makale yarışması, Hindistan'da AB'nin kuruluşunu betimleyen bir dans gösterisi, Moritanya'da demokrasi ve basın özgürlüğü üzerine gazetecilik yarışması, Moldova'da lise öğrencilerine yönelik demokrasi ve özgürlük konulu resim yarışması düzenlenen aktivitelerden bazılarıdır⁴³. Öte yandan yabancı medya grupları ile yapılan ortaklaşa çalışmalar neticesinde Avustralya'nın ABC Radyo istasyonu 50. kuruluş yıl dönümü haftasında günde üç saat Avrupa konulu yayınlar yapmış, yarışmalar, tartışma programları ve üye ülke büyükelçileri ile görüşmeler düzenlemiştir; Papua Yeni Gine, Cook Adaları, Tonga ve Fiji'de AB mesajlarını konu alan TV ve radyo yayınları yapılmıştır; Brezilya'nın önde gelen ulusal kanalı TV Globo'da yıl dönümü haftasına özel olarak AB-Brezilya ilişkilerini konu alan programlar düzenlenmiştir; ABD'de 25 ulusal ve yerel kanalda ABD-AB ilişkilerini öne çıkartan yayınlar yapılmıştır⁴⁴.

Ayrıca Japonya'da bazı liselerin AB uzmanları ve büyükelçi tarafından ziyareti, AB'nin tanıtımı, söyleşi ve paneller için Ukrayna'da kurulan AB köyü, Dominik Cumhuriyeti'ndeki AB temalı açık hava sergisi, Mauritius'daki film festivali, Havana'daki plaj partisi, Tanzanya'daki AB konulu tiyatro gösterileri diğer öne çıkan etkinliklerdendir⁴⁵.

Şüphesiz AB kamu diplomasisi çalışmaları sadece Avrupa kıtası dışındaki ülkelerle sınırlı değildir. AB'ye aday ülkelerdeki AB imajı, aday ülkenin toplumunun AB politikalarına bakışı ve AB işleyişi hakkında yeterli bilgiye

sahip olması hem o ülkenin entegrasyonunu kolaylaştıracak hem de o toplumun AB kültürüne yakınlaşmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Türkiye örneğinin ele alınması faydalı olacaktır.

AB'nin Türkiye'ye Yönelik Kamu Diplomasisi Uygulamaları ve Türkiye'de AB Algısı

Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren yüzünü batıya çevirmiş olan Türkiye, kendisini Batı'ya eklemlenecek nihai adım olan AB üyeliğini temel dış politika hedefi olarak benimsemiştir. Dolayısıyla AB ile ilişkiler aşamalı olarak geliştirilirken AB'yi Türk toplumuna, Türkiye'yi de AB toplumuna tanıtmaya; böylece ön yargıları giderme ve yanlış düşüncelerin önüne geçme gereği doğmuştur. Bu amaca hizmet etmek üzere AB kamu diplomasisi kapsamında pek çok uygulama yürürlüğe konmuştur.

Öğrencileri hedefleyen Erasmus değişim programı ve Jean Monnet burs programları ile pek çok Türk öğrenci AB üyesi ülkelerde eğitim görme ve böylece AB hakkında daha detaylı bilgi edinme olanağı bulmuştur. Yine Erasmus değişim programı ile Türkiye'ye gelen Avrupalı öğrenciler de Türk kültürünü daha yakından tanıma olanağına sahip olmuştur. AB Gençlik programı ile Türkiye'den gençler AB ülkelerinde çeşitli etkinliklere dahil olup projeler hazırlayabilmektedirler. AB'ye üye ve aday ülkelerin mesleki eğitime yönelik politikalarını desteklemek ve geliştirmek için yürütülen Leonardo da Vinci Programı, ülkeler arası işbirliğinin kullanılarak mesleki eğitim sistemleri ile uygulamalarında kalitenin geliştirilmesini, yeniliklerin teşvik edilmesini ve Avrupa boyutunun yükseltilmesini amaç edinmiştir. Ayrıca Grundtvig Programı ile hayat boyu eğitim kalitesinin artırılmasını desteklemek amacıyla yetişkin eğitimi veren kurum ve kuruluşlarda çalışan kişilerin veya bu kişilerin hizmet içi eğitimiyle ilgili kişilerin, çalıştıkları ülke dışındaki bir ülkede 6 haftaya kadar eğitim almaları sağlanmaktadır. Bu sayede katılımcıların, pratik öğretmenlik, çalıştırıcılık, danışmanlık ve yöneticilik becerileri gibi yeteneklerini geliştirmek ve Avrupa'daki hayat boyu öğrenme hakkında daha geniş bilgi edinmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır.

2005 yılında Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği ve aday ülkeler arasında sivil toplum diyalogunun daha fazla güçlendirilmesi için hedef ve önceliklerin belirlendiği bir strateji belirlemiştir⁴⁶. Bu strateji bilgi açığını azaltabilmek, karşılıklı anlayışı pekiştirmek ve böylece Avrupa Birliği'nin genişlemesiyle ortaya çıkacak fırsat ve zorlukların daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla vatandaşlar ve farklı kültürler ile politik ve ekonomik sistemleri yakınlaştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda ülkemizdeki sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilen projelere finansman desteği sağlanmaktadır. 20 Milyon Euro bütçeli "AB ve Türkiye arasındaki Sivil Toplum Diyalogunun Geliştirilme-

si Projesi” halen farklı 119 Sivil Toplum Kuruluşu tarafından uygulanmakta olan çeşitli diyalog etkinliklerini desteklemektedir⁴⁷.

Öte yandan AB kurumları ve politikaları hakkında Türkiye’nin farklı şehirlerinde konferanslar, paneller ve seminerler düzenlenmekte; Türk gençleri farklı AB ülkelerinde çeşitli konularda yapılan gençlik seminerlerine davet edilmekte; AB konulu konserler, sergiler, yarışmalar ve sportif aktiviteler düzenlenmektedir.

Bununla birlikte Türkiye’deki AB imajı ele alındığında, tam üyelik müzakerelerinin başladığı 2005’ten 2009’a kadarki dönemde AB imajının olumsuzluğa doğru kaydığı göze çarpmaktadır. 2007 yılında yapılan BBC Dünya Servisi’nin öncülük ettiği uluslararası bir kamuoyu yoklamasına göre, Avrupa Birliği’nin imajı Türkiye’de giderek daha olumsuz bir hâl almıştır. Görüş bildirenler arasında, bir önceki ankette Avrupa Birliği’ne sıcak bakanlar yüzde 40 iken, şimdi bu oran yüzde 30’a inmiştir. Avrupa Birliği’ne olumsuz baktığını söyleyen Türklerin oranı ise yüzde 16’dan, yüzde 32’ye çıkmıştır.⁴⁸ 2009 yılı Eurobarometre Türkiye Raporu’na göre ise AB’nin imajı Türk kamuoyunun sadece %46’sı tarafından olumlu olarak nitelendirilmektedir. Oysa bu oran 2007’de %53 olarak belirlenmiştir.⁴⁹ Bu nedenle AB, Türk kamuoyu nezdindeki bu değişikliği göz önünde tutmalı ve bu ülkedeki kamu diplomasisi çalışmalarına ağırlık vermelidir.

Zira Türkiye’nin üyeliğinin AB için önem taşıyan güvenlik, enerji, ekonomi gibi tüm diğer unsurlarını bir yana bıraksak dahi sadece AB’nin yumuşak gücüne yapacağı etki büyük olacaktır. Müslüman ve demokratik bir ülke olarak Türkiye AB’ye üye olduğunda Birlik, Müslüman ülkeler nezdinde değer kazanacak ve bu ülkelere kendini daha iyi ifade edebilecektir. Böylece, AB’nin « medeniyetler çatışması » tezini değil, gerçekten « çeşitlilikte birlik » düşüncesini savunduğu ve uygulamaya çalıştığı vurgulanmış olacaktır. Halihazırda, AB ülkelerinde, içinde buldukları toplumun değerleri ile uyumlu ve barış içinde yaşayan pek çok Müslüman bulunmaktadır. Örneğin, Fransa 5 milyon, Almanya 3,4 milyon, İngiltere 1,5 milyon ve Hollanda yarım milyon Müslümana ev sahipliği yapmakta olup, toplam Müslüman nüfus 14 milyon civarındadır.⁵⁰ Müslüman bir ülkenin Birlik içerisinde yerini alması, Müslüman ve Hıristiyan nüfus arasındaki uyumu güçlendirecek ve AB’nin bir “Hıristiyan kulübü” olduğu iddialarını çürütecektir.

Sosyal açıdan ise, AB yurttaşlığı kavramının çeşitliliği ve zenginliği tartışmaları, medeniyetler ittifakı olgusu, Türkiye’nin üyeliği ile farklı boyutlarda değerlendirilmeye başlanacaktır. Özellikle son genişleme hareketi ile birlikte çeşitlenmiş olan AB mozaiğini daha da renklendirecek ve Kafkaslar, Orta Asya ve İslam ülkelerine kadar ilişkilerin ve işbirliğinin güçlenmesine ciddi katkılar sağlayacaktır.

Sonuç

Günümüzün en önde gelen yumuşak gücü kabul edilmesine ve üyeleri kamu diplomasisi konusunda etkin çalışmalar yürütmesine rağmen AB'nin yumuşak güç adına sahip olduğu unsurları kamu diplomasisinde yeterli şekilde kullandığını söylemek mümkün değildir. Zira ortak bir kamu diplomasisi politikası bulunmamakta ve üye devletler bu alanda genel olarak ulusal nitelikte çalışmalar yürütmektedirler.

Bununla birlikte, bu durum AB'nin kamu diplomasisi konusunda hiçbir çalışma yapılmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Komisyon çatısı altındaki Genel Müdürlükler ve dış ülkelerdeki delegasyonlar AB'nin dış dünyadaki görünürlülüğünü artırmak ve olumlu bir AB imajı sağlamak amacıyla kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütmektedirler. Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'nın getirdiği AB Başkanlık ve Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği kurumları da, kamu diplomasisi çalışmalarının yürütülmesine pozitif etki yapacaktır.

Dünyanın pek çok farklı bölgesinde olduğu gibi Türkiye'de de AB kamu diplomasisi uygulamalarını görmek mümkündür. Ancak yapılan çalışmalar AB'nin Türkiye'deki imajının çok iyi olmadığını gözler önüne sermiştir. Yine dünyanın farklı ülkelerinde yapılan benzer nitelikli çalışmalar, yabancı halkların AB hakkında çok kısıtlı bilgiye sahip olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla AB'nin izlediği kamu diplomasisinin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bu bağlamda yapılabilecekler şunlardır: AB'nin günümüz dünyasında kamu diplomasisi ve etkin iletişimin öncelikli konular olduğunun bilincine varması; bu alanda uygulanacak temel stratejiyi belirleyecek AB Kamu Diplomasisi Komitesi'nin kurulması; kamu diplomasisi alanında uzmanların yetiştirilmesi ve AB delegasyonlarında görev almalarının sağlanması; AB Kamu Diplomasisi Belgesi'nin yayımlanması, Birlik bünyesinde faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının sürece aktif katılımının sağlanması, *EuroBarometre* aracılığıyla yabancı ülkelerdeki AB algısının sürekli takip edilmesi; akademik değişim programlarının artırılarak sürdürülmesi ve AB'nin yabancı halklara daha iyi anlatılması için farklı alanlarda çeşitli etkinliklerin planlanmasıdır.

Politik ve bürokratik engeller aşılarak ortak ve bütünsel bir kamu diplomasisinin izlenmesi, Türkiye ile olan üyelik müzakere sürecinde; Çin, ABD ve Rusya gibi ülkelerle olan ilişkilerde; Avrupa Komşuluk Politikasının ve Akdeniz Diyalogu'nun geliştirilmesinde ve özellikle Afrika ülkeleri olan ekonomik ilişkilerin artırılmasında önemli rol oynayacaktır.

NOTLAR

- ¹ John MCCORMICK, *The European Superpower*, London, Palgrave, 2007
- ² François DUCHENE, “Europe’s Role in World Peace” in R. MAYNE(ed.) *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead*, London, Fontana, 1972
- ³ Ian MANNERS, “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?”, *Journal of Common Market Studies*, No. 40/2, 2002
- ⁴ Joseph NYE, *Yumuşak Güç*, Ankara, Elips Kitap, 2005, s.78
- ⁵ *Ibid.*
- ⁶ *Ibid.*, s. 83
- ⁷ *Ibid.*, s. 84
- ⁸ *Ibid.*, s. 46
- ⁹ Matthew KOHUT, « The role of American soft power in the democratization of Czechoslovakia », *Kennedy School of Government*, Nisan 2003, s.11-12
- ¹⁰ Timothy Garton ASH, “The Great Divide”, *Prospect Magazine*, Mart 2003
- ¹¹ Anna TIEDEMAN, “U.S. Public Diplomacy in Middle East”, Seminar on Geography, *Foreign Policy and the World Order*, 4 Mayıs 2004, s.6
- ¹² Sonia LUCARELLI, “The external image of the European Union”, *GARNET Working Paper*, No. 17/07, November 2006
- ¹³ *Ibid.*
- ¹⁴ *Ibid.*
- ¹⁵ *Ibid.*
- ¹⁶ Joseph NYE, *op. cit.*, s. 79
- ¹⁷ CIA, *The World Factbook*, Bkz. www.cia.gov/cia/factbook/field/2098.html ((erişim 2 Eylül 2010)
- ¹⁸ Guillaume SIROIS, “Cultural elements in public diplomacy: the challenges of globalization”, *Canadian Cultural Observatory*, 2007, s. 5
- ¹⁹ Margaret WYSZOMIRSKI, Christopher BURGESS and Catherine PEILA, “International Cultural Relations; a multi-country comparison”, *Ohio State University*, Nisan 2003, s. 19
- ²⁰ Philip Fiske de GOUVEIA and Hester PLUMRIDGE, “European Infopolitik: Developing EU Public Diplomacy Strategy”, *Foreign Policy Center*, London, November 2005
- ²¹ Public Diplomacy Review 2004, Foreign and Commonwealth Office, 2005, Bkz. www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf13/fco_publicdiplomacyrevannexe (erişim 5 Eylül 2010)

- ²² Guillaume SIROIS, *op. cit.*, s.5
- ²³ Public Diplomacy Review 2004, Foreign and Commonwealth Office, 2005, Bkz. [collections.europarchive.org/tna/20080205132101/fco.gov.uk/files/kfile/annex%20c%20public%20diplomacy%20strategy%20\(may%202003\).pdf](http://collections.europarchive.org/tna/20080205132101/fco.gov.uk/files/kfile/annex%20c%20public%20diplomacy%20strategy%20(may%202003).pdf) (erişim 5 Eylül 2010)
- ²⁴ *Ibid.*
- ²⁵ Public Diplomacy Review 2004, the Foreign and Commonwealth Office, 2005, Bkz. collections.europarchive.org/tna/20080205132101/fco.gov.uk/files/public%20diplomacy%20institutions.pdf (erişim 5 Eylül 2010)
- ²⁶ Guillaume SIROIS, *op. cit.*, s. 5
- ²⁷ *Ibid.*
- ²⁸ Philip Fiske de GOUVEIA and Hester PLUMRIDGE, *op. cit.*, s.38
- ²⁹ *Ibid.*, s.52
- ³⁰ Europe in the World-Some Practical Proposals for Great Coherence, Effectiveness and Visibility, Brussels, 2006
- ³¹ “The EU in the World”, Towards a Communication Strategy for the European Union’s External Policy 2006-2009, C (2006) 329, Brussels, 2006
- ³² *Ibid.*
- ³³ “European Commission: EU Visibility Guidelines for External Action”, Brussels, 2005, Bkz. www.cfcu.gov.tr/files/Visibility_Guidelines.pdf (erişim 10 Eylül 2010)
- ³⁴ Philip Fiske de Gouveia and Hester Plumridge, *op.cit.*, p. 14
- ³⁵ “European Commission: Taking Europe to the world-50 years of the European Commission’s External Service”, Luxembourg, 2004, Bkz. eas.europa.eu/delegations/docs/50_years_brochure_en.pdf (erişim 15 Eylül 2010)
- ³⁶ *Ibid.*
- ³⁷ Lizbon Antlaşması, C306(10), Brussels, 17 December 2007, Bkz. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0010:0041:EN:PDF (erişim 15 Eylül 2010)
- ³⁸ “EU Council Secretariat Factsheet: EU Special Representatives”, EUSR/8, Brussels, December 2009, Bkz. www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/091203%20EUSR%20FACTSHEET%20December%202009.pdf (erişim 18 Eylül 2010)
- ³⁹ “European Commission, European Cooperation Programmes”, Bkz. ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/overview/taix_en.htm (erişim 10 Eylül 2010)
- ⁴⁰ “European Commission, European Neighbourhood Policy”, Bkz. ec.europa.eu/world/enp/funding_en.htm (erişim 10 Eylül 2010)
- ⁴¹ *Ibid.*
- ⁴² “A glance at EU public diplomacy at work”, The EU’s 50 th anniversary celebrations

around the world, European Commission, 2007, Bkz. europa.eu/50/around_world/images/2007_50th_anniv_broch_en.pdf (erişim 15 Eylül 2010)

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ “AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyalogu”, SEC(2005) 89, Bruksel, 29 Haziran 2005 Bkz. www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/984/abveadayulkeler-sivl.pdf (erişim 20 Eylül 2010)

⁴⁷ Deren Doğan YAVUZ, “Sivil Toplum AB-Türkiye İlişkilerine Katkı Sağlıyor” Bkz. www.bursa.bel.tr/files/CSD%20makale.pdf (erişim 20 Eylül 2010)

⁴⁸ “Türkiye’de AB İmajı Bozuluyor”, 6 Mart 2007, Bkz. www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2007/03/070306_bbc_poll.shtml (erişim 20 Eylül 2010)

⁴⁹ “Eurobarometre Türkiye Ulusal Raporu yayımlandı”, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 11 Eylül 2009,

Bkz. www.avrupa.info.tr/News_Archive/Sep2009,Sep200911-1.html (erişim 25 Eylül 2010)

⁵⁰ “Türkiye’nin Üyeliğinin AB’ye Muhtemel Etkileri”, *Devlet Planlama Teşkilatı*, Ankara, 2004, Bkz. www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2986/olasi.pdf (erişim 5Ekim2010)

KAYNAKÇA

“AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyalogu”, SEC(2005) 89, Brüksel, 29 Haziran 2005

“EU Council Secretariat Factsheet: EU Special Representatives”, EUSR/8, Brussels, December 2009

“European Commission: EU Visibility Guidelines for External Action”, Brussels, 2005

“European Commission: Taking Europe to the world-50 years of the European Commission’s External Service”, Luxembourg, 2004

“Public Diplomacy Review 2004”, *Foreign and Commonwealth Office*, 2005

“The EU in the World, Towards a Communication Strategy for the European Union’s External Policy 2006-2009”, C (2006) 329, Brussels, 2006

ASH, Timothy Garton, “The Great Divide”, *Prospect Magazine*, Mart 2003

BATORA, Jozef, “Public Diplomacy in Small and Medium –Sized Countries”, *Clingendael Discussion Papers in Diplomacy*, March 2005

BUSEK, Erhard, « Europe-What Path Will It Take ? », *Stanford Institute for International Studies*, 24 April 2004

CHABAN N., ELGSTRÖM, O. And HOLLAND, M., “The European Union as Others See It”, *European Foreign Affairs Review*, 11 (2), 2006

CRITCHLOW, James, “The power of public diplomacy”, in *New Falder*, 86(5) September-October 2003

DUCHENE, François, “Europe’s Role in World Peace” in R. MAYNE (ed.) *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead*, London, Fontana, 1972

GOUVEIA, Philip Fiske and Hester PLUMRIDGE, “European Infopolitik: Developing EU Public Diplomacy Strategy”, *Foreign Policy Center*, London, November 2005

GILBOA, Eytan, “The public diplomacy of middle powers”, in *Public Diplomacy Magazine*, No.2, Summer 2009

KOHUT, Matthew, « The role of American soft power in the democratization of Czechoslovakia », *Kennedy School of Government*, Nisan 2003

LUCARELLI, Sonia, “The external image of the European Union”, *GARNET Working Paper*, No. 17/07, November 2006

LYNCH, Dov, “Communicating Europe to the world: what public diplomacy for the EU?”, *European Policy Center*, EPC Working Paper, No.21, November 2005

MANNERS, Ian, “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?”, *Journal of Common Market Studies*, No. 40/2, 2002

MALONE, Gifford, *Political Advocacy and Cultural Communications: Organising the Nation’s Public Diplomacy*, Lanheim, University of America, 1988

MELİSSEN, Jan, “Reflections on Public Diplomacy Today”, Speech delivered at the Conference Public Diplomacy, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, Ankara, 6 February 2006

MCCORMICK, John, *The European Superpower*, London, Palgrave, 2007

NYE, Joseph, *Yumuşak Güç*, Ankara, Elips Kitap, 2005

ORTEGA, Martin, “Global Views on the EU”, *EU-ISS*, Chaillot Paper, No.72, November 2004

SIROIS, Guillaume, “Cultural elements in public diplomacy: the challenges of globalization”, *Canadian Cultural Observatory*, 2007

TIEDEMAN, Anna. “U.S. Public Diplomacy in Middle East”, Seminar on Geography, *Foreign Policy and the World Order*, 4 Mayıs 2004

TSURUOKA, M., “How External Perspectives of the European Union Are Shapped: Endogenous and Exogenous Sources”, Paper prepared for the 20th World Congress of the IPSA, 9-13 July 2006

WALLSTRÖM, Margot, “Public Diplomacy and Its Role in the EU’s External Relations”, Speech given at Mortara Center for International Studies, Georgetown University, Washington DC, 2 October 2008

WILLIAMS, Shirley, “Soft Europe must come into its own”, *Independent on Sunday*, 13 April 2003

WYSZOMIRSKI, Margaret, Christopher BURGESS and Catherine PEILA, “International Cultural Relations; a multi-country comparison”, *Ohio State University*, Nisan 2003